

Avaleht>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Vanemlik vastutus hõlmab kõiki lapse isiku ja tema varaga seotud õigusi ja kohustusi. Vanemliku vastutuse mõiste on liikmesriigiti erinev, kuid tavaliselt hõlmab see hooldus- ja suhtlusõigust. Kui olete rahvusvaheline paar, kellel on üks või mitu last ning teil on käsil lahutus, tuleb teil jõuda kokkuleppele laste hoolduse küsimustes.

Millest alustada?

Mis on suhtlusõigus? Mis on hooldusõigus?

Kuni vanemad elavad koos, hooldavad nad oma lapsi harilikult ühiselt. Kui aga vanemad lahutavad abielu või lähevad lahku, peavad nad otsustama, kuidas seda vastutust tulevikus jagada.

Nad võivad otsustada, et laps elab vaheldumisi kummagi vanema juures või ainult ühe vanema juures. Viimasel juhul on teisel vanemal enamasti õigus last teatavatel aegadel külastada ja temaga suhelda.

Isikuhooldusõigus hõlmab ka muid lapse hariduse ja hooldamisega seotud küsimusi, kaasa arvatud õigus hoolitseda lapse ja tema varade eest. Tavaliselt kannavad lapse eest vanemlikku vastutust tema vanemad, ent selle võib anda ka asutusele, mille hoolde laps on usaldatud.

Kes otsustab hooldus- ja suhtlusõiguse üle?

Vanemad võivad lahendada need küsimused vastastikuse kokkuleppega. Kui vanemad ei suuda kokkuleppele jõuda, võib abiks olla perelepitaja või advokaat. Vahendaja leidmiseks võite klõpsata selle lehe allservas oleva lingil.

Kui vanemad kokkuleppele ei jõua, võib osutada vajalikuks pöörduda kohtusse. Kohus võib otsustada, et lapse või laste hooldusõigus on mõlemal vanemal (ühine hooldusõigus) või ühel vanemal (ainuhooldusõigus). Kui hooldusõigus on ainult ühel vanemal, võib kohus otsustada teise vanema suhtlusõiguse üle. Kui tegemist on rahvusvahelise abielupaariga, määratakse pädev kohus ELi normide kohaselt. Pädeva kohtu leidmiseks võite klõpsata selle lehe allservas oleva lingil.

Ühiste ELi normide peamine eesmärk on vältida olukorda, kus mõlemad vanemad pöörduvad oma riigi kohtu poole ja samas asjas tehakse kaks otsust.

Reeglina on vanemliku vastutuse, hooldusõiguse ja külastusõiguse küsimustes pädev kohus selle riigi kohus, kus laps alaliselt elab.

Kas kohtuotsus kuulub täitmisele muus ELi liikmesriigis?

Otsuste tunnustamise ja täitmise mehhanism tagab, et kohtuotsust kohaldatakse teistes ELi liikmesriikides pärast seda, kui pädev ELi kohus on väljastanud tõendi. See lihtsustab vanemliku vastutusega isikutel või asutustel oma õiguste kasutamist.

Kui vanemlikku vastutust käsitlev kohtuvaidlus algatatakse 1. augustil 2022 või hiljem, ei ole vaja erimenetlusi, et teatud otsuse saaks teistes liikmesriikides täitmisele pöörata. Nii toetatakse lapse ja mõlema vanema vahelisi suhteid. Kui vanemlikku vastutust käsitlev kohtuvaidlus on algatatud enne 1. augustit 2022, võib lahendi täidetavaks tunnistamine olla endiselt vajalik.

Milliseid ELi õigusnorme kohaldatakse?

Laste ja nende vanemate vahelisi piiriüleseid küsimusi reguleerivad normid on sätestatud

[nõukogu 25. juuni 2019. aasta määruses \(EL\) 2019/1111 \(Brüsseli IIb määrus\)](#), mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve. Selle määrusega asendatakse

[määrus \(EL\) 2201/2003 – Brüsseli Ia määrus](#), mida kohaldatakse siiski endiselt nende menetluste suhtes, mis algatati enne määruse (EL) 2019/1111 kohaldamise algust 1. augustil 2022. Neid norme kohaldatakse kõigile lastele sellest olenemata, kas nad on sündinud abielust või väljaspool abielu. Brüsseli IIb määrus on ELi õigusala koostöö alustala abieluasjades ja vanemliku vastutusega seotud asjades. Määrust kohaldatakse kõikides ELi liikmesriikides peale Taani.

Brüsseli IIb määruse kohaldamise praktiline juhend on kättesaadav järgmisel veebilehel: [Euroopa õigusala koostöö võrgustiku väljaanded](#).

Üksikasjaliku teabe saamiseks konkreetse riigi kohta klõpsake selle riigi lipul.

Seotud lingid

[Leia vahendaja](#)
[Leia pädev kohus](#)
[Tutvu väljaandega](#)
[Haavatavad isikud](#)

Lapse õigusi käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat

Abivahend valdkonna töötajatele: lastega seotud perekonnaasjade menetlemise käigus saavutatud kokkulepete piiriline tunnustamine ja täitmine

Viimati uuendatud: 14/06/2023

Käesolevat lehekülge haldab Euroopa Komisjon. Sellel veebisaidil avaldatud teave ei kajasta tingimata Euroopa Komisjoni ametlikku seisukohta. Komisjon ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õigusteabe viida alt ELi veebilehtede autoriõiguste eeskirjade kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Belgia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanema hooldusõigus on õiguslik mehhanism laste kaitsmiseks ja esindamiseks kuni nende täisealiseks saamise või iseseisvumiseni. See hõlmab nii lapse isikut kui ka tema vara. Vanema hooldusõigust reguleerivad tsiviilseadustiku (*Code civil*) artiklid 371–387b ja 203.

Vanema hooldusõigust teostavad automaatselt lapse seaduslikud vanemad, st isikud, keda käsitatakse seaduse alusel sellistena bioloogilise vanemluse (isa, ema) või lapsendamise alusel. Belgias võib seaduse alusel teise vanemana tunnustada ka lapse ema naispartnerit (*comaternité, meemoederschap*). Kui bioloogilisi vanemaid ei tunnustata õiguslikult seaduslike vanematena, ei ole neil vanema hooldusõigust.

Lapsed on oma isa ja ema vastutuse all kuni täisealiseks (18aastaseks) saamise või iseseisvumiseni. Lapse elukorraldust, ülalpidamist, tervist, järelevalvet, kasvatust, haridust või arengut puudutavate otsuste tegemise eest vastutavad vanemad (tsiviilseadustiku artikkel 203).

Vanema hooldusõigusega hõlmatud õiguste puhul eristatakse lapse isikuga seotud õigusi, lapse vara hooldamisega seotud õigusi ja teatavaid vanema hooldusõigusega kaasnevaid erioigusi. Lapse isikuga seotud õigused saab omakorda jagada hooldusõiguseks ehk lapsega kooselamiseks (st lapse eest hoolitsemist, lapse järele valvamist ja samas leibkonnas elava lapse kasvatuslike otsuste tegemist) ning kasvatamisõiguseks (lapse ülalpidamise, kasvatamise ja koolitamisega seotud otsuste tegemine). Seoses lapse vara hooldamisega eristatakse lapse vara valitsemise ja selle vara seadusliku kasutamise õigust. Eriõigused on vanemate õigused seoses lapse abiellumise, lapsendamise ja iseseisvusega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanema hooldusõigust oma alaealise lapse isiku suhtes teostavad tavaliselt lapse mõlemad vanemad ühiselt. Kui lapse põlvnemine mõlemast vanemast on tuvastatud, teostavad nad vanema hooldusõigusega kaasnevaid erioigusi ühiselt, olenemata sellest, kas nad elavad koos ja kas nad on omavahel abielus (tsiviilseadustiku artiklid 373 ja 374).

Kui lapse põlvnemine isast või emast ei ole tuvastatud või kui üks neist on surnud, viibib eemal või ei ole suuteline oma tahet väljendama, teostab teine seda õigust üksi.

Kolmandad isikud eeldavad (teguksedes heas usus), et kumbki vanem tegutseb hooldusõigusega seotud õiguste teostamisel teise vanema nõusolekul (tsiviilseadustiku artikkel 373).

Kui vanemad ei suuda lapse elukorralduse, lapse tervist, haridust, koolitust ja vaba aega puudutavate oluliste küsimuste või usuliste või filosoofiliste küsimuste suhtes kokku leppida või kui kokkulepe leitakse olevat vastuolus lapse huvidega, võib perekonnakohus (*tribunal de la famille*) usaldada vanema hooldusõiguse teostamise ühele vanemale.

Sel juhul säilitab teine vanem vastavalt kindlaks määratud korrale 1) järelevalveõiguse, st õiguse saada lapse olukorra kohta teavet ja pöörduda pädevasse perekonnohtusse, kui ta on veendunud, et teine vanem ei ole tegutsenud lapse huvides, ning 2) suhtlusõiguse. Suhtlemise saab keelata ainult väga mõjuvatel põhjustel (tsiviilseadustiku artikkel 374).

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui isal ega emal ei ole võimalik vanema hooldusõigust teostada, määratakse lapsele eestkostja (tsiviilseadustiku artikkel 375).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemate lahusel või abielulahutus vanema hooldusõiguse teostamise reegleid põhimõtteliselt ei mõjuta. Õiguslik lähtekoht on, et mõlemal lapsevanemal on oma lapse suhtes ühine hooldusõigus (vt punkt 2). See tähendab, et nad mõlemad teostavad vanema hooldusõigust ja jäävad seda teostama ning kumbki vanem ei saa teha omal käel otsust, mis takistab teisel vanemal oma erioigusi teostamast. Üks vanem peab seega saama tegutsemiseks teise vanema nõusoleku. Kuid näiteks lapse elukorraldusega seoses teeb igapäevaelu, häid kombeid jms puudutavad otsused siiski vanem, kelle juures laps elab.

Vanemad võivad vanema hooldusõiguse teostamise korras omavahel kokku leppida, tingimusel et see on lapse huvides.

Muul juhul tuleb pöörduda perekonnohtu poole, kes võib otsustada anda ainuhooldusõiguse ühele vanemale (vt punkt 2).

Otsustada tuleb lapse elukorraldus, lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoht ning vanemate panus lapse ülalpidamisse, haridusse ja koolitusse.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad ei pea pöörduma perekonnohtusse ja võivad vanema hooldusõiguse küsimuse lahendamiseks sõlmida erakokkuleppe. Vanemad võivad abi saamiseks igal ajal, sealhulgas menetluse käigus, pöörduda akrediteeritud ja nõuetekohase väljaõppe saanud lepitaja (jurist, notar või muu akrediteeritud lepitaja) poole (kohtumenetluse seadustiku (*Code judiciaire*) artikkel 1730).

Kui nad tahavad, et see otsus pöörataks vajaduse korral täitmisele, peavad vanemad esitama selle kokkuleppe pädevale perekonnohtule, kes kontrollib, kas see on lapse parimates huvides.

Kui abielu lahutatakse selle pöördumatu lagunemise tõttu (vt teabeleht „Lahutus – Belgia“), võivad vanemad menetluse mis tahes etapis taotleda, et perekonnakohus kinnitaks lastega seotud ajutiste meetmete kokkuleppe. Kohtunik võib keelduda seda kokkulepet kinnitamast, kui see on vastuolus laste huvidega.

Abielu lahutamisel vastastikusel kokkuleppel (vt „Lahutus – Belgia“) peavad pooled lahutuseelsetes kokkulepetes märkima vanema hooldusõigusega seotud meetmed (vanema hooldusõiguse teostamine, suhtlusõigus, lapse vara valitsemine) ja kummagi vanema panuse lapse ülalpidamise, hariduse, tervishoiu, koolituse ja arenguga seotud kuludesse nii lahutusmenetluse ajal kui pärast seda. Prokurör esitab arvamuse ja perekonnakohus saab alaealiste laste huvidega vastuolus olevad sätted kõrvaldada või neid muuta. Perekonnakohus lahutab abielu ja kinnitab alaealisi lapsi puudutavad kokkulepped.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Avalduse saamisel teavitab kohtusekretär pooli, et nad võivad kasutada vahendust, lepitust või muud vaidluste lahendamise meetodit poolte kokkuleppel (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b/1). Lisaks võib kohtunik teha pooltele igal ajal ettepaneku kaaluda lepituse või vahenduse kasutamise võimalikkust. Kui pooled on sellega nõus, võib kohtunik kohtuasja arutamise edasi lükata, et pooled saaksid välja selgitada, kas on võimalik jõuda kokkuleppele või kas nad saaksid vaidluse lahendada lepituse teel, või asja võib saata osakonda, mis tegeleb vaidluste lahendamisega poolte kokkuleppe teel (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b/3).

Kui pooled jõuavad kokkuleppele, kinnitab kohus selle kokkuleppe, kui see ei ole lapse huvidega selgelt vastuolus (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b /2).

Lepituse kasutamise ettepaneku võib olenemata kohtumenetlusest teha ka pool (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1730). Akrediteeritud lepitaja saavutatud kokkuleppe võib samuti eespool nimetatud tingimustel kinnitada.

Kõigele lisaks võivad pooled pädeva arvamuse saamiseks alati nõu pidada ekspertidega (sotsiaaltöötajad, psühholoogid, lastepsühhiaatrid) või taotleda kohtumenetluses eksperdi määramist. Prokurör saab neis menetlustes küsida sotsiaaltalitustelt laste kohta teavet ja perekonnakohus arvestab laste arvamust (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b/6).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kui vanemad ei jõua omavahel kokkuleppele või saavutavad ainult osalise kokkuleppe või kui kokkulepe on lapse huvidega vastuolus, otsustab vanema hooldusõiguse teostamise üle perekonnakohus, võttes arvesse vanemate ja kui laps on piisavalt vana, siis lapse soove ning olukorda ja juhtumi asjaolusid.

Kohtusse võidakse pöörduda järgmistes küsimustes:

– ühine hooldusõigus või ainuhooldusõigus (vt punkt 2);

– lapse peamine rahvastikuregistrisse kantud elukoht (alaline elukoht);

– lapse elukorraldus (kokkuleppe puudumisel ja ühise hooldusõiguse korral eelistatakse lapse elukorralduses võrdsust, kui vähemalt üks vanem seda taotleb. Kui see ei ole kõige sobivam lahendus, võib ette näha pikendatud hooldusaja või muu korra. Perekonnakohus arvestab konkreetseid asjaolusid ning lapse ja vanemate huvisid);

– panus ülalpidamisse (kumbki vanem peab oma võimete kohaselt katma lapse elukorralduse, ülalpidamise, tervishoiu, järelevalve, hariduse, koolituse ja arengu kulud).

Perekonnakohtult võidakse paluda ka lapse hariduse ja koolituse üle otsustamist. Pooled võivad kohtusse pöörduda ka konkreetsetes küsimustes, nagu lapse viibimine pühade ajal ühe või teise vanema juures, teatavate kulude jagamine, kooli registreerimine jne. See sõltub konkreetsest juhtumist.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Ühe vanema ainuhooldusõigus ei anna talle lapsega seotud otsuste langetamisel vaba voli. Arvesse tuleb võtta igal konkreetsel juhul saavutatud kokkuleppeid. Lisaks (vt punkt 2) säilitab teine vanem õiguse valvata lapse hariduse omandamise järele.

Lapsega kolimine teist vanemat teavitamata võib mõjutada lapse elukorraldust, suhtlusõigust jne. Sel juhul on poolel, keda ei teavitatud või kes ei ole sellega nõus, õigus pöörduda perekonnakohtu poole (tsiviilseadustiku artiklid 374 ja 387a) või erakorralises olukorras ja hädavajaduse korral ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustava kohtuniku poole (*juge des référés*; kohtumenetluse seadustiku artikli 584 neljas lõik).

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

(Vt punkt 2.) See tähendab, et nad mõlemad teostavad ja jäävad teostama vanema hooldusõigust (isikuhooldusõigus, lapse õigus haridusele, lapse vara õigusliku valitsemise õigus ja lapse vara kasutamise õigus) ja et kumbki vanem ei saa teha omal käel otsust, mis takistab teisel vanemal oma eriõigusi teostada. Üks vanem peab seega saama tegutsemiseks teise vanema nõusoleku. Kuid näiteks isikuhooldusõigusega seoses teeb vanem, kelle juures laps elab, siiski asjakohaselt igapäevaelu, häid kombeid jms puudutavaid otsuseid. Kolmandad isikud eeldavad (heauskselt), et kumbki vanem tegutseb teatava toimuingu puhul üksi oma vanema hooldusõigust teostades teise vanema nõusolekul (tsiviilseadustiku artikkel 373).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kohtumenetluse seadustiku artikli 572a punkti 4^a kohaselt vaatab vanema hooldusõigust, alaealiste laste elukorraldust või nendega suhtlemise õigust puudutavaid avaldusi läbi perekonnakohus. See, millised dokumendid tuleb avaldusele lisada, oleneb algatatavast menetlusest.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Mõnda perekonnakohtu pädevusse kuuluvat asja, nagu vanema hooldusõigust, lapse elukorraldust või suhtlusõigust puudutavaid asju peetakse õigusnormide kohaselt kiireloomuliseks, ning neid saab algatada *inter partes* avalduse, kohtukutse või ühisavaldusega. Sellistes asjades tehakse vaheotsus.

Kui kohtuasi algatatakse kohtukutsega, on tähtaeg vähemalt kaks päeva (vt kohtumenetluse seadustiku artikli 1035 teine lõik). Muudel juhtudel peab esialgne kohtuistung toimuma 15 päeva jooksul pärast avalduse esitamist kohtukantseleisse (kohtumenetluse seadustiku artikli 1253b/4 lõige 2).

Kõikides alaealiste lastega seotud asjades ei pea pooled ilmuma isiklikult mitte üksnes esialgsele kohtuistungile, vaid ka kohtuistungitele, kus arutatakse lastega seotud küsimusi, ja kohtuistungitele, kus kuulatakse ära poolte seisukohad (kohtumenetluse seadustiku artikli 1253b lõike 2 esimene ja teine lõik).

Lisaks on igal alaealisel õigus, et teda vanema hooldusõiguse, elukorralduse ja suhtlusõigusega seotud asjakohastes küsimustes ära kuulatakse (kohtumenetluse seadustiku artikli 1004/1 lõige 1).

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Sellega seoses kohaldatakse tavanorme (vt teabeleht „Õigusabi – Belgia“).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Kui abielu lahutatakse vastastikulisel kokkuleppel ning pooled on leppinud kokku vanema hooldusõiguse teostamise korras, prokurör on esitanud arvamuse ja perekonnakohus on kokkulepped kinnitanud ja abielu lahutamaks kuulutanud, ei ole edasikaebamiseks põhimõtteliselt alust.

Muudel juhtudel saab vanema hooldusõiguse kohta tehtud lahendi edasi kaevata tavaliselt ühekuuse tähtaja jooksul. Tähtaeg algab kohtulahendi kättetoimetamisest või teatavakstegemisest (ühepoolse avalduse alusel tehtud määruse edasikaebamine). Mõnikord otsuse tegemisega viivitatakse (nt prokuröri taotlusel), et tähtaega pikendada.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Perekonnakohus, kes on kindlaks määranud lapse kummagi vanema juures elamise ajakava või kinnitanud vanema või isegi kolmanda isiku suhtlusõiguse, võib hiljem lisada oma otsusele täitemeetmed (tsiviilseadustiku artikli 387b lõike 1 viies lõik). Kohus täpsustab lapse huvisid arvesse võttes nende meetmete laadi ja rakendamise korra ning määrab vajaduse korral isikud, kellel on õigus kohtuametnikku otsuse täideviimisel aidata. Perekonnakohus võib määrata otsuse täitmise tagamiseks korrapärased karistumaksed.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 2201/2003 (Brüsseli IIa määrus) tunnustatakse kõiki liikmesriigis (v.a Taanis) tehtud kohtulahendeid, mis käsitlevad vanemlikku vastutust, alates 1. märtsist 2005 põhimõtteliselt automaatselt. Erandina suhtlusõigust ja röövitud lapse tagastamist käsitlevatest otsustest on täitmise eelduseks siiski see, et perekonnakohtule on esitatud kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise taotlus, mille kohta see kohus teeb vaheotsuse.

Seda lihtsustatud menetlust ei kohaldata siiski enne nimetatud kuupäeva väljaspool lahutusmenetlust tehtud otsuste suhtes. Sel juhul on soovitatav järgida tavapärase kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise korda.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Huvitatud isik võib pöörduda välisriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamise vaidlustamiseks perekonnohokohusse. Perekonnohokohus saab menetluse peatada, kui kõnealune otsus on selle päritoluriigis edasi kaevatud.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Belgia kohud kohaldavad põhimõtteliselt lapse hariliku viibimiskoha riigi õigust.

Kui lapse hariliku viibimiskoha riigi õigus ei võimalda lapse isikut või vara nõuetekohaselt kaitsta, kohaldatakse siiski lapse kodakondsusriigi õigust. Kui asjaomase välisriigi õiguses ettenähtud meetmeid on sisuliselt või õiguslikult võimatu võtta, kohaldatakse Belgia õigust.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkevõrsioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Bulgaaria

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Bulgaaria õigusaktides kasutatakse vanemliku vastutuse ja hooldusõigusega seoses termineid „vanema õigused ja kohustused“ (*родителски права и задължения*) ning „vanema õiguste teostamine“ (*упражняване на родителски права*). Need terminid hõlmavad kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanemal on seoses alaealiste lastega.

Bulgaaria õiguses eristatakse alla 14aastaseid alaealisi ja 14–18aastaseid alaealisi. Vanema õigusi teostatakse mõlemasse vanuserühma kuuluvate laste suhtes.

Lapsendamise puhul on ühelt poolt lapsendatud isiku ja tema alanejate sugulaste õigused ja kohustused ning teiselt poolt lapsendaja ja tema sugulaste õigused ja kohustused samasugused nagu veresugulaste vahelised õigused ja kohustused, kusjuures lapsendatud isiku ja tema alanejate sugulaste ning nende veresugulaste vahelised õigused ja kohustused lõpevad lapsendamisega.

Kui kohus teeb otsuse abielu lahutamise kohta, peab ta tegema otsuse ka vanema õiguste, isiklike suhete ja abielust sündinud laste ülalpidamise kohta ning perekonna ühise eluaseme kasutamise kohta, võttes arvesse laste huve.

Kohus otsustab, kummale abikaasale antakse vanema õigused, ning näeb ette meetmed seoses nende õiguste teostamise, laste ja nende vanemate vaheliste isiklike suhetega ning laste ülalpidamisega. Kui kohus otsustab, kummale vanemale jäävad vanema õigused, hindab ta kõiki asjaolusid, pidades silmas laste huve, ning kuulab ära nii vanemad kui ka lapsed, tingimusel et lapsed on vähemalt 10aastased.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Üldiselt teostavad vanema õigusi mõlemad vanemad solidaarselt.

Seadus sisaldab sõnaselgeid sätteid vanavanemate õiguse kohta lapsega suhelda.

Alaealsed lapsed peavad elama oma vanematega, välja arvatud juhul, kui see ei ole võimalik mõjuvatel põhjustel. Kui sellest nõudest kaldutakse kõrvale, käsib kohus vanemate taotluse alusel ja pärast lapse ärakuulamist – kui laps on vähemalt 10aastane – tagastada lapse vanematele.

Mõlemad vanemad võivad esindada alla 14aastast last üksinda ning anda nõusoleku 14–18aastase lapse õigustoiminguteks vaid lapse huvidest lähtuvalt. Alaealise lapse kinnis- ja vallasvara, välja arvatud kiiresti riknevaid kaupu, võib võõrandada, koormata pandiga või üldiselt kasutada lapse alalise elukoha järgse piirkondliku kohtu loal (*районен съд*) vaid juhul, kui see on vajalik või ilmselgelt lapse huvides. Kingitused, õigustest loobumised, laenu ja teiste isikute võlgade tagamine pandi, hüpoteegi või garantiiga alaealise lapse poolt on õigustühised.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanema käitumine ohustab lapse isikut, tema kasvatamist, tervist või vara, võtab piirkondlik kohus omal algatusel või teise vanema või prokuröri taotluse alusel asjakohased meetmed lapse huvides, nähes lapsele vajaduse korral ette sobiva elukoha.

Sellised meetmed võetakse ka siis, kui vanem ei suuda teostada vanema õigusi püsiva füüsilise või vaimse haiguse tõttu, pikaajalise eemalviibimise tõttu või muudel objektiivsetel põhjustel. Vanemalt võidakse vanema õigused ära võtta järgmistel eriti tõsistel asjaoludel: kui vanem ei kanna lapse eest hoolt ja ei tee elatismakseid pika aja jooksul ja mõjuva põhjuseta või kui vanem on pannud lapse eriasutusse ja ei ole lapsele järele tulnud kuue kuu jooksul alates kuupäevast, mil ta oleks pidanud seda tegema.

Vanema õiguste äravõtmist käsitlevaid asju menetleb piirkondlik kohus omal algatusel või teise vanema või prokuröri taotluse alusel. Kõigil vanema õiguste piiramise või äravõtmise juhtudel teeb kohus samuti otsuse meetmete kohta, mis käsitlevad vanemate ja laste vahelisi isiklikke suhteid.

Kohus võib vanema õigused tagasi anda, kui ilmnevad uued asjaolud või kui vanem seda taotleb.

Kohus annab *ex officio* vanema elukohajärgsele omavalitsusüksusele teada vanema õiguste äravõtmisest või nende hilisemast tagasiandmisest, et määrataks hooldaja (*попечител*) 14–18aastasele alaealisele või eestkostja (*настойник*) alla 14aastasele alaealisele.

Sotsiaalkaitse direktoraadi taotluse alusel võib kohus näha ette, et laps paigutatakse elama väljapoole tema peret, kui vanemad on surnud, nende isik ei ole teada, kui vanematelt on võetud vanema õigused, kui vanemate õigusi on piiratud või kui vanemad ei kanna lapse eest hoolt pika aja jooksul objektiivsetel põhjustel või mõjuva põhjuseta, kui laps on koduvägivalla ohver ning tema füüsiline, vaimne, kõlbeline, intellektuaalne ja sotsiaalne areng on tõsiselt ohus. Laps paigutatakse sotsiaalhoolekandenasutusse või kasuperre, muu hulgas laste kaitset käsitleva 1996. aasta Haagi konventsiooni artikli 11 kohastel juhtudel. Kohus võib ette näha, et laps paigutatakse elama sugulaste juurde või kasuperre või eriasutusse. Kohtuotsuse tegemiseni määrab lapse elukohajärgne sotsiaalkaitse direktoraat lapsele halduskorras ajutise elukoha.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui koos elavad vanemad ei jõua kokkuleppele vanema õigustega seotud küsimustes, suunatakse vaidlus lahendamiseks piirkondlikule kohtule, kes kuulab ära vanemad ja vajaduse korral ka lapse. Kohtuotsuse peale võib esitada apellatsiooni tavakorras.

Kui vanemad ei ela koos ja ei suuda jõuda kokkuleppele selles, kellele kuulub lapse hooldusõigus, lahendab vaidluse lapse alalise elukoha järgne piirkondlik kohus pärast lapse ärakuulamist, tingimusel et laps on vähemalt 10aastane. Kohtuotsuse peale võib esitada apellatsiooni tavakorras.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad võivad sõlmida kohtuvälise kokkuleppe seoses vanema õiguste andmise ja teostamisega ning vanema õigusi mitteomava vanema suhtlusõigusega, kuid sellised kokkulepped ei ole õiguslikult siduvad. Isegi kohtuvälise kokkuleppe olemasolul võib üks vanematest pöörduda vanema õigusi või suhtlusõigust käsitlevas asjas kohtu poole ning kohus teeb otsuse, kuidas vanema õigusi edaspidi teostatakse olenemata sellest, mis on kokku lepitud eespool nimetatud kokkuleppes. Selle vanema suhtlusõiguse suhtes, kellel ei ole hooldusõigust ja kes ei ela lapsega koos, kohaldatakse samu õiguslikke põhimõtteid.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vahendust käsitleva seaduse kohaselt võib perekonnavaidlusi lahendada vahenduse teel, kuid vanema õigusi käsitlev kokkulepe muutub õiguslikult siduvaks alles siis, kui kohus on selle sõnaselgelt heaks kiitnud vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustikule.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus võib otsuseid teha mis tahes talle menetlemiseks esitatud asja kohta, sealhulgas määrata kindlaks lapse alalise elukoha, otsustada, kumb vanem saab vanema õigused, milline on teise vanema ja lapse vahelise suhtlemise kord, milline on vanemate külastus- või suhtlusõigus, kehtestada lapsele elatise maksmise kohustuse, teha otsuse lapsele kooli valimise või nime panemise küsimuses jne. Vt küsimustele nr 3 ja 4 antud vastused.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Üldjuhul otsustab vanema õigusi teostav lapsevanem lapse igapäevaelu üle, sealhulgas näiteks selle üle, millises koolis laps käib. Mõnel juhul on vajalik mõlema vanema nõusolek, näiteks juhul, kui lapsele väljastatakse isikut tõendav dokumentid või kui laps lahku riigist reisi kestusest või eesmärgist olenemata, sealhulgas turismi eesmärgil.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui vanemad ei ela koos, peab kohus otsustama, millisel vanemal on vanema õigused ja kuidas toimub suhtlus teise vanemaga. Ilma et see mõjutaks märgitut, võivad vanemad kohtus kokku leppida tavapärasemast ulatuslikuma lapse ja teise vanema vahelise suhtlemise korra. Kohtupraktika ja tavapäraselt abieluasjade poolte vahel kokkulepitu põhjal võib öelda, et üldjuhul saab laps teise vanemaga veeta kaks või enam puhkepäeva kuus ja kindlaksmääratud arvu nädalaid koolivaheajal.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Pädev kohus on kostja alalise elukoha järgne piirkondlik kohus. Kui avaldus on seotud lapsele elatise maksmisega, võib hageja selle esitada ka oma alalise elukoha järgsele kohtule.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Vanema õigustega seotud asjade puhul kohaldatakse üldiseid menetluseeskirju.

Kui asja menetletakse poolelioleva lahutusasja raames, võivad vanemad paluda kohtul ette näha ajutised meetmed seoses vanema õiguste teostamise ja teise vanema suhtlusõigusega.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Pooltel on võimalik saada menetlusabi õigusabi käsitlevas seaduses sätestatud üldtingimustel.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Piirkondliku kohtu otsuste peale on võimalik esitada apellatsioon ringkonnakohtule (*окръжен съд*) üldkorras kahe nädala jooksul alates otsuse koopia saamisest.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kohtuotsused kuuluvad täitmisele vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustikule. Nimetatud seadustik sisaldab sõnaselgeid sätteid kohustuse kohta teha teatavad toimingud või hoiduda teatavate toimingute tegemisest ning kohustuse kohta laps üle anda. Kohtuotsuse pöörab täitmisele avalik-õiguslik või eraõiguslik kohtutäitur, kelle valib hageja.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Kohaldatakse nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku (jõus alates 24. juulist 2007) artiklit 621.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Kohaldatakse nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku (jõus alates 24. juulist 2007) artiklit 622.

Üldine pädevus on vastaspoole alalise elukoha järgsel ringkonnakohtul või kui asjaomasel isikul puudub Bulgaarias alaline elukoht, siis on pädev huvitatud isiku alalise elukoha järgne ringkonnakohus, või kui huvitatud isikul puudub Bulgaarias alaline elukoht, on pädev Sofia linnakohus.

Taotlus selliste otsuste tunnustamiseks ja täitmiseks, mille on teinud välisriigi kohus või välisriigi ametiasutus seoses vanema õiguste teostamise või taastamisega juhul, kui laps on ebaseaduslikult ära viidud, ning mis põhinevad laste hooldusõigust ja laste hooldusõiguse taastamist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise 1980. aasta Euroopa konventsioonil (sõlmitud Luxembourgis 20. mail 1980. aastal; ratifitseeritud seadusega – ametlik väljaanne (SG) nr 21, 2003) (Luxembourgi konventsioon; SG nr 104, 2003), esitatakse Sofia linnakohtule. Kohus korraldab avaliku istungi, millel osalevad justiitsministeeriumi esindaja või taotluse esitaja, välisriigis tehtud kohtuotsuse või otsuse pooled ning prokurör. Kohus kuulab ära lapse, kui seda nõuab lapse elukohajärgse omavalitsusüksuse sotsiaalkaitse direktoraat. Välisriigi kohtuotsuse või otsuse tunnustamise ja täitmise menetlus peatatakse järgmistel juhtudel: Bulgaaria kohtus on asjaga seoses pooleli sisuline kohtuvaidlus, mida alustati enne menetlust selles riigis, kus asjaomane kohtuotsus või otsus on väljastatud. Sama menetlust kohaldatakse siis, kui Bulgaaria kohtutes on pooleli veel mõne sellise kohtuotsuse või otsuse tunnustamist või täitmist käsitlev menetlus, mis käsitleb vanema õigusi. Peatamisest teavitatakse viivitamatult asjaomast kohut, kes peab tegema otsuse kuu aja jooksul alates teate saamisest.

Kohtuotsus tuleb teha kuu aja jooksul alates taotluse esitamisest. Selle kohtuotsuse peale on võimalik esitada apellatsioon Sofia apellatsioonikohtule, kelle otsus on lõplik.

Seda menetlust kohaldatakse ka selliste otsuste tunnustamist ja täitmist käsitlevate taotluste suhtes, mis on tehtud pärast lapse äraviimist ja milles leitakse, et äraviimine oli ebaseaduslik. Teises Luxembourgi konventsiooni osalisriigis tehtud otsuse tunnustamise ja täitmise taotlus jäetakse konventsiooni artiklite 8 ja 9 kohaselt rahuldamata, kui artikli 10 lõikes 1 sätestatud nõuded on täidetud, ning rahuldatakse vaid sel määral, mil määral on otsust võimalik täitmisele

pöörata riigis, kus see heaks kiideti. Sama menetlust kohaldatakse ka kohtuasjade puhul, mis on algatatud 1996. aasta vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsiooni alusel.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanemate ja lapse vahelised suhted on reguleeritud selle riigi õigusega, kus asub nende alaline elukoht. Kui vanematel ja lapsel ei ole ühist alalist elukohta, on nendevahelised suhted reguleeritud selle riigi õigusega, kus asub lapse alaline elukoht või mille kodanik laps on (olenevalt sellest, kumb variant on lapse jaoks soodsam). Hooldusõiguse ja eestkostega seotud küsimused on reguleeritud selle riigi õigusega, kus asub selle isiku alaline elukoht, kellele hooldaja või eestkostja on määratud. Hooldaja või eestkostja suhted hooldusele või eestkoste alla paigutatud isikuga on reguleeritud õigusaktidega, mida kohaldata isiku suhtes siis, kui talle hooldaja või eestkostja määrati.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikult peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Tšehhi

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Mõiste „vanemlik vastutus“ on sätestatud tsiviilseadustikus (seadus nr 89/2012). See hõlmab järgmisi vanema õigusi ja kohustusi:

hooldamine lapse eest, sealhulgas eelkõige hooldamine lapse tervise ning füüsilise, emotsionaalse, intellektuaalse ja kõlbelse arengu eest;

lapse kaitsmine;

lapsega isikliku kontakti säilitamine;

lapse kasvatamise ja talle hariduse andmise tagamine;

lapse elukoha kindlaksmääramine;

lapse esindamine ja tema varade valitsemine.

Vanemlik vastutus tekib lapse sündides ja lõpeb siis, kui laps omandab täieliku teovõime. Vanemliku vastutuse kestust ja ulatust saab muuta üksnes kohus.

Vanemad teostavad vanemlikku vastutust lapse huvides. Enne lapse huve mõjutava otsuse tegemist teavitavad vanemad last kõigest vajalikust, mis võimaldab lapsel kujundada oma arvamuse asjaomases küsimuses ning teavitada vanemaid sellest arvamusest; seda ei kohaldata juhul, kui laps ei ole suuteline teabest vajalikul määral aru saama, oma arvamust kujundama või vanemaid sellest arvamusest teavitama. Vanemad pööravad erilist tähelepanu lapse arvamusele ja võtavad seda arvamust otsuse tegemisel arvesse. Vanemad teostavad vanemlikku vastutust seoses lapse isikuga sellisel viisil ja määral, et see oleks kooskõlas lapse arengutasemega. Kui vanemad teevad otsust seoses lapsele hariduse andmisega või lapse töötamisega, võtavad nad arvesse lapse arvamust ning tema võimeid ja andeid.

Kuni laps omandab teovõime, on tema vanematel õigus last suunata, kasutades selleks tema arenevate võimete seisukohast asjakohaseid kasvatuslikke meetmeid, sealhulgas piiranguid, mis on mõeldud lapse kõlbluse, tervise ja õiguste kaitsmiseks, samuti teiste isikute õiguste ja avaliku korra kaitsmiseks.

Laps peab neile meetmetele alluma. Kasvatuslikke meetmeid võib kasutada üksnes sellises vormis ja ulatuses, nagu on asjakohane olukorda arvesse võttes, kahjustamata seejuures lapse tervist või tema arengut ja inimväärikust.

Leitakse, et kõik alaealised, kes ei ole omandanud täielikku teovõimet, on pädevad tegema selliseid õigustoiminguid, mis vastavad nendevanuste alaealiste intellektuaalsele küpsusele ja otsustusvõimele. Vanematel on kohustus ja õigus esindada last õigustoimingutes, mille tegemiseks laps ei ole õiguslikult pädev. Vanemad esindavad last ühiselt, kuid kumbki vanem võib toimida eraldi; kui üks vanematest tegutseb last käsitlevas asjas üksi suhetes kolmanda isikuga, kes toimib heas usus, siis loetakse, et asjaomane vanem tegutseb teise vanema nõusolekul. Vanem ei saa last esindada, kui see võib põhjustada huvide konflikti tema ja lapse vahel või samade vanemate mitme lapse vahel. Sellisel juhul määrab kohus lapsele hooldaja. Kui vanemad ei jõua kokkuleppele küsimuses, kumb vanematest peaks last õigustoimingutes esindama, otsustab kohus ühe vanema avalduse alusel, kumb vanematest tohib last seaduslikult esindada ja mil viisil on tal õigus seda teha.

Vanematel on kohustus ja õigus valitseda lapse vara, eelkõige hallata seda vajaliku hooldusega. Vanemad peavad ettevaatusega käsutama rahalisi vahendeid, mida ei pruugita vajada lapse varaga seotud kulude katmiseks. Õigusmenetlustes, mis on seotud lapse vara üksikute osadega, toimivad vanemad tema esindajatena; vanem ei saa last esindada, kui see võib põhjustada huvide konflikti tema ja lapse vahel või samade vanemate mitme lapse vahel. Sellisel juhul määrab kohus lapsele hooldaja. Kui vanemad rikuvad kohustust hooldada lapse vara eest vajaliku hooldusega, hüvitavad nad lapsele tekitatud kahju solidaarselt. Kui vanemad ei jõua kokkuleppele lapse vara valitsemisega seotud olulistest küsimustes, teeb otsuse kohus ühe vanema avalduse alusel. Kui vanemad soovivad teha õigustoiminguid, mis on seotud lapse olemasoleva või tulevase varaga või sellise vara üksikute osadega, peab neil selleks olema kohtu luba, välja arvatud juhul, kui tegemist on üldiste küsimustega või kui küsimus on küll erakorraline, kuid sellega hõlmatud vara on väga väikese väärtusega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanemlik vastutus lasub mõlemal vanemal. Vanemal on vanemlik vastutus, kui teda ei ole sellest ilma jäetud. Ei ole oluline, kas lapse vanemad on abielus või mitte ning kas laps sündis abielust või väljaspool abielu.

Vanemad teostavad vanemlikku vastutust vastastikusel kokkuleppel. Kui last käsitlevas küsimuses otsuse tegemisega viivitamine võib olla ohtlik, võib üks vanem teha otsuse või anda oma nõusoleku üksi; ta peab siiski teavitama teist vanemat viivitamata asjade seisust. Kui üks vanem tegutseb last käsitlevas asjas üksi suhetes kolmanda isikuga, kes toimib heas usus, siis loetakse, et asjaomane vanem tegutseb teise vanema nõusolekul. Kui vanemad ei saavuta

kokkulepet lapse jaoks olulises, eelkõige lapse huvidega seotud küsimuses, teeb otsuse kohus ühe vanema avalduse alusel; seda kohaldatakse ka juhul, kui üks vanem on teise vanema lapse jaoks olulises küsimuses otsuse tegemisest kõrvale jätnud. Olulisteks küsimusteks loetakse eelkõige lapse elukoha kindlaksmääramist ja tema hariduse või töötamise üle otsustamist, kuid mitte tavapärase meditsiiniliste ja sarnaste protseduuride tegemist. Kohus võib otsustada peatada vanema õiguse teostada vanemlikku vastutust, kui vanem ei saa vanemlikku vastutust teostada tõsiste asjaolude tõttu ja kui leitakse, et see on vajalik lapse huvides. Kui vanem ei teosta vanemlikku vastutust nõuetekohaselt ja kui see on vajalik lapse huvidest lähtuvalt, võib kohus piirata vanemlikku vastutust või selle teostamist ning samal ajal määrata kindlaks sellise piirangu ulatuse. Kui vanem kuritarvitab oma vanemlikku vastutust või selle teostamise õigust ja/või jätab vanemliku vastutuse või selle teostamise tõsiselt hooletusse, võib kohus temalt vanemliku vastutuse ära võtta. Kui vanem paneb lapse vastu toime tahtliku kuriteo või kui vanem kasutab oma last – keda ei saa kriminaalvastutusele võtta – kuriteo toimepanemiseks, hindab kohus eelkõige seda, kas on alust asjaomaselt vanemalt vanemliku vastutuse äravõtmiseks.

Kui üks vanematest on surmud või tema isik ei ole teada või kui ühel vanematest ei ole vanemlikku vastutust või kui tema õigus teostada vanemlikku vastutust on peatatud, teostab vanemlikku vastutust teine vanem; seda kohaldatakse ka juhul, kui ühe vanema vanemlikku vastutust või selle teostamise õigust on piiratud. Kui kummalgi vanematest ei ole täielikku vanemlikku vastutust, kui mõlema vanema õigus teostada vanemlikku vastutust on peatatud ja /või kui vanemate vanemlikku vastutust on mõjutatud ühel eespool kirjeldatud viisil, kuid kummagi vanema puhul erinevalt, määrab kohus lapsele hooldaja, kellele antakse vanema kohustused ja õigused või kes täidab neid kohustusi ja õigusi vanemate asemel. Vanemliku vastutuse või selle teostamise õiguse piiramise korral määrab kohus lapsele hooldaja.

Lapse lapsendamise korral lähevad vanemliku vastutusega kaasnevad õigused ja kohustused lapsendajale üle lapsendamise kohta tehtud kohtuotsuse jõustumise hetkest.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui kohus otsustab piirata vanema teovõimet, teeb ta ka otsuse vanemliku vastutuse kohta. Kui vanem on alaealine, kes ei ole veel omandanud täielikku teovõimet avalduse alusel või abiellumise kaudu, siis peatatakse tema vanemliku vastutuse teostamise õigus seniks, kuni ta omandab täieliku teovõime. Seda ei kohaldata seoses lapse eest hoolitsemisega seotud kohustuste ja õigustega, välja arvatud juhul, kui kohus otsustab seoses vanema isikuga peatada nende kohustuste ja õiguste täitmise õiguse seniks, kuni vanem omandab täieliku teovõime. Kui vanema teovõimet selles küsimuses on piiratud, peatatakse tema õigus teostada vanemlikku vastutust tema piiratud teovõime kehtivuse ajaks, välja arvatud juhul, kui kohus otsustab kõnealuse vanema isikut silmas pidades säilitada tema õiguse täita lapse eest hoolitsemisega seotud kohustusi ja õigusi ning tema õiguse lapsega suhelda.

Kui puuduvad mõlemad vanemad, kes peaksid teostama lapse suhtes vanemlikku vastutust, määrab kohus lapsele eestkostja. Eestkostjal on lapse ees põhimõtteliselt kõik vanema õigused ja kohustused, kuid tal puudub lapse ülalpidamise kohustus. Erandjuhtudel võivad olla kindlaks määratud teistsugused kohustused ja õigused, võttes arvesse eestkostja isikut või lapse olukorda, samuti seda, mis põhjustel ei ole vanematel kõiki kohustusi ja õigusi. Eestkostjal peab olema täielik teovõime ja tema eluviis peab tagama, et ta on suuteline seda rolli nõuetekohaselt täitma. Kohus võib määrata eestkostja rolli täitma ka kaks isikut – tavaliselt abielupaari. Kui see ei ole vastuolus lapse huvidega, määrab kohus eestkostjaks vanema nimetatud isiku. Muudel juhtudel määrab kohus eestkostjaks lapse sugulase või talle lähedalseisva isiku, välja arvatud juhul, kui vanem on sõnaselgelt selle isiku vastu. Kui selline isik puudub, määrab kohus eestkostjaks muu sobiva isiku. Kui lapse eestkostjaks ei ole võimalik määrata ühtegi füüsilist isikut, määrab kohus eestkostjaks laste sotsiaal- ja õiguskaitsega tegeleva ametiasutuse, kuni kohus määrab teise eestkostja või kuni eestkostja nõustub seda rolli täitma. Eestkostja tegutseb kohtu järelevalve all. Ta koostab vara nimekirja nii oma tegevuse alguses kui ka lõpus. Ta esitab korrapäraselt kohtule aruandeid lapse ja tema arengu kohta ning annab aru lapse vara valitsemise kohta. Kõik eestkostja otsused, mis ei ole seotud igapäevaste küsimustega, peab heaks kiitma kohus.

Teine võimalus on paigutada laps asendusperrre. Asendusperrre hoolitsetakse teise isiku lapse eest, kuid see ei tähenda teise isiku lapse lapsendamist. Asendusvanem täidab lapse kasvatamisel asjakohasel viisil vanemate õigusi ja kohustusi. Asendusvanem on kohustatud ja õigustatud tegema otsuseid üksnes lapse igapäevaelu küsimustes, esindades neis last ja valitsedes lapse vara. Asendusvanem peab teavitama lapse vanemaid last puudutavatest olulistest küsimustest. Kui asjaolud seda tingivad, annab kohus asendusvanemale täiendavad kohustused ja õigused. Lapse vanematele jäävad vanemlikust vastutusest tulenevad kohustused ja õigused, sealhulgas õigus lapsega isiklikult ja korrapäraselt suhelda, ning õigus saada lapsega seotud teavet. Neile ei jää need õigused ja kohustused, mis lähevad seaduse alusel asendusvanemale, välja arvatud juhul, kui kohus eriliselt asjaolusid arvesse võttes otsustab teisiti. Asendusvanemal puudub lapse ülalpidamise kohustus.

Asendusvanem peab tagama nõuetekohase hoolitsuse, tema elukoht peab asuma Tšehhi Vabariigis ning ta peab nõustuma sellega, et laps paigutatakse tema juurde asendushooldusele. Üldjuhul on asendusvanem lapse sugulane, kuid see võib olla ka muu isik, kellega laste sotsiaal- ja õiguskaitsega tegelev ametiasutus on lapse asendushoolduse kokku leppinud (sel eesmärgil peavad piirkondlikud bürood arvestust asendusvanemateks sobivate kandidaatide üle). Kohus võib paigutada lapse asendushooldusele nii lühiajaliselt (näiteks vanema ravisutuses viibimise ajaks) kui ka tähtajatult pikemaks perioodiks. Asendushooldusega on seega võimalik lahendada perekonnas tekkinud kriisiolukorda või tagada hoolitsus alternatiivses perekonnas. Selleks et vähendada laste paigutamist hoolekandeesutustesse või sarnast liiki asutustesse, eelistatakse asendushooldust institutsionaalsele hooldusele. Asendusvanem saab riiklikke toetusi (nt makstakse toetust lapse vajaduste rahuldamiseks tehtud kulutuste katmiseks, hüvitist asendushoolduse lõppemisel, asendusvanema tasu jne).

Tsiviilseadustikus on lisaks sätestatud lapse usaldamine kolmanda isiku hoolde juhul, kui kumbki vanematest ega eestkostja ei saa lapse eest isiklikult hoolitseda. Selline hooldus ei ole asendushoolduse alternatiiv ning sellega ei asendata hooldust, mis peab eelnema lapsendamisele. Seda eelistatakse lapse hoolekandeesutusse paigutamisele. Hooldaja peab tagama nõuetekohase hoolitsuse, tema elukoht peab asuma Tšehhi Vabariigis ning ta peab nõustuma sellega, et laps paigutatakse tema hooldusele. Hooldaja kohustused ja õigused määrab kindlaks kohus. Vastasel juhul lähtutakse asjakohastest asendushooldust käsitlevatest õigusaktidest.

Vanemad kui seaduslikud esindajad võivad lapsega seotud toimingute (välja arvatud perekonnaseisutoimingute) tegemiseks allkirjastada esindamist käsitleva kokkuleppe eksporditeadmisi omava isikuga või näiteks teise sobiva isikuga. Kui laps allkirjastab esindamiskokkuleppe, ei mõjuta see vanemate õigust last seaduslikult esindada. Kui seaduslikud ja lepinguliselt esindajad ei saavuta kokkulepet, teeb otsuse kohus lähtuvalt lapse huvidest.

Kui lapse kasvatamine või tema füüsiline, intellektuaalne või vaimne seisund ning nõuetekohane areng satub ohtu või on häiritud sellises ulatuses, mis ei ole lapse huvides, ning juhul, kui eksisteerivad tõsised põhjused, mis ei võimalda vanematel tagada lapse kasvatamist, võib kohus vajaliku meetmena ette näha lapse paigutamise hoolekandeesutusse. Kohus teeb seda eelkõige juhul, kui varasemate meetmetega ei ole suudetud olukorda parandada. Sellise meetme võtmisel hindab kohus alati, kas oleks asjakohasem eelistada lapse paigutamist hooldusele füüsilise isiku juurde. Institutsionaalse hoolduse võib ette näha maksimaalselt kolmeks aastaks, kuid seda aega võidakse (korduvalt) pikendada, kui lapse institutsionaalsele hooldusele paigutamise põhjused eksisteerivad jätkuvalt (iga kord pikendatakse perioodi maksimaalselt kolm aastat). Kui lapse institutsionaalsele hooldusele paigutamise põhjused langevad ära või kui on võimalik pakkuda lapsele muud liiki hooldust institutsionaalse hoolduse asemel, tühistab kohus viivitamatult lapse institutsionaalsele hooldusele paigutamise määruse ning teeb samal ajal asjaoludest lähtudes otsuse selle kohta, kelle hoolde usaldatakse laps edaspidi.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Lapse eest hoolitsemist käsitlev otsus on oluline eeltingimus vanematele abielulahutuse võimaldamisel. Otsustamisel võtab kohus arvesse lapse huve. Kohus kaldub vanematevahelisest kokkuleppest kõrvale üksnes juhul, kui see on vajalik lapse huvide kaitsmiseks. Kohus võib anda lapse

isikuhooldusõiguse ühele vanematest või näha ette jagatud või ühise isikuhooldusõiguse. Kohus võib lapse isikuhooldusõiguse anda ka muule isikule vanemate asemel, kui see on vajalik lähtuvalt lapse huvidest. Kohus võtab arvesse lapse isiksust, eelkõige tema arenguvõimalustega seotud andeid ja võimeid, vanemate elatustaset, samuti lapse emotsionaalset seisundit ja tausta, kummagi vanema suutlikkust last kasvatada, lapse praeguse ja eeldatava hariduskeskkonna stabiilsust ning lapse emotsionaalseid sidemeid õdede-vendade, vanavanemate või teiste sugulaste ja tuttavatega. Kohus võtab alati arvesse seda, kumb vanematest on seni nõuetekohaselt hoolitsenud lapse ning tema emotsionaalse, intellektuaalse ja kõlbelse arengu eest, samuti seda, kumb vanematest pakub lapsele paremaid tervisliku ja tulemusliku arengu võimalusi. Kohus pöörab tähelepanu ka lapse õigusele saada hoolitsust mõlemalt vanemalt ning mõlema vanemaga regulaarselt isiklikult suhelda, lapsest eraldi elava vanema õigusele saada lapse kohta korrapäraselt teavet; samuti võtab kohus arvesse vanema suutlikkust jõuda teise vanemaga üksmeelele lapse kasvatamise küsimustes. Kohus võib samuti otsustada kiita heaks vanematevahelise kokkuleppe, välja arvatud juhul, kui on selge, et vanemliku vastutuse kokkulepitud viisil teostamine ei ole kooskõlas lapse huvidega. Kui täieliku teovõimeta alaealise lapse vanemad ei ela koos ja nad ei suuda leppida kokku sellise lapse eest hoolitsemise küsimustes, teeb otsuse kohus omal algatusel. Samu põhimõtteid kohaldatakse juhul, kui kohus teeb otsuse lapse eest hoolitsemise küsimuses näiteks seoses vanemate abielu lahutamise

Lapse isikuhooldusõigusega vanem ja teine vanem otsustavad koos selle üle, kuidas hakkab lapsega suhtlema see vanem, kellel puudub lapse isikuhooldusõigus. Kui vanemad kokkuleppele ei jõua või kui see on nõutav lapse kasvatamise ja perekonnasuhete huvides, määrab vanema ja lapse vahelise suhtlemise korra kindlaks kohus. Põhjendatud juhtudel võib kohus määrata kindlaks ka vanema ja lapse kokkusaamise koha. Kui see on vajalik lapse huvidest lähtuvalt, piirab kohus vanema suhtlusõigust ja/või keelab vanema ja lapse vahelise suhtlemise.

Asjaolude muutumise korral muudab kohus oma otsust, mis käsitleb vanemlikust vastutusest tulenevate kohustuste ja õiguste teostamist. Kohus võib seda teha ka omal algatusel.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemate lahutuse korral tuleb vanemliku vastutuse teostamist käsitleva vanematevahelise kokkuleppega kindlaks määrata see, kuidas hakkab kumbki vanem pärast abielulahutust lapse eest hoolitsema. Selle kokkuleppega võivad vanemad samuti kindlaks määrata suhtluse omavahel ja lastega. Sedalaadi kokkulepped sõlmitakse kohtu nõusolekul. Kohus peab vanematevahelise kokkuleppe heaks kiitma, välja arvatud juhul, kui on selge, et vanemliku vastutuse kokkulepitud viisil teostamine ei ole kooskõlas lapse huvidega. Sama kohaldatakse sellise kokkuleppe puhul, mille on sõlminud vanemad, kes ei ela koos.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Lapse huvide kaitsmiseks julgustab kohus alaealise eest hoolitsemist käsitleva menetluse ajal vanemaid leidma lahendust lepituse teel. Kohus võib ette näha, et vanemad peavad võtma osa kohtuvälisest lepituse- või vahendusmenetlusest või pereteraapiast maksimaalselt kolme kuu jooksul või võib neid kohustada kohtuma lastepsühholoogiaga.

Peale selle on võimalik kasutada abielu- ja perenõustamiskeskuste teenuseid. Neis keskustes pakuvad abi kvalifitseeritud psühholoogid ja sotsiaaltöötajad. Lisaks võib laste sotsiaal- ja õiguskaitsega tegelev ametiasutus veenda vanemat, kes ei austa lapse või teise vanema õigusi (nt õigus lapse eest hoolitseda, lapsega regulaarselt suhelda), ning tutvustada talle õigusakte ja tema käitumise tagajärgi. Laste sotsiaal- ja õiguskaitsega tegelev ametiasutus võib samuti panna vanemale kohustuse kasutada professionaalset nõustamist, kui vanem ei suuda lahendada lapse kasvatamisega seotud probleeme ilma eksperdipoolse nõustamiseta, eelkõige lapse kasvatamise või suhtlusõiguse muutmist käsitlevate vaidluste ajal.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kui kindlaksmääratud tingimused on täidetud, võib kohus vanemate avalduse alusel teha otsuse eelkõige järgmistes vanemate ja laste vaheliste suhetega seotud asjades:

lapse isikuga seotud õigused (nt õigus otsustada lapse ees- ja perekonnanime üle või õigus anda nõusolek lapse lapsendamiseks);

lapse isikuhooldusõiguse ja suhtlusõiguse kindlaksmääramine;

lapse isikuhoolduse alternatiivsed vormid (nt eestkoste, lapse hooldamine kolmanda isiku poolt, asendushooldus, institutsionaalne hooldus);

ülalpidamiskohustus;

lapse esindamine ja tema vara valitsemine, nõusoleku andmine lapsele õigustoimingute tegemiseks;

lapse jaoks olulised küsimused, milles vanemad ei suuda kokku leppida (olulisteks küsimusteks loetakse eelkõige lapse elukoha kindlaksmääramist ja tema hariduse või töötamise üle otsustamist, kuid mitte tavapärase meditsiiniliste ja sarnaste protseduuride tegemist).

Kõige sagedamini teeb kohus otsuseid selle kohta, kelle hoolde ta lapse usaldab, ning potentsiaalselt lapsega suhtlemise õiguse ja lapse ülalpidamise kohta.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Lapse isikuhooldus on kõigest osa vanemliku vastutusega seotud kohustustest ja õigustest. Kui vanemalt, kellele ei antud lapse isikuhooldusõigust, ei võetud vanemlikku vastutust või tema vanemlikku vastutust ei piiratud ega peatatud, teostab ta endiselt vanemlikku vastutust seoses selle muude aspektidega ning ta ei jää ilma õigusest teha otsuseid last käsitlevates olulistest küsimustes. Vanemad teostavad vanemlikku vastutust vastastikusel kokkuleppel ja lähtuvalt lapse huvidest. Kui last käsitlevas küsimuses otsuse tegemisega viivitamine võib olla ohtlik, võib üks vanem teha otsuse või anda oma nõusoleku üksi; ta peab siiski teavitama teist vanemat viivitamata asjade seisust.

Kui vanemad ei saavuta kokkulepet lapse jaoks olulises, eelkõige lapse huvidega seotud küsimuses, teeb otsuse kohus ühe vanema avalduse alusel; seda kohaldatakse ka juhul, kui üks vanem on teise vanema lapse jaoks olulises küsimuses otsuse tegemisest kõrvale jätnud. Kohus teeb vanema avalduse alusel otsuse ka sellisel juhul, kui vanemad ei suuda kokku leppida, kumb neist esindab last kohtumenetluses või lapse vara valitsemisega seotud olulistest küsimustes.

Vanemad peavad teineteist teavitama kõigest olulisest, mis on seotud lapse ja tema huvidega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Tsiviilseadustikus eristatakse lapse hooldusõiguse andmist ühele vanemale, vanemate jagatud või ühist hooldusõigust või lapse hooldusõiguse andmist muule isikule vanemate asemel. Lapse hooldusõiguse andmise üle otsustamisel võtab kohus arvesse lapse huve. Kohus võib jagatud või ühise hooldusõiguse kohta otsuse tegemisest loobuda, kui vanemad on suutelised teineteisega suhtlema ja koostööd tegema.

Ühine hooldusõigus (lapse ühine kasvatamine)

See lapse hoolduse vorm tähendab, et puudub konkreetne otsus, millega antakse lapse hooldusõigus ainult ühele vanemale. Praktikas tähendab see, et ühise hooldusõiguse puhul võib üks vanem näiteks tagada lapse haridusvajaduste ja teine vanem sportimisvajaduste rahuldamise ja/või üks vanem keskendub lapse keeleõppele, samas kui teine vanem pöörab suuremat tähelepanu lapse muudele koolivälistele tegevustele. Mõlemad vanemad osalevad võrdsetel lapse tervise eest hoolitsemises ja materiaalsete vajaduste rahuldamises (nt toit, puhtus, rõivad jne). Kui lapse hooldusõigus antakse vanematele ühiselt, peavad vanemad sellega nõus olema.

Jagatud hooldusõigus (lapse kordamööda kasvatamine)

Jagatud hooldusõiguse korral on laps täpselt kindlaksmääratud ajavahemike kaupa vaheldumisi kummagi vanema hooldusel. Kohus määrab samuti kindlaks, millised õigused ja kohustused vanematel neil perioodidel on.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Vanema kohustuste ja õigustega seotud avaldus tuleb esitada sellele piirkondlikule kohtule (Prahas piirkonna kohtule, Brnos linnakohtule), kelle tööpiirkonnas on alaealise alaline elukoht; alalise elukoha puudumise korral tuleb pöörduda selle piirkondliku kohtu poole, kelle tööpiirkonnas alaealine elab. Kohus võib alaealistega seotud asjades teha otsuse ka omal algatusel.

Avaldusele seatud nõuded sõltuvad avalduse liigist. Alati on siiski vajalik märkida menetlusosaliste ees- ja perekonnanimed ning aadressid või menetlusosaliste ja nende esindajate isikukoodid, kirjeldada olulisi asjaolusid ning märkida, millistele tõenditele hageja tugineb. Samuti peab avaldusest nähtuma, mida hageja taotleb ja millisele kohtule on avaldus adresseeritud.

Avaldus peab sisaldama kõiki kõnealuse asjaga seotud olulisi dokumente, nt sünnitunnistus, abielutunnistus, mis tahes varasemad lapsega seotud kohtuotsused jms. Avaldus tuleks esitada paberil vajalikul arvul eksemplarides, nii et üks eksemplar jääks kohtule ja iga menetlusosaline saaks vajaduse korral ühe eksemplari.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kohus võib alustada alaealise kohtuliku kaitsega seotud menetlust ka omal algatusel.

Ajutisi meetmeid käsitleva määrusega võib kohus ka enne asja kohta sisulise otsuse tegemist nõuda menetlusosaliselt vajaliku elatise maksmist ja/või anda lapse hooldusõiguse ühele vanematest või kohtu määratud isikule, kui see on vajalik menetlusosaliste vaheliste suhete ajutiseks korraldamiseks või kui on alust arvata, et kohtuotsuse täitmine on ohus. Ajutisi meetmeid käsitlev määrus väljastatakse tavaliselt avalduse alusel, kuid kui kohus saab menetlust (sellest tulenevalt ka alaealiste kohtuliku kaitsega seotud menetlust) alustada asja sisuliste asjaolude alusel omal algatusel, võib kohus teha ajutisi meetmeid käsitleva määruse samuti omal algatusel. Ajutisi meetmeid käsitleva määruse tegemise eest vastutab see kohus, kes on pädev asja menetlema, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud teisiti. Ajutisi meetmeid käsitleva määruse taotlus peab sisaldama tsiviilkohtumenetluse seadustiku (õigusakt nr 99 /1963 (seadustekogu); muudetud kujul) artikli 42 lõikes 4 ja artiklis 75 sätestatud andmeid, eelkõige järgmist: millisele kohtule on taotlus esitatud; kes taotluse esitab ja mida see puudutab, s.t nende asjaolude kirjeldus, mille alusel on kavandatud ajutisi meetmeid käsitleva määruse tegemine õigustatud; mis on taotluse eesmärk, s.t milliste ajutiste meetmete võtmist taotleja soovib; väide, et ajutiselt on vaja korraldada menetlusosaliste suhteid või et on alust arvata, et kohtuotsuse täitmine on ohus; samuti taotluse koostamise kuupäev ja taotleja või tema esindaja allkiri. Taotlusele tuleb lisada dokumendid, millele taotleja viitab. Ajutiste meetmete taotlemisel peab taotleja ajutiste meetmetega kaasneva võimaliku kahju hüvitamise tagamiseks üldjuhul maksma kindlaksmääratud summas tagatise hiljemalt samal päeval, mil ta esitas taotluse ajutisi meetmeid käsitleva kohtumääruse saamiseks. Kuid kui ajutisi meetmeid taotletakse ülalpidamiskohustusega seotud asjas või kui tegemist on ajutisi meetmeid käsitleva määrusega, mille kohus võib teha ka omal algatusel, siis tagatist ei nõuta. Kohus teeb ajutiste meetmete kohta otsuse viivitamata. Kui otsusega viivitamisega ei kaasne ohtu, võib kohus teha ajutiste meetmete taotluse kohta otsuse seitsme päeva jooksul pärast taotluse esitamist. Kohus teeb otsuse menetlusosalisi ära kuulamata. Kui kohus teeb ajutisi meetmeid käsitleva määruse, kehtestab ta taotluse esitajale kohustuse esitada kohtule avaldus menetluse alustamiseks ettenähtud aja jooksul. Kohus võib samuti määrata, et esialgseid meetmeid kohaldatakse üksnes teatava aja jooksul.

Spetsiaalseid kohtumenetlusi käsitleva seadusega (õigusakt nr 292/2013; muudetud kujul) nähakse ette sellised ajutised erimeetmed, mida võetakse juhul, kui alaealine on jäetud hoolitsuseta, olenemata sellest, kas on olemas isik, kellel on lapse hooldusõigus, või kui lapse elu, tema normaalne areng või muu oluline huvi on tõsiselt ohus või kahjustada saanud. Sellisel juhul teeb kohus sellise ajutisi meetmeid käsitleva määruse, mille ta saab teha üksnes laste sotsiaal- ja õiguskaitsega tegeleva ametiasutuse taotluse alusel, ning korraldab lapse suhteid vajaliku aja jooksul, nähes ette lapse paigutamise otsusega kindlaks määratud sobivasse keskkonda. Sellise ajutisi meetmeid käsitleva määrusega on võimalik paigutada laps ajutiselt asendusperre selliseks ajaks, mille jooksul ei saa vanem mõjuvatel põhjustel lapse eest hoolitseda või pärast mille lõppemist on võimalik laps paigutada lapsendamisele eelnevale hooldusele, kui vanemad on nõus lapsendamisega; või otsustada, et lapsendamiseks ei ole vanemate nõusolek nõutav. Kohus teeb ajutiste meetmete võtmist käsitleva taotluse kohta otsuse viivitamata, kuid hiljemalt 24 tunni jooksul pärast taotluse esitamist. Otsus kuulub viivitamata täitmisele ning kohus teeb otsuse täitmise seoses koostööd asjakohaste ametiasutustega.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Kohtukulusid käsitleva seaduse (seadus nr 549/1991; muudetud kujul) kohaselt ei tule alaealiste hooldusõiguse ja alaealiste kohtuliku kaitsega seotud menetluste puhul maksta lõivusid. See tähendab, et isik, kes esitab hagi seoses vanema kohustuste ja õigustega, ei ole kohustatud tasuma kohtukulusid. Teatavatel tingimustel on võimalik määrata õigusesindaja tasuta või vähendatud tasu eest. Kohus määrab esindaja selle menetlusosalise taotluse alusel, kellega seoses võib eeldada, et kohus vabastab ta täielikult või osaliselt kohtukulude tasumisest, kui see on vajalik näiteks tema huvide kaitsmiseks. Kui see on vajalik menetlusosalise huvide kaitsmiseks, määratakse talle advokaat. Esindaja määramine peab olema põhjendatud menetlusosalise olukorraga (praktiliselt võib põhjuseks olla raske majanduslik või sotsiaalne olukord, kuid alati on vaja arvesse võtta juhtumi konkreetseid asjaolusid) ning hagi näol ei tohi tegemist olla meelevaldse või ilmselgelt edutu katsega õigusi jõustada või neid kaitsta.

Seadusega, mis käsitleb õigusabi andmist Euroopa Liidus piiriüleste vaidluste korral (seadus nr 629/2004; muudetud kujul), reguleeritakse õigusabi kättesaadavust seoses Euroopa Liidu liikmesriigis tehtavate õigustoimingutega, mille üks osaline on teises liikmesriigis elav füüsiline isik. Seda abi antakse seoses kohtumenetluse ja täitemenetluse raames tehtavate õigustoimingutega.

Õiguselukutse seaduses (seadus nr 85/1996; muudetud kujul) on sätestatud, millistel tingimustel on võimalik taotleda, et Tšehhi Vabariigi advokaatuur määraks otse tasuta õigusnõustaja.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, vanemlikku vastutust käsitleva otsuse peale on võimalik esitada apellatsioon. Vanemlikust vastutusest tulenevate õiguste ja kohustustega seoses on esimeses astmes pädevad otsuseid tegema piirkondlikud kohtud. Esimese astme kohtu otsuste peale esitatud apellatsioone lahendavad maakonnakohtud (või Prahas lahendab neid linnakohus). Kohtu otsuse peale saab apellatsiooni esitada 15 päeva jooksul alates vaidlustatava kirjaliku kohtuotsuse saamisest, välja arvatud juhul, kui apellatsiooni esitamine ei ole seaduse alusel võimalik (nt ei saa apellatsiooni esitada selle kohtuotsuse peale, millega kiidetakse heaks vanematevaheline kokkulepe lapse hooldamise kohta). Apellatsioon, mis esitati pärast 15päevase tähtaja lõppu, loetakse samuti esitatuks õigeaegselt, kui apellant tegutses apellatsioonikohtult saadud ebaõige teabe alusel.

Tuleb rõhutada, et mõni otsus võib kuuluda esialgselt täitmisele – selliseid otsuseid võib täitmisele pöörata isegi juhul, kui nende peale on esitatud apellatsioon. Esialgselt kuuluvad täitmisele otsused, millega mõistetakse välja elatis, ja otsused, millega pikendatakse sellise kasvatusliku meetme kestust, mille raames võeti laps ajutiselt ära vanemate või muu isiku hoole alt.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Tšehhi Vabariigis tuleb alaealise hooldusõigusega seotud otsuse täitmise avaldus esitada kohtule. Otsuse täitmisele pööramisel kohaldatakse spetsiaalseid kohtumenetlusi käsitlevas seaduses (seadus nr 292/2013; muudetud kujul) sätestatud menetlust.

Selliste menetluste puhul on pädev lapse elukohajärgne üldkohus, s.t see piirkondlik kohus (Prahas piirkonna kohus, Brnos linnakohus), kelle tööpiirkonnas alaealine vanematevahelise kokkuleppe või kohtuotsuse alusel või muude otsustava tähtsusega asjaolude tõttu elab. Avaldus peab sisaldama kogu vajalikku

teavet (õigustatud pool ja kohustatud pool, kohustatud poolele pandud kohustuse ulatus ja sisu ning asjaomase kohustuse täitmise tähtaeg, samuti andmed täitedokumendi, s.t täidetava otsuse kohta).

Enne otsuse täitmisele pööramiseks korralduse andmist võib kohus, kui tal on selleks konkreetset põhjused ja/või kui kohustatud pool ei teavitatud kohustuse täitmata jätmisega kaasnevatest tagajärgedest, kutsuda kohustatud poolt üles täitma otsust või kokkulepet ning teavitada teda võimalustest pöörata otsus tema vastu täitmisele rahatrahvide määramise või lapse äraviimise kaudu. Kohus võib samuti paluda, et asjakohane laste sotsiaal- ja õiguskaitsega tegelev ametiasutus suunaks kohustatud poolt kohustusi täitma, ilma et oleks vaja anda korraldust otsuse täitmisele pööramiseks. Kui isik ei täida oma kohustust ka pärast kohtult juhiste saamist, näeb kohus ette otsuse täitmisele pööramise rahatrahvi määramisega. Seda võib teha korduvalt. Üksiku trahvi summa ei tohi olla üle 50 000 Tšehhi krooni. Muud kohtu võetavad meetmed võivad hõlmata kohtumist lepitajaga või lastepsühholoogiaga või kohanemiskava kindlaksmääramist eesmärgiga hõlbustada järkjärgulisi kontakte lapse ja temaga suhtlemise õigust omava isiku vahel.

Kui nimetatud meetmete rakendamisel olenemata isik kohustusi ei täida või kui asjaolude põhjal on ilmne, et selline lähenemisviis ei ole taganud kohustuste täitmist, näeb kohus otsuse täitmisele pööramiseks erandjuhtudel ette lapse äravõtmise isikult, kellega laps ei peaks kokkuleppe või otsuse kohaselt koos olema. Otsus, millega anti korraldus lapse äraviimiseks, tehakse kohustatud poolele teatavaks alles otsuse täitmise ajal.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Tšehhi Vabariigis tunnustatakse teises ELi liikmesriigis tehtud vanemlikku vastutust puudutavaid otsuseid kooskõlas nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega ning millega tunnustatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 („määrus (EÜ) nr 2201/2003“), ja nõukogu 25. juuni 2019. aasta määrusega (EL) 2019/1111, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve („määrus 2019/1111“), ilma ühegi erimenetluse järgimist nõudmata. Määruse (EÜ) nr 2201/2003 kohaselt võib iga isik, kellel on õiguslik huvi, minna kohtusse ja taotleda otsuse tegemist otsuse tunnustamise või mittetunnustamise kohta. Tšehhi Vabariigis menetlevad selliseid asju esimeses astmes piirkondlikud kohtud (Prahas piirkondade kohtud, Brnos linnakohus). Pädev on taotluse esitaja suhtes üldise pädevusega piirkondlik kohus. Muudel juhtudel on pädev see piirkondlik kohus, kelle tööpiirkonnas leidis või võib leida aset sündmus, millega seoses on tunnustamine oluline. Määruse 2019/1111 kohaselt võib iga huvitatud pool taotleda otsust tunnustamisest keeldumise aluste puudumise kohta. Tšehhi Vabariigis menetlevad selliseid asju esimeses astmes piirkondlikud kohtud (Prahas piirkondade kohtud, Brnos linnakohus).

Enne seda, kui vanemlikku vastutust käsitleva ja teises liikmesriigis tehtud otsuse saab Tšehhi Vabariigis täita, tuleb see eespool osutatud määruses (EÜ) nr 2201/2003 sätestatud erimenetluse kohaselt täidetavaks tunnustada. Tšehhi Vabariigis esitatakse täidetavaks tunnustamise taotlus kohaliku pädevusega piirkondlikule kohtule (Prahas piirkonna kohtule, Brnos linnakohtule). Kohaliku kohtu pädevus määratakse kooskõlas määrusega (EÜ) nr 2201/2003 kindlaks selle isiku hariliku viibimiskoha alusel, kelle suhtes täitmist taotletakse, või lapse hariliku viibimiskoha alusel; kui kumbki nimetatud kohtadest ei asu kohtuotsuse täitmise liikmesriigis, määratakse kohalike kohtute pädevus kindlaks otsuse täitmise koha alusel.

Lapsega suhtlemise õigust käsitlev otsus ja määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikli 11 lõike 8 alusel tehtud otsus, mis hõlmab lapse tagastamist, kuuluvad vastavalt määruse (EÜ) nr 2201/2003 artiklitele 41 ja 42 teises liikmesriigis täitmisele ilma täidetavaks tunnustamise vajaduseta ning ilma võimaluseta otsuse tunnustamist vastustada, kui kohtuotsus on päritoluliikmesriigis kinnitatud tõendiga, kasutades määruse (EÜ) nr 2201/2003 lisas esitatud tüüpvormi. Otsuse tunnustamise või mittetunnustamise taotlusele ning täidetavaks tunnustamise taotlusele tuleb lisada selline otsuse koopia, mis vastab ehtsuse tõendamiseks vajalikele tingimustele (nt otsuse duplikaat või tõestatud koopia), ning artikli 39 kohane tõend, mille on välja andnud otsuse teinud liikmesriigi asjakohane ametiasutus ja mis on vormistatud määruse (EÜ) nr 2201/2003 lisas esitatud tüüpvormi kasutades. Kui otsus on tehtud tagaselja, tuleb esitada ka selle dokumendi originaal või tõestatud koopia, millega kinnitatakse, et kohtusse ilmumata jätnud menetlusosalisele toimetati kätte menetluse algatamise avaldus või muu sarnane dokument, või mis tahes dokument, mis tõendab, et kostja aktsepteeris kohtuotsust sõnaselgelt. Kui tõendit või tagaselja tehtud otsusega seoses nõutavaid dokumente ei esitata, kohaldatakse määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikli 38 lõikes 1 sätestatud menetlust.

Määruse 2019/1111 kohaselt on vanemliku vastutuse küsimust käsitlevad otsused, mis on tehtud liikmesriigis ja on selles liikmesriigis täidetavad, täidetavad Tšehhi Vabariigis, ilma et oleks nõutav otsuste täidetavaks tunnustamine.

Lapsega suhtlusõigust andvaid otsuseid ja artikli 29 lõike 6 kohaselt tehtud otsuseid, kui need hõlmavad lapse tagastamist, tunnustatakse tingimusel, et need on päritoluliikmesriigis kinnitatud tõendiga, mille vorm on esitatud määruse 2019/1111 lisas, teistes liikmesriikides määruse 2019/1111 artikli 43 kohaselt ilma erimenetluse ja ilma võimaluseta selle tunnustamist vastustada, välja arvatud juhul ja niivõrd, kui otsus on vastuolus artiklis 50 osutatud [hilisema] otsusega. Lapsega suhtlusõigust andvaid otsuseid ja artikli 29 lõike 6 kohaselt tehtud otsuseid, kui need hõlmavad lapse tagastamist, tunnustatakse tingimusel, et need on päritoluliikmesriigis kinnitatud tõendiga, mille vorm on esitatud määruse 2019/1111 lisas, teistes liikmesriikides määruse 2019/1111 artikli 43 kohaselt, ilma et oleks nõutav nende täidetavaks tunnustamine.

Tunnustamise ja täitmise eesmärgil vastavalt määrusele 2019/1111 tuleb esitada otsuse koopia, mis täidab ehtsuse tunnustamiseks nõutavaid tingimusi, ja artiklites 36 ja 47 osutatud asjakohane tõend, mille on välja andnud selle liikmesriigi asjakohane asutus, kus otsus tehti, kasutades määruse 2019/1111 lisas ette nähtud tõendi vormi. Kui artikli 31 lõikes 1 osutatud dokumente ei esitata, tuleb järgida määruse 2019/1111 artiklis 32 osutatud menetlust.

Kui eespool nimetatud määrustes sätestatud tingimused on täidetud, kohaldatakse teises ELi liikmesriigis vanemliku vastutuse küsimuses tehtud otsuse täitmisel sama menetlust nagu siseriiklike otsuste puhul. Lisateabe saamiseks tutvuge eelmisele küsimusele antud vastusega.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Kohtuotsuse peale esitatakse apellatsioon asjaomase otsuse teinud kohtule. Apellatsiooni kohta teeb otsuse kõrgema astme kohus.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanemlikku vastutust käsitlevates asjades määratakse kohaldatav õigus kindlaks vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooni alusel. Mis tahes kahepoolsed välislepingud, mille Tšehhi Vabariik on sõlminud teiste riikidega, on ülimalt olulised 1996. aasta konventsiooni suhtes, välja arvatud juhul, kui on tehtud 1996. aasta konventsiooni artikli 52 lõike 1 kohane deklaratsioon (sellise deklaratsiooni on Tšehhi Vabariik ja Poola teinud seoses vastastikuse kahepoolse kokkuleppega ning selle deklaratsiooniga tagati 1996. aasta konventsiooni ülimalt olulikkus).

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 06/04/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Saksamaa

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Mõiste „vanemlik vastutus“ viitab kõikidele õigustele ja kohustustele, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanemlik hoolitsus (vanema hooldusõigus). Vanematel on kohustus ja õigus hoolitseda oma lapse eest. Vanema hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku ja tema vara eest ning last esindada. Õigus teha lapse eest otsuseid on seega põhimõtteliselt seotud **vanema hooldusõigusega**. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Nagu 1. küsimuse vastuses juba märgitud, hõlmab mõiste „vanemlik vastutus“ kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust.

Põhimõtteliselt on vanemate ühine hooldusõigus võimalik, kui:

laps sündib omavahel abielus olevatele vanematele;

vanemad abielluvad teineteisega pärast lapse sündi;

vanemad kinnitavad, et nad soovivad lapse eest ühiselt hoolitseda (hooldusõiguse kinnitused);

perekonnakohus (*Familiengericht*) annab neile lapse ühise hooldusõiguse.

Hooldusõiguse kinnitused peavad olema tõestatud nõuetekohases juriidilises vormis. Seda saab teha noorte hoolekande amet (*Jugendamt*), notar või teatavatel juhtudel diplomaatiline välisesindus. Kui vanemad ei tee hooldusõiguse kinnitust ega ole teineteisega abielus, on lapse ainuhooldusõigus emal. Perekonnakohus võib siiski ühe vanema taotlusel anda mõlemale vanemale ühise hooldusõiguse, kui see on lapse parimates huvides. Eeldatakse, et ühine hooldusõigus on lapse parimates huvides, kui teine vanem ei esita ühtki põhjust ühise hooldusõiguse andmata jätmiseks ja kui sellised põhjused ei ole muidu ilmsed.

Saksa õigus eeldab, et üldiselt on lapse parimates huvides suhelda mõlema vanemaga, ja tagab seetõttu lapsele õiguse oma vanematega suhelda. Lisaks on mõlemal vanemal õigus ja kohustus oma lapsega suhelda.

Suhtlusõigus annab vanematele eeskätt õiguse last korrapäraselt näha ja temaga rääkida. Lisaks silmast-silma suhtlemisele hõlmab suhtlus ka kirja ja telefoni teel suhtlemist.

Ülalpidamise tagamine on üldiselt mõlema vanema kohustus. Vanemad võivad ise valida, kuidas nad oma lapsi ülal peavad. Nad võivad näiteks otsustada anda mitterahalise ülalpidamise, peamiselt vanematekodus (majutus, söök, rõivad jne).

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus.

Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused

käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)**.

Kui vanemad lapse eest ei hoolitse, näiteks kuna nad on surnud või neil ei ole õigust last tema isiku või varaga seotud küsimustes esindada, näiteks kuna neil on võetud vanema hooldusõigus, määrab perekonnakohus lapsele eestkostja.

Kui vanemad ei ole suutelised teatavaid vanema hooldusõiguse aspekte teostama, määrab perekonnakohus lapsele nende aspektide jaoks hooldaja (tsiviilseadustiku (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB) § 1909).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus.

Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused

käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)**.

Kui vanematel on ühine hooldusõigus ja nad asuvad lahus elama, jääb neile lapse ühine hooldusõigus olenemata sellest, kas nad on omavahel abielus või mitte. Ühe vanema taotlusel võib perekonnakohus siiski anda ühele vanemale ainuhooldusõiguse. Selline taotlus rahuldatakse teise vanema nõusolekul, välja arvatud juhul, kui laps on vähemalt 14aastane ja vaidleb sellele vastu, või kui leitakse, et ühise hooldusõiguse lõpetamine ja ühele vanemale ainuhooldusõiguse andmine on lapse parimates huvides. Isegi kui vanemad lahutavad, tehakse selline otsus ainult ühe vanema taotlusel, välja arvatud juhul, kui lapse heaolu on ohus.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus.

Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused

käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)** ja **suhtlusõigust**.

Lapse ühise hooldusõiguse teostamise korraldus on üldiselt vanemate otsustada ja mingeid konkreetseid vorminõudeid sellele kehtestatud ei ole.

Hooldusõiguse teostamise korraldust ei saa siiski õiguslikult siduvalt muuta üksnes kokkuleppega, vaid selleks on vaja perekonnakohtu otsust. Kui vanemad elavad eraldi, võib noorte hoolekande amet aidata neil koostada mõlemale poolele vastuvõetava vanema hooldusõiguse teostamise kava. Seda kava saab kasutada vanema hooldusõigust käsitlevate kohtuotsuste alusena. Kui vanemad lepivad kokku, et ühele vanemale tuleks anda ainuhooldusõigus, võivad nad perekonnakohtult taotleda vanema hooldusõiguse üleandmist.

Vanemad võivad ka suhtluskorras kokku leppida vabas vormis. Kui kokkulepe registreeritakse kohtuliku kokkuleppena, on see samaväärne siduva kohtuotsusega ja selle saab vajaduse korral täitmisele pöörata, kui kohus on selle kinnitanud.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui vanemad ei suuda konflikte ise lahendada, võivad nad pöörduda noorte hoolekande ameti või vabatahtliku noorteabiorganisatsiooni Freie Jugendhilfe poole. Need nõustavad vanemaid ja aitavad neil probleemidest üle saada. Kõigi abiorganisatsioonide andmebaasi leiab veebisaidilt <http://www.dajeb.de>. Vanematel võib aidata vastastikusele kokkuleppele jõuda ka lepitus. Lisateavet perelepituse kohta saab veebisaidilt <http://www.bafm-mediation.de/>.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus saab taotluse või ettepaneku alusel teha menetluse käigus otsuseid kõikides küsimustes, mis on seotud vanema hooldusõiguse (sh lapse väljaandmise), suhtlusõiguse ning lapse ülalpidamisega. Kohus peab kõikides menetlusetappides püüdma lahendada konflikte mõlemale poolele vastuvõetaval viisil. Kui vanemad on lahkavatel lastel olulises hooldusõigusega seotud küsimuses, võib kohus anda ühele vanemale õiguse teha sellega seotud otsuseid üksi (*Alleinentscheidungsbefugnis*).

Kui lapse heaolu on ohus, võib kohus igal ajal ja omal algatusel määrata sellise ohu ärahoidmiseks vajalikke meetmeid.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)** ja **suhtlusõigust**.

Mis puudutab vanema hooldusõigust, siis tuleb küsimusele üldiselt vastata jaatavalt. Hooldusõigusega vanemal ei ole otsustamises osalemise õigust. Tal on siiski suhtlusõigus ja ta võib teiselt vanemalt lapse isikliku olukorra kohta teavet küsida, kui see huvi on õigustatud. Kui aga laps viibib hooldusõigusega vanema nõusolekul või kohtuotsuse alusel (nt suhtlusõiguse teostamise raames) hooldusõigusega vanema juures, võib hooldusõigusega vanem otsustada lapse eest hoolitsemisega seotud küsimusi (nt söök) üksi.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)**.

Kui vanematel on lapse ühine hooldusõigus ja nad elavad koos, peavad nad jõudma vastastikku vastuvõetavale lahendusele kõikides vanema hooldusõigusega seotud küsimustes. Kui vanemad elavad eraldi, peavad nad seda tegema ainult lapse jaoks märkimisväärse tähtsusega küsimustes. Igapäevaelu asju on vanemal, kelle juures laps elab, õigus üksi otsustada.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)** ja **suhtlusõigust**.

Enamikul juhtudel on vanema hooldusõiguse ja suhtlusõigusega seotud menetluste puhul pädevad perekonnapõhised (esimese astme kohtute (*Amtsgerichte*) osakonnad). Kui menetluse algatamine eeldab avalduse esitamist, näiteks ainhoolusõiguse andmise menetluses, kui vanemad ei ela koos, tuleb avaldust põhjendada. Esitada tuleks juhtumi asjaolud ja tõendid ning lisada avalduses viidatud dokumendid. Avalduses tuleks ühtlasi märkida, kas pooled on juba kasutanud lepitust või muud vaidluste kohtuvälise lahendamise menetlust. Õigusesindaja on nõutav ainult erandjuhtudel, nt lahutusmenetluse raames esitatud avalduste korral. Kui õigusesindaja kasutamise ei ole kohustuslik, võib avalduse esitada otse pädevale kohtule. Esimese astme kohtutes on selleks kohtu kantseleid (*Rechtsantragstellen*), kus saab registreerida avaldusi ja muid pöördumisi.

Kui vanemad ei ole lapse sünni ajal omavahel abielus, võib hooldusõiguse kinnituse (ühise hooldusõiguse korral) tõestada ametnik, kes on noorte hoolekande ametis (*Jugendamt*) dokumentide eest vastutav isik, notar või teatud juhtudel diplomaatiline välisesindus.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Vanema hooldusõiguse ja suhtlusõigusega seotud menetlustes kohaldatakse omal algatusel uurimise põhimõtet (*Amtsermittlungssatz*). Selle põhimõtte kohaselt peab kohus uurima kõiki asjakohaseid asjaolusid omal algatusel ega ole seotud poolte väidetega.

Erakorralistel juhtudel võib kohus teha esialgse õiguskaitse määru, kui see on põhjendatud ja hädavajalik. Kui lapse heaolu on ohus, peab kohus isegi poole taotlusega kontrollima, kas tuleks teha esialgse õiguskaitse määrus või mitte. Kui suhtlusõigust käsitlevas menetluses ei suudeta tähtja jooksul jõuda mõlemale poolele vastuvõetavale kokkuleppele, peab kohus arutama esialgse õiguskaitse määru tegemise küsimust vanemate ja noorte hoolekande ametiga.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Isikud, kes ei suuda oma isikliku ja varalise olukorra tõttu menetluskulusid tasuda või kes suudavad neid tasuda vaid osaliselt või osamaksetena, võivad saada tasuta õigusabi, sealhulgas perekonnapõhise menetluse jaoks. Tasuta õigusabi eeltingimus on, et kavandatud kohtusse pöördumine või õiguste kaitsmine kohtus annab piisavalt alust arvata, et see osutub edukaks ega näi põhjendamatu. See võimaldab kohtusse pöörduda ka tagasihoidlikumate rahaliste vahenditega inimestel. Tasuta õigusabi puhul katab riik abisaaja osa kohtukuludest ja – kui talle on määratud advokaat – advokaaditasud olenevalt tema sissetulekust kas täielikult või osaliselt.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)** ja **suhtlusõigust**.

Vanema hooldusõiguse / suhtlusõiguse kohta tehtud lahendeid on võimalik edasi kaevata. Ei ole oluline, kas lahend tehti eraldi menetluses või lahutuse kõrvalmenetluses. Edasikaebamine on võimalik mõlemal juhul.

Edasikaebus tuleb esitada ühe kuu jooksul pärast otsuse kirjalliku avaldamist. Vanema hooldusõiguse asjus tehtud esialgse õiguskaitse määru saab edasi kaevata ainult juhul, kui need tehti suulise arutamise põhjal. Sellised määruskaebused tuleb esitada kahe nädala jooksul. Suulise arutamise tehtud määruused on lõplikud. Olenemata suulisest arutamisest ei saa edasi kaevata ka suhtlusõigust käsitlevaid esialgse õiguskaitse määru. Neil juhtudel on siiski võimalik alustada asja sisulist arutamist. Tasub märkida, et esialgse õiguskaitse määru kaotavad kehtivuse, kui jõustub sama küsimust käsitlev kohtuotsus.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust)** ja **suhtlusõigust**.

Kohus võib määrata isikute väljaandmist ja suhtluskorda käsitleva täitekorralduse rikkumise eest kohustatud isikule sunniraha (*Ordnungsgeld*) ja kui seda ei ole võimalik sisse nõuda, siis kohaldada aresti (*Ordnungshaft*). Teatud juhtudel võib aresti kohaldada ka kohe. Isiku väljaandmist nõudvas või suhtluskorda kehtestavas otsuses nähakse ette täitekorralduse rikkumise tagajärjed. Suurim sunniraha ühe inimese kohta on 25 000 eurot ja aresti maksimaalne kestus kuus kuud. Veel üks võimalik täitemeede on kohustatud isiku suhtes jõu kasutamise korraldus. Lapse suhtes ei ole lubatud kasutada jõudu, kui ta tuleb suhtlusõiguse teostamise võimaldamiseks välja anda. Lapse suhtes tohib jõudu kasutada ainult juhul, kui see on lapse parimates huvides ja kui kohustust ei ole võimalik täita leebemate vahenditega.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustatakse ja täidetakse?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust) ja suhtlusõigust**.

Teistes ELi liikmesriikides (v.a Taanis) vanema hooldusõiguse ja suhtlusõiguse kohta tehtud otsuseid tunnustatakse Saksamaal määruse (EÜ) nr 2291/2003 (Brüsseli IIa määrus) alusel ja seetõttu ei ole selleks erimenetlust järgida vaja. Selliste otsuste tunnustamist on Saksamaal siiski võimalik taotleda ka pädevas perekonnanakohus. Seda tunnustamist kohaldatakse kõikide poolte suhtes.

Enne kui teises liikmesriigis vanema hooldusõiguse kohta tehtud otsust saab Saksamaal täita, tuleb taotleda täitmiseotsust, nagu on sätestatud Brüsseli IIa määruses, st otsus peab olema Saksamaal täitmiseks heaks kiidetud. Taotlus tuleb esitada liidumaa kõrgeima üldkohtu (*Oberlandesgericht*) asukohas olevale kohalikule perekonnanakohtule. Täitmistaotlusele tuleks lisada otsuse ärakiri ja päritoluliikmesriigi kohtu tõend, kasutades selleks määruse II lisas esitatud standardvormi. Taotlejaid ei pea esindama advokaat. Teises liikmesriigis elavad taotlejad peavad siiski määrama volitatud esindaja kohtudokumentide vastuvõtmiseks Saksamaal. Perekonnanakohus teeb otsuse eelneva kohtuistungiga. Kohtusekretär väljastab selle otsuse põhjal täitekorralduse. Perekonnanakohu otsuse saab edasi kaevata liidumaa kõrgeimasse üldkohtusse. Liidumaa kõrgeima üldkohtu otsuse saab edasi kaevata Saksamaa Liitvabariigi kõrgeimasse üldkohtusse (*Bundesgerichtshof*), kui liidumaa kõrgeim üldkohus seda lubab. Saksamaal vastutavad tunnustamistaotluste ja täitmiseotsuste eest ainult 22 perekonnanakohut rohkem kui 650st. Nende aadressid võib leida veebilehelt <http://www.bundesjustizamt.de/sorgerecht> – „Zuständige Gerichte“ (saksa keeles) ja <http://www.bundesjustizamt.de/custody-conflicts> – „Competent German courts“ (inglise keeles).

Tuleb märkida, et teatavaid liikmesriikide otsuseid suhtlusõiguse ja ebaseaduslikult ära viidud või enda juurde jäetud laste tagastamise kohta saab Saksamaal tunnustada ja täitmisele pöörata ilma täitmiseotsuseta ja tunnustamise vaidlustamise võimaluseta. Vanemliku vastutuse kandjad võivad sellegipoolest ka sel juhul Saksamaa kohtutest sellise otsuse kohta ametlikult täitmiseotsust taotleda.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust) ja suhtlusõigust**.

Ka sel juhul on eripädevus 22 kohtul, keda on mainitud 15. küsimuse vastuses. Vanema hooldusõigust käsitleva otsuse mittetunnustamise taotlus tuleb esitada selle liidumaa kõrgeima üldkohtu asukohas olevasse perekonnanakohusse, kelle tööpiirkonnas on kostja või otsusest mõjutatud lapse harilik viibimiskoht. Muudel juhtudel on pädev see perekonnanakohus, kelle pädevusse mittetunnustamise huvi või hooldusvajadus kuulub, ning ülejäänud juhtudel Pankow/Weißensee perekonnanakohus. Selle menetluse algatamisel koondub pädevus kõigis asjaomase lapsega seotud küsimustes üldiselt ühte kohta, s.o üks kohus saab otsustada kõik lapsega seotud küsimused. (Tunnustamise või mittetunnustamise) otsused kehtivad siiski ainult liikmesriigis, kus need tehti. Saksamaal saab sellegipoolest ellu viia mittetunnustamise menetluse, isegi ettevaatusabinõuna.

Esimese astme menetluses ja võimalikus apellatsioonimenetluses kohaldatakse asjakohastel juhtudel täitmisele pööramise lubamist käsitlevaid sätteid.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanematel lapse suhtes on. Vanemliku vastutuse oluline osa on vanema hooldusõigus. Vanemlik vastutus hõlmab ka lapsega suhtlemist ja lapse ülalpidamise kohustust (vt selgitused 1. küsimusele antud vastuses). Järgmised selgitused käsitlevad **vanemlikku hoolitsust (vanema hooldusõigust) ja suhtlusõigust**.

Eristada tuleb kohaldatava õiguse ja kohtualluvusega seotud küsimusi. Vanema hooldusõiguse ja suhtlusõiguse küsimustes on tavaliselt pädevad lapse hariliku viibimiskoha järgsed kohtud ja haldusasutused (määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikkel 8 ja Haagi lastekaitse konventsiooni artikkel 5). Kodakondsus ei ole siiski oluline. Ka kohaldatav õigus põhineb Haagi lastekaitse konventsioonil. Selle konventsiooni kohaselt kohaldatakse vanema hooldusõiguse ning suhtlusõiguse andmise, äravõtmise ja teostamise suhtes põhimõtteliselt selle riigi õigust, kus on lapse harilik viibimiskoht. Põhimõtteliselt säilib lapse hariliku viibimiskoha riigi õiguse kohaselt tekkinud vanema hooldusõigus isegi pärast lapse viibimiskoha muutumist. Kui lapse viibimiskoha järgi pädevad Saksa kohtud või haldusasutused teevad vanema hooldusõigust ja suhtlusõigust käsitlevaid korraldusi, reguleerib seda siiski Saksa õigus.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 29/12/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Eesti

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus tähistab vanema hooldusõigust, milleks on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest. Vanema hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku eest (*isikuhooldus*) ja õigust hoolitseda lapse vara eest (*varahooldus*) ning otsustada lapsega seotud asju. Varahooldus hõlmab õigust ja kohustust valitseda lase vara, muu hulgas last esindada. See ei välista lapse õigust seaduses sätestatud juhtudel vara iseseisvalt valitseda. Vanemal on alaealise lapse suhtes otsustusõigus, mille sisuks on õigus otsustada lapse igapäevaelu (tavahooldamise) asjade üle. Igapäevaelu asjade otsustamisena tuleb üldjuhul mõista sellise tavaotsustuse tegemist, mis esineb sageli ja mis lapse arengut püsivalt ei mõjuta. Lisaks otsustuõigusele on hooldusõiguslikul vanemal oma alaealise lapse suhtes ka esindusõigus. Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ühine esindusõigus. Mõlemal vanemal on suhtlusõigus, mis tähistab mõlema vanema kohustust ja õigust suhelda lapsega isiklikult. Vanema suhtlusõigus ei sõltu hooldusõiguse olemasolust. Samuti on vanematel alaealise lapse suhtes ülalpidamiskohustus.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanemate ja laste vastastikused õigused ja kohustused tulenevad laste põlvnemisest, mis on kindlaks tehtud seaduses sätestatud korras. Ema on naine, kes on lapse sünnitanud. Isa on mees, kes on lapse eostanud. Loetakse, et lapse on eostanud mees, kes on lapse sünni ajal lapse emaga abielus, kes on isaduse omaks võtnud või kelle isaduse on tuvastanud kohus.

Vanemlik vastutus kui hooldusõigus oma lapse suhtes on omavahel abielus olevatel vanematel ühine. Kui vanemad ei ole lapse sünni hetkel omavahel abielus, on neil ühine hooldusõigus, kui nad isaduse omaksvõtu tahteavaldusi esitades ei ole väljendanud oma soovi jätta vanema hooldusõigus vaid ühele vanematest.

Juhul kui esindusõigust ei ole alaealise lapse kummalgi vanemal või kui lapse päritolu ei ole võimalik kindlaks teha, määratakse talle eestkostja. Sel juhul kuulub hooldusõigus eestkostjale. Eestkostja ülesanne on tagada lapse kasvatamine ja tema isiklike ja varaliste huvide kaitse. Eestkostjaks võib olla nii täisealine piiramata teovõimega füüsiline kui juriidiline isik, näiteks lapse sugulane, kolmas isik või mõni asutus (äriühing või kohalik omavalitsus). Juriidiline isik määratakse eestkostjaks siis, kui sobivat füüsilist isikut ei leita või kui see on olnud vanema tahe testamendis või pärimislepingus. Juriidiline isik peab süstemaatilisel tegelema eestkostetavatele füüsilisest isikust eestkostjate otsimise, nõustamise ja koostööga. Ajutiselt kuni eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus, kui eestkoste seadmise eeldused on täidetud. Eestkostja ülesannete täitmisel on valla- või linnavalitsusel eestkostja õigused ja kohustused.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse hooldusõigust teostada, on neil võimalik anda nõusolek lapse lapsendamiseks. Vanema nõusolek lapsendamiseks ei jõustu enne kaheksa nädala möödumist lapse sünnist ning enne vanema nõusoleku jõustumist ei saa lapsendamisavaldust kohtule esitada. Vanema nõusolekul võib lapse enne lapsendamiseks antud nõusoleku jõustumist anda hooldada last lapsendada soovivale isikule.

Kui esindusõigust ei ole alaealise lapse kummalgi vanemal või kui lapse päritolu ei ole võimalik kindlaks teha, otsustab kohus eestkostja määramise omal algatusel või valla- või linnavalitsuse või huvitatud isiku avalduse alusel.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad on lahutatud või elavad lahus siis peavad nad otsustama, kuidas edasised hooldusõiguslikud küsimused lahendada. Hooldusõiguslikud vanemad võivad kokku leppida ühise esindusõiguse teostamise korraldamises, kuid hooldusõiguse kuuluvuse muutmise, sh ühise hooldusõiguse lõpetamine, on võimalik ainult kohtu kaudu.

Kummalgi vanemal on õigus kohtult hagita menetluses taotleda, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle. Hooldusõiguse vaidluse võib kohus lahendada ka hagimenetluses, kui seda nõutakse koos abielu lahutamise või elatise välja mõistmisega.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Hooldusõiguslikud vanemad võivad ühise hooldusõiguse teostamist korraldada vabas vormis, kuid hooldusõiguse kuuluvuse muutmise, sh ühise hooldusõiguse lõpetamine, on võimalik ainult kohtu kaudu. Hooldusõiguse küsimused otsustab ja paneb õiguslikult siduvalt paika üksnes kohus. Kohus lähtub lapsesse puutuvaid asju läbi vaadates esmajoones lapse huvidest, arvestades kõiki asjaolusid ja asjaomaste isikute õigustatud huvi. Hooldusõigusega seotud vaidlused on hagita perekonnaasjad, mille suhtes teeb kohus kohtumääruse. Vanemal tuleb oma õiguste määramisel lapse suhtes esitada kohtusse avaldus.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Hooldusõiguslikud vanemad võivad ühise hooldusõiguse teostamist korraldada vabas vormis, kuid hooldusõiguse kuuluvuse muutmise, sh ühise hooldusõiguse lõpetamine, on võimalik ainult kohtu kaudu. Kokkuleppele jõudmiseks saavad vanemad kasutada ka riiklikku perelepitusteenust. Riiklik perelepitusteenus on mõeldud ühise alaealise lapse või laste lahku läinud või lahkuminevatele lapsevanematele, kel ei ole õnnestunud kokku leppida lapse elukorralduslikes küsimustes (näiteks nagu suhtluskord või elatis).

Riiklik perelepitusteenus on lapsevanematele tasuta ja selle saamiseks tuleb pöörduda Sotsiaalkindlustusameti poole. Perelepituse tulemuseks on vanemate allkirjastatud vanemluskokkulepe. Sotsiaalkindlustusameti kinnitatud vanemluskokkulepe on täitedokument. Kohaliku omavalitsuse roll lapsevanemate perelepitusteenusele jõudmisel on nende toetamine ja nõustamine.

Lapsega suhtlemise korra määramisel tegutseb ka kohus kohtumenetluse raames lepitusorganina, püüdes saavutada vanemate kokkulepet lapsega suhtlemise kohta. Kohus kuulab asjaosalised võimalikult aegsasti ära ja juhhib nende tähelepanu võimalusele kasutada perenõustaja abi eelkõige ühise seisukoha kujundamiseks lapse hooldamisel ja tema eest vastutamisel. Kohus võib last puudutava menetluse peatada, kui sellega ei kaasne lapse huvisid ohustavat viivitust ning kui asjaosalised on valmis laskma ennast kohtuväliselt nõustada või kui kohtu arvates on muul põhjusel väljavaateid asja lahendamiseks asjaosaliste kokkuleppel.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtu pädevusse kuuluvad küsimused, mis on seotud vanemate õigusega lapsega suhelda, hooldusõiguse muutustega, hooldusõiguse taastamise ja kohustusega maksta elatist ning muuta vanema taotlusel selle suurust.

8 Kui kohus otsustab, et lapse hooldusõigus jääb ühele vanemale, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemate ja laste vastastikused õigused ja kohustused tulenevad laste põlvnemisest ehk vanemal, kellest laps põlvneb, on lapse suhtes hoolduskohustus. Vanema ja lapse vahelised õigused ja kohustused tulenevad sellest, kellel on lapse hooldusõigus, seega kui lapse hooldusõigus on ainult ühel vanemal, siis ta saab kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata.

Vanemal võib olla ainuhooldusõigus juba lapse sünnist saati, näiteks siis, kui isaduse omaksvõtu tahteavaldusi esitades on väljendatud oma soovi jätta vanema hooldusõigus vaid ühele vanematest. Ainuhooldusõigus võib ka ühel vanemal tekkida, välja võib tuua kolm näidet.

Ainuhooldusõigus on vanemal siis, kui vanem on kohtult hagita menetluses taotlenud, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle. Tavaliselt taotleb vanem seda siis, kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus või ei soovi muul põhjusel hooldusõigust edaspidi ühiselt teostada.

Vanem teostab hooldusõigust üksinda ka siis, kui hooldusõigus kuulub vanematele ühiselt, kuid ühe vanema hooldusõigus on peatatud. Kui vanemale seaduse või kohtulahendi alusel kuuluv ainuhooldusõigus lapse suhtes on peatatud ja peatamise põhjuse äralangemist ei ole alust oodata, annab kohus hooldusõiguse üle teisele vanemale, kui see vastab lapse huvidele.

Kohus annab hooldusõiguse teisele vanemale üle ka siis, kui ainuhooldusõigusega vanem on surnud või temalt on hooldusõigus ära võetud, välja arvatud juhul, kui see ei vasta lapse huvidele.

9 Kui kohus määrab lapse hooldusõiguse vanematele ühiselt, siis mida see igapäevaelus tähendab?

Ühise hooldusõiguse korral teostavad vanemad lapse suhtes ühist hooldusõigust ja täidavad hoolduskohustust omal vastutusel ja üksmeeles, pidades silmas lapse igakülgset heaolu. Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ka ühine esindusõigus.

Kui vanemad ei jõua ühist hooldusõigust teostades lapsele olulises asjas kokkuleppele, võib kohus vanema taotlusel anda selles asjas otsustusõiguse ühele vanemale. Otsustusõiguse üleandmise korral võib kohus otsustusõiguse teostamist piirata või panna seda teostavale vanemale lisakohustusi.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Hooldusõigusega seotuid vaidlusi lahendab maakohus. Hooldusõigusega seotud vaidluse korral tuleb avaldajal esitada maakohustusse avaldus asja hagita menetluses lahendamiseks. Avaldus tuleb esitada lapse elukohajärgsele maakohule.

Avalduses tuleb märkida kohtu nimi, avaldaja ja asjast puudutatud isiku ning nende laste isikuandmed, samuti avaldaja selgelt väljendatud nõue. Lisaks märgitakse avaldusse faktilised asjaolud ning avaldaja peab loetlema ja esitama avalduses tema käsutuses olevad tõendid. Avaldusele peab alla kirjutama avaldaja või tema esindaja. Esindaja puhul lisatakse sellel volikiri või muu dokument, mis tõendab tema esindusõigust.

Avaldus ja dokumentaalsed tõendid tuleb kohtule esitada kirjalikult eesti keeles. Kui menetlusosalise kohtule esitatud avaldus, taotlus, kaebus või vastuväide ei ole eestikeelne, nõuab kohus määratud tähtpäevaks esitajalt selle tõlget eesti keelde.

Vanema õiguste määramise lapse suhtes ja lapsega suhtlemise korraldamise ehk hooldusõiguse asjad võib kohus lahendada ka hagimenetluses, kui seda nõutakse koos abielu lahutamisega või elatise väljamõistmisega hagimenetluses.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kohus vaatab hooldusõigusega seotud hagita asja läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi (vaata tsiviilkohtumenetluse seadustik [1]).

Kiirmenetluses saab kohus last puudutavates asjades lahendada üksnes alaealisest lapsest lahus elavalt vanemalt lapsele elatise nõudmises.

Hooldusõiguse asju lihtsustatud korras läbi vaadata ei saa, kuid hooldusõiguse asjad on hagita asjad ning erinevad seetõttu tavapärasest hagimenetlusest.

Hagita asjas selgitab kohus ise asjaolud ja kogub selleks vajalikud tõendid, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Kohus ei ole seotud menetlusosaliste esitatud taotluste ega asjaoludega ega nende hinnanguga asjaoludele, kui seadusest ei tulene teisiti. Leebemad on nõuded ka kohtuistungite protokollimisele ja dokumentide kätte toimetamisele. Hooldusõiguse asjades on lisaks kohtul võimalik kohaldada abinõusid, et hooldusõiguse teostamist või lapsega suhtlemist menetluse ajaks reguleerida või tulevane kokkulepete täitmine tagada.

Kui on alust arvata, et abinõude kohaldamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha, võib kohus rakendada hagi tagamise abinõusid ehk kohaldada esialgset õiguskaitset. Hagita perekonnaasjas võib esialgset õiguskaitset kohaldada iga kohus, kelle tööpiirkonnas on vaja abinõu rakendada. Abinõud on näiteks lapse väljaandmine teisele vanemale või seadusest tuleneva ülalpidamiskohustuse täitmine, muu hulgas saab kohustada kostjat menetluse ajal elatist maksma või selleks tagatist andma.

[1] Tsiviilkohtumenetluse seadustik – TsMS (RT I 2005, 26, 197; RT I, 21.06.2014, 58). Internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014058?leiaKehtiv>.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Kui kohus leiab, et füüsiline isik ei suuda oma majandusliku seisundi tõttu menetluskulusid kanda, võib kohus vabastada ta täielikult või osaliselt õigusabi kulude kandmisest, riigilõivu maksimisest.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Hagita menetluse lahend on kohtumäärus, millele kohaldatakse hagimenetluses tehtava kohtumääruse kohta sätestatud, kui seadusest ei tulene teisiti.

Hooldusõiguse kohta tehtud kohtumäärust saab apellatsioonimenetlust reguleerivate üldsätete kohaselt edasi kaevata, kui apellant leiab, et esimese astme kohtu otsus põhineb õigusnormi rikkumisel (nt esimese astme kohus on materiaalõiguse või menetlusõiguse normi kohaldanud ebaõigesti). Eelnimetatud põhjustel on võimalik esitada ka kassatsioonikaebus Riigikohtusse.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Hooldusõiguse asjad lahendatakse hagita menetluses. Hagita perekonnaasjas teeb kohus määruse, mis kuulub täitmisele alates jõustumisest, kui seadusest ei tulene teisiti. Kohtumäärus hagita asjas on täitedokument. Juhul, kui võlgnik ei täida hooldusõiguse kohta tehtud kohtumäärust vabatahtlikult, siis täidetakse määrus sissenõudja avalduse alusel täitemenetluses. Selleks peab sissenõudja esitama avalduse kohtutäiturile, kelle tööpiirkonnas on võlgniku elu- või asukoht või kus asub võlgniku vara. Lapsega suhtlemise võimaldamise asjas teeb kohtutäitur täitetoimingut alusel koostööd lapse elukohajärgse või erandina kohustatud isiku elukohajärgse kohaliku omavalitsuse esindajaga, kellel on eriteadmised lastega suhtlemiseks. Vajaduse korral võib kohututäitur ka tõstatada kohaliku omavalitsuse ees küsimuse lapse ajutiseks paigutamiseks hoolekandeaustusse. Kui kohustatud isik takistab sundtäitmist, võib tema suhtes kohaldada sunniraha määramist.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustatakse ja täidetakse?

Euroopa Nõukogu määruse (EL) 2019/1111, mis reguleerib kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserõve, kohaselt tunnustatakse ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata. Määrust kohaldatakse kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides, välja arvatud Taani.

Lapse suhtes vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust, mis on tehtud liikmesriigis ja on selles liikmesriigis täitmisele pööratav ning kätte antud, täidetakse teises liikmesriigis siis, kui see on huvitatud poole taotlusel kuulutatud seal täitmisele pööratavaks. Selleks tuleb esitada täitmisotsuse taotlus kohtule.

Taotluse esitamiseks kohtu leidmine [siit](#).

Kohtuotsuse tunnustamist taotlev või vaidlustav või selle täitmisotsust taotlev pool peab esitama:

- a) kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele ning
- b) tõend vanemliku vastutust käsitlevate kohtuotsuste kohta.

Vorm kättesaadav [siit](#).

Vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust ei tunnustata:

- a) kui selline tunnustamine on oluliselt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus taotletakse tunnustamist, võttes arvesse lapse parimaid huve;
 - b) kui see on tehtud tagaselja ja algatamist käsitlevat või samaväärset dokumenti ei ole kohale ilmutata jäänud isikule edastatud küllalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui on tõestatud, et selline isik on kohtuotsuse selgesõnaliselt heaks kiitnud;
 - c) iga isiku taotluse alusel, kes väidab, et kohtuotsus kahjustab tema vanemlikku vastutust, kui otsus on tehtud ilma seda isikut ära kuulamata;
 - d) kui see on vastuolus hilisema vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsusega, mis on tehtud liikmesriigis, kus taotletakse tunnustamist;
 - e) kui see on vastuolus hilisema vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsusega, mis on tehtud teises liikmesriigis või mitteliikmesriigis, kus on lapse peamine elukoht, tingimisel et hilisem kohtuotsus vastab tingimustele, mis on vajalikud selle tunnustamiseks liikmesriigis, kus seda taotletakse;
- või

g) kui ei järgita Euroopa Nõukogu määruse (EL) 2019/1111 artiklis 82 sätestatud menetlust

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Taotluse esitamiseks kohtu leidmine [siit](#).

Kohtuotsuse tunnustamist taotlev või vaidlustav või selle täitmiseotsust taotlev pool peab esitama:

a) kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele ning

b) Euroopa Nõukogu määruse (EL) 2019/1111 artikkel 36 kohane tõend vanemliku vastutust käsitlevate kohtuotsuste kohta.

Vorm kättesaadav [siit](#).

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Eesti rahvusvahelise eraõiguse seaduse kohaselt reguleerib lapse ja vanemate vahelisi perekonnaõiguslikke suhteid lapse elukohajärgse riigi õigus.

Samuti kohaldub konventsiooni osaliskide vahel vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö 1996. a Haagi konventsioon.

Kohaldatava õiguse määramist võivad reguleerida ka õigusabilepingud. Eesti Vabariik on sõlminud õigusabilepingud järgnevate riikidega:

Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping (1993);

Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (1993);

Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades (1995);

Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades (1999).

Kuivõrd Leedu, Läti ja Poola sõlmitud õigusabilepingute puhul on kõik lepingute osapooled ka Haagi 1996. a konventsiooni osapooled, on nendega otsustatud kohaldada konventsiooni sätteid kohalduva õiguse tuvastamisel.

[1] Rahvusvahelise eraõiguse seadus – REÕS (RT I 2002, 35, 217). Internetis: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13242136?leiaKehtiv>.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksite teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikult peate sellel esitatud teavet.

Viimati uuendatud: 25/10/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Iirimaa

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Õigustermin „vanemlik vastutus“ – Iirimaa kasutatakse terminit „vanema hooldusõigus“ – tähistab kõiki lapsega seotud õigusi ja kohustusi, mis on isikule antud seaduse, kohtuotsuse või õigusliku kokkuleppega. Isikul, kellel lasub vanemlik vastutus, on lisaks lapse heaolu tagamisega seotud õigustele ja kohustustele ka isiku- ja varahooldusõigus ning suhtlusõigus.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Üldjuhul kannavad vanemlikku vastutust omavahel abielus olevad lapsevanemad ühiselt. Kui vanemad ei ole omavahel abielus, lasub üldine vanemlik vastutus emal, kuid vanematevahelisel kokkuleppel või kohtuotsusega võidakse eestkostjaks määrata lapse bioloogiline isa.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Jah. Terviseamet (*Health Service Executive*) saab oma haldusallasse kuuluva laste- ja perekaitseteenistuse TUSLA kaudu taotleda piirkonnakohtult (*District Court*) alla 18-aastastele lastele eestkostja määramist. Erandjuhtudel võib kohus määrata vanemlikku vastutust kandma eestkostja, juhul kui vanem ei soovi vanemlikku vastutust kanda või ei ole suuteline seda tegema. Vanema surma korral võidakse eestkostja määrata testamendiga või pärimislepinguga või määrab eestkostja kohus. Kui lapse vanemad on surnud või ei ole suutelised lapse eest hoolitsema ning eestkostjat ei ole eelnimetatud viisil valitud, saab terviseamet oma haldusallasse kuuluva laste- ja perekaitseteenistuse TUSLA kaudu taotleda piirkonnakohtult alla 18-aastasele lapsele eestkostja määramist.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui lapse vanemad lahutavad omavahelise abielu või kolivad lahku, määratakse vanema hooldusõigus ja suhtlusõigus vanematevahelise kokkuleppega. Kui kokkuleppele ei jõuta, saavad vanemad pöörduda vanema hooldusõiguse või suhtlemisõiguse määramiseks kohtusse. Kui lapse eestkostjad on mõlemad vanemad, siis abielulahutus või koostöö lõpetamine seda ei mõjuta, kuigi väga erandlikel juhtudel ja ainult siis, kui see on lapse heaolu seisukohast vajalik, võib kohus isalt, kes ei ole lapse emaga abielus, hooldusõiguse ära võtta.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad peavad vanemliku vastutuse küsimuses sõlmitud kokkuleppe õiguslikult siduvaks muutmiseks pöörduma kohtu poole, kes väljastab kokkuleppe õiguslikult siduvust kinnitava otsuse. Kohus peab olema veendunud, et lapse õigused on kokkuleppega piisavalt kaitstud, ning võib keelduda otsuse tegemisest, kui ta ei ole veendunud, et üks või mõlemad vanemad täidavad oma kohustusi lapse vastu. Selline kokkulepe ei tühistata kummagi vanema hooldusõigust.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vaidluse lahendamiseks võib kasutada kohtuväliseid võimalusi, näiteks perelepitust või nõustamist.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtu pädevusse kuuluvad kõik lapse heaoluga seotud küsimused, sealhulgas vanema hooldusõiguse, eestkoste ja suhtlusõigusega seotud küsimused. Vt ka vastused 4. ja 5. küsimusele – kohus ei saa omavahel abielus olevate vanemate või lapse bioloogilise ema hooldusõigust tühistada, kuid võib kehtestada vanemliku vastutuse teostamise tingimused.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Ei. Kuigi vanem, kellel on lapse suhtes ainuhooldusõigus, saab otsustada lapse igapäevase hooldamise ja lapse kontrolli üle, on hooldusõiguseta vanemal, kes on lapse eestkostja, õigus kaasa rääkida kõikides lapse heaolu mõjutavates küsimustes, sealhulgas neis, mis puudutavad lapse haridust ja elukohta.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühine hooldusõigus antakse vanematele, kes ei ole omavahel vaenujalal ning suudavad ühiselt teha lapse heaolu ja igapäevast hooldamist puudutavaid otsuseid. See ei tähenda, et mõlemal vanemal on õigus veeta lapsega võrdselt aega; pigem tagatakse sellega, et kummalgi vanemal on lapse suhtes oma ülesanded ja kohustused.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Tavaliselt saavad pooled esitada vanemliku vastutusega seotud avalduse piirkonnakohtusse (*District Court*); teatavate abieluõiguslike menetlustega seotud avaldused tuleb siiski esitada ringkonnakohtusse (*Circuit Court*) või kõrgemasse kohtusse (*High Court*). Lapsrõõviga seotud küsimused kuuluvad kõrgema kohtu ainupädevusse.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Jah on. Kohtusse on võimalik pöörduda ühepoolset (ex parte), st teist poolt sellest teavitamata, juhul kui asjaolud on sellised, et vastaspoole tavapärasel viisil teavitamine seaks lapse ohtu.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusiabi?

Jah. Tasuta õigusabi saab tsiviilasjades antava tasuta õigusabi programmi raames. Programmi raames antakse abi olenevalt taotleja majanduslikust olukorrast.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah. Edasi saab kaevata esimese astme kohtu otsuse, st selle kohtu otsuse, kus menetlus algatati; samas ei saa tavaliselt edasi kaevata apellatsioonikohtu otsust.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Isikud, kes soovivad taotleda vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist, peaksid tutvuma vastava kohtu või asutuse eeskirjadega. Vastaspoolt tuleb teavitada oma kavatsusest algatada menetlus kohtuotsuse täitmisele pööramiseks, v.a ühepoolset (ex parte) esitatud avalduste puhul.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Vt vastus 14. küsimusele.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Selleks tuleb pöörduda kõrgemasse kohtusse, kellel on selles küsimuses täielik algne pädevus.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Selles valdkonnas kohaldatakse vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlevat 1996. aasta Haagi konventsiooni, millele annab juriidilise jõu 2000. aasta lastekaitseseadus (Haagi konventsiooni seadus) (*Protection of Children (Hague Convention) Act 2000*); lisaks kohaldatakse selles valdkonnas nõukogu määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega (Brüsseli IIa määrus).

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 16/04/2024

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversionides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Kreeka

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus tähendab vanemate õigusi ja kohustusi. See hõlmab alaealise lapse eest hoolitsemist, tema vara valitsemist ja lapse esindamist mis tahes küsimustes, tehingutes või kohtuvaidlustes, mis on seotud lapse isiku või varaga. Seega tagatakse vanemliku vastutuse abil alaealise isiklike ja varaliste õiguste kaitse.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanemlikku vastutust teostavad kaks vanemat ühiselt. Kui vanemad teevad vanemliku vastutuse teostamisega seoses mis tahes otsuseid, tuleb silmas pidada lapse huve.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui üks vanematest ei ole suuteline teostama vanemlikku vastutust praktilistel põhjustel (nt haiglas või vangistuses viibimine) või juriidilistel põhjustel (teovõimetus), jääb sellele vanemale pelgalt õigus, samas kui vanemlikku vastutust teostab ainuisikuliselt teine vanem.

Kui kumbki vanem ei ole suuteline teostama vanemlikku vastutust, määratakse alaealisele hooldaja ning vanematele jääb vanemlik vastutus vaid pelgalt kui õigus, mida nad aga ei saa teostada.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Lahutuse või lahusele puhul – ja tingimisel, et mõlemad vanemad on elus – lahendab vanemliku vastutusega seotud küsimused kohus. Vanemliku vastutuse võib anda ühele vanemale või mõlemale vanemale ühiselt, kui nad sõlmivad kokkuleppe ja määravad samaaegselt kindlaks lapse elukoha. Kohus võib otsustada teisiti ning eelkõige võib kohus jagada vanemliku vastutuse vanemate vahel või anda selle kolmandale isikule.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui kohus peab tegema otsuse vanemliku vastutuse teostamise kohta – näiteks lahutust või lahusele käsitlevate kohtuasjade puhul –, võtab ta arvesse vanematevahelisi mis tahes kokkuleppeid, kuid need kokkulepped ei ole kohtu jaoks siduvad. Seda laadi kokkulepped ei pea olema koostatud konkreetseid vorminõudeid järgides, neist tuleb vaid seaduse kohaselt kohtule teada anda. Tavaliselt esitatakse huvitatud isikute koostatud dokument, mis sisaldab nendevahelist kokkulepet. See on seadusega sõnaselgelt ette nähtud juhul, kui abielu lahutavad vanemad, kellel on alaealised lapsed. Sel juhul tuleb kohtule esitada vanemate kirjalik kokkulepe, millega lahendatakse nende laste isikuhooldusõigust ja nendega suhtlemise õigust käsitlevad küsimused.

Kõigil muudel juhtudel võivad vanemad mitteametlikult kokku leppida vanemliku vastutuse teostamises – koostamata mis tahes ametliku dokumenti või järgimata mis tahes ametlikku menetlust –, et jagada omavahel reaalset vastutus nii, et ühtede küsimuste eest vastutab üks vanem ja teiste küsimuste eest teine vanem. Näiteks võib ühel vanemal olla lapse isikuhooldusõigus ning teine võib valitseda alaealise lapse vara ja esindada tema huve.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui vanemad ei suuda jõuda kokkuleppele vanemliku vastutuse küsimuses ja selle kohta otsuse tegemine on lapse huvides, teeb asjas otsuse kohus.

Vahendus on vaidluste lahendamise alternatiivne meetod.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kui vanemad on vanemliku vastutuse teostamisel eriarvamusel konkreetsetes küsimuses ja annavad asja lahendamiseks kohtule, võib kohus teha otsuse vaid selles küsimuses. Tegemist võib olla mis tahes küsimusega, mis tekib vanemliku vastutuse teostamisel ja mis põhjustab vanemate vahel lahkkelisid, sest nad jäävad kumbki oma arvamuse juurde. Seega on lahenduse leidmine lapse huvides. Küsimus võib olla objektiivselt tõsine – näiteks eesnime valimine, operatsiooniks nõusoleku andmine jne – või siis võib tegemist olla vähem tähtsa küsimusega, mida vanemad peavad siiski piisavalt oluliseks, et sellega kohtu poole pöörduda.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Jah, põhimõtteliselt küll, kuid üksnes ühele vanemale antud hooldusõiguse ulatuses. Vanemad võivad alati otsustada, et nad ei kohalda kohtu otsust määrata hooldusõigust vaid ühele vanemale. Isegi pärast seda, kui kohus on teinud otsuse, võivad vanemad kokku leppida teistsuguse korra kohaldamises, andes ka teisele vanemale võimaluse lapse eest hoolitseda, kuid seda loomulikult tingimisel, et selline korraldus on lapse huvides.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

See tähendab, et lapse eest hoolitsemisega seotud küsimustes peavad vanemad tegema otsused ühiselt.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Pädev kohus on alati ühe kohtunikuga esimese astme kohus (*μονομελές πρωτοδικείο*). Avaldus tuleb esitada territoriaalse pädevusega kohtule ja toimetada ka kostjale. Kohtule tuleb esitada ka avalduse esitamise aluseks olevad dokumendid.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Ühe kohtunikuga esimese astme kohus teeb otsuse vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklites 681B ja 681C sätestatud erimenetlusele. See menetlus töötati välja töövaidluste puhul kohaldatava menetluse alusel, et tagada kohtuasjade kiire lahendamine. Kuna vanemlikku vastutust käsitlevad vaidlused on peamiselt isiklikku laadi, kohaldatakse selle menetluse raames ka teatavaid abieluasjade puhul kohaldatava menetluse elemente ning hagita menetluste eeskirju, mis on seotud uurimisasutusega ja tõendite kogumisega kohtu omal algatusel. Kuid kui vanemlikku vastutust käsitlev vaidlus on seotud mis tahes abieluvaidlusega, millele on osutatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 592 lõikes 11 (nt lahutus ja abielu kehtetuks tunnistamine) või seadustiku artikli 614 lõikes 1 (nt isaduse tuvastamine), peab kohus kohaldama seadustiku artiklites 598–612 ja 616–622 sätestatud menetlust. Kiireloomulistes asjades võib võtta ajutisi meetmeid (*ασφαλιστικά μέτρα*) ja teha ajutisi kohtumääruseid (*προσωρινή διαταγή*).

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Jah, teatavatel tingimustel on võimalik saada menetlusabi.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Vanemliku vastutuse kohta tehtud kohtuotsuse võib tühistada või seda võib muuta, kui kohtuotsuse tegemise aluseks olnud asjaolud on muutunud. Muudel juhtudel võib vanemliku vastutuse kohta tehtud kohtuotsuse vaidlustada mis tahes tavapärasel viisil (faktiliste või õigusküsimuste alusel esitatud apellatsioon (*έφεση*), ainult õigusküsimuste alusel esitatud apellatsioon (kassatsioonkaebus, *ανάρρηση*), avaldus otsuse tühistamiseks (*ανακοπή ερημοδικίας*), avaldus kohtuotsuse läbivaatamiseks (*αναψηλάφηση*)) vastavalt tavapärasele nõuetele.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemliku vastutuse kohta tehtud kohtuotsus on täitmisele pööratav tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 950 alusel, kui sellega kehtestatakse ka kohustusi, s.t kui sellega ei lahendata pelgalt vanemliku vastutusega või alaealise lapse hooldusõigusega või suhtlusõigusega seotud küsimusi, vaid nähakse ette ka lapse üleandmine või tagastamine või määratakse kindlaks lapsega suhtlemise kord või keelatakse poollal vastupidiselt tegutseda. Eelkõige võidakse teha järgmist: a) teha kohtuotsus, millega nähakse ette lapse üleandmine või tagastamine ning milles nõutakse, et vanem, kelle käes on laps, tegutseks vastavalt kohtu poolt ette nähtule, ning puhuks, kui ta kohtuotsust ei järgi, võidakse sama kohtuotsusega määrata automaatselt kuni 50 000 euro suurune rahaträhv, mis tuleb tasuda lapse üleandmist või tagastamist nõudvale hagejale, või kuni üheaastane ajutine vangistus või mõlemad karistused (kaudne täitmine (*έμμεση εκτέλεση*)); ning b) kui takistatakse vanema suhtlusõiguse kasutamist, võidakse suhtlusõigust käsitleva kohtuotsuse alusel määrata selle õiguse kasutamist takistavale isikule rahaträhv ja vangistus (täiendav täitmine (*αναπληρωματική εκτέλεση*)).

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Teises liikmesriigis tehtud vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuotsuseid tunnustatakse automaatselt, ilma et Kreeka haldusasutused nõuaksid mis tahes erimenetluse järgimist. Kreeka kohtud on pädevad tegema otsuseid välisriigi kohtuotsuse kehtivuse kohta või välisriigi kohtuotsuse tunnustamist käsitlevate taotluste kohta, kontrollimata algse otsuse teinud liikmesriigi pädevust. Kui Kreekas taotletakse otsuse tunnustamist, võivad Kreeka kohtud keelduda vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamisest järgmistel juhtudel: a) kui see otsus on vastuolus Kreeka avaliku korraga, võttes alati arvesse lapse huve; või b) kui otsus on vastuolus hilisema kohtuotsusega, mille Kreeka kohtud on teinud vanemlikku vastutust käsitlevas asjas. Kui Kreeka kohtutel on vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 2201/2003 pädevus lapse elukoha alusel, võivad Kreeka kohtud kui tunnustamisaotluse saanud liikmesriigi kohtud teha vanemlikku vastutust käsitlevas asjas lapse jaoks teistsuguse otsuse, tehes asja kohta hilisema otsuse, kontrollimata eelnevalt algse otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust ja selle otsuse siduvat laadi (näiteks seda, kas otsuse peale on võimalik esitada apellatsioon).

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Sellistes asjades on pädev ühe kohtunikuga esimese astme kohus, kes menetleb asja vaidluse laadist lähtuvalt.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanemate ja lapse vaheliste suhete suhtes kohaldatakse järgmist õigust järgmises prioriteetsuse järjekorras: 1) selle riigi õigust, mille kodanikud nad viimati kõik olid; 2) selle riigi õigust, kus asus nende viimane ühine alaline elukoht; 3) selle riigi õigust, mille kodanik laps on.

See veebileht on osa portaalist [Teie Euroopa](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [es](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Hispaania

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Termini „vanemlik vastutus“ asemel kasutatakse Hispaania õigusaktides tavaliselt terminit „vanema hooldusõigus“ (*patria potestad*). See hõlmab õigusi ja kohustusi, mis on füüsilistel isikutel – tavaliselt vanematel – või juriidilistel isikutel, kellele on seadusega või kohtuotsusega antud kohustus kaitsta alaealise isikut ja vara.

Vanema hooldusõigust tuleb alati teostada laste huvides, võttes arvesse nende isiksuseomadusi ning austades nende füüsilist ja vaimset puutumatust.

Vanema hooldusõigus hõlmab järgmisi õigusi ja kohustusi:

laste eest hoolitsemine ja nendega koos olemine, nende toitmise, neile hariduse võimaldamine ja nende igakülgse arengu tagamine;

laste esindamine ja nende vara valitsemine.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Alaealiste lastega seotud vanemlik vastutus on nende vanematel.

Lahuselu ja abielulahutuse korral või juhul, kui vanemad ei ela koos, on mõlemal vanemal kõik õigused ja kohustused seoses alaealisega või tema varaga, välja arvatud erandlike asjaolude korral.

Kui vanemad elavad eraldi, teostab vanema hooldusõigust see vanem, kellega koos laps elab. Kuid kui teine vanem esitab avalduse, millele on lisatud põhjendused, võib kohus lapse huvidest lähtuvalt näha ette vanemate ühise hooldusõiguse või võib vanema hooldusõigusega hõlmatud ülesanded ema ja isa vahel ära jagada.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Hispaania õiguse kohaselt võidakse määrata muud sugulased, isikud või asutused, kes peavad kohtu järelevalve all teostama vanemlikku vastutust alaealiste suhtes juhul, kui vanemad ei suuda täita seaduses sätestatud kohustust hoolitseda alaealiste eest või ei täida seda kohustust rahuldavalt.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad alustavad lahuselu või lahutavad oma abielu, võib vanemliku vastutuse määrata kindlaks järgmiselt:

mõlema vanema taotluse alusel vanematevahelises kokkuleppes (*convenio regulador*), mille peab heaks kiitma kohus;

võistleva menetluse raames tehtud kohtuotsusega.

Vanemlik vastutus, mille eesmärk on kaitsta alaealisi, on mõlemal vanemal.

Alaealiste eest hoolitsemiseks tehtud korraldusi võib kirjeldada järgmiselt.

Hooldusõiguse võib anda ka ainult ühele vanemale. Hooldusõigusest jäänud vanemale tagatakse suhtlusõigus.

Võidakse ette näha ühine hooldusõigus, mille puhul alaealised elavad vaheldumisi ühe ja teise vanema juures.

Erandjuhul, kui asjaolud seda tingivad ja kui see on alaealise huvides, võib kohus vanemate ettepanekul või omal algatusel teha otsuse, millega annab vanema hooldusõiguse kolmandale isikule.

Olukordades, kus alaealise eest hoolitsemine on antud ametiasutusele, säilitatakse *status quo* ja isikuhooldusõigust ei anta kummalegi vanemale.

Alaealise eest hoolitsemise kord otsustatakse igal üksikjuhul eraldi, lapse huvisid silmas pidades.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad, kes jõuavad vanemliku vastutusega seotud küsimustes üksmeelele, peavad esitama allkirjastatud vanematevahelise kokkuleppe (*convenio regulador*), mis sisaldab kõiki kokkulepituid punkte. Muu hulgas peab asjaomane dokument sisaldama sõnaselget kokkulepet järgmise kohta:

alaealise eest hoolitsemiseks tehtud korraldused;

vanemate suhtlusõigus;

vanemliku vastutuse teostamine;

perekonna ühise eluaseme kasutamine;

alaealisele makstav elatis.

Vanematevaheline kokkulepe koos avaldusega tuleb esitada asjakohasele esimese astme kohtule. Vanemad peavad selle kohtus kinnitama. Alaealine kuulatakse ära juhul, kui seda peab vajalikuks kohus *ex officio* või kui prokurör, üks pooltest, kohtu tehnilise rühma liikmed või alaealine ise seda taotlevad. Pärast arvamuse küsimist prokurörit hindab kohtunik kokkuleppeid.

Kohtunik kiidab abikaasade sõlmitud kokkuleppe abielu kehtetuks tunnistamise, lahusele või abielu lahutamise tagajärgedega tegelemise kohta heaks, kui sellega ei kahjustata laste huve. Kui menetluspooled teevad ettepanekuid lapselaste ja vanavanemate suhtlus- ja külastusõiguse kohta, võib kohtunik need heaks kiita pärast seda, kui on korraldatud istung, millest võtavad osa vanavanemad ja kus nad annavad oma nõusoleku.

Kui kohus jätab kokkuleppe heaks kiitmata, peab ta tegema põhjendatud otsuse. Sellisel juhul peavad abikaasad esitama kohtunikule heakskiitmiseks uue ettepaneku, kui see on asjakohane.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Pooltevahelise kokkuleppe saavutamiseks on perelepitus parim alternatiiv kohtuotsusele.

Et sõlmitud kokkulepe oleks täitmisele pööratav, peab kohus selle alati oma otsusega heaks kiitma.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Oma otsuse tegemisel lähtub kohtunik alati alaealiste laste huvidest, vältides võimaluse korral vendade-õdede lahutamist, ning teeb pärast laste ärakuulamist (tingimusel, et lapsed on otsustusvõimelised) otsuse järgmiste küsimuste kohta:

kohtulikud meetmed seoses lapse eest hoolitsemise ja hooldusõigusega, mis on antud ühele või mõlemale vanemale, ning lapsele hariduse andmisega; suhtlusõigust käsitlevad vanematevahelised kokkulepped, milles on märgitud kohtumise aeg ja viis ning koht, kus vanemad saavad oma lastega suhelda ja nendega aega veeta;

erandjuhul võib olla vaja suhtlusõigust piirata või see peatada, kui ilmnevad tõsised asjaolud või kui üks vanematest eksib raskelt ja korduvalt oma kohustuste vastu;

vanema hooldusõiguse andmine ning vajaduse korral – ja kui see on laste seisukohast asjakohane – sellise otsuse tegemine, millega usaldatakse sellise hooldusõiguse täielik või osaline teostamine ühele vanematest, sealhulgas mõjuvatel põhjustel isiku ilmajätmine vanema hooldusõigusest; mõlemalt vanemalt elatise väljamõistmine lapse vajaduste rahuldamiseks, võttes arvesse majanduslikku olukorda ning nähes ette meetmed eesmärgiga tagada elatise tõhusus;

perekonna ühise eluaseme ja ühiskasutatavate esemete kasutamiseõiguse määramine vanematevahelise kokkuleppe puudumise korral, eelistades seda abikaasat, kellele anti alaealiste laste isikuhooldusõigus.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Üldjuhul on vanematel ühine hooldusõigus. Mõlemad vanemad jagavad õigust teha otsuseid alaealisega seotud küsimustes ja neid küsimusi lahendada, seda isegi juhul, kui lapse isikuhooldusõigus on antud ainult ühele vanemale.

Juhul kui vanemad ei suuda jõuda üksmeelele otsustes, mille nad võivad või mis tuleks teha seoses alaealise lapsega (näiteks kooli või koolivälise tegevuse valik seoses kooli- ja haridusküsimustega, arsti valik seoses tervishoiuküsimustega, isiklike küsimuste alla kuuluv nime või usulise hariduse valik või alaealise elukoha või elukohariigi valik jne), ning kui vastastikuse kokkuleppe saavutamine on osutunud võimatuks, võib üks vanematest pöörduda vaidluse lahendamiseks kohtu poole.

Pärast mõlema vanema ja lapse (tingimusel, et laps on otsustusvõimeline) ärakuulamist teeb kohus edasikaebamisele mittekuuluva otsuse, millega annab otsuste tegemise õiguse kas isale või emale. Kui erimeelsused jätkuvad või kui tekib mõni muu põhjus, mis raskendab olulisel määral vanema hooldusõiguse teostamist, võib kohus anda otsuste tegemise õiguse täielikult või osaliselt ühele vanematest või võib need ülesanded vanemate vahel ära jagada. Kõik need meetmed võetakse kuni kaheks aastaks.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Juhul kui vanematele antakse alaealise suhtes ühine hooldusõigus, kannavad vanemad igapäevaselt lapse eest vaheldumisi hoolt eelnevalt kindlaksmääratud perioodide kaupa. Ühise isikuhooldusõiguse korraldus võib varieeruda: tavaliselt hoolitseb üks vanem lapse eest igal teisel nädalal või jagavad vanemad omavahel tööpäevad ja kumbki vanem hoolitseb lapse eest igal teisel nädalavahetusel.

Vanemad jagavad omavahel kõik pühade- ja puhkusteperioodid.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Lahusele või abielu lahutamist vastastikusel kokkuleppel käsitlevates abieluasjades on pädev see esimese astme kohus, kelle tööpiirkonnas asub abikaasade viimane ühine elukoht või avalduse esitaja elukoht.

Kui abieluasi lahendatakse hagimenetluse raames, siis on pädev abikaasade ühise elukoha järgne esimese astme kohus ning kui abikaasad elavad eri kohtualluvuspiirkondades, võib hageja valida kas selle kohtu, kelle tööpiirkonnas asub abikaasade viimane ühine elukoht, või kostja elukohajärgse kohtu. Kui isikul ei ole kindlat aadressi või elukohta, võib hageja omal valikul teda hageda selle paiga kohtus, kus isik sel hetkel asub, või tema viimase elukoha järgses kohtus. Kui kohtualluvust ei ole siiski võimalik selliselt kindlaks määrata, on pädev hageja registripõhise aadressi järgne kohus.

Menetlustes, mis käsitlevad eranditult alaealiste laste eest hoolitsemist, nende isikuhooldusõigust ja ülalpidamist ning mille poolteks on vanemad, kes ei ole teineteisega abielus, on pädev see esimese astme kohus, kelle tööpiirkonnas asub vanemate viimane ühine elukoht. Kui vanemad elavad eri kohtualluvuspiirkondades, võib hageja valida kas kostja elukohajärgse kohtu või alaealise elukohajärgse kohtu.

Abielu lahutamise avaldusele tuleb lisada abielu sõlmimise tunnistus rahvastikuregistrist ja kui see on asjakohane, siis kõikide laste sünnitõendid, samuti dokument (dokumendid), millele abikaasa võib oma õiguste osas tugineda. Kui nõutakse vara jagamist käsitlevate meetmete võtmist, peab hageja esitama oma valduses olevad dokumendid, mis võimaldavad hinnata tema abikaasa ja kui see on asjakohane, siis laste, rahalist olukorda. Nende dokumentide hulka kuuluvad näiteks maksudeklaratsioonid, palgatõendid, kontoväljavõtted, kinnisvara omandiõigust kinnitavad dokumendid või registreerimistunnistused.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Nende juhtumite puhul kohaldatakse järgmisi menetlusi.

Kui vanemad on saavutanud kokkuleppe, kohaldatakse juhul, kui vanemad ei ole abielus, tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklis 777 lahusele ja abielu lahutamise kohta ning alaealiste laste eest hoolitsemise, nende isikuhooldusõiguse ja ülalpidamisega seotud lõplike meetmete vastuvõtmiseks sätestatud vastastikusel kokkuleppel toimuvat menetlust.

Kui vanematevaheline kokkulepe puudub ja vanemad ei ole abielus, kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklites 770 ja 774 sätestatud võistlevat menetlust ka perekonnaasjade ja alaealisi käsitlevate asjade puhul. Kiireloomuliste asjade puhul võib taotleda meetmete võtmist järgmiste menetluste kohaselt.

Enne seda, kui esitatakse avaldus abielu kehtetuks tunnistamiseks, lahusele võimaldamiseks, abielu lahutamiseks, või menetlustes, milles käsitletakse alaealiste laste eest hoolitsemist, nende isikuhooldusõigust või ülalpidamist, võib võtta ajutisi meetmeid. Seda reguleeritakse tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklitega 771 ja 772.

Sõnaselgelt on sätestatud, et kui on alust võtta kiireloomulisi meetmeid, võib esimese otsusega võtta kohesed meetmed.

Sarnaselt eespool kirjeldatud juhtudega võib võtta ajutisi meetmeid tulenevalt abieluasjas või alaealistega seotud menetluses esitatud avalduse vastuvõtmisest. Seda reguleeritakse tsiviilkohtumenetluse seaduse artikliga 773.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusiabi?

Isik võib saada täielikku või osalist õigusabi, kui ta esitab tõendid selle kohta, et tema puhul on täidetud õigusabi seaduses õigusabi taotlejale sätestatud tingimused. (Vt teabeleht „Õigusabi – Hispaania“).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Et teha kindlaks, milliseid otsuseid on võimalik edasi kaevata, tuleb vaadelda eraldi kõiki võimalikke otsuseid, mis on seotud vanemliku vastutusega.

Kõigi võistleva menetluse raames tehtud otsuste peale saab esitada apellatsiooni provintsikohtule.

Vastastikusel kokkuleppel toimuva menetluse raames tehtud otsuseid saab provintsikohtusse edasi kaevata, kuid üksnes juhul, kui vastuvõetud meede erineb vanematevahelise kokkuleppe (*convenio regulador*) tingimustest.

Seadusega ei ole ette nähtud õigust esitada apellatsiooni esialgseid ajutisi meetmeid või ajutisi meetmeid käsitlevate otsuste peale või vanema hooldusõiguse teostamist käsitlevate otsuste peale.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kui vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust ei täideta vabatahtlikult, võib asjaomase otsuse teinud esimese astme kohtule esitada avalduse, milles taotletakse täitmata jäetud meetme või meetmete täitmisele pööramist.

Avalduses tuleb märkida, millise otsuse täitmist taotletakse ja kelle vastu tuleb täitmisele pööramise menetlust alustada.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Otsuseid, mis on liikmesriigis tehtud abieluasjades seoses abikaasade ühise lapse suhtes vanemliku vastutuse teostamisega ja mis kuulusid täitmisele asjaomases liikmesriigis ning millest on teavitatud, tunnustatakse Hispaanias iga huvitatud isiku taotluse alusel ühegi erimenetluse järgimist nõudmata kooskõlas nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega. Seda määrust kohaldatakse enne 1. augustit 2022 algatatud kohtumenetluses tehtud lahendite suhtes, enne 1. augustit 2022 ametlikult koostatud või registreeritud ametlike dokumentide ning selliste kokkulepete suhtes, mis muutusid liikmesriigis, kus need sõlmiti, täidetavaks enne 1. augustit 2022. Pärast seda kuupäeva hakatakse kohaldama 25. juuni 2019. aasta määrust 2019/1111. Täitmisele pööramiseks tuleb esitada asjakohane taotlus selle koha kohtule, kus alaealine asub ja kus täitmisele pööramist taotletakse. Taotlusele tuleb lisada selle otsuse koopia, mille täitmisele pööramist taotletakse, ja see peab vastama kõigile autentsuse tõendamiseks vajalikele tingimustele kooskõlas V lisas esitatud standardvormiga. Advokaadi ja õigusesindaja olemasolu on vajalik.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Et vaidlustada Hispaanias teises liikmesriigis vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse tunnustamine, peab isik pöörduma selle esimese astme kohtu poole, kellele on esitatud tunnustamise taotlus, ning väitma, et eksisteerivad määruses (EÜ) nr 2201/2003 ja hiljem määruses 2019/1111 sätestatud mittetunnustamise alused.

Need alused on järgmised:

otsus on lapse parimaid huve arvesse võttes oluliselt vastuolus avaliku korraga;

lapsele ei antud võimalust saada ära kuulatud (see põhjus ei ole vastuvõetav kiireloomulistel juhtudel);

otsus tehti tagaselja ning menetluse algatamist käsitlevat dokumenti ei edastatud või sellest ei teatatud, välja arvatud juhul, kui on tõestatud, et vaidlustav isik oli otsuse vastu võtnud ;

vaidlustavale isikule, kes on tunnustamise vastu ja väidab, et kohtuotsus kahjustab tema vanemlikku vastutust, ei antud võimalust olla ära kuulatud, või see on vastuolus mõne hiljem tehtud otsusega.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kohaldatakse alaealise hariliku viibimiskoha õigust vastavalt vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlevale 1996. aasta Haagi konventsioonile.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 29/03/2022

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkevõrsioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Prantsusmaa

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Prantsusmaal on vanema hooldusõigus määratletud kui õiguste ja kohustuste kogum, mille eesmärk on tagada lapse huvid.

See õigus jääb vanematele kuni lapse täisealiseks saamiseni või täieliku teovõime omandamiseni.

Vanemate kohustus on kaitsta laste turvalisust, tervist ja kõlbelsi väärtusi, neid kasvatada ja võimaldada nende arengut, austades neid kui indiviide.

Neil tuleb määrata kindlaks lapse harilik viibimiskoht, eriti kui nad elavad lahus. Nad peavad tagama lapsele eluaseme või kui seda ei ole võimalik teha, peavad nad korraldama tema majutamise kolmanda isiku juures.

Emal ja isal on õigus ja kohustus oma laste järele valvata ning nad peavad hoolitsema laste eest ja tagama nende igapäevaste vajaduste rahuldamise. Nad võivad laste vanust arvestades nende suhteid kolmandate isikutega piirata või isegi keelata. Nad peavad austama laste õigusi omada isiklikke suhteid oma vanavanematega.

Vanemate kohustus on tagada oma lastele haridus. See hõlmab kooliharidust, kutseõpet, kõlblust ja ühiskondlikku elu. Nende ülesanne on otsustada lapse usutunnistuse üle, austades teda kui indiviidi. Nad otsustavad lapse võimaliku ravi üle.

Vanema hooldusõiguse teostamisel on ema ja isa ka laste seadusjärgsed esindajad ning esindavad selles staatuses neid kõigis tsiviilasjades ja valitsevad nende vara.

Olenemata sellest, kas nad teostavad vanema hooldusõigust või mitte, peab iga vanem panustama laste ülalpidamisse ja kasvatamisse võrdeliselt oma võimaluste ja lapse vajadustega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanema hooldusõigust teostavad mõlemad vanemad võrdselt. Isa eesõigused lapse hooldamisel kaotati Prantsusmaal 1970. aastal.

Vanema hooldusõiguse omamine erineb vanema hooldusõiguse teostamisest. Vanemal võib olla vanema hooldusõigus ilma seda teostamata.

Tavaolukorras teostavad mõlemad vanemad vanema hooldusõigust ühiselt, välja arvatud juhtudel, kui isaduse omaksvõtt on hilinenud lapse sünni järel rohkem kui aasta (sel juhul on vanema hooldusõiguse ühine teostamine võimalik vaid siis, kui kohtule esitatakse ühine avaldus või kui perekonnaasjade kohtunik (*juge aux affaires familiales*) teeb vastavasisulise otsuse). Ema võib seetõttu teostada vanema hooldusõigust ükski, kuid põhimõtteks on siiski nimetatud õiguse mõlema vanema ühine teostamine.

Isa ja ema, kes teostavad lapse suhtes ühiselt vanema hooldusõigust, peavad tegema ühiseid otsuseid kõigis teda mõjutavates olulistest küsimustes (kolimine, koolivahetus, kirurgilised operatsioonid jne).

Vanemaid, kellel on vanema hooldusõigus, kuid kes seda ei teosta, tuleb siiski teavitada teise vanema tehtud olulistest otsustest, et nad saaksid kasutada oma järelevalveõigust ja -kohustust. Neid tuleb hoida asjadega kursis, et nad saaksid vajaduse korral sotsiaalteenistusi või kohut võimalikest tõsistest probleemidest teavitada. Neil on endiselt kohustus aidata kaasa lapse ülalpidamisele ja kasvatamisele ning seetõttu võib neil lasuda kohustus maksta lapsetoetust. Kohus võib otsustada, kas vanema hooldusõigust teostatakse ühiselt või ainuisikuliselt.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanemad ei suuda ajutiselt oma laste eest hoolitseda, võivad nad usaldada lapsed kolmandate isikute hoolde. Samuti võivad nad pöörduda kohtu poole, kui soovivad lapse hoolduse asjades anda õiguste teostamise üle neile kolmandatele isikutele. Õiguste üleandmine on sel juhul vabatahtlik.

Kui vanemad seavad oma lapse ohtu, siis võib lastega seotud asju menetlev kohus, kellele mõlemad vanemad või üks vanematest on andnud asja lahendamiseks; isik, kellele laps on usaldatud, alaealise eestkostja või alaealine ise või peaprokurör nõuda lapse ümberpaigutamist ning anda ta üle kolmanda isiku hoolde või piirkondliku nõukogu (*Conseil départemental*) juhi alluvusse kuuluva laste hoolekandeaasutuse (*Aide Sociale à l'Enfance*) hoolde alla. Juhul kui vanemad ei ole selgelt huvitatud või võimelised teostama vanema hooldusõigust täielikult või osaliselt, võib üksikisik, asutus või laste hoolekandeaasutus, kuhu laps paigutati, või pereliige pöörduda üldreeglina kohtusse, et õiguste teostamine lapse hoolduse asjades täielikult või osaliselt neile üle anda. Seda nimetatakse mõnikord lapse hoolduse asjades õiguste teostamise sundüleandmiseks (*délégation forcée*).

Kui lapsevanemate suhtes kehtestatakse kaitsemeetmed (nt eestkoste või hooldus), ei kaasne sellega tingimata vanema hooldusõiguse teostamise äravõtmist. Teataval juhul võib tingimuste täitmise korral õiguste teostamise lapse hoolduse asjades või eestkoste siiski üle anda lapse huvidest lähtudes.

Kui vanemad on surnud või vanema hooldusõiguse teostamise võimalusest ilma jäetud (eriti vanema puhul, keda ei ole lapse jaoks olemas või kes ei ole võimeline oma soove väljendama), seatakse eestkoste. Määratakse perekonnakohtu, mis koosneb vähemalt neljast lapse huve silmas pidades valitud inimesest, ning selle liikmete hulgast valitakse eestkostja ja abistav eestkostja. Eestkostet jälgib perekonnaasjade kohtunik, kes täidab kohtuniku ülesandeid seoses alaealistele määratud eestkostjatega.

Vanema hooldusõigus kuulub avaliku korra hulka. See on võõrandamatu õigus. Lapsevanemad ei saa sellest loobuda.

Vanema hooldusõiguse teostamise osas võivad nad esitada teatud avaldusi või otsustada, et ainult üks kahest vanemast teostab vanema hooldusõigust, kuid see peab olema kooskõlas lapse huvidega.

Vanema hooldusõiguse teostamise üle otsustamiseks on vaja kohtuotsust, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Lapse hoolduse asjades õiguste teostamise üleandmise suhtes kolmandale isikule kohaldatakse alati kohtu järelevalvet.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemate lahusel ei mõjuta vanema hooldusõiguse teostamise üleandmise reegleid. Nad peavad mõlemad jätkama laste eest hoolitsemist ja võtma laste huvides vastu ühiseid otsuseid.

Kui nad ei jõua kokkuleppele, teeb perekonnaasjade kohtunik lahutusmenetluses või vanema hooldusõiguse teostamist käsitlevas menetluses vanema hooldusõiguse teostamise korra osas otsuse, võttes arvesse järgmist:

1. tava, millest vanemad varem kinni pidasid, või mis tahes kokkulepped, mille nad võivad olla varem sõlminud;
2. alaealise lapse seisukohad, mida ta väljendas kohtuniku korraldatud ärakuulamisel;
3. mõlema vanema suutlikkus täita oma kohustusi ja austada teise õigusi;
4. ekspertide aruannete tulemused, võttes eriti arvesse lapse vanust;
5. sotsiaalasutustesse tehtud järelepärimistest või vastupäringutest saadud teave;
6. ühe vanema füüsiline või psühholoogiline surve või vägivald teise vastu.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad võivad kokku leppida kõigis meetmetes, mis otsustatakse oma lapse huvides, ja koostada vanemate kokkuleppe ise või vahendaja ja/või oma advokaatide abiga.

Seejärel võivad nad paluda perekonnaasjade kohtunikul kinnitada kokkuleppe, millega kehtestatakse vanema hooldusõiguse teostamise kord ja määratakse kindlaks panus lapse ülalpidamisse ja kasvatamisse, et muuta see täitmisele pööratavaks.

Kohtunik ei saa kokkulepet muuta ja kinnitab selle, kui ta ei ole just seisukohal, et see ei kaitse piisavalt lapse huve või et vanemad ei ole sellele vabalt oma nõusolekut andnud. Kohtunik võib teha otsuse ilma kohtuistungita.

Abielu lahutamisel vastastikusel kokkuleppel võivad mõlemad vanemad ja nende advokaadid määrata vanema hooldusõiguse teostamise korra ka lahutuslepingus. Mõlemad abikaasad ja nende advokaadid kirjutavad lepingule alla vähemalt 15päevase järelemõtlemisaja järel ning originaaleksemplar esitatakse notarile, muutes selle täitmisele pööratavaks.

Seega – välja arvatud juhul, kui abielulahutus toimub advokaatide vastastikusel kokkuleppel notarile esitatud lepingu originaaleksemplari alusel – on vajalik kohtuniku sekkumine selleks, et pöörata vanematevaheline kokkulepe vanema hooldusõiguse teostamise korra osas täitmisele.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui vanemad ei suuda kokkuleppele jõuda ja nad ei soovi kohtu teel asju arutada, võivad nad omal algatusel osaleda perelepituses.

Perelepituse eesmärk on taastada vanemate omavaheline suhtlus, et nad suudaksid saavutada omavahelise kokkuleppe, võttes arvesse mõlema vanema ja eelkõige laste vajadusi. Selle raames on võimalik leevendada konflikti, edendada vastastikust mõistmist ja usaldust ning leida sel viisil praktilisi lahendusi nii perekorraldusele kui ka rahalistele aspektidele. Kui vanemad ei jõua kokkuleppele, võivad nad anda asja lahendada kohtunikule ja kokkuleppe saavutamisel võib kohtunik selle kinnitada või lisada selle vastastikusel nõusolekul lahutuslepingusse.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Perekonnaasjade kohtunikud on pädevad otsustama vanema hooldusõiguse teostamise üle.

Nad võivad selle õiguse anda ainult ühele kahest lapsevanemast või otsustada, et mõlemad vanemad teostavad seda ühiselt.

Kui vanemad sellega ei nõustu, võivad kohtunikud lubada ühel neist teha ühekordse otsuse, näiteks lapse kolimise, koolivahetuse või meditsiinilise operatsiooni kohta, mis põhimõtteliselt nõuaks mõlema lapsevanema nõusolekut.

Perekonnaasjade kohtunikud võivad ka keelata alaealisel lapsel riigist lahkuda ilma mõlema vanema nõusolekuta, eriti kui on oht, et vanem läheb lapsega välismaale ega kavatse tagasi pöörduda, rikkudes sellega teise vanema õigusi.

Lapse hariliku viibimiskoha kindlaksmääramine kas ühe vanema aadressile või vaheldumisi nende aadresside vahele jäetakse tavaliselt kohtuniku otsustada.

Kui lapse harilik viibimiskoht on määratud ühe vanema aadressile, kehtestab kohtunik teisele vanemale suhtlusõiguse ja õiguse määrata ajutiselt lapse elukoht või ainult päevase suhtluse õiguse.

Kui laps on ohus, võib kohtunik otsustada, et suhtlusõigusega vanem näeb last kohtumispaigas, s.t neutraalses kohas, mida vastavate ametialade esindajad jälgida saavad. See on tavaliselt spetsiaalselt loodud keskkond, kuhu kaasatakse ka sotsiaaltöötajad ja psühholoogid.

Perekonnaasjade kohtunik on pädev määrama, et pool, kes lapse eest igapäevaselt hoolt ei kanna, osaleb lapse ülalpidamises ja kasvatamises. Tavaliselt kujutab see endast lapsetoetust, mida üks lapsevanem maksab teisele iga kuu.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kui kohtunik määrab lapse hariliku viibimiskoha ühe vanema juurde, jätkab teine lapsevanem, kui ei otsustata teisiti, hooldusõigust omava vanemaga ühise vanema hooldusõiguse teostamist, isegi kui laps ei tule tema koju. Mõlemad vanemad peavad jätkuvalt kõiki olulisi otsuseid tegema koos. Kui nad kokkuleppele ei jõua, peavad nad andma asja kohtunikule otsustada. Kui see on lapse huvides, võib kohtunik määrata vanema hooldusõiguse teostamise õiguse ühele kahest vanemast. See otsus võidakse teha juhul, kui lapse huvides on vaja viivitamata otsused vastu võtta ja üks vanematest on sobimatu, ei ole asjast huvitatud, temaga ei saa ühendust või ta komplitseerib järjepidevalt asju.

Vanema hooldusõiguse teostamise võimalusest ilma jäetud lapsevanemal on õigus jälgida lapse kasvatamist ja saada teavet last puudutavate peamiste valikute kohta.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Mõiste „lapse hooldusõigus“ kaotati Prantsuse perekonnaõiguses 1987. aastal.

Mõistet „ühine hooldusõigus“ (*garde conjointe*) võib Prantsuse õiguses tõlgendada laialt – st vanemliku hooldusõiguse ühine teostamine – või kitsamalt – st kui lapse harilik viibimiskoht määratakse vaheldumisi kummagi vanema juurde (millele mõnikord viidatakse terminiga „*garde alternée*“, ehkki see mõiste on õiguslikult ebakorrektne: seda tuleks nimetada „kindlaks vahelduvaks viibimiskohaks“ (*résidence fixée en alternance*)).

Tavaolukorras teostavad vanemad vanema hooldusõigust ühiselt, ilma et oleks vaja seda reguleerida kohtuniku otsusega. Ühise hooldusõiguse põhimõte on sätestatud Prantsuse õiguses. See tähendab, et mõlemad vanemad osalevad lapse elus ja kasvatamises võrdselt ning tagavad talle vajaliku igapäevase hoolitsuse.

Vanema hooldusõiguse ühine teostamine tähendab seda, et vanemad teevad kõik last mõjutavad olulised otsused koos.

Laps võib vaheldumisi nädalate kaupa viibida ka kummagi vanema juures nende vastavatel aadressidel. See eeldab, et vanemad elavad üksteise lähedal ja saavad omavahel hästi läbi. Vahelduv viibimiskoht ei tähenda tingimata aja võrdset jaotust.

Vanemad teostavad sageli vanema hooldusõigust ühiselt, kuid lapse harilik viibimiskoht määratakse siiski tavaliselt kindlaks ühe vanema juurde, jättes teisele vanemale suhtlusõiguse ja õiguse määrata ajutiselt lapse elukoht.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Perekonnaasjade kohtunikud on kohtunikud, kes on pädevad tegema otsuseid vanema hooldusõiguse küsimustes, mille puhul üks vanem või mõlemad vanemad ühiselt võivad nende poole pöörduda, esitades lihtsalt kohtusekretärile avalduse või tehes seda kohtutäituri kaudu.

Menetlus toimub suuliselt ja vanema esindamine advokaadi poolt ei ole kohustuslik. Pooled saavad valida, kas nad vajavad advokaadi abi või esindamist.

Avalduses tuleb märkida poolte perekonnanimed, eesnimed ja aadressid või vajaduse korral kostja viimane teadaolev aadress. Selles tuleb esitada avalduse ese ja lühidalt selgitada avalduse põhjuseid. Avalduse esitanud isik või tema advokaat peab sellele lisama kuupäeva ja oma allkirja.

Lapsevanem, kes esitab asja kohtunikule, peab esitama järgmised dokumendid:

- iga sellise lapse sünnitõendi täielik koopia, keda avaldus puudutab;
- varasemad kohtuotsused, kui neid on;
- vanema isikut tõendava dokumendi koopia;
- aadressi tõendus (nt üürikviitung, elektriarve);

ja olenevalt avalduse laadist vanema viimase maksuteate, viimase maksudeklaratsiooni, kolme viimase palgalehe, saadud sotsiaalkindlustushüvitiste tõendite koopiad jne.

Vanema hooldusõiguse teostamise korra küsimust saab käsitleda ka koos lahutusega. Lahutuse saamiseks vastastikusel kokkuleppel peavad mõlemad vanemad andma sellele oma täieliku nõusoleku. Neil mõlemal peab olema oma advokaat. Pärast järelemõtlemisaega esitatakse esialgne abielulahutusleping notarile, muutes selle täitmisele pööratavaks. Kui laps soovib oma arvamust avaldada, menetleb abielulahutust kohus ja seda arutab kohtunik või kohtuniku määratud isik.

Muude lahutuste osas teeb otsuse kohus. Advokaadi kaasamine on kohustuslik.

Kõigil juhtudel tuleb alaealsed ära kuulata, kui nad on võimelised asjaolusid mõistma.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiimenetlust?

Kui juhtumiga seoses on esitatud avaldus (*requête*), kutsub kohtusekretär 15 päeva jooksul alates avalduse kättesaamisest väljastusteataga tähtkirja teel vastaspoole kohtuistungile.

Kui avalduses on aga märgitud, et vastaspoole aadress on viimane teadaolev aadress, kutsub kohtusekretär avalduse esitajat üles kasutama isiklikku kättetoimetamist.

Kohtusekretär teatab avalduse esitajale mis tahes viisil kohtuistungi koha, kuupäeva ja kellaaja.

Perekonnaasjade kohtunik võib vanema hooldusõiguse küsimused otsustada ka lahutusmenetluse raames (vt „Lahutus“).

Perekonnaasjade kohtunikud tegutsevad kiireloomulistel juhtudel ajutiste meetmete üle otsustavate kohtunikena. Ajutiste meetmete kohaldamise menetluses võib kasutada poolte kokkukutsumist kohtukutse (*assignation*) alusel. Kohtunik uurib juhtumit mõlema poole osalusel kohtuistungil ja teeb otsuse määruise vormis, mis ei kujuta endast sisulist *res judicata*'t. Ajutiste meetmete kohaldamise menetlus võimaldab kohtunikel võtta ajutisi meetmeid viivitamata, kuni tehakse sisuline otsus. Seega võimaldab ajutiste meetmete kohaldamise avaldus õigusi säilitada.

Ajutiste meetmete kohaldamise menetluses võib perekonnaasjade kohtunik määrata mis tahes meetmed, mille suhtes ei ole tõsiseid vastuväiteid või mida õigustab vaidluse lahendamise vajadus. Kuna tegemist on üksnes ajutiste meetmetega, kasutatakse seda menetlust harva.

Nõuetekohaselt põhjendatud kiireloomulistel juhtudel võivad perekonnaasjade kohtunikud, kellele asi on avaldusega lahendamiseks esitatud, anda loa määrata asja lahendamiseks istung lähiajale. Sel juhul teeb kohtunik asjas sisulise otsuse, kuid tähtjad on lühemad. Seda menetlusviisi kasutatakse väga sageli.

Teatavatel õiguses sätestatud juhtudel (perekonnaasjades on see seotud lapse ebaseadusliku äraviimisega) võib juhtumeid suunata sisulise kiirmenetluse (*procédure accélérée au fond*) korras ka perekonnaasjade kohtunikele. Kohtuasi algatatakse kohtukutsega, mille järel teeb kohtunik viivitamatu sisulise otsuse. Sellistel juhtudel ei ole vaja esitada kiireloomulisust tõendada. Menetluse olemusest endast tingituna tuleb kuupäev viivitamata kindlaks määrata. Perevõlgivalla juhtumite korral võib perekonnaasjade kohtunikel lasta kiiresti anda välja lähenemiskeeld tsiviilseadustiku (*Code civil*) artikli 515-9 jj alusel. Sel juhul peavad nad tegema otsuse kuue päeva jooksul pärast kohtuistungi kindlaksmääratud kuupäeva (28. detsembri 2019. aasta seadus). Selle kaitsemeetme eesmärk on kaitsta füüsilise või vaimse väärkohtlemise ohvriks langenud abikaasasid või endisi abikaasasid, võimaldades keelata igasugused nendevahelised ning vajaduse korral vägivaldse abikaasa või endise abikaasa ja laste vahelised kokkupuuted. Lähenemiskeeluga kehtestavad kohtunikud ka laste suhtes vanema hooldusõiguse teostamise meetmed. Eelkõige võivad nad otsustada anda ainuhooldusõiguse teostamise väärkohtlemise all kannatavale vanemale, võtta kuritarvitavalt vanemalt ära tema suhtlusõiguse ja õiguse määrata ajutiselt lapse elukohta või lubada piiratud suhtlusõigust kindlas kohtumiskohas.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Kohtukulud (advokaaditasud, kohtutäituri tasud, sotsiaalasutustesse tehtud järelepärimised jne) võib tasuda Prantsuse riik. Üksikisikutele antakse tasuta õigusabi olenevalt nende vahenditest. Nimetatud abi võib katta kõik kohtukulud või ainult osa neist, sõltuvalt avalduse esitaja sissetulekust ja ülalpeetavate arvust. Avaldus tuleb esitada kohtuasja menetleva kohtu õigusabibüroole.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Perekonnaasjade kohtuniku otsused on võimalik edasi kaevata ühe kuu jooksul, välja arvatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*Code de procédure civile*) artikli 481-1 põhinevad otsused (sisulised kiirmenetlused lapse ebaseadusliku äraviimise küsimuses), mille saab edasi kaevata 15 päeva jooksul.

Perekonnaasjade kohtuniku määrused on võimalik edasi kaevata 15 päeva jooksul (ajutiste meetmete kohaldamise menetlus, lähenemiskeeld).

Apellatsioonkaebus tuleb esitada kirjalikult ja poolt peab kohustuslikus korras esindama advokaat. Seda arutatakse apellatsioonikohtus (*Cour d'appel*).

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Perekonnaasjade kohtuniku otsused vanema hooldusõiguse kohta on automaatselt täitmisele pööratavad.

Juhul kui ei täideta perekonnaasjade kohtuniku vanema hooldusõigust käsitlevat otsust, näiteks kui ühel vanematest on suhtlusõigus ja õigus määrata ajutiselt lapse elukoht ning teine vanem takistab tal seda õigust kasutada, võib esitada kaebuse selle ringkonna kohtu prokuröridele (*procureur de la République*), kus laps elab. Teise vanema suhtlusõiguse ja õiguse määrata ajutiselt lapse elukoht kasutamise takistamine kujutab endast kuritegu alaealise kinnipidamise eest, mille eest karistatakse üheaastase vangistuse ja 15 000 euro suuruse trahviga.

Perekonnaasjade kohtunikud võivad lisaks määratud meetmetele kehtestada ka karistumakse. Nad võivad omal algatusel kehtestada karistumakse ka oma otsuse täitmise tagamiseks. Kui asjaolud seda nõuavad, võivad nad lisada karistumakse ka mõne teise kohtuniku otsusele ja vastastikusel kokkuleppel abielu lahutamise lepingusse kantud vanemate kokkuleppele.

Kui vanem takistab tõsiselt või korduvalt ja tahtlikult otsuse, eraõigusliku dokumendi vormis advokaatide allkirjastatud ja notarile esitatud vastastikusel kokkuleppel abielu lahutamise lepingu või vanema hooldusõiguse teostamise korda käsitleva heakskiidetud kokkuleppe täitmist, võivad perekonnaasjade kohtunikud teda kohustada maksma sunniraha kuni 10 000 eurot.

Ning lõpuks võib riigiprokurör perekonnaasjade kohtuniku või lapsevanema taotlusel erandjuhtudel pöörduda politsei poole, et tagada kohtuniku otsuse, vastastikusel kokkuleppel abielu lahutamise lepingu või vanema hooldusõiguse teostamise korda käsitleva heakskiidetud kokkuleppe täitmine, näiteks suhtlusõiguse ja õiguse määrata ajutiselt lapse elukoht täitmisele pööramise osas.

Seega tuleks sõltuvalt asjaoludest pöörduda peaprokuröri või otsuse teinud perekonnaasjade kohtuniku poole.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Prantsusmaal tunnustatakse ja täidetakse muu liikmesriigi kohtu vanema hooldusõigust käsitlevaid otsuseid, ilma et oleks vaja kasutada välisriigi kohtuotsuste täidetavaks tunnustamise menetlust.

Kuid mitte kõiki vanemlikku vastutust käsitlevaid otsuseid ei ole võimalik viivitamata täitmisele pöörata, vaid ainult neid, milles käsitletakse suhtlusõigust ja lapse tagastamist. Sel juhul tuleb esitada nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruses (EÜ) nr 2201/2003 (**mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega**) (Brüsseli IIa määrus) osutatud tõendid. Muude vanemlikku vastutust käsitlevate otsuste tegemiseks on vaja vastava tõendi alusel välja antud täitmistunnistust.

Prantsusmaal tuleb Brüsseli IIa määruse kohaselt välisriikide täitedokumentide täidetavuse tunnustamise või kehtestamise avaldused esitada esimese astme kohtu (*tribunal judiciaire*) esimehele või tema esindajale (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 509-2). Kohtunikule esitatud avalduste puhul ei vaja juriidilist esindamist.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Määruse artikli 21 lõikes 3 sätestatakse, et „[...] [iga huvitatud osapool võib] [...] taotleda otsust, et kohtuotsust tunnustataks või ei tunnustataks“.

Prantsusmaal tuleb avaldus selle kohta, et muu ELi liikmesriigi kohtu vanema hooldusõigust käsitlevat otsust ei tunnustataks, esitada esimese astme kohtu esimehele või tema esindajale.

Selline avaldus võetakse vastu üksnes järgmistel alustel:

- selle liikmesriigi avaliku korra rikkumine, kus tunnustamist taotletakse, võttes arvesse lapse parimaid huve;
- lapse ära kuulamata jätmine, eeldades, et ärakuulamine on selle liikmesriigi menetluse aluspõhimõte, kus tunnustamist taotletakse; kaitseõiguse eiramine;
- vanemliku vastutuse teostamise takistamine;
- vastuolu hilisema kohtuotsusega kas riigis, kus tunnustamist taotletakse, või mõnes muus liikmesriigis või kolmandas riigis, kui see otsus vastab tunnustamiseks vajalikele tingimustele liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse;
- lapse paigutamise menetluse mittejärgimine.

Esimese astme kohtu esimehe otsust on võimalik edasi kaevata.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kui asjal on rahvusvaheline mõõde (üks pooltest või laps elab välismaal, välisriigi kodakondsuse olemasolu), tuleb esmalt kindlaks teha, kas Prantsuse kohtul on pädevust asjasse sekkuda.

Prantsusmaa kohtute pädevus

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikli 8 kohaselt on Prantsusmaa kohtutel vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle harilik viibimiskoht on Prantsusmaal.

Vastavalt määruse artikli 12 lõikele 1 on juhul, kui Prantsusmaa kohtutel on pädevus lahendada lahutuse avaldust, neil ka pädevus otsustada vanemlikku vastutust käsitlevate taotluste üle, kui abikaasad teostavad vanemlikku vastutust ühiselt ja nad on sõnaselgelt Prantsusmaa kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides.

Määruse artikli 12 lõike 3 kohaselt on liikmesriigi kohtutel ka seoses vanema hooldusõigusega pädevus artikli 12 lõikes 1 nimetatata menetlustes juhul, kui lapsel on oluline side selle liikmesriigiga, eeskätt seetõttu, et üks vanemliku vastutuse kandjatest viibib harilikult selles liikmesriigis või laps on selle liikmesriigi kodanik ning kõik menetluse pooled on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil ühehäälselt kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides.

Lapse endise hariliku viibimiskoha kohtute pädevust võib laiendada ka siis, kui laps kolis teise liikmesriiki vähem kui kolm kuud enne seda ja vaidlus on seotud suhtlusõiguste muutumisega.

Lõpuks tuleb märkida, et vastavalt määruse artiklile 13 on juhul, kui artikli 12 alusel ei saa lapse harilikku viibimiskohta kindlaks teha ega kohtualluvust määrata, pädevad Prantsusmaa kohtud, kui laps viibib Prantsusmaal ja tema harilikku viibimiskohta ei saa kindlaks teha (lapsagulased või ümberasustatud lapsed).

Teatavatel asjaoludel võib kohaldada ka teistsugust rahvusvahelist konventsiooni või Prantsuse rahvusvahelist eraõigust, mis võib viia Prantsuse kohtute puhul kohtualluvuse tunnustamiseni.

Kohaldatav õigus

Kõnealusel valdkonnas kohaldab Prantsusmaa vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooni artiklit 15. Seega kohaldavad kohtud, kelle pädevuses on otsustada vanemliku vastutuse üle, oma õigust, kui konventsioon ei ole sätestatud teisiti.

Seega juhul, kui Prantsusmaa kohtutel on vanemliku vastutuse küsimustes pädevus, kohaldavad nad Prantsuse õigust (*lex fori*).

Kui seda nõuab alaealise kaitse, rakendatakse erandina olukorraga tihedalt seotud riigi õigust.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikult peate sellel esitatud teavet.

Viimati uuendatud: 10/08/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [hr](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Horvaatia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

„Vanemlik vastutus“ tähendab vanemate kohustusi, ülesandeid ja õigusi, millega kaitstakse ja edendatakse lapse isiklikke ja varalisi õigusi ning lapse parimaid huvisid. Vanemad peavad vanema hooldusõigust teostama lapse arenguvajaduste ja võimete kohaselt. Vanem ei saa vanema hooldusõigusest loobuda. Vanemad peavad vanema hooldusõiguse üksikasju lapsega tema vanuse ja küpsuse kohaselt arutama ja nendes temaga kokku leppima. Vanema hooldusõigus hõlmab õigust ja kohustust kaitsta lapse isiklikke õigusi tervishoiule, arengule, hoolitsusele ja kaitsele, kasvatamisele ja haridusele, suhtlemisele, viibimiskoha valimisele ning lapse vara valitsemise õigust ja kohustust. Vanema hooldusõigus hõlmab ka lapse isiklike ja varaliste õiguste ja huvide esindamise õigust ja kohustust.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanematel on õigus ja kohustus teostada vanema hooldusõigust võrdse, ühiselt ja kokkuleppel. Kui vanemad ei ela alaliselt koos, peavad nad vanema hooldusõiguse teostamise korralduses kokku leppima, koostades ühise hooldusõiguse kava. Ühist hooldusõigust võib reguleerida ka kohus ning kohtu otsus põhineb vanemate koostatud ühisel kaval, mis puudutab kõiki hooldusõigusega seotud olulisi küsimusi. Vanemad peavad ühist hooldusõigust teostades püüdma lahendada probleemid kokkuleppe teel.

Kumbki vanem võib teostada vanema hooldusõigust ükski kas täielikult, osaliselt või teatava last puudutava tähtsa küsimuse otsustamiseks vajalikul määral. Nimetatud olukordades võib teise vanema hooldusõigust piirata ainult kohtuotsusega, võttes arvesse lapse parimaid huvisid. Kui vanematel oli enne kummagi vanema surma ühine hooldusõigus, peab üleelanud vanem teostama vanema hooldusõigust ilma kohtuotsuseta ükski, kui teine vanem on surnud või surnuks tunnistatud. Kumbki vanem võib teostada vanema hooldusõigust ükski vastava kohtuotsuse alusel, kui vanemad ei ole suutnud ühise hooldusõiguse kavas või muus korralduses kohtumenetluse käigus kokku leppida. Sel juhul peab kohus eelistama vanemat, kes on näidanud üles valmidust teha koostööd ja ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele jõuda.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanem on alaealine või teatavas vanema hooldusõiguse valdkonnas teovõimetuks tunnistatud, siis tema vanema hooldusõigus peatub õiguslike takistuste tõttu. Kui vanema hooldusõigus on peatunud, võib see vanem lapse eest igapäevaselt hoolitseda üksi, koos lapse teise vanema või eestkostjaga, kes on määratud perekonnaseaduse (*Obiteljski zakon*) eestkostja määramist käsitlevate sätete kohaselt. See vanem ei tohi last esindada ja kui ta on tunnistatud teovõimetuks, ei tohi ta last esindada valdkonnas, milles ta on tunnistatud teovõimetuks. Last esindab teine vanem või eestkostja, kusjuures eestkostja peab lähtuma teise vanema soovidest.

Kui lapse vanemad või kumbki vanem ja eestkostja on last puudutavate tähtsate otsuste puhul lapse esindamise suhtes lahkarvamusel, teeb kohus lapse, kummagi vanema või eestkostja ettepanekul *ex parte* otsuse selle kohta, kes last asjaomases küsimuses esindab.

Kohus teeb lapse, kummagi vanema või sotsiaalhoolekandekeskuse ettepanekul *ex parte* otsuse vanema hooldusõiguse peatamise kohta (vanema hooldusõiguse peatamine tegelike takistuste tõttu), kui kumbki vanem viibib eemal või kummagi vanema elukoht ei ole teada või kui kumbki vanem ei saa vanema hooldusõigust objektiivsetel põhjustel pikema aja jooksul teostada. Asjaomane vanem ei tohi ajavahemikul, mil tema vanema hooldusõigus on nimetatud põhjustel peatatud, vanema hooldusõigust teostada. Peatamisperioodi ajal teostab vanema hooldusõigust teine vanem üksi või lapse üle seatakse perekonnaseaduse kohaselt eestkoste. Kohus teeb lapse, peatatud vanema hooldusõigusega vanema või lastehoolekandekeskuse ettepanekul *ex parte* otsuse tegelike takistuste tõttu peatatud vanema hooldusõiguse ennistada, kui peatamise alused on ära langenud.

Kui vanematel on ühine hooldusõigus ja üks neist sureb, jääb üleelanud vanemale ainuhooldusõigus. Kui sureb ainuhooldusõigusega vanem, teeb kohus lapse, üleelanud vanema või lastehoolekandekeskuse ettepanekul *ex parte* otsuse anda vanema hooldusõigus üleelanud vanemale, kui ta leiab, et see on lapse parimates huvides. Kui surevad mõlemad vanemad, seab lastehoolekandekeskus lapse üle eestkoste. Kuni vanema hooldusõigusega vanem on veel elus, võib ta määrata testamendi või notariaalaktiga (mida nimetatakse horvaadi keeles *anticipirana naredba*'ks (eelotsus/eeljuhis)) isiku, kes tema surma korral lapse eest tema arvates kõige paremini hoolt kannaks. Kui lapsele määratakse vanema surma korral eestkostja, võetakse arvesse lapse arvamust ja üleelanud vanema soove, kui ei leita, et nende arvamus/soovide arvestamine ei oleks lapse parimate huvidega vastuolus.

Perekonnaseaduse artikli 224 kohaselt tuleb lapse üle seada eestkoste, kui tema vanemad on surnud, kadunud, ei ole teada või nende viibimiskoht on vähemalt kuu aega teadmata; kui tema vanematelt on võetud vanema hooldusõigus; kui tema vanemad, kes on tunnistatud teovõimetuks valdkonnas, mis takistab neid vanema hooldusõigust teostamast, ei ole suutnud usaldada last eestkostjaks olemise kriteeriumidele vastava isiku hoolde, või kui ta vanemad on andnud nõusoleku lapsendamiseks. Perekonnaseaduse artikli 225 kohaselt peab lapse üle eestkoste seadma ja eestkostja määrama lastehoolekandekeskus. Lastehoolekandekeskus võib määrata lapse eestkostja, muu isiku, kasupere või lastekodu igapäevase hoolde alla või sotsiaalhoolekandega tegeleva juriidilise isiku hoolde alla, kui perekonnaseaduses ei ole sätestatud teisiti.

Lapse isiklike õiguste ja parimate huvide kaitseks võetakse eksperdi hinnangu põhjal meetmeid, kui leitakse, et lapse õigusi ja parimaid huvisid on rikutud või lapse õigused, parimad huvid ja areng on ohus. Lapse õigusi peetakse ohus olevaks, kui lapse eest hoolitsemine on ebapiisav, kui laps kogeb psühhosotsiaalseid raskusi (mida näitavad tema käitumine, emotsionaalsed probleemid, probleemid koolis või muud kasvamisega seotud probleemid) või kui on tõenäoline, et nimetatud asjaolud tekivad.

Sotsiaalhoolekandekeskus võib lapse õiguste ja parimate huvide kaitsmiseks:

- 1) võtta erakorralise meetme lapse eraldamiseks ja majutamiseks väljaspool kodu;
- 2) teha hoiatuse vea või tegevusetuse eest vanema hooldusõiguse teostamisel;
- 3) korraldada vanematele vanema hooldusõigusega seotud professionaalse abi ja toetuse saamise ning
- 4) korraldada vanematele intensiivse professionaalse toe ja järelevalve nende teostatava vanema hooldusõiguse üle.

Kohus võib lapse isiklike õiguste ja parimate huvide kaitsmiseks:

- 1) määrata lapse ajutiselt muu isiku, kasupere või sotsiaalhoolekandeadutuse hoolde alla;
- 2) seada lähenemiskeelu;
- 3) võtta vanematelt õiguse elada koos lapsega ühises kodus ning määrata lapse muu isiku, kasupere või sotsiaalhoolekandeadutuse igapäevase hoolde alla;
- 4) pakkuda lapse kasvatamiseks tuge, kui tal on käitumisprobleemid, paigutades ta kasuperre või sotsiaalhoolekandeadutusse, või
- 5) võtta vanematelt vanema hooldusõiguse.

Perekonnaseadus sisaldab lapse õiguste ja parimate huvide kaitsmiseks ette nähtud meetmete osana sätteid, mis reguleerivad lapse ajutist paigutamist või ajutist määramist muu isiku hoolde alla, vanematelt õiguse võtmist elada koos lapsega ühises kodus jne.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemliku vastutuse küsimused võidakse lahendada ühise hooldusõiguse kava või kohtuotsusega.

Ühise hooldusõiguse kava on vanemate kirjalik kokkulepe, milles on kindlaks määratud ühise hooldusõiguse teostamise viisid, kui lapse vanemad ei ela pidevalt koos kui perekond. Ühise hooldusõiguse kava peab sisaldama järgmist teavet:

- 1) lapse elukoha aadress,
- 2) lapse poolt kummagi vanema juures veedetav aeg,
- 3) lapse jaoks oluliste otsuste tegemiseks vajalikku nõusolekut puudutava teabe vahetamise viisid ja lapsega seotud olulise teabe vahetamise viisid,
- 4) selle vanema ülalpidamiskohustuse ulatus, kelle juures laps ei ela, ning
- 5) tulevaste probleemide lahendamise viisid.

Vanemad võivad ühise hooldusõiguse kava koostada omal käel või kohustusliku nõustamise või perelepituse käigus.

Kui vanemad ei jõua ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele või kui kohus keeldub seda kinnitast, võib kumbki vanem või laps alata kohtumenetlust, et lahendada küsimused, mis puudutavad vanemat, kelle juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise viise, lapse suhtlemist teise vanemaga või lapse ülalpidamist. Menetluses, mis algatatakse eesmärgiga määrata kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise või lapse suhtlemise kord teise vanemaga, ei ole kohus seotud poolte soovidega. Kohus võib teha vanema kohta, kelle juures laps elama hakkab, lapse ja teise vanema suhtlemise viiside ning vanema hooldusõiguse teostamise kohta otsuse vanemate kokkuleppe põhjal, kui ta leiab, et kokkulepe on lapse parimates huvides.

Kohus määrab abielusuhete pöördumatu lõppemise tuvastamise, abielu kehtetuks tunnistamise või abielu lahutamise otsusega ja muudel juhtudel, kui vanemad elavad eraldi, või emaduse või isaduse vaidlustamise asjas tehtud otsusega omal algatusel kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise viisid, lapse teise vanemaga suhtlemise ja lapse ülalpidamise korralduse, kui sellise otsuse tegemine on seoses kohtumenetluse tulemuse ja kohtuasja asjaoludega võimalik ja vajalik.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Et ühise hooldusõiguse kava oleks täitmisele pööratav, võib selle esitada kohtule *ex parte* menetluses, mis võimaldab kohtul selle sisu kontrollida ning kava perekonnaseaduse kohaselt kinnitada või kinnitamata jätta. Ühise hooldusõiguse kava võib muuta olenevalt lapse vanusest ja küpsusest või kui selle muutmist õigustavad asjaolude märkimisväärsed muutused. Muudetud kava tuleks esitada *ex parte* menetluses kohtule, et kohus saaks kontrollida selle sisu ning muudatused kinnitada või kinnitamata jätta.

Kohus võib teha vanema kohta, kelle juures laps elama hakkab, lapse ja teise vanema suhtlemise viiside ning vanema hooldusõiguse teostamise kohta otsuse vanemate kokkuleppe põhjal, kui ta leiab, et kokkulepe on lapse parimates huvides. Kui vanemad otsustavad ühise hooldusõiguse kasuks, peab kokkulepe reguleerima kõiki ühise hooldusõiguse kavas käsitletud olulisi küsimusi. Seoses õiguskaitsevahendite ja kohtuotsuse muutmise on kohtuotsusel, mis põhineb vanemate kokkuleppel ühise hooldusõiguse teostamise kohta, samad õiguslikud tagajärjed nagu kohtu kinnitatud ühise hooldusõiguse kaval. Kui kohtuotsus põhineb vanemate kokkuleppel ühise hooldusõiguse teostamise kohta, ei ole sellesse vaja lisada põhjendusi vanema hooldusõiguse või lapse ja teise vanema suhtlemise kohta.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui vanemad ei jõua ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele, soovib sotsiaalhoolekandekeskus neil püüda jõuda kokkuleppele perelepituse käigus, välja arvatud juhul, kui asjaomase küsimuse suhtes ei kohaldata seadusjärgseid lepitusnõudeid. Kui abielu lahutada kavatsevad vanemad ei jõua ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele, teavitab sotsiaalhoolekandekeskus neid, et kummagi vanema hagi alusel algatatud lahutusmenetluse osana teeb kohus omal algatusel järgmist:

- 1) teeb otsuse, millega määratakse kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise korraldus, lapse teise vanemaga suhtlemise ja lapse ülalpidamise korraldus;
- 2) lubab lapsel perekonnaseaduse kohaselt arvamust avaldada ning
- 3) määrab lapsele perekonnaseaduse kohaselt erieestkostja.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Perekonnaseaduse artikli 413 kohaselt määrab kohus abielusuhete pöördumatu lõppemise tuvastamise, abielu kehtetuks tunnistamise või abielu lahutamise otsusega ja muudel juhtudel, kui vanemad elavad eraldi, või emaduse või isaduse vaidlustamise asjas tehtud otsusega omal algatusel kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise viisid, lapse teise vanemaga suhtlemise ja lapse ülalpidamise korralduse, kui sellise otsuse tegemine on seoses kohtumenetluse tulemuse ja kohtuasja asjaoludega võimalik ja vajalik. Kohus võib

- 1) piirata lapse ja teise vanema suhtlemist või selle keelata;
- 2) määrata, et laps suhtleb vanemaga eksperdi järelevalve all;
- 3) määrata lapse õiguste ja parimate huvide kaitse meetme kohaldamise, nagu nõuavad juhtumi asjaolud, või
- 4) kehtestada võõrasema või võõrasisaga suhtlemise korra, kui nimetatud elas abielu lõppemise ajal lapsega koos ja hoolitses tema eest.

Perekonnaseaduse artikli 417 kohaselt peab kohus menetluses, milles otsustatakse lapse ja teise vanema suhtlemise üle, vanematele rõhutama, et selline suhtlemine on lapse heaolule eriti oluline, ärgitama vanemaid kokkuleppele jõudma ja perelepituses osalema, kui tegemist ei ole koduvägivalla juhtumiga, ning kui vanemad ei suuda kokkuleppele jõuda, tagama, et koht, kus laps jätkab teise vanemaga suhtlemist, on lapsele sobiv, võttes arvesse teise vanema geograafilisi ja ajalisi piiranguid. Kohtuotsus peab sisaldama üksikasjalikku teavet selle kohta, kuidas, millal ja kust teine vanem saab lapse kaasa võtta ja kuidas, millal ja kuhu ta saab lapse tagasi tuua, ning vajaduse korral suhtlemise kuludega seotud üksikasju. Kohus lisab kohtuotsuse põhjendustesse kirjaliku hoiatuse selle kohta, millised õiguslikud tagajärjed kaasnevad, kui ei täideta kohustust hõlbustada lapse suhtlemist teise vanemaga (sh trahv, vabadusekaotus või otsus muuta kohtuotsust, millega määratakse kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab).

Perekonnaseaduse artikli 418 kohaselt võib kohus menetluses, milles määratakse kindlaks lapse suhtlemine teise vanemaga, määrata ühe või mitme meetme kohaldamise otsuse täitmise tagamiseks, kui ta kahtlustab, et vanem, kelle juures laps elab, tõenäoliselt ei täida suhtlemist käsitlevat otsust. Ta võib eelkõige:

- 1) määrata isiku, kes aitab täitmisele pöörata kohtuotsust või korraldusi, mis võimaldavad lapsel teise vanemaga suhelda, ning
- 2) kohustada vanemat, kelle juures laps elab, hoiustama rahalist tagatist.

Kohus võtab selliste meetmete määramisel eelkõige arvesse seda, kuidas vanem, kelle juures laps elab, on varem käitunud.

Perekonnaseaduse artikli 419 kohaselt võib kohus menetluses, milles määratakse kindlaks lapse teise vanemaga suhtlemise korraldus, määrata ühe või mitme meetme kohaldamise, et tagada lapse tagastamine või vältida lapseröövi suhtleva vanema poolt (nt kohustades suhtlevat vanemat andma suhtlemise ajaks oma passi meetme määranud kohtusse, kohustades suhtlevat vanemat hoiustama rahalist tagatist, keelates suhtleva vanema varaliste õiguste võõrandamise või koormamise (sellise keelu üksikasjad kantakse avalikesse registritesse), nõudes, et suhtlev vanem külastaks suhtlemiskohas koos lapsega korrapäraselt volitatud asutust (nt sotsiaalhoolekandekeskus), määra suhtlemise koha, keelates lapsel lahkuda riigist, kus suhtlemine toimub, ja kandes sellise keelu üksikasjad riiklikku või rahvusvahelisse infosüsteemi). Kohus peab nimetatud meetmete määramisel eelkõige arvesse võtma, kuidas suhtlev vanem on varem käitunud.

Perekonnaseaduse artikli 421 kohaselt ei tule vanema hooldusõigust või lapsega suhtlemise korraldust käsitlevasse kohtuotsusesse lisada põhjendusi, kui kohtuotsus põhineb vanematevahelisel kokkuleppel, millele jõuti perekonnaseaduse kohaselt, või kui kohtuotsus kuulutati välja kõikide poolte juuresolekul ja kui kõik pooled on kohustunud õiguskaitsevahendeid mitte kasutama.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Perekonnaseaduse artikli 99 kohaselt peab kumbki vanem esindama last üksi vanema hooldusõiguse valdkondades, milles teise vanema suhtes kehtivad perekonnaseaduse või kohtuotsuse kohaselt piirangud.

Perekonnaseaduse artiklis 105 on sätestatud, et kumbki vanem võib teostada vanema hooldusõigust üksi kas täielikult, osaliselt või teatava last puudutava olulise küsimuse otsustamiseks vajalikul määral. Nimetatud olukordades võib teise vanema hooldusõigust piirata ainult kohtuotsusega, võttes arvesse lapse parimaid huvisid. Kui vanemal oli enne kummagi vanema surma ühine hooldusõigus, peab üleelanud vanem teostama vanema hooldusõigust ilma kohtuotsuseta üksi, kui teine vanem on surnud või surnuks tunnistatud. Ainuhoidusõiguse kohta otsust tehakse otsustab kohus, kas vanem, kellele antakse hooldusõigus, peaks esindama last lapse oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes üksi või teise vanema nõusolekul, nagu on täpsustatud perekonnaseaduse artiklis 100 (lapse esindamine tema oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes tähendab esindamist lapse nime või alalise või ajutise elukoha muutmise korral või seoses tema vabadusega valida või muuta oma usulist kuuluvust).

Perekonnaseaduse artikli 110 kohaselt on vanematel olenemata sellest, kas neil on ainuhoidusõigus või ühine hooldusõigus, õigus otsustada lapse igapäevaelu asju üksi, kui laps viibib neist kummagi juures. Erakorralises olukorras, st kui laps on vahetus ohus, on kummagi vanemal õigus võtta teise vanema nõusolekut küsimata meetmeid, mis on lapse parimaid huvisid arvestades vajalikud. Ta peab teist vanemat sellest niipea kui võimalik teavitama. Olenemata sellest, kas ühel vanemal on ainuhoidusõigus või vanematel on ühine hooldusõigus, peavad nad vahetama teavet lapse tervise, tema kasvatamise järjekindluse ning lapse õppe- ja koolivälise tegevuse kohta. Sellist teavet tuleb vahetada kiiresti, läbipaistvalt ja üksnes lapsele keskendudes. Kumbki vanem ei tohi oma koostöökohustust kuritarvitada teise vanema kontrollimiseks.

Lisaks eeltoodule on vanemal, kelle hooldusõigust on teatud valdkonnas piiratud, perekonnaseaduse artikli 112 kohaselt õigus lapsega suhelda, teha lapse igapäevaelu asju puudutavaid otsuseid, võtta viivitamata meetmeid, kui laps on vahetus ohus, ja saada teavet lapse isiklike õigustega seotud oluliste asjaolude kohta. Neid õigusi saab piirata või ära võtta ainult kohtuotsusega, kui nende piiramine või äravõtmine on vajalik lapse parimate huvide kaitseks. Hooldusõiguseta vanemal on õigus nõuda teiselt vanemalt lapse isiklike õigustega seotud oluliste asjaolude kohta teavet, kui tal on selleks õigustatud huvi ja

kui see ei lähe vastuollu lapse parimate huvidega. Vaidlusi lahendab kohus *ex parte* menetluses ja lapse või kummagi vanema ettepanekul, tagades lapse parimate huvide kaitse.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui vanematel on ühine hooldusõigus peavad nad perekonnaseaduse artikli 108 kohaselt tegema lapsega seotud olulised otsused ja andma mis tahes nõusoleku omavahelisel kokkuleppel. Lapse jaoks olulised otsused on seotud lapse esindamisega tema olulisi isiklikke õigusi puudutavates küsimustes ning lapse väärtusliku vara ja varaliste õigustega seotud küsimustes. Lapse jaoks olulised otsused võivad olla ka muud otsused, mis võivad märkimisväärselt mõjutada lapse elu, nagu otsused, mis puudutavad lapse suhtlemist talle lähedaste isikutega, erakorralisi meditsiinilisi protseduure või ravi ning lapse vabadust valida kooli. Kõik sellised otsused kehtivad, kui teine vanem on nendega nõus. Erandi juhtudel, nt kiireloomulise meditsiinilise protseduuri korral, kohaldatakse patsientide õiguste kaitset käsitlevaid erieeskirju. Perekonnaseaduse artikkel 100 sisaldab sätteid lapse esindamise kohta tema oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes (lapse nime või alalise või ajutise elukoha muutmise korral või seoses tema vabadusega valida või muuta oma usulist kuuluvust). Lapse oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes esindamist peetakse kehtivaks, kui last esindav vanem on saanud kirjaliku nõusoleku lapse teiselt vanemalt, kellel on õigus last esindada. Seaduses sätestatud juhtudel ei ole sellist nõusolekut vaja, kui vanem, kelle juures laps elab, on saanud sotsiaalhoolekandekeskuse nõusoleku. Kui last esindav vanem ei saa kirjalikku nõusolekut, otsustab kohus *ex parte* menetluses ja lapse või kummagi vanema ettepanekul, kumb vanem last asjaomases küsimuses esindab, et kaitsta tema parimaid huvisid.

Perekonnaseaduse artikkel 101 sisaldab sätteid esindamise kohta lapse väärtusliku vara või varaliste õigustega seotud küsimustes.

Perekonnaseaduse artiklis 109 on sätestatud, et kui vanemad, kellel on õigus last esindada, ei jõua lapse jaoks oluliste otsuste suhtes kokkuleppele, otsustab kohus *ex parte* menetluses ja lapse või kummagi vanema ettepanekul, kumb vanem last asjaomases küsimuses esindab. Kui olulised otsused on seotud lapse isiklike õigustega, peavad vanemad enne *ex parte* menetluse algatamist osalema kohustuslikus nõustamisprotsessis.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Ettepanekud ja avaldused tuleb esitada territoriaalselt pädevale linnakohtule.

Tsiviilkohtumenetluse seaduse (*Zakon o parničnom postupku*) artikli 34 kohaselt mõistavad linnakohtud alati esimeses astmes õigust järgmiste vaidluste korral: kas abielusuhted on pöördumatult lõppenud, kas abielu tuleks kehtetuks tunnistada või kas abielu tuleks lahutada; isaduse või emaduse tuvastamise või vaidlustamisega seotud vaidlused; vaidlused selle üle, kumma vanema juures laps elama hakkab, ning vanema hooldusõigusega seotud vaidlused, kui samal ajal on pooleli kohtumenetlus tuvastamiseks, kas abielusuhted on pöördumatult lõppenud, abielu kehtetuks tunnistamiseks või abielu lahutamiseks. Perekonnaseaduse kohaselt peab enne, kui oma alaealise lapse ühise hooldusõigusega abikaasad esitavad abielu lahutamise avalduse, või enne muu vanema hooldusõiguse ja suhtlemisega seotud kohtumenetluse algatamist toimuma kohustuslik nõustamine. Perekonnaseaduse sätteid, mis on seotud kohustusliku nõustamisega enne, kui oma alaealise lapse ühise hooldusõigusega vanemad esitavad abielu lahutamise avalduse, kohaldatakse *mutatis mutandis* sellise kohustusliku nõustamise suhtes, mis toimub enne vanema hooldusõiguse teostamise ning lapse ja teise vanema suhtlemise korralduse kindlaksmääramise avalduse esitamist, kui lapse vanemate abielu-/kooselusuhted on pöördumatult lõppenud. Seaduses on sätestatud juhud, mil kohustuslikku nõustamist ei kasutata. Kohustuslik nõustamine algab, kui pool esitab vastava taotluse. Taotlus esitakse kirjalikult või suuliselt (registreeritava avaldusena) sotsiaalhoolekandekeskusele. Kohustuslikku nõustamisteenust osutab lapse alalise või ajutise elukoha või abikaasade või elukaaslaste viimase ühise alalise või ajutise elukoha järgse sotsiaalhoolekandekeskuse ekspertide rühm. Kohustuslik nõustamine on protsess, milles pereliikmed peavad isiklikult osalema (esindajad ei ole lubatud). Pärast kohustusliku nõustamise lõppu koostab sotsiaalhoolekandekeskus aruande, mis kehtib kuus kuud pärast nõustamise lõppkuupäeva.

Enne abielu lahutamise avalduse esitamist tuleb osaleda esimesel perelepituse kohtumisel.

Olenevalt algatatavast menetlusest (abieluasi, emaduse või isaduse tuvastamine või vaidlustamine, vanema hooldusõiguse vaidlus, suhtlusõigusega seotud vaidlus, abielu lahutamine vastastikusel nõusolekul või ühise hooldusõiguse kava kinnitamise taotlemine) peab avalduse esitaja koos muude dokumentidega esitama kohustusliku nõustamise aruande / tõendi esimesel perelepituse kohtumisel osalemise kohta / ühise hooldusõiguse kava. Nõutavad dokumendid olenevad algatatavast menetlusest.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kõikides lastega seotud perekonnaõiguslike küsimusi puudutavates kohtuasjades peavad pädevad asutused kiiresti meetmeid võtma, kaitstes samal ajal lapse parimaid huvisid.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Jah. Tasuta õigusabi reguleerib tasuta õigusabi seadus (*Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*) (*Narodne novine* (Horvaatia Vabariigi ametlik väljaanne, edaspidi „NN“) nr 143/2013).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah. Pooled võivad esimese astme kohtu otsuse edasi kaevata 15 päeva jooksul pärast kohtuotsuse ärakirja kättetoimetamist, kui tsiviilkohtumenetluse seaduses ei ole ette nähtud teistsugust tähtaega. Kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, võib perekonnaseadusega reguleeritud spetsiaalsetes *ex parte* menetlustes tehtud esimese astme kohtu otsused edasi kaevata. Edasikaebus tuleb esitada 15 päeva jooksul pärast kohtuotsuse kättetoimetamist.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Pöörduda tuleb territoriaalselt pädevasse linnakohtusse. Täitemenetlus viiakse ellu täitemenetluse seaduse (*Ovršni zakon*) kohaselt, kuid perekonnaseadus sisaldab erieeskirju seoses sundtäitmisega, millega tagatakse lapse üleandmine, ja sundtäitmisega, millega tagatakse lapsega suhtlemine (perekonnaseaduse artiklid 509–525).

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Välisriigi kohtu otsuse tunnustamiseks tuleb esitada taotlus vastavalt seadusele, mis käsitleb Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes (*Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima*; NN nr 53/91, 88/01).

Alates 1. juulist 2013 kohaldab Horvaatia nõukogu määrust nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000. Nimetatud määruse III peatükki kohaldatakse *mutatis mutandis* vanemlikku vastutust käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise suhtes.

Tunnustamise või mittetunnustamise või täidetavaks tunnistamise taotlus ning täitmisettepanek tuleb esitada territoriaalselt pädevale linnakohtule.

Ettepanekud ja avaldused tuleb esitada territoriaalselt pädevale linnakohtule.

Välisriigi kohtute tehtud otsuste tunnustamise ja täitmise menetluse suhtes kohaldatakse nõukogu määrust nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Apellatsioonkaebused tuleks esitada linnakohtule. Apellatsioonkaebuse lahendab maakonnakohus.

Apellatsioonimenetluse suhtes kohaldatakse nõukogu määrust nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, ning tsiviilkohtumenetluse seadust.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes käsitleva seaduse artikli 40 kohaselt kohaldatakse vanemate ja laste vaheliste suhete suhtes nende kodakondsuse järgse riigi õigust. Kui vanemad ja lapsed on eri riikide kodanikud, kohaldatakse selle riigi õigust, kus on nende kõigi alaline elukoht. Kui vanemad ja lapsed on eri riikide kodanikud ega ole sama riigi alalised elanikud, kohaldatakse Horvaatia õigust, kui kas laps või kumbki vanem on Horvaatia kodanik. Eelnimetatud sätetega hõlmamata vanemate ja laste vaheliste suhete suhtes kohaldatakse lapse kodakondsusriigi õigust.

Horvaatia kohaldab alates 1. jaanuarist 2010 vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlevat 1996. aasta Haagi konventsiooni.

Lisateavet saab järgmistest õigusaktidest:

perekonnaseadus (NN nr 103/15 ja 98/19);

täitemenetluse seadus (NN nr 112/12, 25/13, 93/14);

seadus, mis käsitleb Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes (NN nr 53/91, 88/01);

tasuta õigusabi seadus (NN nr 143/2013);

nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, rakendamise seadus (NN nr 127/2013);

nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/04/2022

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [it](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Itaalia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Itaalia õiguses asendati mõiste „vanema hooldusõigus“ (*potestà genitoriale*) mõistega „vanemlik vastutus“ (*responsabilità genitoriale*) lapsevanemaks olemise põhimõtteid muutva seadusega (seadus nr 219/2012) ning seadusandliku dekreediga nr 154/2013, mis jõustus 7. veebruaril 2014.

Vanemlik vastutus on kohustus last üleväl pidada, kasvatada, harida ja moraalselt toetada, võttes nõuetekohaselt arvesse tema võimeid, eelsoodumusi ja püüdlusi.

Lapsel on ka õigus tasakaalustatud ja katkematule suhtele mõlema vanemaga ning õigus saada mõlemalt vanemalt hoolitsust, kasvatust, haridust ja moraalselt tuge ning õigus sisukale suhtele mõlema vanema ülenevate sugulaste ja muude sugulastega.

Lapsel on ka kohustused: austada oma vanemaid ja osaleda pere ülalpidamises seni, kuni ta kuulub sellesse leibkonda.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui vanemad on omavahel abielus, tuleneb vanemlik vastutus seadusest. Sellisel juhul lasub vanemlik vastutus oma lapse suhtes mõlemal vanemal.

Kui vanemad ei ole omavahel abielus, lasub vanemlik vastutus emaduse või isaduse omaks võtnud lapsevanemal. Kui mõlemad vanemad võtavad lapse omaks, kannavad mõlemad lapse eest samasugust vanemlikku vastutust, nagu nad kannaksid siis, kui nad oleksid omavahel abielus. Kui vanemad ei ole omavahel abielus ja ei võta last omaks ühel ja samal ajal, ei saa teine vanem last hiljem omaks võtta ilma selle vanema nõusolekuta, kes on lapse juba omaks võtnud.

Lapsevanemad kannavad vanemlikku vastutust omavahelisel kokkuleppel, võttes arvesse lapse võimeid, loomulikke eelsoodumusi ja püüdlusi. Eelkõige peavad vanemad kokku leppima lapse alalise elukoha.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui lapsele sobiv perekeskond ajutiselt puudub, paigutatakse laps kasuperekonda.

Kui vanemad ei tõenda piisavalt, et nad suudavad lapse üles kasvatada, näiteks kui nendevahelised suhted on äärmiselt vaenulikud, annab kohus sageli vanema hooldusõiguse üle perekonna elukoha järgsele sotsiaalteenistusele. Sellisel juhul piiratakse tavaliselt vanemlikku vastutust: üldjuhul teeb lapse tervist, haridust ja kasvatust käsitlevaid otsuseid siis perekonna elukoha järgne sotsiaalteenistus. Sellistel puhkudel jääb laps sageli elama mõlema või ühe vanema juurde. Kõige raskematel juhtudel annab kohus korralduse laps perekonnast eraldada.

Kui lapsevanem rikub oma kohustusi või jätab need täitmata või kuritarvitab nendega seotud õigusi, tekitades sellega lapsele tõsist kahju, võib kohus lapsevanemalt vanemliku vastutuse ära võtta.

Kui mõlemad vanemad on surnud, neil on vanemlik vastutus ära võetud või nad ei saa muul põhjusel vanemlikku vastutust kanda, määratakse lapsele eestkostja. Eestkostja hoolitseb lapse eest, esindab teda kõikides tsiviilkohtumenetlustes ja valitseb lapse vara.

Tsiviilseadustikus on ette nähtud ka võimalus, et kohus määrab lapsele erieestkostja, kui mõlemad vanemad (või ainuhooldusõigust omav vanem) ei saa või ei soovi teha lisaks tavapärasele lapse eest hoolitsemisele ühte või mitut toimingut, mis on lapse huvides. Sellisel juhul on erieestkostjal õigus neid toiminguid teha.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Lahku elama asumisel, abielu lahutamisel, selle tsiviilmõju lõppemisel või abielu kehtetuks tunnistamisel ja tühistamisel vanemate vanemlik vastutus ei lõppe. Tavaline vanema hooldusõiguse vorm, mis tagab, et vanemad kasvatavad last ühiselt, on ühine hooldusõigus, mille puhul teostavad vanemlikku vastutust mõlemad vanemad.

Otsused, mis puudutavad lapse olulisimaid huvisid, nt haridus, kasvatus, tervis ja lapse alalise elukoha valimine, tehakse vanematevahelisel kokkuleppel ja lapse parimates huvides, võttes arvesse lapse võimeid, loomulikke eelsoodumusi ja püüdlusi; muudes asjades, mis on seotud lapse eest tavapärase hoolitsemisega, võivad vanemad teostada vanemlikku vastutust eraldi (tsiviilseadustiku artikkel 337b).

Ühine hooldusõigus ei tähenda tingimata, et laps veedab aega võrdselt mõlema vanemaga. Tavaliselt määratakse koostelu lõpetamisel või abielu lahutamisel kindlaks, kumma vanema juures laps alaliselt elama hakkab ning millistel tingimustel saab teine vanem lapsega aega veeta. Samuti on võimalik, et laps hakkab elama mõlema vanema juures võrdselt, kui vanemad elavad teineteise lähedal ja nende eluviisid on sarnased, tingimusel et selline korraldus ei kahjusta lapse sotsiaalset ja koolielu.

Kui aga ühine hooldusõigus ei ole lapse parimates huvides, võib kohus anda põhjendatud otsusega ühele vanemale ainuhooldusõiguse (tsiviilseadustiku artikkel 337c).

Tavaliselt antakse ühele vanemale ainuhooldusõigus: 1) kui üks vanem ohustab lapse füüsilist või vaimset heaolu (on vägivaldne, mitu korda kohtulikult karistatud, narkosõltlane või alkohoolik); 2) kui vanem ei suuda last moraalselt ja materiaalselt toetada või ei ole lapse vastu mingit huvi üles näidanud; 3) kui vanem halvustab teist vanemat lapse ees; 4) kui vanematevahelised suhted on nii vaenulikud, et see võib ohustada lapse vaimset tasakaalu ning tema vaimset ja füüsilist arengut.

Ainuhooldusõiguse korral lasub vanemlik vastutus ainuhooldusõigust omaval vanemal, kuid lapse kõige tähtsamaid huvisid puudutavad otsused peavad vanemad tegema koos, v.a juhul, kui eriti mõjuval põhjusel (nt vägivald või väärkohtlemine) on ette nähtud teisiti (tsiviilseadustiku artikkel 337c).

Vanemal, kellel puudub oma lapse suhtes vanemlik vastutus, on õigus ja kohustus jälgida lapse haridusteed, kasvatamist ja elutingimusi (artikli 316 viimane lõik).

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanematevaheline kokkulepe küsimuses, kuidas nad teostavad vanemlikku vastutust pärast lahkuminekut, tuleb esitada elukohajärgsele kohtule, kes kontrollib, kas kokkulepe tagab lapse õigused ja heaolu; kui see on nii, siis kinnitab kohus kokkuleppe.

Kui alaealiste lastega abielupaar soovib koostelu lõpetada või abielu lahutada ning on ka jõudnud vanema hooldusõiguse ja vanemliku vastutuse teostamise suhtes kokkuleppele, saavad pooled valida kahe võimaluse vahel:

a) nad võivad esitada ühise avalduse kohtule kokkuleppe kinnitamiseks;

b) nad võivad pidada läbirääkimisi, milles neid abistab jurist (seadusandliku dekreeidi nr 132/2014 artikkel 6): nende läbirääkimiste käigus lepivad pooled kokku teha heas usus ja õiglasel viisil koostööd, et lahendada lahutuse ja vanema hooldusõigusega seotud vaidlus kompromissiga.

Kui lapsed on alaealsed (ning ka siis, kui täiskasvanud laps on töövõimetu või raske puudega või ei ole majanduslikult iseseisev), tuleb juristi abiga peetud läbirääkimiste tulemusel sõlmitud kokkulepe edastada kümne päeva jooksul pädeva kohtu juures tegutsevale prokurörile, kes kinnitab kokkuleppe, kui ta leiab, et see on laste huvides. Kui aga prokurör leiab, et kokkulepe ei ole laste parimates huvides, edastab ta selle viie päeva jooksul kohtu presidendile, kes määrab viivitamata kuupäeva, mil pooled peavad järgneva kolmekümne päeva jooksul kohtusse ilmuma.

Kui kokkulepe on kinnitatud, on see võrdne lahusel või abielulahutuse kohta tehtud kohtuotsusega.

Kui vanemad ei ole omavahel abielus, on võimalik ainult esimene võimalus (st kohtu kinnitatud kokkulepe).

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vanemad võivad pöörduda vanemliku vastutusega seotud küsimuste lahendamiseks perekondliku lepitaja poole. Lepitusmenetluse eesmärk ei ole paari lepitamine, vaid vanemliku vastutuse teostamise tingimustes vastastikusele kokkuleppele jõudmine, et seeläbi konflikti vältida või leevendada. Samas tuleb kõik ühiselt kokkulepitud lahendused esitada kohtule, kes hindab, kas lapse huvidega on arvestatud.

Kui vaidlus jätkub, lahendatakse see selles kohtus, kus toimub lahuse-, abielulahutuse või vanema hooldusõiguse määramise menetlus.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Eristada tuleb kahte stsenaariumi.

a. Kui vanemad ei jõua eriti tähtsates küsimustes kokkuleppele, võivad nad pöörduda vaidluse lahendamiseks kohtusse. Sellisel juhul pakub kohus esmalt välja lahendused, mis on lapse ja perekonna parimates huvides. Kui vaidlus jätkub, annab kohus konkreetse küsimuse üle otsustamise õiguse sellele vanemale, kes kohtu arvates kõige tõenäolisemalt hoolitseb lapse huvide kaitstuse eest.

b. Vanemad võivad pöörduda kohtusse ja taotleda otsust vanema hooldusõiguse ja lapse elukoha kohta (tavaliselt siis, kui vanemad lõpetavad koostelu). Sellisel juhul määrab kohus:

vanema hooldusõiguse lapse suhtes, valides peamiselt ühise hooldusõiguse (st hooldusõigus on mõlemal vanemal);

kummagi vanema juures elamise aja ja tingimused;

elatisraha summa ning selle, kui suure osa lapse eest hoolitsemise, tema harimise ja kasvatamisega seotud kuludest peab kumbki vanem üldiselt kandma.

Kuna enamik olulistest otsustest tuleb teha vanemate omavahelisel kokkuleppel isegi siis, kui vanemad elavad lahus või on lahutatud, siis võivad nad juhul, kui nad ei jõua mõnes küsimuses kokkuleppele, pöörduda vaidluse lahendamiseks kohtusse, nagu on selgitatud punktis a.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemal, kellele on antud laste ainuhooldusõigus, on õigus ainsana teostada vanemlikku vastutust, v.a juhul, kui kohus on määranud teisiti. Kõnealune vanem võib eelkõige teha iseseisvalt ka otsuseid, mis ei ole seotud tavapärase lapse eest hoolitsemisega.

Samas, isegi kui ühele vanemale on antud ainuhooldusõigus, peavad lapse parimaid huve teenivaid otsuseid (mis on seotud lapse hariduse, kasvatus ja tervisega) tegema mõlemad vanemad koos, v.a juhul, kui vanema hooldusõiguse määramise otsuses on sätestatud teisiti.

Üldiselt teeb kohus otsuse, et hooldusõiguseta vanema nõusolek ei ole vajalik, kui ta viibib eemal, on lapse suhtes ükskõikne, ei ole kättesaadav või on varem käitunud lapse suhtes vägivaldselt või last väärkohelnud.

Hooldusõiguseta vanemal on õigus ja kohustus jälgida lapse haridusteed, kasvatamist ja elutingimusi ning ta võib pöörduda kohtusse, kui ta usub, et mõni otsus on vastuolus lapse parimate huvidega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui määratakse ühine hooldusõigus, kannavad vanemlikku vastutust mõlemad vanemad, kes peavad kokku leppima, kuidas laps elab, ning tegema üheskoos otsuseid, mis on seotud lapse hariduse, kasvatus, tervise ja alalise elukoha valikuga, tagades, et need otsused on tehtud lapse parimaid huve

silmas pidades. Üksnes lapse eest tavapärase hoolitsemisega seotud otsuste puhul teostavad vanemad vanemlikku vastutust üldjuhul eraldi ajal, mil laps elab vastava vanema juures.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kõik vanema hooldusõiguse ja sellega seotud vanemliku vastutuse küsimused kuuluvad esimese astme kohtu (*tribunale ordinario*) pädevusse.

Kui vaidlus puudutab vanemliku vastutuse äravõtmist või piiramist või taastamist ning ei ole seotud vanema hooldusõigusega, kuulub see alaealiste asjade kohtu (*tribunale per i minorenni*) pädevusse.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kui abielust sündinud laste hooldusõiguse ja nende suhtes vanemliku vastutuse teostamise küsimus on kooselu lõpetamise või abielulahutusega seotud vaidluse esemeks, kohaldatakse **abielulahutust** käsitlevas rubriigis kirjeldatud menetlust.

Väljaspool abielu sündinud laste hooldusõiguse ja nende suhtes vanemliku vastutuse teostamisega seotud meetmed võtab kohus vastu suletud istungil pärast asjaomase teabega tutvumist ning prokuröri ja vanemate ärakuulamist; eriolukorras võib kohus määrata ajutiste meetmete kohaldamise, et kaitsta laste huvisid.

Mõlemal juhul võib kohus määrata ajutiste kiirmeetmete kohaldamise laste kaitsmiseks. Menetlused erinevad olenevalt sellest, kas need puudutavad lapsi, kelle vanemad ei ole omavahel abielus, või omavahel abielus olevate vanemate lapsi, kuid mõlemal juhul kuulub asi esimese astme kohtu pädevusse.

Nagu kõikides lastega seotud menetlustes, kuulab kohus ära lapse arvamuse, kui laps on 12-aastane või vanem või on igal juhul võimeline asjast aru saama.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusiabi?

Tasuta õigusabi võib saada kooselu lõpetamise, abielulahutuse või vanema hooldusõiguse määramise menetluse või vanemliku vastutuse piiramise või äravõtmise menetluse kulude katmiseks.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Vanemlikku vastutust puudutava otsuse saab edasi kaevata apellatsioonikohtusse (*corte d'appello* – teise astme kohus).

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemlikku vastutust puudutav kohtuotsus kuulub täitmisele.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Mõne muu ELi liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust puudutavat otsust tunnustatakse automaatselt. Samas võib vastavalt 27. novembri 2003. aasta määrusele (EÜ) nr 2201/2003 iga huvitatud pool taotleda otsust, et kohtuotsust tunnustataks või ei tunnustataks.

Otsuse täitmisele pööramiseks peab huvitatud pool esitama territoriaalselt pädevale apellatsioonikohtule täitmistaotluse. Kui otsus on kuulutatud täidetavaks, pööratakse see täitmisele samadel tingimustel, nagu oleks see tehtud otsuse täitmise liikmesriigis.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Pädevaks kohtuks on territoriaalselt pädev apellatsioonikohus (viitega kohale, kus otsus vastavalt siseriiklikele õigusnormidele täitmisele pööratakse).

Vaidlus lahendatakse hagimenetluses ning selle tulemusel tehakse tuvastusotsus, mille peale saab esitada kassatsioonkaebuse (*ricorso per cassazione*).

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kuna Itaalia on ratifitseerinud 1996. aasta Haagi konventsiooni, kohaldatakse konventsiooni sätteid. Vanemliku vastutuse tekkimist või lõppemist, selle teostamist ning selle äravõtmist või piiramist reguleerib seega lapse alalise elukoha riigi õigus.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksite teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 21/07/2022

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Küpros

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Mõiste „vanemlik vastutus“ hõlmab lapsele nime andmist, lapse eest hoolitsemist, lapse vara haldamist ja lapse esindamist kõikides last või tema vara puudutavates küsimustes või õiguslikes tehingutes. Tegelikult hõlmab see mõiste kõiki lapse (kui isiku) ja tema varaga seotud küsimusi.

Vanemlik vastutus on seda ühiselt kandvate vanemate kohustus ja õigus. Vanemliku vastutuse kandmisel tuleb silmas pida lapse huvisid (seaduse 216/1990 paragrahv 6).

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanemlikku vastutust kannavad lapse suhtes mõlemad vanemad ühiselt.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Jah, sellisel juhul võib kohus määrata eestkostja, kellel lasub vanemlik vastutus (laste ja vanemate suhteid käsitleva seaduse 2016/1990 paragrahvi 18 lõige 2).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui abielu lahutatakse või tunnistatakse kehtetuks või tühistatakse, otsustab vanemliku vastutuse üle kohus, kes võib määrata selle ühele või mõlemale vanemale või kolmandale isikule (seaduse 216/1990 paragrahvid 14 ja 15). Kui kohus määrab vanemliku vastutuse ainult ühele vanemale, võib ta teha otsuse ka teise vanema suhtlusõiguse kohta, võttes arvesse lapse huvisid (seaduse 216/1990 paragrahv 17).

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Selleks et kokkulepe oleks õiguslikult siduv, peab kohus tegema selle kohta määruse.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Praegu vaidluse kohtulikule lahendamisele alternatiivid puuduvad.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus saab otsustada kõikide last puudutavate küsimuste üle, sealhulgas vanemlik vastutus, suhtlusõigus, haridus, tervis, vara valitsemine, nimi, elatis, välismaale reisimine ja lapserõlv.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Ei, sest mõiste „vanema hooldusõigus“ kitsas tähenduses ei hõlma näiteks lapse vara valitsemist.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Tegelikult tähendab ühine hooldusõigus seda, et vanemad peavad lapsega seotud küsimuste üle otsustama üheskoos. Tavaliselt tähendab see seda, et laps elab võrdselt mõlema vanema juures.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Pädev kohus on alaealise alalise elukoha järgne perekonnakohus. Menetluse algatamiseks tuleb esitada avaldus ilma kirjaliku tunnistuseta. Selles etapis ei ole tõendavaid dokumente esitada vaja.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Avaldus edastatakse vastaspoolele, kellel palutakse ilmuda avalduses märgitud kuupäeval kohtusse, et esitada oma seisukoht. Lastega seotud juhtumite puhul pole kiirmenetlust ette nähtud, v.a juhul, kui tegemist on lapserõlviga. Samas võib kohus nende juhtumite iseloomu tõttu arutada neid eelisjärjekorras. Lisaks kohaldatakse nende menetluste suhtes Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 6 ja Küprose Vabariigi põhiseaduse artiklit 30; neis artiklites on sätestatud, et kohtumenetlus tuleb ellu viia mõistliku aja jooksul.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Jah, tingimusel et vastate õigusaktides sätestatud tingimustele ning asjas on tehtud kohtuotsus vastavalt seadusele 165(I)/2002.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah. Otsuse saab edasi kaevata kõrgema astme perekonakohtusse.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemlikku vastutust puudutava otsuse täitmisele pööramine kuulub otsuse teinud kohtu pädevusse. Menetluse algatamiseks tuleb esitada kirjaliku selgituseta avaldus menetlusemääruses nr 2/90 sätestatud 1. tüübi vormil.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Peate esitama vastavalt määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikli 21 lõikele 3 taotluse kohtuotsuse tunnustamiseks ja täitmisele pööramiseks. Taotlus tuleb esitada lapse elukoha järgsele perekonnakohtule või kui laps elab välismaal, siis kostja elukoha järgsele perekonnakohtule.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Pädevaks kohtuks on lapse elukoha järgne perekonnakohus või kui laps elab välismaal, siis kostja elukoha järgne perekonnakohus.

Kui eelnimetatud taotlus toimetatakse kostjale kätte, on kostjal õigus ilmuda kohtusse ja ennast kaitsta vastavalt seaduses 121(I)/2000 sätestatule. Menetlus kuulub määruse (EÜ) nr 2201/2003 kohaldamisalasse.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kohaldatakse Küprose Vabariigi õigust, konkreetselt seadust nr 216/1990. Seadus 216/1990 sätestab, et kui ükski menetlusosaline ei ela Küproses, ei ole Küprose Vabariigi perekonnakohtud pädevad asja arutama.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 19/02/2024

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkevõrsioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: on juba tõlgitud.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Läti

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanematel on lapse suhtes hooldusõigus kuni lapse täisealiseks saamiseni.

Hoolduse all mõistetakse vanemate õigust ja kohustust kanda hoold laste ja tema vara eest ning esindada last tema isiklikes ja varasuhetes.

Lapse eest hoolitsemine tähendab tema hooldust, järelevalvet ja õigust määrata tema viibimiskoht.

Lapse eest hoolitsemine tähendab tema ülalpidamist, st toidu, riiete, elukoha ja tervishoiu tagamist, hoolitsemist ning talle hariduse andmist ja tema kasvatamist (tagades vaimse ja füüsilise arengu, võttes võimalikult suure ulatuses arvesse lapse isiksust, võimeid ja huve ning valmistades last ette ühiskondlikult kasulikuks tööks).

Lapse järele valvamine tähendab hoolitsemist lapse turvalisuse eest ja kolmandatest isikutest lähtuva ohu ärahoidmist. Lapse viibimiskoha määramise õigus tähendab elukoha geograafilist valikut ja elamispinna valikut.

Lapse vara eest hoolitsemine tähendab lapse vara säilitamist ja kasutamist selle kaitsmise ja väärtuse suurendamise eesmärgil.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Koos elavad vanemad hoolitsevad laste eest ühiselt. Kui vanemad elavad lahus, jätkub nende ühine hooldusõigus. Lapse eest hoolitseb ja tema järele valvab lapsega koos elav vanem. Küsimustes, millel võib olla lapse arengule oluline mõju, teevad vanemad otsuseid ühiselt.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui lapse tervis või elu satub vanema süü läbi ohtu (vanema tahtliku käitumise või hooletuse tõttu) või kui vanem kuritarvitab oma õigusi või jätab lapse hoolitsusest ja järelevalvest ilma, seades sellega ohtu lapse füüsilise, vaimse või kõlbelise arengu, võib kohus vanema isikuhooldusõigusest ilma jätta.

Kui kohus võtab ühelt vanemalt hooldusõiguse ära, annab ta lapse teise vanema ainuhoolduse alla. Kui teine hooldust teostav vanem ei suuda last ohu eest piisavalt kaitsta või kui mõlemad vanemad jäetakse hooldusõigusest ilma, teeb kohus perekonnapoole ülesandeks anda laps hoole alla väljaspool kodu.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad elavad lahus, jätkub nende ühine hooldusõigus. Lapse eest hoolitseb ja tema järele valvab lapsega koos elav vanem. Küsimustes, millel võib olla lapse arengule oluline mõju, teevad vanemad otsuseid ühiselt. Vanemate erimeelsused lahendab perekonnapoole, kui seaduses ei ole teisiti ette nähtud. Vanemate ühine hooldusõigus lõpeb, kui vanemate vahelise kokkuleppe või kohtuotsuse alusel kehtestatakse ühe vanema ainuhooldusõigus.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui vanemad lepivad vanema hooldusõiguses kokku ja teostavad seda vabatahtlikult, ei ole vaja küsida ühegi asutuse või kohtu heakskiitu.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vaidluse korral lahendab erimeelsused perekonnapoole. Kui perekonnapoole ei suuda vanemate erimeelsusi lahendada või kui perekonnapoole otsust ei täideta, pöörduvad vanemad piirkonna (või linnaosa) kohtu poole.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtusse pöörduvate taotlejad vanemad ühist või ainuhooldusõigust. Lisaks teeb kohtunik vajaduse korral otsuse ülalpidamise, viibimiskoha jne kohta.

Ainuhooldusõigusega vanem teostab lapse hooldusõigust, mis sisaldab õigust tegutseda lapse nimel tema isiklikes ja varasuhetes ja õigust määrata lapse viibimiskoht. Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus säilitada lapsega isiklikud suhted ja otsene kontakt. Seda sätet kohaldatakse ka juhul, kui laps on perekonnast eraldatud või ei ela ühe või mõlema vanemaga koos. Lapsest eraldi elaval vanemal on õigus saada tema kohta teavet, eelkõige tema arengu, tervise, õpidukuse, huvide ja elutingimuste kohta. Vanemate vaidlus hooldusõiguse üle tuleks lahendada lapse huve arvesse võttes ja lapse arvamust küsides, kui ta on võimeline seda väljendama.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemal, kellel on lapse ainuhooldusõigus, on kõik hooldusõigusest tulenevad õigused ja kohustused. Vanemad on kohustatud toetama oma last vastavalt oma võimalustele ja rahalisele olukorrale. See kohustus on isal ja emal seni, kuni laps on võimeline ennast ise ülal pidama.

Lapse toetamise kohustus ei lõpe, kui laps perekonnast eraldatakse või kui üks vanematest ei ela temaga koos.

Kohtud võtavad ainuhooldusõiguse määramise otsustamisel arvesse juhtumi asjaolusid, st millise vanema juures laps hagi esitamise ajal elab ja milline vanem hoolitseb lapse eest igapäevaelus. Lapsel on õigus säilitada isiklikud suhted ja otsesed kontaktid mõlema vanemaga (suhtlusõigused). Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus säilitada lapsega isiklikud suhted ja otsesed kontaktid. Lapsest eraldi elaval vanemal on õigus saada tema kohta teavet, eelkõige teavet tema arengu, tervise, akadeemiliste saavutuste, huvide ja elutingimuste kohta. Lapse suhtes ainuhooldusõiguse andmine ühele vanemale ei tähenda, et teine vanem jäetakse isikuhooldusõigusest ilma.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui mõlemal vanemal on laste suhtes ühine hooldusõigus, võivad mõlemad vanemad tegutseda oma lapse nimel tema isiklikes ja varasuhetes. Vanemad teevad ühise otsuse kõikides lapse arenguga seotud küsimustes.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Hooldus- ja suhtlusõigusest tulenevad hagid esitatakse lapse elukohajärgsesse kohtusse. Hooldus- ja suhtlusõigusest tulenevate hagide korral loetakse lapse elukohaks tema vanemate registreeritud elukoht. Kui lapse vanemate registreeritud elukohad asuvad eri haldusüksustes, loetakse lapse elukohaks selle vanema registreeritud elukoht, kelle juures ta elab. Kui lapse vanematel või lapsel ei ole registreeritud elukohta, käsitletakse lapse elukohana vanemate elukohta.

Hagiavaldus tuleks esitada vastavalt tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklile 128. Tsiviilkohtumenetluse seaduse artiklit 129 kohaldatakse seoses hagiavaldusele lisatavate dokumentidega.

Hagiavaldusele võib lisada ka perekonnapoole arvamuse asja kohta.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Tsiviilasjades reguleerivad kohtumenetlust Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse sätteid. Lapse õiguste ja huvide kaitsega seotud küsimusi käsitleb kohus väljaspool järjekorda. Kohus taotleb perekonnapoole arvamust asjades, mis on seotud hooldusõiguse andmisega, lapsehoolduse ja suhtlusõiguse teostamise menetlusega, ning kutsub kohtuistungil osalema esindaja, et selgitada välja lapse arvamus, kui laps on võimeline seda tema vanust ja küpsusastet arvestades väljendama.

Kohus arutab tsiviilasju avatud istungitel, välja arvatud näiteks hooldus- ja suhtlusõiguse küsimused. Kohus võib asjaosaliste põhjendatud taotlusel või omal algatusel kuulutada istungi või osa sellest alaealiste huvides kinniseks.

Pooltel on õigus esitada kohtule põhjendatud taotlus asja kiiremaks läbivaatamiseks. Kohus vaatab seejärel selle põhjendatud taotluse läbi.

Ühe poole taotlusel või kohtuotsuses märkida, et kohtuotsused või lapse ülalpidamist käsitlevad otsuste osad ning otsused hooldus- ja suhtlusõigusega seotud juhtumites kuuluvad viivitamata täitmisele.

Ühe poole taotlusel teeb kohus määruse, millega määratakse ajutiselt kindlaks lapse elatis kuni kohtuotsuse tegemiseni.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Madalapalgalistel või puudust kannatavatel isikutel, kellele on selline staatus antud õigusaktides ettenähtud korras, ja isikutel, kes satuvad ootamatult sellisesse seisundisse ja rahalisse olukorda, mis ei võimalda neil oma õigusi kaitsta (loodusõnnetuste, vääramatu jõu või isiku kontrolli alt väljas olevate muude asjaolude tõttu) või kes on täielikult riigi või omavalitsuse hoole all (edaspidi „eriolukord“), on õigus taotleda õigusabiks rahalist toetust.

Isiku põhjendatud taotluse alusel kaalub kohus või kohtunik isiku rahalist olukorda ning vabastab ta täielikult või osaliselt kohtukulude maksimisest riigieelarvesse ja peatab määratud kohtukulude maksmise riigieelarvesse või jagab need osamakseteks.

Tsiviilkohtumenetluse seaduse kohaselt vabastatakse hagejad kohtukulude maksmisest riigieelarvesse nõuete puhul, mis on seotud lapse elatise sissenõudmisega.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Kohtuotsuse saab edasi kaevata üldmenetluses, st esitades apellatsioonkaebuse (piirkondlikule kohtule) või kassatsioonkaebuse (ülemkohtule).

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutustelt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kohtuotsused täidetakse pärast nende jõustumist või kohe, kui need on tunnistatud viivitamatult täidetavaks.

Kohtuotsused pöörab täitmisele vannutatud kohtutäitur.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustatakse ja täidetakse?

Läti kohtud tunnustavad ja täidavad välisriikide kohtute otsuseid.

Välisriikide kohtute otsuseid tunnustatakse ja täidetakse tsiviilkohtumenetluse seaduses kehtestatud menetluse kohaselt ja vastavalt nõukogu määrusele nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnustatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

Täidetavaks tunnustamise taotlus esitatakse läbivaatamiseks selle isiku alalise elukoha järgsele ringkonna- (või linnaosa) kohtule, kelle suhtes täitmist taotletakse, või selle lapse alalise elukoha järgsele piirkonna- (või linnaosa) kohtule, kellega täitmine on seotud. Otsuse täidetavaks tunnustamise või otsuse täidetavaks tunnustamisest keeldumise kohta teeb kohtunik esitatud taotluse ja sellele lisatud dokumentide alusel omal äranägemisel 10 päeva jooksul alates taotluse esitamise päevast, pooli kohale kutsumata.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Välisriigi kohtu otsuse tunnustamise korral võib esitada ringkonnakohtule individuaalse kaebuse esimese astme kohtu otsuse suhtes ja sellist kaebust käsitleva ringkonnakohtu otsuse saab edasi kaevata konstitutsioonikohtule individuaalset kaebust esitades.

Asjaosaline, kelle registreeritud või alaline elukoht on Lätis, võib esitada individuaalse kaebuse 30 päeva jooksul alates otsuse ärakirja väljastamise kuupäevast, samas kui asjaosaline, kelle registreeritud või alaline elukoht ei ole Lätis, võib esitada sellise kaebuse 60 päeva jooksul alates otsuse ärakirja väljastamise kuupäevast.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Läti on seotud vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooniga ning kahepoolsete õigusabi lepingutega, mis on sõlmitud Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni, Ukraina, Valgevene Vabariigi, Usbekistani Vabariigi, Kõrgõzstani Vabariigi ja Moldova Vabariigiga.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 05/04/2024

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Leedu

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Laste ja vanemate vastastikuseid õigusi ja kohustusi reguleerib Leedu Vabariigi tsiviilseadustiku (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*, edaspidi „tsiviilseadustik“) III raamatu IV osa. Tsiviilseadustiku artiklis 3.155 on sätestatud, et vanemad hoolitsevad oma laste eest kuni nende täisealiseks saamise või iseseisvumiseni. Vanematel on õigus ja kohustus oma lapsi kasvatada ja õpetada neid olema aus, hoolitseda nende tervise eest ning luua neile nende füüsilist ja vaimset seisundit arvestades soodsad tingimused täielikuks ja harmooniliseks arenguks, et valmistada nad ette iseseisvaks eluks ühiskonnas. Tsiviilseadustiku III raamatu XI peatükis on sätestatud vanemate õigused ja kohustused oma laste suhtes ning XII peatükis vanemate ja laste vastastikused varised õigused ja kohustused.

Tsiviilseadustiku artikli 3.227 lõikes 2 on sätestatud, et lapsendanud vanemaid tuleb seaduse ees käsitada lapse vanematena alates lapsendamise kohta tehtud kohtuotsuse jõustumisest, välja arvatud tsiviilseadustiku artiklis 3.222 lõikes 4 ette nähtud erandjuhtudel.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Tsiviilseadustiku artiklis 3.156 on sätestatud, et isal ja emal on oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Vanematel on oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused olenemata sellest, kas laps sündis abielu- või mitteabielulisele paarile, pärast lahutust, abielu kehtetuks tunnustamist või kooselu lõpetamist.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi oma laste üle hooldusõigust teostada, võib nende asemele määrata mõne teise isiku. Selleks on tsiviilseadustikuga kehtestatud alaealise eestkostete ja hoolduse institutsioon. Lapse üle ajutise ja alalise eestkostete/hoolduse seadmise põhinormid on sätestatud artiklites 3.254 ja 3.257.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad lasevad abielu lahutada, määratakse tulevane vanema hooldusõigus vastavalt sellele, kuidas abielu lahutatakse.

Kui abielu lahutatakse abikaasade vastastikusel kokkuleppel, peavad nad esitama kohtule lahutuse tagajärgede (vara jagamine, lastele makstav elatis jne) kokkuleppe. Tsiviilseadustiku artikli 3.53 lõikes 3 on sätestatud, et kohus kinnitab abielu lahutamisel abikaasadevahelise abielu lahutamise tagajärgi

kajastava kokkuleppe, mis reguleerib alaealistele lastele ja teineteisele elatise maksmist, alaealiste laste elukohta, abikaasade osalust laste hariduses ning muid varalisi õigusi ja kohustusi. Selle kokkuleppe sisu lisatakse määrusele abielu lahutamise kohta. Kui asjaolud oluliselt muutuvad (ühe endise abikaasa haigus või töövõimetus jne), võivad endised abikaasad või üks neist esitada kohtule taotluse muuta lahutuse tagajärgede kokkuleppe tingimusi. Kui abielu lahutatakse ühe abikaasa avalduse alusel, tuleb kohtule esitatavas avalduses märkida ka seda, kuidas avalduse esitaja täidab oma kohustusi teise abikaasa ja nende alaealiste laste vastu. Kohus peab abielu lahutamisel lahendama alaealiste laste elukoha ja ülalpidamise, ühe abikaasa ülalpidamise ja abikaasade ühisvara jagamisega seotud küsimused, välja arvatud juhul, kui vara on jagatud nende vastastikuse kokkuleppe alusel, mis on notariaalselt tõestatud (tsiviilseadustiku artikkel 3.59).

Mõlema abikaasa süül põhineval lahutusel on samad tagajärjed nagu abielu lahutamisel abikaasade vastastikusel nõusolekul (tsiviilseadustiku artiklid 3.51–3.54). Ühe abikaasa süül põhineva lahutusmenetluse suhtes kohaldatakse *mutatis mutandis* tsiviilseadustiku artiklit 3.59.

Kooselu lõpetamise küsimuses võib üks abikaasa esitada kohtule avalduse lahusele korralduse kehtestamiseks, kui ta ei suuda enam oma abikaasaga koos elada või see on muutunud võimatuks või võib tõsiselt kahjustada alaealiste laste huvisid konkreetsete asjaolude tõttu, mis ei pruugi sõltuda teisest abikaasast, või kui abikaasad ei ole koos elamisest enam huvitatud. Kohus peab lahusele lubamisel määrama abikaasa, kelle juures lapsed elama hakkavad, ning lahendama küsimused, mis on seotud laste ülalpidamise ja lahuse elava isa (või ema) osalemisega laste kasvatamises. Abikaasad võivad esitada kohtule ühisavalduse nende lahusele heakskiitmiseks, kui nad on jõudnud kokkuleppele nende lahusele tagajärgede suhtes seoses nende alaealiste laste elukoha, ülalpidamise ja kasvatamise, oma vara jagamise ja teineteise ülalpidamisega. Kui abikaasad on jõudnud oma lahusele tagajärgede suhtes kokkuleppele, kinnitab kohus kokkuleppe, kui see on kooskõlas avaliku korraga ega kahjusta nende alaealiste laste või ühe abikaasa õigusi ega õigustatud huve. Kui kohus on kokkuleppe kinnitanud, lisab ta selle lahusele käsitlevasse kohtuotsusesse.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui vanemad elavad koos, määravad nad ülalpidamise korralduse ja vormi kindlaks vastastikusel kokkuleppel. Sellise kokkuleppe erivormi ega selle sõlmimise menetlust kehtestatud ei ole. Tsiviilseadustiku artiklis 3.193 on sätestatud, et abielu lahutamisel vastastikusel kokkuleppel (tsiviilseadustiku artikkel 3.51) või kooselu lõpetamisel (tsiviilseadustiku artikkel 3.73) sõlmivad abikaasad kokkuleppe, mis käsitleb nende vastastikuseid kohustusi oma alaealiste laste ülalpidamisel ning selle ülalpidamise viisi, ulatust ja vormi. Kokkuleppe kinnitab kohus (tsiviilseadustiku artikkel 3.53). Alaealiste laste vanemad võivad sõlmida oma laste ülalpidamise kokkuleppe ka juhul, kui nende lahutus toimub muudel alustel. Kui üks vanem ei täida alaealiste laste ülalpidamise kokkulepet, mille kohus on kinnitanud, on teisel vanemal õigus taotleda kohtult täitedokumendi väljastamist.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vanemad saavad konflikti kohtuväliseks lahendamiseks kasutada ka lepitusteenuseid. Kohtulik lepitusmenetlus on kättesaadav kõikides üldkohtutes. Kohtulik lepitusmenetlus on tasuta. See on odavam ja kiirem vaidluste lahendamise viis. Tuleb märkida, et kohtulik lepitus tagab konfidentsiaalsuse ja pool võib kohtuliku lepitusmenetluse seda põhjendamata katkestada. Vaidluse suunamise kohtuliku lepitusmenetluse teel lahendamisele võib algtada tsiviilasja menetlev kohtunik (koda) või vaidluse pool. Lisateavet lepituse kohta ja lepitajate nimekirja leiab [Leedu kohtute veebisaidilt](#).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kui vanemad pöörduvad kohtusse, võib kohus otsustada kõigi nende lastega seotud küsimuste üle, sh nende elukoha, vanemate külastus- ja suhtlusõiguse, alaealiste laste ülalpidamise ning muude kohtule esitatud avalduses tõstatatud küsimuste üle.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Tsiviilseadustiku artiklis 3.156 on sätestatud, et isal ja emal on oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused. See kehtib olenemata sellest, kas laps sündis abielu- või mitteabielulisele paarile, pärast lahutust, abielu kehtetuks tunnistamist või kooselu lõpetamist. Vanematel on õigus ja kohustus oma lapsi kasvatada, vastutada nende hariduse ja arengu eest, hoolitseda nende tervise eest ning neid vaimselt ja moraalselt suunata. Nende kohustuste täitmisel on vanemate õigused teiste isikute õiguste suhtes esimuslikud. Vanemad peavad looma oma lastele tingimused haridusasutustes õppimiseks kuni seaduses ettenähtud eani.

Vanemale võib ainuhooldusõiguse määrata ainult juhul, kui teise vanema hooldusõigust on piiratud. Kui vanemad (isa või ema) ei täida oma laste kasvatamise kohustust, kuritarvitavad vanema hooldusõigust, kohtlevad oma lapsi julmalt, avaldavad lastele oma amoraalse käitumisega kahjulikku mõju või ei hoolitse oma laste eest, võib kohus teha otsuse nende (isa või ema) vanema hooldusõiguse ajutise või alalise piiramise kohta. Kohus arvestab sellist otsust tehes konkreetseid asjaolusid, millel vanema hooldusõiguse piiramise avaldus põhineb. Vanemad säilitavad siiski lapsega suhtlemise õiguse, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus. Kui vanema hooldusõigust piiratakse alaliselt, võib lapse ilma tema vanemate konkreetse nõusolekuta lapsendada.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Vanemad otsustavad kõik oma laste haridusega seotud ja muud vanemliku vastutuse küsimused vastastikusel kokkuleppel. Kui nad kokkuleppele ei jõua, lahendab vaidlusluse küsimuse kohus.

Lapse isa, ema või alaealiste teovõimetute vanemate vanemad (eestkostjad/hooldajad) võivad esitada kohtule vanema ja lapse vahelise suhtlemise või lapse hariduses osalemisega seotud avalduse. Kohus määrab lahuse elava isa või ema lapsega suhtlemise korra, võttes arvesse lapse huvisid, et võimaldada lahuse elaval isal või emal lapse hariduses võimalikult palju osaleda. Lapsega võimalikult harva suhtlemine võidakse määrata ainult juhul, kui pidev võimalikult tihe suhtlemine kahjustab lapse huvisid.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Vanemliku vastutusega seotud avaldus tuleb esitada piirkondlikule kohtule. See, milliseid vorminõudeid tuleb järgida ja millised dokumendid tuleb avaldusele lisada, on leitud avalduses esitatud nõuetest ning vaidlustatud või lahendamist või kindlaksmääramist vajavatest õigustest ja kohustustest (seoses vanemliku vastutusega).

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Vanemliku vastutusega seotud põhivaidlused ja -küsimused lahendatakse lihtmenetluse teel.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Tasuta õigusabi kättesaadavust reguleerib riigi õigusabi seadus (*Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas*). Riigi õigusabi saamise võimalus on leitud isiku varalisest seisundist.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, sellise otsuse saab tsiviilkohtumenetluse üldnormide kohaselt kõrgema astme kohtusse edasi kaevata.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kohtu otsust sundtäidavad kohtutäiturid.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, kohaldatakse muu ELi liikmesriigi kohtu otsuse tunnustamiseks Leedus ilma erimenetluseta. Seda määrust kohaldatakse kõikides ELi liikmesriikides, välja arvatud Taanis.

ELi liikmesriikide kohtute otsused, mis käsitlevad suhtlusõigust või nõuavad lapse tagastamist, pööratakse täitmisele Leedu Vabariigi tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*, edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) VI osas sätestatud eeskirjade kohaselt.

Välisriigi kohtult pädevuse ülevõtmise ja pädevuse välisriigi kohtule üleandmise taotlused, millele on osutatud nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/2003 artiklis 15 (ning 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooni artiklites 8 ja 9), vaatab läbi Leedu apellatsioonikohus (*Lietuvos apeliacinis teismas*).

Nimetatud taotlused vaadatakse läbi tsiviilkohtumenetluse seadustiku 39. peatükis sätestatud menetluse kohaselt, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 2201/2003 ei ole sätestatud teisiti. Selliste taotluste esitamisel ei tule tasuda kohtulõivu.

Leedu apellatsioonikohtule esitatud taotlused peavad vastama menetluskohustuste suhtes kohaldatavate üldnõuetele (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 111). Kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikliga 15 tuleb taotlus ja selle lisad esitada riigikeeles või lisada nende tõlke leedu keelde. Kui taotluse esitaja ei ela Leedu Vabariigis ega ole määranud kohtuasja tarvis esindajat või menetluskohustuste vastu võtma volitatud isikut, kelle elukoht või büroo asub Leedu Vabariigis (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 805), peab taotlus sisaldama Leedu Vabariigi aadressi või telekommunikatsiooniseadme aadressi, kuhu menetluskohustused taotluse esitajale kätte toimetatakse. Neid nõudeid ei kohaldata siiski taotluste suhtes, millele on Leedu apellatsioonikohtule esitanud välisriigi kohus.

Kui see on asjakohane, võib Leedu apellatsioonikohus teha Leedu Vabariigi sotsiaalkindlustus- ja tööministeeriumi haldusalasse kuuluvale riiklikule laste õiguste kaitse ja lapsendamisametile (*Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*) ülesandeks esitada arvamus pädevuse ülevõtmise või üleandmise otstarbekuse kohta. Leedu apellatsioonikohus määrab tähtaja, mille jooksul see arvamus tuleb esitada.

Leedu apellatsioonikohus peab taotluse läbi vaatama hiljemalt kuue nädala jooksul pärast taotluse kohtusse saabumise kuupäeva.

Olles kaalunud välisriigi kohtult pädevuse ülevõtmise taotlust ja selle rahuldanud, määrab Leedu apellatsioonikohus juhtumi asjaolusid arvesse võttes pädeva Leedu kohtu, kes hakkab asja Leedus arutama. Välisriigi kohtus algatatud menetlus antakse üle pädevale Leedu kohtule asja sisuliseks läbivaatamiseks. Sel juhul kohaldatakse *mutatis mutandis* tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklit 35 ja menetlus jätkub pädevas Leedu kohtus. Kui see on asjakohane, siis teeb pädev Leedu kohus kindlaks menetlusosaliste seisukohad ja võtab meetmeid menetluskohustustega seotud puuduste kõrvaldamiseks.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Taotlus tuleb esitada Leedu kõrgeimale kohtule (*Lietuvos Aukščiausiasis Teismas*). See vaadatakse kassatsiooni korras läbi vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustikule.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanemate ja laste vaheliste suhte suhtes kohaldatav õigus määratakse kindlaks tsiviilseadustiku artikli 1.32 kohaselt. Vanemate ja laste vahelisi isiklikke ja varalisi suhteid reguleerib lapse hariliku viibimiskoha riigi õigus. Kui kummagi vanema harilik viibimiskoht ei ole lapse hariliku viibimiskoha riigis ja mõlemad vanemad on sama riigi kodanikud, kohaldatakse nende kodakondsusriigi õigust.

Vanemliku vastutusega seotud küsimustes määratakse pädev kohus kindlaks kooskõlas vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooniga.

Alaealiste kaitse, eestkostete ja hoolduse suhtes kohaldatav õigus määratakse kindlaks vastavalt alaealiste kaitse suhtes ametiasutuste volituse ja kohaldatavat seadust käsitlevale 5. oktoobri 1961. aasta Haagi konventsioonile.

Perekonnasisest ülalpidamiskohustust (elalise maksmist) reguleerib ülalpidamiskohustustele kohaldatava õiguse 2. oktoobri 1973. aasta Haagi konventsioon.

See veebileht on osa portaalist [🌐 „Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [📄 tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [fr](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Luksemburg

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Terminoloogia koha pealt kasutatakse Luksemburgis „vanemliku vastutuse“ asemel pigem „vanema hooldusõigust“. See mõiste hõlmab kõiki seadusega sätestatud õigusi ja kohustusi, mis vanematel on nende ülalpeetavate alaealiste laste isiku ja vara suhtes, et täita neile pandud kaitse-, kasvatamis- ja ülalpidamiskohustust.

Mõlemal vanemal on hooldusõigus, et kaitsta oma laste turvalisust, tervist ja kõlblust, tagada nende kasvatamine ja võimaldada neil areneda, nende isikut nõuetekohaselt austades. Vanematel on oma lapse ülalpidamise ja kasvatamise järele valvamise õigus ja kohustus. Vanema hooldusõigus ei ole vanemate absoluutne õigus ja see ei sõltu nende tahtest, vaid seda peab teostama lapse parimates huvides.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui on tuvastatud põlvnemine mõlemast vanemast, on neil põhimõtteliselt ühine hooldusõigus, olenemata sellest, kas nad on abielus, registreeritud partnerlussuhtes või elavad lahus või on lahutatud. Kui põlvnemine ühest vanemast ei ole tuvastatud või kui üks neist on surnud, viibib eemal või ei ole võimeline oma soove väljendama, on teisel vanemal ainuhooldusõigus.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanemad surevad või ei ole suutelised oma laste eest hoolitsema, tuleb määrata eestkostja (*tuteur*). Eestkostja võib valida viimane üleelanud vanem. Kui eestkostjat ei ole valitud, määrab eestkostja perekonnanõukogu (*conseil de famille*) või selle puudumisel perekonnaasjade kohus (*juge aux affaires familiales*).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemate kooselu lõpetamine või abielu lahutamine põhimõtteliselt vanema hooldusõiguse teostamise korda ei mõjuta ja vanematel on endiselt ühine hooldusõigus. Pärast kooselu lõpetamist peavad nad endiselt tegema lapse eluga seotud olulised otsused üheskoos. Heausksete kolmandate isikute puhul eeldatakse, et kumbki vanem tegutseb igapäevaelu toimingutes lapse isikuhooldusõigust üksi teostades teise vanema nõusolekul.

Kohus võib anda ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes juhul, kui see on lapse parimates huvides. Sel juhul teeb hooldusõigusega vanem last puudutavad otsused üksi. Teisele vanemale jääb siiski õigus jälgida lapse hooldust ja kasvatamist ning saada selle kohta teavet. Juhul kui mõjuvatel põhjustel ei ole tehtud erandit, on tal ka õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta.

Erandjuhtudel võib kohus otsustada määrata lapse kolmanda isiku hoole alla, kes saab tema suhtes vanema hooldusõiguse.

Kui laps on määratud kolmanda isiku hoole alla vanemate nõusolekul, jääb vanema hooldusõigus vanematele. Isik, kelle hoole alla laps on määratud, teeb siiski kõiki igapäevaseid lapse järele valvamise ja kasvatamisega seotud toiminguid. Kohus võib määrata lapse ajutiselt kolmanda isiku hoole alla ja otsustada, et see kolmas isik peab taotlema oma eestkostjaks määramist.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemate kokkulepe vanema hooldusõiguse küsimuses on õiguslikult siduv ainult juhul, kui selle on kinnitanud pädev kohus.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vanemad võivad kasutada perelepitust.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Perekonnaasjade kohus saab teha otsuseid järgmistes küsimustes.

Vanema hooldusõiguse teostamisega seotud küsimused, v.a vanema hooldusõiguse äravõtmisega seotud küsimused. See hõlmab vanemate ühise hooldusõiguse teostamise korda, olenemata sellest, kas vanemad on abielus, elavad lahus või on lahutatud. Kohus võib anda ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes juhul, kui see on lapse parimates huvides.

Hooldusõiguseta jäetud vanema õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta: selle õiguse andmisest võidakse keelduda ainult mõjuvatel põhjustel.

Lapse õigus säilitada suhted oma ülenejate sugulastega: seda õigust võib eirata ainult siis, kui see on lapse parimates huvides. Sel juhul määrab lapse ja sugulase suhtluskorra kohus.

Muude isikute, olenemata sellest, kas nad on sugulased või mitte, õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta: kohus annab sellise õiguse erandolukorras.

Lapse ülalpidamises ja kasvatamises osalemise kohustus, kui vanemad elavad koos: kui vanemad lõpetavad kooselu, võib see muutuda kohustuseks maksta lapsele elatist, mille suurus määratakse kindlaks vastavalt lapse vajadustele ja kummagi vanema panustamissuutlikkusele. See võib pärast lapse täisealiseks saamist jätkuda, kui laps ei suuda end ise ülal pidada.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemate kooselu lõpetamine või abielu lahutamine põhimõtteliselt vanema hooldusõiguse teostamise korda ei mõjuta ja vanematel on endiselt ühine hooldusõigus. Nad peavad endiselt tegema lapse eluga (ülalpidamine, kasvatamine, haridus jne) seotud olulised otsused üheskoos.

Kohus annab ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes juhul, kui see on lapse parimates huvides. Sel juhul teeb hooldusõigusega vanem last puudutavad otsused üksi. Teisele vanemale jääb siiski õigus jälgida lapse hooldust ja kasvatamist ning saada selle kohta teavet. Juhul kui mõjuvatel põhjustel ei ole tehtud erandit, on tal ka õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta. Seega peavad vanemad kooselu lõpetamise korral säilitama isiklikud suhted lapsega ja austama tema suhet teise vanemaga.

Kui hooldusõiguseta jäetud vanem on veendunud, et teine vanem ei teosta vanema hooldusõigust lapse huvides, võib ta vaidluse lahendamiseks pöörduda pädeva kohtu poole. Sel juhul võib kohus vanema hooldusõigust või selle teostamise korda vajaduse korral muuta.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühine hooldusõigus vanemate kooselu lõpetamise korral eeldab üldise arusaamise ja üksmeele olemasolu, et vanema hooldusõiguse teostamise ning lapse ülalpidamise ja kasvatamisega seotud otsuste puhul oleks tagatud vanemate pidev konstruktiivne koostöö. Perekonnaasjade kohus lähtub otsuste tegemisel alati lapse parimatest huvidest.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Avaldaja võib pöörduda perekonnaasjade kohtu poole, esitades avalduse asjaomasele piirkondlikule kohtule (*tribunal d'arrondissement*). Avaldus peab sisaldama kuupäeva ja nõuet, poolte perekonna- ja eesnime ning aadressi ning nende sünniaega ja -kohta. Kui avaldaja ei ela Luksemburgis, tuleb avalduses märkida sealne dokumentide kättetoimetamise aadress. Pooli ei pea esindama advokaat. Kohtukantselei (*greffe*) kutsub pooled 15 päeva jooksul kohtusse, kui tähtaega ei pikendata vahemaa tõttu, nagu on ette nähtud uues tsiviilkohtumenetluse seadustikus (*Nouveau Code de procédure civile*). Erandina üldreeglist ei menetle vanema hooldusõiguse täieliku või osalise äravõtmise asju perekonnaasjade kohus, vaid need kuuluvad tsiviilasju lahendava piirkondliku kohtu pädevusse. Sellised kohtumenetlused peab algatama prokurör ühe vanema alalise elukoha (*domicile*) või viibimiskoha (*résidence*) järgses piirkondlikus kohtus. Kui vanematel ei ole riigis teadaolevat alalist elukohta või viibimiskohta, algatatakse kohtumenetlus laste asukohajärgses piirkondlikus kohtus. Kui kõik lapsed ei ela ühes ja samas piirkonnas, algatatakse kohtumenetlus Luxembourg'i piirkondlikus kohtus. Prokurör korraldab alaealise perekondliku olukorra ja tema vanemate käitumisega seotud uurimise. Vanematele antakse võimalus esitada kohtule märkused ja vastuväited, mida nad peavad asjakohaseks. Vanema hooldusõiguse äravõtmise avalduses kirjeldatakse asjaolusid ja sellele lisatakse tõendavad dokumendid. Kohtusekretär (*greffier*) teavitab avaldusest vanemaid või ülenejaid sugulasi, kelle vastu menetlus on algatatud, ja kutsub nad kohtusse. Neid ei pea esindama advokaat. Kohus võib omal algatusel või poolte taotlusel igal juhul võtta ajutisi meetmeid, mida ta peab seoses vanema hooldusõiguse teostamisega soovitavaks. Kohus saab need meetmed ka kehtetuks tunnistada või neid muuta. Kui vanem või eestkostja soovib endalt ära võetud õiguste ennistamist, peab ta esitama avalduse selle isiku alalise elukoha või hariliku viibimiskoha järgsele kohtule, kellele need õigused on usaldatud.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Menetlus perekonnaasjade kohtus algatatakse avaldusega, mille esitab piirkondlikule kohtule üks vanem või oma arvamust avaldama võimeline alaealine vastavalt uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 1007-50. Pooli ei pea esindama advokaat, välja arvatud juhul, kui avaldus esitatakse menetluses, mis algatatakse abielu lahutamiseks abielusuhete pöördumatu lõppemise tõttu, või kooselu lõpetamise menetluses. Neil juhtudel peab pooli esindama vandeadvokaat (*avocat à la Cour*).

Avaldus tuleb esitada paberil territoriaalselt pädeva piirkondliku kohtu kohtusekretärile. Selleks kohtuks on:

perekonna elukoha järgne kohus;

kui vanemad elavad lahus, kuid neil on ühine hooldusõigus, siis selle vanema elukoha järgne kohus, kelle juures alaealsed lapsed harilikult viibivad, või ainuhooldusõigusega vanema elukoha järgne kohus;

muudel juhtudel menetlust mitte algatanud isiku viibimiskoha järgne kohus.

Ühisavalduse korral on pädevaks kohtuks olenevalt eelistusest ühe või teise poole alalise elukoha järgne kohus. Lisateavet saab uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklist 1007-2.

Kui avaldus esitatakse menetluses, mis algatatakse abielu lahutamiseks abielusuhete pöördumatu lõppemise tõttu, on territoriaalselt pädev abikaasade ühise alalise elukoha või kui see puudub, siis kostjaks oleva abikaasa alalise elukoha järgne kohus.

Vanema hooldusõiguse teostamise ning suhtlusõiguse ja lapse elukoha määramise õiguse korra kindlaksmääramise või muutmise taotlusega seotud kohtuistungid peetakse ühe kuu jooksul pärast kohtukutse kättetoimetamist.

Perekonnaasjade kohtu istungid ei ole avalikud, vaid kinnised. Kohtunik teeb otsuse põhimõtteliselt ainuisikuliselt, kuid võib anda vaidluse lahendamise üle kohtunike kolleegiumile, kui juhtum on eriti keeruline. Perekonnaasjade kohus menetleb ka ajutiste meetmete taotlusi.

Perekonnaasjade kohus kuulab kummagi poole isiklikult ära ja peab püüdma neid lepitada. Ta võib teha ettepaneku kasutada lepitust. Ta võib määrata perekondliku olukorra uurimise (*enquête sociale*) või muu uurimismeetme. Kui perekonnaasjade kohus otsustab vanema hooldusõiguse teostamise korra üle, võib ta muu hulgas arvesse võtta vanemate senist toimumisviisi, varem saavutatud kokkuleppeid, lapse arvamust, kummagi vanema suutlikkust oma kohustusi täita ja teist austada ning tehtud uurimiste tulemust.

Lapsele elatisraha või lapse ülalpidamise ja kasvatamise toetuse taotlemise korral võib perekonnaasjade kohus anda pooltele ja isegi kolmandatele isikutele korralduse esitada teavet või eri raamatupidamisdokumente, et teha kindlaks poolte tulu, võlad või sissetulek.

Perekonnaasjade kohtu otsuse saab edasi kaevata 40 päeva jooksul. Apellatsioonkaebuse peab allkirjastama vandeadvokaat.

Kui perekonnaasjade kohtu kohtunik asja juba menetleb, võib talle erandkorras (*en référé exceptionnel*) esitada ka avalduse ajutiste meetmete (*mesures provisoires*) võtmiseks, kui tegemist on äärmiselt kiireloomulise asjaga, mida avalduses nõuetekohaselt põhjendatakse. Ajutisi meetmeid käsitlev avaldus tuleb esitada asja sisuliseks arutamiseks pädeva piirkondliku kohtu kohtusekretärile. Pooli ei pea esindama advokaat.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Isikud, kelle sissetulekut peetakse Luksemburgi õiguse kohaselt ebapiisavaks, võivad saada riigi õigusabi (*assistance judiciaire*). Nad peavad selle saamiseks täitma küsimustiku, mille saab sotsiaalabi kesktalitusest (*service central d'assistance sociale*), ja saatma selle asjaomase advokaatuuri esimehele (*Bâtonnier de l'Ordre des avocats*), kes teeb selle kohta otsuse.

Riigi õigusabi katab kõik sellest avaldusest, menetlusest või toimingust tulenevad kulud, mille jaoks seda antakse. See katab eelkõige tempelmaksud ja registreerimiskulud; kohtusekretäre tasud, advokaaditasud, kohtutäiturite tasud ja kulud, notaritasud ja -kulud, tehniliste töötajate tasud ja kulud, tunnistajatele makstavad tasud ning tõlkide ja tõlkijate tasud; välismaal kehtiva õiguse kohta antud tõenditega (*certificats de coutume*) seotud tasud; sõidukulud; tasud ja lõivud registreerimis-, hüpoteegi- ja tagatisformaalsuste eest ning vajaduse korral ajalehtedes avaldamise kulud.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Vanema hooldusõiguse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata appellatsioonikohtusse (*Cour d'appel*). Edasikaebamise tähtaeg on üldjuhul 40 päeva. Kui tegemist on perekonnaasjade kohtu ajutisi meetmeid käsitleva otsusega, mis on tehtud kas menetluses, mis algatati abielu lahutamiseks abielusuhete pöördumatu lõppemise tõttu, kooselu lõpetamise menetluses või erakorralises lihtmenetluses, on edasikaebamise tähtaeg siiski 15 päeva.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Perekonnaasjade kohus, kes on kindlaks määranud, millise perioodi vältel elab laps ühe või teise vanema juures, või kinnitanud vanema või isegi kolmanda isiku suhtlusõiguse, võib hiljem lisada otsusele sunnivahendid. Kohus täpsustab lapse parimaid huve arvesse võttes nende vahendite laadi ja rakendamise korra. Ta võib määrata otsuse täitmise tagamiseks rahaträhi.

Luksemburgi õiguses on ette nähtud mitu võimalust vanema hooldusõiguse kohta tehtud otsuse täitmise tagamiseks, kui selle täitmisest süstemaatiliselt keeldutakse.

Esiteks saab määrata tsiviilõigusse kuuluva sanktsiooni, perioodilise karistusmaks (*astreinte*), mille perekonnaasjade kohus määrab selleks, et sundida mittekuuletuvat vanemat oma kohustust täitma. Karistusmaks määramise avaldus tuleb esitada lapse viibimiskoha järgsele piirkondlikule kohtule.

Kui üks vanem jätab korduvalt täitmata kohustused, mis on talle pandud kohtuotsusega, mis puudutab õigust suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta või vahelduvat elukohta, võib perekonnaasjade kohus teha ettepaneku kasutada perelepitust. Kui kohustuste mittetäitmine jätkub, võib kohus selle vanema taotlusel, kelle õigusi on rikutud, anda vanema hooldusõiguse või õiguse suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta teisele vanemale.

Teiseks saab lapse üleandmata jätmise korral määrata kriminaalkaristuse. Prokuratuur saab algatada menetluse omal algatusel või kannatanu esitatud kuriteokaebuse alusel. Kriminaalkohtuna asju menetlev piirkondlik kohus määrab kriminaalkaristuse ja vajaduse korral kannatanule makstava kahjuhüvitise. Pooli ei pea esindama advokaat.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Vastavalt nõukogu 25. juuni 2019. aasta määrusele (EÜ) 2019/1111, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve (Brüsseli IIb määrus), tunnustatakse kõiki Euroopa Liidu teise liikmesriigi (v.a Taani) kohtu vanema hooldusõigust käsitlevaid kohtuotsuseid Luksemburgis põhimõtteliselt automaatselt. Teisisõnu, selliseid otsuseid tunnustatakse ühegi erimenetluse järgimist nõudmata.

Euroopa Liidu teise liikmesriigi kohtu tehtud otsus vanemliku vastutuse kohta, mis on selles liikmesriigis täidetav, on täidetav Luksemburgis ilma täidetavaks tunnistamise vajaduseta. Kohtuotsuse täitmiseks esitab täitmist nõudev pool täitmise eest vastutavale pädevale asutusele järgmised dokumendid:

a) otsuse koopia, mis rahuldab ehtsuse kindlaksmääramise tingimusi, ja

b) asjakohane tõend, mis on välja antud kooskõlas Brüsseli IIb määruse artikliga 36.

Täitmise eest vastutav pädev asutus võib nõuda ka tõendi vabade tekstiväljade tõlgitava teksti ja kohtuotsuse tõlget.

Olgu märgitud, et otsuseid suhtlusõiguse ja lapse tagastamise kohta ei ole võimalik vaidlustada, välja arvatud juhul, kui otsus on vastuolus hilisema otsusega. Otsused täidetakse ilma täidetavaks tunnistamise vajaduseta. Kohtuotsuse täitmiseks esitab täitmist nõudev pool täitmise eest vastutavale pädevale asutusele järgmised dokumendid:

a) otsuse koopia, mis rahuldab ehtsuse kindlaksmääramise tingimusi, ja

b) asjakohane tõend, mis on välja antud kooskõlas Brüsseli IIb määruse artikliga 47.

Täitmise eest vastutav pädev asutus võib nõuda ka tõendi vabade tekstiväljade tõlgitava teksti ja kohtuotsuse tõlget.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Brüsseli IIb määruse kohaselt võib iga huvitatud pool pöörduda teise Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu poolt vanemlikes asjades tehtud otsuse tunnustamisest keeldumise taotlusega või selle täitmisest keeldumise taotlusega tsiviilasju lahendava piirkondliku kohtu poole. Seda isikut peab esindama vandeadvokaat. Tunnustamisest või täitmisest keeldumise põhjendused on loetletud Brüsseli IIb määruse artiklites 39 ja 41.

Kumbki pool võib esitada tsiviilasju lahendava piirkondliku kohtu otsuse peale kaebuse tsiviilasju lahendavale apellatsioonikohtule. Tsiviilasju lahendava apellatsioonikohtu otsuse peale saab esitada kassatsioonkaebuse kassatsioonikohtule (*Cour de Cassation*).

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Küsimust, millist õigust kohus kohaldab, tuleb eristada küsimusest, milline kohus on pädev. Vanema hooldusõiguse asjades on pädevad lapse hariliku viibimiskoha kohtud (Brüsseli IIa määruse artikkel 8 ning vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooni artikkel 5). Kohaldatav õigus on ka sätestatud samas Haagi konventsioonis. Lapse kodakondsus ei ole oluline. Lapse isiku ja vara kaitseks on pädevad meetmeid võtma lapse hariliku viibimiskoha osalisriigi asutused, kusjuures Luksemburgis on selleks perekonnaasjade kohus. Vanema hooldusõiguse teostamist reguleerib lapse hariliku viibimiskoha riigi õigus või kui lapse harilik viibimiskoht muutub, siis uue hariliku viibimiskoha riigi õigus.

Seotud lingid

 [Vanema hooldusõigust tutvustav brošüür](#)

 [Legilux](#)

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

Viimati uuendatud: 05/04/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Ungari

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Praktikas hõlmab vanemlik vastutus (vanema hooldusõigus) alaealisele lapsele nime panemist, lapse eest hoolitsemist ja lapse kasvatamist, tema viibimiskoha määramist, vara valitsemist, seadusliku esindamise õigust ja kohustust ning eestkostja määramise või kellegi eestkoste välistamise õigust.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui vanemad ei ole sõlminud kokkulepet või eestkostetasutus või kohus ei ole määranud teisiti, on vanematel ühine hooldusõigus olenemata sellest, kas nad elavad koos või ei ela enam koos.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Ungaris on eestkoste õiguslik korraldus, mis tagab alaealiste eest hoolitsemise, nende esindamise ja nende vara valitsemise eestkostetasutuse määratava eestkostja kaudu, juhul kui lapsel ei ole vanemat, kes saaks vanema hooldusõigust teostada. Eestkostja määramise vajadusest võib eestkostetasutusele teatada igaüks. Alaealise lähisugulane või isik, kelle hoole all laps elab, nagu ka kohus või muu ametiasutus, on kohustatud eestkostetasutust eestkostja määramise vajadusest teavitama.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad ei ole sõlminud kokkulepet või eestkostetasutus või kohus ei ole määranud teisiti, on vanematel ühine hooldusõigus isegi juhul, kui nad ei ela enam koos. Lahus elavad vanemad võivad leppida kokku hooldusõigusega seotud õiguste ja kohustuste jaotuses, kuid nad peavad tagama lapsele tasakaalustatud eluviisi (lapse elukoha roteerumine ei ole näiteks võimalik, kui vanemad elavad teineteisest liiga kaugel ja see oleks lapsele liiga koormav). Vanemate kokkuleppe kinnitab kohus. Kui vanemad ei suuda vanema hooldusõigusega seotud õiguste ja kohustuste küsimuses kokkuleppele jõuda, otsustab kohus, kummale vanemale hooldusõigus jääb. Otsuse tegemisel hindab kohus, kus on lapse kehaline, vaimne ja moraalne areng paremini tagatud.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui abielu lahutatakse kohtule esitatud abikaasade ühise kirjaliku soovi- ja tahteavalduse alusel, sisaldab asjaomane avaldus vanemate kokkulepet hooldusõiguse kohta. Kohus kinnitab kokkuleppe lahutusmenetluses tehtava lõpliku otsusega, sest abielu ei saa sellise kokkuleppeta vastastikusel nõusolekul lahutada.

Vajaduse korral peab kohus abielu lahutamisel tegema vanema hooldusõiguse kohta otsuse isegi siis, kui seda ei ole taotletud. Kui esimese astme kohtu otsust edasi ei kaevata, muutub see lõplikuks alles pärast 15 päeva möödumist edasikaebamise tähtaja lõpust.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Abikaasad võivad enne lahutusmenetluse algatamist või selle ajal kasutada vabatahtlikult või kohtu algatusel [lepitust](#), et lahendada oma suhte või abielulahutusega seotud vaidlused, nagu vanema hooldusõigus, vastastikusel nõusolekul. Nad võivad lepituse tulemusel saavutatud kokkuleppe lisada kohtuliku kokkuleppe menetlusse. Vanemliku vastutuse nõuetekohase teostamise ja vanematevahelise vajaliku koostöö tagamiseks võivad kohus ja/või eestkostetasutus oma menetluse käigus (taotluse korral või nende pädevusse antud asjades omal algatusel) kohustada vanemaid osalema lepituses, et määrata kindlaks sobiv koostöö tegemise kord hooldusõigusega vanema ja nende lapsest eraldi elava vanema vahel ning tagada eraldi elava vanema õigused.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Vaidluse korral otsustab kohus, kummale vanemale vanema hooldusõigus jääb, kuulates ära mõlemad vanemad ja põhjendatud juhtudel lapse. Kohus võib otsustada määrata ühele vanemale ainuhooldusõiguse või ühele vanemale teatavad vanema hooldusõigusega seotud õigused ja kohustused ning teisele vanemale muud sellised õigused ja kohustused. Kohus võib anda oma lapsest eraldi elavale vanemale õiguse täita teatavaid lapse eest hoolitsemise ja lapse kasvatamisega seotud ülesandeid või erandkorras täielikult või osaliselt valitseda lapse vara ja olla seaduslik esindaja lapse varaga seotud küsimustes. Kui see on lapse huvides, võib kohus piirata õigust otsustada lapse tulevikku mõjutava olulise küsimuse üle või selle õiguse ära võtta. Kohus ei saa siiski määrata ühist hooldusõigust, sest selle saab kehtestada ainult vanemate kokkuleppega, mille kohus võib kinnitada.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Ei. Kui kohus määrab hooldusõiguse ühele vanemale, võib oma lapsest eraldi elav vanem jätkata vanemliku vastutusega seotud õiguste teostamist lapse tulevikku mõjutavates olulistest küsimustes. Sellisteks olulisteks küsimusteks peetakse alaealisele lapsele nime panemist ja selle muutmist, lapse viibimiskoha määramist, kui see erineb vanema elukohast, [lapse viibimiskoha määramist pikaajaliseks välismaal viibimiseks või elamiseks](#), lapse kodakondsuse valimist ning lapse kooli ja elukutse valimist.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kohus ei saa ühist hooldusõigust määrata, vaid ainult vastava vanemate kokkuleppe abieluõiguslikes menetlustes lapse huvisid arvesse võttes kinnitada. Selle kinnitamise tingimus on, et lahus elavad vanemad peavad ühist hooldusõigust teostades tagama oma lapsele tasakaalustatud eluviisi. Kui kohus ei pea seda võimalikuks, võib ta kokkuleppe kinnitamisest keelduda. Viivitamatut tegutsemist nõudvas olukorras võib üks vanem siiski iseseisvalt otsuseid teha ja peab teist vanemat viivitamata teavitama (nt kiireloomulise meditsiinilise sekkumise korral).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Vanema hooldusõiguse küsimuses võib pöörduda kas eestkostetasutuse või kohtu poole, olenevalt sellest, kas vanemate vaidlus puudutab ühise hooldusõiguse teostamist või peab hooldusõiguse määrama kohus.

Avaldus tuleb esitada kostja elukoha (või selle puudumisel kostja viibimiskoha) või abikaasade viimase ühise elukoha järgsele kohtule.

Avaldus tuleb pädevale kohtule esitada kirjalikult. Vt ka teabelehte „[Kuidas toimida?](#)” seoses menetluse algatamise ja avalduse sisuga. Lisaks üldiselt nõutavale teabele tuleb vanemliku vastutusega seotud asjades esitada abielu sõlmimise ning abielust sündinud ja elavate laste andmed ning lisada laste sünnitunnistused.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Vanema hooldusõiguse vaidluse lahendamiseks ja lapse kolmanda isiku hooldada andmiseks algatatud kohtumenetlus

Kui lahus elavad vanemad ei ole kokkuleppele jõudnud, otsustab kohus taotluse korral või omal algatusel, kummale vanemale hooldusõigus jääb. Kohus võtab otsust tehes arvesse lapse huvisid ja hindab, kus on lapse füüsiline, vaimne ja moraalne areng paremini tagatud.

Vanemliku vastutuse või vanema hooldusõiguse teostaja määramist või isiku hooldusõiguse muutmist, lapse kolmanda isiku hooldada andmist või selle muutmist puudutava kohtumenetluse võib algatada vanem või eestkostetasutus. Kohtumenetluse peab algatama üks vanem teise vastu või eestkostetasutus mõlema vanema vastu. Lapse kolmanda isiku hooldada andmise muutmise menetlus tuleb algatada selle isiku vastu, kelle hooldada laps anti.

Kohus peab menetluse käigus ära kuulama mõlemad vanemad ja põhjendatud juhtudel – või kui laps seda ise taotleb – ka lapse. Kui laps on vähemalt 14-aastane, võib kohus vanema hooldusõiguse ja lapse hooldada andmise otsustada ainult lapse nõusolekul, kui lapse valik ei ohusta tema arengut.

Kohus võib vanemaid kohustada kasutama lepitust, et tagada vanemliku vastutuse nõuetekohane teostamine ja selle tagamiseks vajalik koostöö vanemate vahel.

Eestkostetasutuse menetlus ühise hooldusõigusega seotud vaidluses

Kui vanemad ei suuda ühise hooldusõigusega seotud küsimustes kokkuleppele jõuda (olenemata sellest, kas nad elavad koos või lahus), võib kumbki vanem taotleda, et otsuse teeks eestkostetasutus, välja arvatud südametunnistusevabaduse või usuvabaduse küsimustes.

Kui lahus elavad vanemad, kellel on ühine hooldusõigus, lepivad kokku asjakohaste õiguste ja kohustuste omavahelises jaotuses või et vanema hooldusõigust teostab tulevikus üks neist, protokollib eestkostetasutus nende taotluse korral selle kokkuleppe. Protokollida tuleb ka kokkulepe selle kohta, kumb vanem last kasvatab ja asjaolu, et lapse tulevikku mõjutavates olulistest küsimustes teostavad nad ühist hooldusõigust, kui kohus ei ole määranud teisiti.

Vanemaid tuleb teavitada, et nad võivad oma kokkulepet muuta ja et kokkuleppel ei ole sama jõudu nagu abieluõiguslikus menetluses või vanema hooldusõiguse vaidluse lahendamiseks algatatud kohtumenetluses tehtud otsusel.

Abieluõiguslikes menetlustes teeb kohus oma äranägemise järgi esialgse otsuse alaealise lapse elu- ja viibimiskoha kohta vanema või kolmanda isiku juures, vanema hooldusõiguste laiendamise või piiramise või kummagi vanema ja lapse suhtlemise kohta.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Vt ka teabelehte „[Kuidas toimida?](#)”, mis käsitleb seda küsimust.

Vanema hooldusõiguse äravõtmise või ennistamise ning lapse hooldada andmise ja üleandmise või suhtlusõigusega seotud menetlustes antakse pooltele olenemata nende sissetulekust ja varalisest seisundist *maksete edasilükkamise õigus*. Maksete edasilükkamise õigus tähendab, et menetlusega kaasnevad tasud ja kulud tasub alguses poolte asemel riik, kuid kohtuvaidluse kaotanud pool peab tasutud kulud riigile menetluse lõpus tagasi maksma.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, vanema hooldusõigusega seotud menetlustes tehtud otsused saab üldnormide kohaselt edasi kaevata. Edasikaebuse võib esitada vanem või laps. Edasikaebamise tähtaeg on 15 päeva pärast otsuse teatavakstegemise kuupäeva.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemliku vastutusega seotud otsuse täitmisele pööramiseks väljastab *esimese astme kohus* või – sellise välisriigis tehtud otsuse (kohtuliku kokkuleppe) korral, mis on nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/2003 (mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000) artikli 42 kohaselt tõendatud – *lapse või selle isiku, kelle suhtes täitmisotsus on tehtud, hariliku viibimiskoha järgse regionaalse kohtu asukohas tegutsev piirkondlik kohus* või Budapestis asuv Buda linnaosa esimese astme kohus (*Budai Központi Kerületi Bíróság*) täitekorralduse.

Kui täitmisele pööratakse kohtu otsust (kohtu kinnitatud kokkulepet) lapse üleandmise ja hooldada andmise kohta, kutsub kohus isikut, kelle suhtes otsus on tehtud, oma kohustust vabatahtlikult täitma, määrares asjakohase tähtaja, ning kui isik seda ei tee, määrab kohus lapse üleandmise politsei abil.

Laps tuleb üle anda täitmist taotlevale isikule või selle isiku äraolekul tema esindajale, kelle eestkostetasutus on heaks kiitnud, või eestkostetasutusele. Kui laps antakse üle, peab last üle andma kohustatud isik teavitama last ülevõtvat isikut lapse tervislikust seisundist ja muudest asjaoludest, mille mitteteadmine võib ohustada lapse elu või füüsilist puutumatust.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Ungari kohtud tunnustavad liikmesriigis vanemliku vastutuse küsimuses tehtud otsust erimenetluseta. Kohtuotsuse sisu ei või mitte mingil juhul kontrollida. Huvitatud isik võib sellegipoolest taotleda pädevalt kohtult otsuse tunnustamise või mittetunnustamise otsust.

Täitmisele pööramine

Liikmesriigis tehtud vanemliku vastutuse teostamist käsitlev otsus, mis on asjaomases liikmesriigis täitmisele pööratav ja mis on kätte toimetatud, pööratakse Ungaris täitmisele juhul, kui see on huvitatud isiku taotlusel Ungaris täidetavaks tunnustatud.

Otsuse tegemise liikmesriigi kohus või pädev asutus väljastab huvitatud isiku taotluse korral nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikli 42 kohase tõendi. Lapse või täitmiskohustusega isiku hariliku viibimiskoha järgse regionaalse kohtu asukohas tegutsev piirkondlik kohus või Budapestis asuv Buda linnaosa esimese astme kohus väljastab sellise tõendiga välisriigi otsuse (kohtuliku kokkuleppe) põhjal täitekorralduse.

Välisriigi kohtu otsus on täitmisele pööratav, kui see vastab olenevalt oma laadist järgmistele tingimustele: see on tsiviilkohtumenetluses tehtud kohtuotsus, millega tuvastati rikkumine; see on kriminaalmenetluses tehtud kohtuotsuse see osa, millega tuvastati rikkumine seotud tsiviilnõude alusel, või see on kohtu kinnitatud kokkulepe.

Täitekorraldusel põhinev täitemenetlus toimub vastavalt Ungari täitemenetlust käsitlevatele õigusaktidele.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Ungari kohtud tunnustavad liikmesriigis tehtud otsust erimenetluseta. Kohtuotsuse sisu ei või mitte mingil juhul kontrollida.

Huvitatud isik võib sellegipoolest taotleda pädevalt kohtult otsuse tunnustamise või mittetunnustamise otsust.

Pool võib täitmiseotsuse taotluse kohta tehtud otsuse edasi kaevata.

Edasikaebuse kohta tuleb teha otsus kohtumenetlust reguleerivate normide järgi.

Täitmiseotsuse peale tuleb edasikaebus esitada ühe kuu jooksul pärast selle kättetoimetamist. Kui isiku, kelle suhtes täitmist taotletakse, harilik viibimiskoht on mõnes muus liikmesriigis (mitte Ungari), on edasikaebuse esitamise tähtaeg kaks kuud pärast otsuse talle isiklikult või tema viibimiskohta kättetoimetamist.

Tähtaega ei või elukoha kauguse tõttu pikendada.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Ungari on ühinenud vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooniga, mis sisaldab kohaldatavat õigust käsitlevaid norme, ja selliseid norme sisaldavad ka teatavad kahepoolsed vastastikuse abi lepingud.

Ungari siseriikliku õiguse kohaselt reguleerib vanema ja lapse vahelisi perekonnaõiguslikke suhteid, seega eelkõige lapsele nime panemist, lapse paigutamist, hooldamist ja seaduslikku esindamist ning lapse vara valitsemist, välja arvatud ülalpidamiskohustusi, lapse isiku suhtes kohaldatav õigus.

Seoses lapse seisundiga perekonnas ning lapse ja tema vanemate vaheliste perekonnaõiguslike suhetega tuleb sellise lapse suhtes, kes on Ungari kodanik või elab Ungaris, kohaldada Ungari õigust (v.a ülalpidamiskohustuste puhul), kui see on lapsele soodsam.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/01/2024

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega.

Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Malta

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Mõiste hõlmab kõiki tsiviilseadustikus (Malta seaduste kogu 16. peatükk) sätestatud vanemate õigusi ja kohustusi oma alaealise lapse suhtes. Termin „vanemlik vastutus“, mida Malta õigusaktides nimetatakse „vanema hooldusõiguseks“, hõlmab isiku- ja varahooldusõigust ja suhtlusõigust ning selliste otsuste tegemise õigust, mis puudutavad lapse elukohta, lapsega reisimist, lapse ülalpidamise kohustust, tema haridust, tähtsaid tervisealaseid otsuseid ja lapsele kuuluva vara valitsemist.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Lapse bioloogilisel vanemal või kui laps on lapsendatud, siis lapsendajatel pärast lõpliku lapsendamisotsuse tegemist. Lisaks kannab vanemlikku vastutust üksikema, v.a juhul, kui lapse isa ja ema registreerivad lapse sünni koos.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui laps paigutatakse kasuperekonda või antakse kohtu eestkoste alla, kuulub vastavalt laste ja noorukite (eestkoste) seadusele (Malta seaduste kogu 285. peatükk) vanema hooldusõigus lapse suhtes ministrile.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Abielulahutuse või kooselu lõpetamise korral lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus kohtuotsusega või lepitusmenetluse teel. Vanemliku vastutuse küsimuse saab lahendada ka notari juuresolekul poolte vahel sõlmitava õiguslikult siduva ja täitmisele kuuluva dokumendiga.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui selline kokkulepe sõlmitakse väljaspool lahutusmenetlust, siis selleks, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv, peab kohus selle kinnitama ning see tuleb esitada riiklikule registrile. Kui aga vanemlikku vastutust käsitlev kokkulepe sõlmitakse lahutus- või abielulahutuse menetluse ajal, esitatakse kokkulepe asja menetlevale kohtule, kes teeb otsuse, millega kokkulepe kinnitatakse või jäetakse kinnitamata.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Sellisel juhul on alternatiiviks lepitusmenetlus. Kui vanemad lepitusmenetluses kokkuleppele ei jõua, algatatakse menetlus tsiviilkohtus (perekonnaasjade osakonnas).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus saab otsuse teha kõikides küsimustes, mida peetakse lapse heaolu seisukohast olulisteks, näiteks lapse elukoht, kummal vanemal on vanema hooldusõigus, külastus- ja suhtlusõigus ning lapsele elatise maksmise kohustus.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kohus määrab harva ühele vanemale ainuhooldusõiguse, kuid see sõltub konkreetsest juhtumist. Kui aga kohus määrab ühele vanemale ainuhooldusõiguse, on teatavate küsimuste üle otsustamisel siiski vajalik teise vanema nõusolek, eelkõige kui need puudutavad suhtlusõigust või alaealise viimist kolmandasse riiki, sest need on otseselt seotud hooldusõigusega vanema suhtlusõigusega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

See tähendab, et mõlemad vanemad arutavad last puudutavad küsimused omavahel läbi ja otsustavad need koos. See ei hõlma igapäevaseid tegevusi, vaid ainult olulisi otsuseid, mis on seotud lapse elukoha, hariduse ja terviseiga. [Tsiiviilseadustiku](#) artikli 136 lõikes 3 on loetletud erakorralised toimingud, mille tegemiseks on tarvis mõlema vanema nõusolekut.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kui lepitusmenetlus ebaõnnestub, tuleb esitada avaldus tsiviilkohtule (perekonnaasjade osakonnale). Kuna nõutavate dokumentide ametlik loetelu puudub, võib avaldusele lisada kõik asjakohased dokumendid ja tõendid, eelkõige need, mis tõendavad vanema hooldusõigust, ning isiku- ja varahooldusõigust puudutavad kokkulepped või otsused.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Avalduse läbivaatamiseks määratakse konkreetne kuupäev. Istungil kuulab kohtunik ära menetluse pooled ja tunnistajad, kelle pooled on välja kutsunud. Kohus võib ka vajaduse korral määrata sotsiaaltöötajad ja psühholoogid, kes koostavad lapse kohta arvamuse. Kohtu määratud eksperdid koostavad arvamuse pärast vanemate, lapse ja juhtumiga seotud muude spetsialistide ärakuulamist. Kiirmenetlust kohaldatakse siis, kui avalduse esitanud pool põhjendab piisavalt asja kiireloomulist. Kui see on alaealise huvides, tehakse kiireloomulises asjas, näiteks lahkimise takistamine, isiku- ja varahooldusõigus jne, esialgne otsus.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Jah, tasuta õigusabi saab taotleda, kuid sellisel juhul hinnatakse taotleja majanduslikku olukorda vastavalt kohtukorraldus- ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Malta seaduste kogu [12. peatükk](#)) kolmanda raamatu X jaotisele. Lisateavet tasuta õigusabi kohta saab [tasuta õigusabi rubriigist](#).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Otsuse saab edasi kaevata ainult õigusküsimustes, st näiteks kui kohus ei ole andnud ühele poolele õigust kutsuda kohtusse oma tunnistaja ning on sellest keeldunud mõjuva põhjusega. Sellisel juhul saab otsuse edasi kaevata apellatsioonikohtusse.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Tsiviilkohtu (perekonnaasjade osakonna) otsus kuulub automaatselt täitmisele, kuid kui üks lapsevanematest otsust ei täida, saab see lapsevanem, kelle hooldusõigust see piirab, esitada teate politseile, kes algatab magistraadikohtus kriminaalmenetluse otsuse täitmisele pööramiseks, ning rikkujale võidakse määrata trahv (*multa*) ja/või vabadusekaotus. Lisaks saab tsiviilkohtule (perekonnaasjade osakonnale) esitada avalduse kohtuotsuse muutmiseks.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Kohaldatav menetlus on sätestatud määruses (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega (Brüsseli IIa määrus); selle menetluse raames väljastab pädev kohus tõendi, mis esitatakse koos kohtuotsuse ning kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise taotlusega tsiviilkohtule (perekonnaasjade osakonnale). Samuti tuleb esitada aadress, kuhu saab saata teated. Kõik dokumendid tuleb tõlkida malta või inglise keelde.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Kohtuotsuse tunnustamist saab vaidlustada samas kohtus, kellele on esitatud kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise taotlus. Asjaomases taotluses tuleb märkida põhjused, miks kohtuotsust ei tuleks tunnustada ega täitmisele pöörata.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kohaldatav õigusakt on nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnustatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 16/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Holland

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Termin „vanemlik vastutus“ tähendab alaealise suhtes kehtivaid õigusi ning lapse kasvatamise ja tema eest hoolitsemise kohustust.

Tsiviilseadustiku (*Burgerlijk Wetboek*) 1. raamatu artiklis 247 on selle kohta sätestatud:

1. Vanema hooldusõigus hõlmab vanemate kohustust ja õigust hoolitseda oma alaealise lapse eest ja teda kasvatada.
2. Hoolitsemine ja kasvatamine hõlmab vastutust lapse vaimse ja füüsilise heaolu ja ohutuse eest ning lapse isiksuse arenemise toetamist. Vanemad ei või lapse eest hoolitsedes ja teda kasvatades kasutada vaimset või füüsilist vägivalda ega kohelda last alandavalt.
3. Vanema hooldusõigus hõlmab vanema kohustust toetada sideme loomist lapse ja teise vanema vahel.
4. Lapsel, kelle suhtes vanematel on ühine hooldusõigus, on õigus mõlema vanema võrdsele hoolitsusele ja kasvatusel pärast abielu lõppemist (muul põhjusel kui surma tõttu), pärast kooselu lõpetamist või registreeritud partnerluse lõppemist (muul põhjusel kui surma tõttu) või pärast mitteabielulise kooselu lõpetamist, kui sellest on teatatud kooskõlas artikli 252 lõikega 1.
5. Lõike 4 rakendamiseks peavad vanemad omavahelises kokkuleppes või lapse kasvatamise kavas arvesse võtma praktilisi takistusi, mis võivad tekkida seoses abielu lõppemisega (muul põhjusel kui surma tõttu), pärast kooselu lõpetamist või registreeritud partnerluse lõppemist (muul põhjusel kui surma tõttu) või pärast mitteabielulise kooselu lõpetamist, kui sellest on teatatud kooskõlas artikli 252 lõikega 1, kuid ainult siis, kui sellised takistused on olemas.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Lapse eest hoolitsemise ja tema kasvatamise õigus ja kohustus on lapse vanematel. Sellest reeglist on siiski ka erandeid.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanemad ei soovi või ei saa vanema hooldusõigust teostada või vanemlikku vastutust kanda, saab kohus anda vanema hooldusõiguse üle muule isikule.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Pärast abielulahutust säilitavad mõlemad vanemad oma lapse suhtes hooldusõiguse. Mõlemad jäävad vastutavaks lapse kasvatamise ja tema eest hoolitsemise eest. Sellest reeglist on siiski ka erandeid. Teatavatel juhtudel võib kohus taotluse alusel anda isiku- ja varahooldusõiguse ühele vanemale. Lapsevanemaks olemist (mis ei ole määratluse kohaselt samaväärne vanema hooldusõigusega) ning sellega seotud õigusi ja kohustusi saab lapse kasvatamise kavas, mis koostatakse abielulahutuse korral, reguleerida ka teistmoodi.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Abielulahutuse korral määratakse kokkuleppeline korraldus kindlaks lapse kasvatamise kavas, mille vaatab läbi kohus. Kohus kuulutab abielu lõppenuks.

Vt ka: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/scheiden/vraag-en-antwoord/checklist-bij-scheiden-of-uit-elkaar-gaan>

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Lapse kasvatamisega seotud vaidlusi saab lahendada lepitusmenetluse teel.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtuotsus hõlmab kõiki lapse kasvatamise kava elemente, sealhulgas isiku- ja varahooldusõigust, lapse eest hoolitsemise ja tema kasvatamisega seotud ülesannete jaotust ning lapse peamist elukohta.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Ei. Vanem, kellel on lapse ainuhooldusõigus, peab hoidma hooldusõigusega vanemat kursis last ja tema vara puudutavate oluliste asjaoludega ning pidama temaga nõu last puudutavate otsuste tegemisel. Lõpliku otsuse teeb siiski vanem, kellel on ainuhooldusõigus.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

See tähendab, et kui vanemad on lapse kasvatamise kavas kokku leppinud lapse eest hoolitsemise ja tema kasvatamisega seotud ülesannete erineva jaotuse, on mõlemal vanemal samasugused õigused ja kohustused nagu hooldusõigusega vanemal (vt 1. küsimus).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Lapse suhtes vanema hooldusõiguse saamiseks tuleb esitada taotlus lapse elukoha järgsele pädevale kohtule. Esitatavad dokumendid sõltuvad vanema ja lapse olukorrast. Teavet vajalike dokumentide kohta saab veebisaidilt www.rechtspraak.nl rubriigist „Menetluseeskirjad“ („Procesreglement“) allrubriigist „Vanema hooldusõigus ja suhtlusõigus“ („Gezag en omgang“). Selles abistab Teid jurist.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Sellistes asjades ei ole konkreetset menetlust ette nähtud. Jah, ajutiste meetmete kohaldamise menetlus on võimalik.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusiabi?

Jah, tasuta õigusabi on võimalik saada, kuid teataval tingimustel. [Lisateavet](#) selle kohta saab õigusabinõukogu (*Raad voor Rechtsbijstand*) veebisaidilt.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, apellatsioonkaebuse saab esitada apellatsioonikohtule (*gerechtshof*).

14 Teataval juhul võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Sellisel juhul kohaldatakse tavapäraselt kohtumenetlust.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Põhimõtteliselt ei pea midagi tegema. Kohtuotsus kuulub automaatselt täitmisele, kui asjaomane liikmesriik kohaldab Brüsseli IIa määrust. Määrus on kohaldatav kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides, v.a Taanis.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Apellatsioonkaebus tuleb esitada selle riigi kohtusse, kus tehti kohtuotsus.

Madalmaades tuleb perekonnaasjades apellatsioonkaebuse esitamiseks kasutada advokaadi abi. Advokaat esitab edasikaebuse apellatsioonikohtu [registrile](#). Pärast seda, kui kohus on teinud perekonnaasjas otsuse, on advokaadil kolm kuud aega otsuse edasikaebamiseks. Apellatsioonikohus peab sellest tähtajast rangelt kinni. Apellatsioonkaebuse esitamise ametlik kuupäev on apellatsioonkaebuse registrile esitamise kuupäev.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Madalmaade kohtud kohaldavad ainult Madalmaade õigust.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 07/02/2024

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [de](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Austria

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanema hooldusõigus (vanemlik vastutus) on lapsevanemate kohustus ja õigus. See hõlmab lisaks muudele toimingutele lapse eest hoolitsemist ja tema kasvatamist, lapse vara valitsemist ja lapse esindamist (Austria tsiviilseadustiku (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) paragrahv 158). Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 160 kohaselt tähendab lapse eest hoolitsemine peamiselt lapse füüsilise heaolu ja tervise eest hoolitsemist ning otseselt lapse järele valvamist, samal ajal kui lapse kasvatamine on eelkõige lapse füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja moraalse arengu tagamine ning lapse annete, võimete, eelistuste ja arengupotentsiaali ning hariduse/kutsehariduse omandamise toetamine. Hoolitsemine hõlmab ka lapse ravimist ning lapse kasvatamine lapse elukoha üle otsustamist (Austria tsiviilseadustiku paragrahv 162) ning seega ka näiteks selliste otsuste tegemist, mis puudutavad lapse välismaale reisimist, talle kooli valimist ja tema usulise kuuluvuse valimist või muutmist. Vanemate õigus kasvatada oma last tähendab ka seda, et neil on õigus anda lapsele nimi.

Lapse vara valitsemine hõlmab näiteks lapse elatise valitsemist (selle määramist, muutmist, vastuvõtmist, sissenõudmist ja kasutamist). Austria tsiviilseadustiku paragrahvis 164 on sätestatud, et vanemad peavad valitsema lapse vara „heade vanemate hoolsusega“.

Lapse „õiguslik esindamine“ on määratletud kui õigus ja kohustus tegeleda õigusküsimustega lapse nimel. See hõlmab lapse esindamist juhul, kui õigused ja kohustused on omistatud otse lapsele, või lapse eest nõusoleku andmist. Õiguslik esindamine tähendab lapse eest hoolitsemist ja tema kasvatamist ning lapse vara valitsemist „kaudselt“ tähenduses (nt arstiga ravilepingu sõlmimine, ravimeetodi kasutamiseks nõusoleku andmine) ning ei hõlma „otseseid“ toiminguid (nt ravimi manustamine, imiku mähkmete vahetamine, kontrollimine, kas kodused ülesanded on tehtud). Õiguslik esindamine (sõna otseses mõttes) toimub ka väljaspool nimetatud valdkondi, näiteks lapse nime või kodakondsuse muutmisel, abieluvälise isaduse tunnustamise taotlemisel ja lapse isikuõiguste teostamisel.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui laps on sündinud omavahel abielus vanematele või vanemad abielluvad omavahel pärast lapse sündi, on üldjuhul mõlemal vanemal lapse suhtes hooldusõigus (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 177 lõige 1). Kui laps on sündinud väljaspool abielu, on seaduse kohaselt lapse suhtes hooldusõigus lapse emal (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 177 lõige 2).

Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 177 lõike 2 teises lauses on sätestatud, et vanemad, kes ei ole omavahel abielus, võivad kinnitada registripidajale isiklikult pärast seda, kui neid on teavitatud õiguslikest tagajärgedest, et neil on lapse suhtes ühine hooldusõigus, kui see ei ole juba määratud kohtu poolt. Kui vanemad ei ela koos, peavad nad kokku leppima, kumb vanem on lapse peamine hooldaja. Teise võimalusena saavad vanemad sõlmida kokkuleppe kohtus või esitada sellise kokkuleppe kohtule kinnitamiseks (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 177 lõige 3). Kohus saab vanema hooldusõiguse määrata ka mõlemale vanemale (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 180 lõige 2).

Ühise hooldusõiguse saab lõpetada ainult kohtuotsusega. Sel juhul peab kohus proovima lahendada vaidluse kompromissiga. Kui see ei õnnestu, määrab kohus hooldusõiguse ühele või mõlemale vanemale (Austria tsiviilseadustiku paragrahv 180). Kui kohus määrab ühise hooldusõiguse, peab ta ka määrama, kumb vanem on lapse peamine hooldaja. Selliste otsuste tegemisel lähtub kohus alati lapse parimatest huvidest.

Kui vanema hooldusõigus määratakse ainult ühele vanemale, antakse teisele vanemale suhtlusõigus ning õigus saada teavet ja avaldada oma arvamust last puudutavate küsimuste kohta ning esindusõigus vastavalt Austria tsiviilseadustiku paragrahvis 189 sätestatule.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui kumbki vanem ei saa vanema hooldusõigust teostada, peab kohus otsustama, millistele vanavanematele (või millisele vanavanemale) või kasuvanematele (või millisele kasuvanemale) tuleb anda lapse suhtes hooldusõigus. Kui vanema hooldusõigus antakse vanavanematele või kasuvanematele, eelistatakse üldjuhul paari üksikule vanavanemale või kasuvanemale, v.a juhul, kui see ei ole lapse parimates huvides. Juhul kui kumbki vanem ei suuda teostada üht ja sama konkreetset osa oma hooldusõigusest, kehtib eelnev selle konkreetse osa kohta. Vanema hooldusõiguse määramisel on alati peamiseks kriteeriumiks lapse heaolu.

Kui ainuhooldusõigusega vanem ei saa vanema hooldusõigust teostada, peab kohus otsustama, kas anda vanema hooldusõigus täielikult või osaliselt teisele vanemale, vanavanematele (või vanavanemale) või kasuvanematele (või kasuvanemale). Vanavanematele ja kasuvanematele eelistatakse teist vanemat, tingimusel et see vanem suudab tagada lapse heaolu.

Kui lapsel puuduvad vanemad, vanavanemad või kasuvanemad, kellele saaks tema suhtes hooldusõiguse määrata, antakse vanema hooldusõigus muule sobivale isikule (Austria tsiviilseadustiku paragrahv 204). Selle isiku valimisel on otsustavaks teguriks lapse heaolu; samuti tuleb arvesse võtta lapse ja tema vanemate soove (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 205 lõige 1). Esimesena kaalutakse sugulasi ning seejärel teisi lapsele lähedasi isikuid ja viimasena muid sobivaid isikuid, näiteks laste või noorte hoolekandeorganisatsiooni (Austria tsiviilseadustiku paragrahv 209).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Ühine hooldusõigus säilib ka pärast vanemate omavahelise abielu lahutamist või kehtetuks tunnistamist. Kui vanemad soovivad säilitada ühise hooldusõiguse, peavad nad esitama kohtule mõistliku aja jooksul kokkuleppe, milles on täpsustatud, millise vanema juures hakkab laps põhiliselt elama. Kohus kinnitab kokkuleppe, kui see on lapse parimates huvides. Vanemad ei saa siiski jagada hooldusõigust nii, et näiteks üks vanem vastutab ainult lapse eest hoolitsemise ja tema kasvatamise eest ning teine tegeleb ainult lapse vara valitsemise ja lapse esindamisega; sellel vanemal, kelle juures laps põhiliselt

elab, peab alati olema täielik hooldusõigus. Kui kokkulepet ei esitata mõistliku aja jooksul pärast abielu lõppemist või see ei ole lapse parimates huvides ning kompromissi ei saavutata (vajaduse korral lepitusmenetluse tulemusel), peab kohus otsustama, millisel vanemal on tulevikus lapse suhtes ainuhooldusõigus. Vanemad ei saa ka otsustada, et pärast abielu lõppemist on hooldusõigus ainult ühel vanemal. Kokkulepe selle kohta, millise vanema juures hakkab laps põhiliselt elama, ei ole sellisel juhul ilmselgelt vajalik. See kehtib nii abielulahutuse puhul kui ka siis, kui lapse vanemad on veel omavahel abielus, kuid elavad püsivalt lahus. Sellisel juhul teeb kohus otsuse ainult ühe vanema taotlusel.

Selline abielulahutusjärgne vanema hooldusõiguse teostamise korraldus kehtib ka siis, kui elukaaslased lähevad lahku. Seega võib kohus määrata väljaspool abielu sündinud lapse vanematele ühise hooldusõiguse, kui vanemad ei ela enam koos või pole kunagi koos elanud, tingimusel et lepitakse kokku lapse elukohas, võttes arvesse lapse parimaid huvisid.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vt 4. küsimus.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vanemad võivad nõu saamiseks pöörduda laste ja noorte hoolekandetasutuse poole (perenõustamine) või eraõiguslike organisatsioonide poole. Teise võimalusena saavad vanemad osaleda lepitusmenetluses, paarinõustamises või perenõustamises või kasutada muid nõustamisteenuseid.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Vanema hooldusõigust ja suhtlusõigust käsitlevaid menetlusi saab ametlikult algatada ja ellu viia ainult eestkostekohas (*Pflegschaftsgericht*). Kui lapse heaolu on suures ohus, tuleb sellest teatada laste ja noorte hoolekandetasutusele. Kui laps on otseses ohus, saab hoolekandetasutus võtta asjakohaseid meetmeid, sealhulgas kõige tõsisemate juhtumite korral võtta ära vanema hooldusõiguse.

Lapse elatise küsimuses saab otsuse teha ainult lapse õigusliku esindaja või elatist saama õigustatud vastutusealise isiku taotlusel; kohus ei saa seda omal algatusel otsustada. Lapse elatis tuleb sisse nõuda hagita menetluses (*Außerstreitverfahren*). See kehtib ka vastutusealiste laste puhul. Selle eest vastutavad kohtuametnikud (*Rechtspfleger*).

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Hooldusõigusega vanemal on õigus saada hooldusõigusega isikult õigel ajal teavet last mõjutavate oluliste küsimuste ning kavandatud meetmete kohta, mille puhul on ühise hooldusõiguse korral nõutav ühine esindamine (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 167 lõiked 2 ja 3), ning esitada selle kohta oma arvamus (õigus saada teavet ja avaldada oma arvamust). Seda arvamust tuleb arvesse võtta, kui väljendatud soovid teenivad lapse huve paremini. Need õigused kehtivad ka vähemoluliste küsimuste puhul (kui tegemist ei ole vaid igapäevaste asjadega), kui hooldusõigusega vanema soovist hoolimata ei ole tal võimalik lapsega iga päev silmast-silma suhelda, näiteks kui asjaolud seda ei võimalda või laps keeldub suhtlemisest (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 189 lõige 3). Kui hooldusõigusega vanem jätab need kohustused järjekindlalt täitmata, võib kohus teha vastava ettekirjutuse taotluse alusel ning kui lapse heaolu on ohus, siis omal algatusel (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 189 lõige 4). Kohus saab näiteks anda vanemale, kes ei täida oma kohustusi, konkreetse korralduse või anda hooldusõigusega vanemale õiguse hankida ise arstilt või koolilt teavet. Kui hooldusõigusega vanema käitumine ohustab lapse heaolu, võidakse hooldusõigus temalt vastavalt Austria tsiviilseadustiku paragrahvile 181 osaliselt või täielikult ära võtta.

Kohus võib piirata õigust saada teavet ja avaldada oma arvamust või selle õiguse ära võtta, kui selle kasutamine ohustab tõsiselt lapse heaolu. Sama kehtib ka siis, kui asjaomane vanem kuritarvitab seda õigust või kasutab seda teisele vanemale vastuvõetamatul viisil. See õigus võetakse ära ka siis, kui vanem ise põhjusega keeldub lapsega suhtlemast (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 189 lõige 2).

Vanema hooldusõigust tuleb alati teostada viisil, mis teenib kõige paremini lapse huve. Lapse parimate huvide kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta lapse isikuomadusi ja vajadusi, eelkõige tema andeid, võimeid, eelistusi ja arengupotentsiaali ning vanemate elutingimusi.

Kõik hooldusõigusega isikud (vanemad, vanavanemad, kasuvanemad ja muud isikud) ning isikud, kellel on lapse suhtes muud õigused ja kohustused (nt suhtlusõigus), peavad lapse heaolu tagamiseks hoiduma tegevusest, mis võib kahjustada lapse suhteid teiste isikutega, kellel on lapse suhtes õigused ja kohustused, või raskendada neil isikutel oma kohustuste täitmist (hea käitumise põhimõtted (*Wohlverhaltensgebot*), Austria tsiviilseadustiku paragrahv 159).

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Lapse õigusliku esindamise puhul kehtib üksi esindamise põhimõte, st kummalgi vanemal on õigus ja kohustus esindada last üksi. Seega on ühe vanema algatatud kohtumenetlus seaduslik isegi siis, kui teine vanem sellega ei nõustu (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 167 lõige 1). Mõlema esindusõigusliku vanema nõusolek on nõutav ainult Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 167 lõikes 2 loetletud juhtudel (nt lapse ees- ja perekonnanime muutmine, lapse usulise kuuluvuse valimine või muutmine, lapse üleandmine teise isiku hoole alla jne).

Teise esindusõigusliku vanema nõusolek ja kohtu nõusolek on vajalik siis, kui last esindatakse või tema eest antakse nõusolek varaga seotud küsimustes, mis ei ole seotud tavapärase äritegevusega (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 167 lõige 3). See hõlmab näiteks vara võõrandamist või sellele hüpoteegi seadmist, pärimisõigusest loobumist, pärandi tingimusteta vastuvõtmist või sellest loobumist ning kohustustega koormatud kingete vastuvõtmist.

Tsiviilkohtumenetluses on mõlemal vanemal õigus last üksi esindada. Kui vanemad ei jõua kokkuleppele või kohus ei ole määranud neile või kolmandale isikule lapse esindamise õigust, esindab last menetluse algatanud vanem (*Verfahrenshandlung*) (Austria tsiviilseadustiku paragrahv 69). Vanemad peavad järgima hea käitumise põhimõtteid (vt 9. küsimus).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kohtualluvuse seaduse (*Jurisdiktionsnorm* – JN) paragrahvi 109 kohaselt on pädev kohus lapse alalise elukoha järgne piirkondlik kohus (*Bezirksgericht*) või kui lapse alaline elukoht ei asu Austrias, siis tema tegeliku elukoha järgne piirkondlik kohus. Kui lapse elukoht ei ole Austrias, on pädev kohus tema õigusliku esindaja alalise elukoha järgne piirkondlik kohus. Kui esindaja ei ela Austrias, on pädevaks kohtuks ühe vanema alalise elukoha järgne piirkondlik kohus või Viini linna piirkondlik kohus (*Bezirksgericht Innere Stadt Wien*). Alaline elukoht erineb (lihtsalt) elukohast selle poolest, et seal elatakse konkreetse aja jooksul pidevalt (umbes kuus kuud).

Ainuhooldusõiguse või ühise hooldusõiguse üleandmise taotluse saab saata piirkondlikule kohtule kirjalikult posti teel või esitada isiklikult vastuvõtuajal (*Amtstage*), mis on vähemalt kord nädalas, tavaliselt teisipäeva hommikuti. Pooli ei pea esindama advokaat. Kui pooled siiski soovivad esindajat, võib neid esindada ainult advokaat (õiguslikule esindajale esitatav nõue (*relative Anwaltpflicht*), mis on sätestatud hagita menetluste seaduse paragrahvi 101 lõikes 1). Taotluses tuleb esitada juhtumi kirjeldus, taotleja ning tema esindaja ees- ja perekonnanimi ning aadress ja vajaduse korral muude isikute nimed ja aadressid, kui need on taotlejale teada, ning perekonnaseisu käsitlevates asjades mõlema poole sünnikuupäev ja -koht ning kodakondsus (hagita menetluste seaduse paragrahvi 10 lõige 3).

Kui taotlus ei ole vormilt või sisult nõuetekohane või täielik ning see takistab järgmisi menetlustoiminguid, ei tohi kohus taotlust kohe tagasi lükata või rahuldumata jätta, vaid peab esmalt nõudma selle parandamist (hagita menetluste seaduse paragrahvi 10 lõige 4).

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Sellisel juhul kohaldatakse hagita menetlust kooskõlas hagita menetluste seadusega.

Kohus peab vanema hooldusõiguse ja suhtlusõiguse määramisel või äravõtmisel arvestama lapse parimate huvidega, eelkõige selleks, et säilitada usaldusväärne suhe ja tagada õiguslik selgus, ning peab mõnikord tegema seda ajutiselt kiirmenetluses. See võib olla vajalik eelkõige pärast vanemate

abielulahutust või lahkukolimist (Austria tsiviilseadustiku paragrahvi 180 lõike 1 punkt 1). Kui kohus ei ole otsustanud teisiti, on selline otsus siduv ja kuulub täitmisele ajutiselt.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*Zivilprozessordnung* – ZPO) paragrahvide 63–73 kohaselt saab pool taotleda tsiviilkohtumenetluses tasuta õigusabi, kui ta ei suuda menetluskulusid tasuda, ilma et ta satuks seetõttu allapoole toimetulekupiiri. Vastavalt hagita menetluste seaduse paragrahvi 7 lõikele 1 kohaldatakse neid sätteid hagita menetlustes (näiteks lapsele elatise maksmise menetluses).

Abstraktses tähenduses asub toimetulekupiir töötava isiku statistilise keskmise sissetuleku ja elatusmiinimumi vahepeal. Toimetulek on ohus, kui isik ja tema pere, kellel on õigus elatisele, ei saaks elada isegi tagasihoidlikult, võttes arvesse kogu likviidset vara või võimalust koguda pikema menetluse jooksul sääste. Samuti võidakse anda osaliselt tasuta õigusabi.

Tasuta õigusabi antakse ainult siis, kui kavandatud hagi esitamine või õiguste kaitsmine kohtus ei ole ilmselgelt alusetu või mõttetu. Tasuta õigusabi antakse nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele. Poole kodakondsus ei ole oluline.

Tasuta õigusabi hõlmab eelkõige ajutist vabastust kohtukulude ning tunnistajate, ekspertide ja tõlkide tasude maksmisest ning poole sõidukulude katmist, kui ta peab isiklikult kohtusse ilmuma. Kui seaduse kohaselt peab poolt esindama advokaat (näiteks vaidluste puhul, mis käsitlevad 5000 eurost suuremat summat või mida arutatakse liidumaa kohtus (*Landesgerichte*)) või kui see on juhtumi asjaolusid arvesse võttes vajalik, tagatakse poolele ajutiselt tasuta Austria advokaat. Advokaat annab poolele enne menetlust tasuta õigusnõu, et lahendada vaidlus kohtuväliselt.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvis 71 on sätestatud, et tasuta õigusabi saav pool peab summad, mille tasumisest ta ajutiselt vabastati ning mis ei ole veel tagasi makstud, osaliselt või tervikuna tagasi maksuma. Lisaks peab ta tasuma talle määratud advokaadi kulud vastavalt kehtestatud tasumääradele, kui ja niipea, kui ta suudab seda teha oma toimetulekut ohustamata. Tagasimaksmise kohustus aegub kolm aastat pärast menetluse lõppemist. Selleks et kontrollida, kas tagasimaksmise tingimused on täidetud, võib kohus nõuda poolelt sobiva aja jooksul oma varade uuesti deklareerimist (*Vermögensbekenntnis*) koos vajalike tõenditega.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Esimese astme kohtu otsuse vanemliku vastutuse kohta saab edasi kaevata (hagita menetluste seaduse paragrahv 45). Edasikaebus tuleb esitada 14 päeva jooksul pärast otsuse ärakirja kättetoimetamise kuupäeva (hagita menetluste seaduse paragrahvi 46 lõige 1). Üldjuhul lahendab apellatsioonkaebusi teise astme kohus.

Teatud juhtudel võib apellatsioonimenetluses esitada apellatsioonikohtu (*Rekursgericht*) otsuse peale kassatsioonkaebuse (*Revisionsrekurs*) kõrgeimale üldkohtule (*Oberster Gerichtshof*) (vrdl hagita menetluste seaduse paragrahv 62). Kassatsioonkaebuse saab esitada ainult sellise õigusküsimuse lahendamiseks, mis on õiguse ühtluse, kindluse või arengu seisukohast väga tähtis. Teatud juhtudel ei ole kassatsioonkaebuse esitamine lubatud, näiteks asjades, mis käsitlevad tasuta õigusabi, kohtukulusid ja tasusid. Edasikaebus tuleb esitada 14 päeva jooksul pärast apellatsioonikohtu otsuse kättetoimetamise kuupäeva (hagita menetluste seaduse paragrahvi 65 lõige 1). Kaebusele peab alla kirjutama advokaat või notar (hagita menetluste seaduse paragrahvi 65 lõike 3 punkt 5).

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vastavalt hagita menetluste seaduse paragrahvi 110 lõikele 2 ei saa otsuseid täitmisele pöörata täitemenetluse seadustiku (*Exekutionsordnung*) kohaselt. Vastavalt hagita menetluste seaduse paragrahvi 79 lõikele 2 peab kohus määrama poole taotlusel või omal algatusel asjakohaste siduvate meetmete kohaldamise. Nendeks meetmeteks on trahv, kuni ühe aasta pikkune vabadusekaotus, sundtoomine, dokumentide, teabe ja vallasvara kontroll ning usaldusisiku määramine, kes võtab mõistlikke meetmeid süüdlase kulul ja riisikol. Suhtlusõigust käsitlev otsus tuleb täitmisele pöörata isegi siis, kui vanem, kes ei kuulu lapsega samasse leibkonda, on selle vastu. Kohus võib ka täitmisele pöörata vanema hooldusõigust käsitleva otsuse, kasutades sobivaid otseseid sunnimeetmeid.

Vastavalt hagita menetluste seaduse paragrahvi 110 lõikele 3 saab kohus otsuse täitmisele pööramisest omal algatusel loobuda ainult siis ja nii kauaks, kui täitmine ohustab lapse heaolu. Kui täitmisele pööratakse kohtu poolt tehtud või heaks kiidetud vanema hooldusõigust käsitlev otsus, võib kohus paluda abi laste ja noorte hoolekandetasutuselt või perekonnakohtult, eelkõige seoses lapse ajutise hooldusega, kui see on vajalik lapse heaolu tagamiseks. Otseseid sunnimeetmeid kohtuotsuse täitmisele pööramiseks saab siiski kohaldada ainult kohtuasutus. Kohtuasutus võib paluda selleks politsei abi.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Vastavalt Brüsseli IIa määruse artiklile 21 tunnustatakse ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata. Välisriigi kohtu tehtud vanema hooldusõigust käsitleva otsuse täitmiseks on vajalik erimenetlus (Brüsseli IIa määruse artikkel 28 jj); vastavalt määruse artiklile 30 reguleerib sellist menetlust liikmesriigi õigus. Austrias kohaldatakse sel puhul hagita menetluste seaduse paragrahve 112–116.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Taotlus teises liikmesriigis tehtud vanema hooldusõigust käsitleva otsuse mittetunnustamiseks (Brüsseli IIa määruse artikli 21 lõige 3) kuulub nii nagu tunnustamise taotlus lapse alalise elukoha järgse piirkondliku kohtu pädevusse või alalise elukoha puudumisel lapse Austrias asuva elukoha järgse kohtu pädevusse. Kui lapse elukoht ei ole Austrias, on pädevaks kohtuks tema õigusliku esindaja alalise elukoha järgne kohus või kui õigusliku esindaja alaline elukoht ei ole Austrias, siis ühe vanema alalise elukoha järgne kohus, kui asi puudutab last. Muudel juhtudel on pädevaks kohtuks Viini linna piirkondlik kohus (kohtualluvuse seaduse paragrahv 109a koostoimes selle seaduse paragrahviga 109).

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kui Brüsseli IIa määruse või Haagi 1996. aasta lastekaitse konventsiooni kohaselt on pädevaks kohtuks Austria kohus, kohaldatakse peamiselt Austria õigust.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 16/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [PI](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Poola

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus hõlmab eeskätt vanemate kohustusi ja õigusi hoolitseda lapse isiku ja vara eest ning kasvatada last, austades lapse väärikust ja õigusi (perekonna- ja eestkosteseadustiku artikli 95 lõige 1).

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanemlik vastutus lapse eest on mõlemal vanemal. Kui üks vanem on surnud või on piiratud õigus- ja teovõimega, on vanemliku vastutuse kandja teine vanem. Sama kohaldatakse juhul, kui ühe vanema vanemlik vastutus on peatatud.

Vanemlikku vastutust saab piirata ka kohtuotsusega. Sellisel juhul on teisel vanemal õigus teostada vanemlikku vastutust lapse üle kohtuotsuses täpsustatud ulatuses.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Juhul kui vanemad ei ole võimelised vanemlikku vastutust teostama, võivad nad pöörduda lapse hooldusperesse paigutamiseks eestkostetasu lahendavas kohtusse (*sąd opiekuńczy*) või muu avaliku asutuse poole. Äärmiselt kiireloomulistel juhtudel võib lapse vanemate taotlusel või nõusolekul paigutada lapse hooldusperesse ringkonnavanema (*starosta*) ja hoolduspere või hooldusperekodu (*rodzinny dom dziecka*) pidavate isikute vahelise kokkuleppe alusel.

Kui vanemad ei soovi lapse suhtes vanemlikku vastutust teostada, võivad nad anda nõusoleku tema lapsendamiseks. Poola õiguse alusel on kolm lapsendamise vormi: täielik, täielik ja tagasivõetamatu ning mittetäielik.

Kui õiguspäraselt vanemlikku vastutust teostavad vanemad ohustavad lapse huve, võib nende vanemlikku vastutust eestkostetasu lahendava kohtu otsusega piirata ja laps võidakse paigutada hooldusperesse, hooldusperekodusse, hoolekandetasutusse, hooldus- ja ravikeskusesse, õendusabiasutusse või taastusraviasutusse.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui Poola kohus teeb otsuse abielulahutuse, lahuse või abielu tühistamise kohta, peab ta lahendama lapsega seotud vanemliku vastutuse küsimuse, välja arvatud juhul, kui tal puudub konkreetsel juhul vanemliku vastutusega seotud pädevus. Lapsega seotud vanemliku vastutuse küsimuse lahendamisel võib Poola kohus arvesse võtta abikaasadevahelist kirjalikku kokkulepet vanemliku vastutuse teostamise viisi kohta, tingimusel, et see on lapse parimates huvides.

Kui vanemad kokkuleppele ei jõua, võib kohus, võttes arvesse lapse õigust mõlema vanema kasvatussele: otsustada, et vanemlikku vastutust teostatakse ühiselt;

anda vanemliku vastutuse ühele vanematele ja piirata teise vanema vanemlikku vastutust lapsega seotud konkreetsete kohustuste ja õigustega.

Kui see on õigustatud lapse parimate huvidega, võib eestkostetasu lahendav kohus (*sąd opiekuńczy*) muuta vanemlikku vastutust ja selle teostamise viisi puudutavat lahendit abielulahutuse, lahuse või abielu tühistamise otsusega (perekonna- ja eestkosteseadustiku artikkel 106).

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Seaduses ei ole sellise vanematevahelise kokkuleppe jaoks vorminõudeid ette nähtud. Siiski tuleks märkida, et vanematevaheline kokkulepe selle kohta, kuidas vanemlikku vastutust teostada, ei ole õiguslikult siduv. See võib äärmisel juhul olla kohtus otsuse tegemise aluseks. Kokkulepe võidakse saavutada ka lepitusmenetluse kaudu. Sellisel juhul vormistatakse kokkulepe kirjalikult ning selle allkirjastavad mõlemad vanemad ja lepitaja. Et kokkulepe oleks õiguslikult siduv, peab kohus selle heaks kiitma.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vanemaid võib abistada lepitaja. Lepitusteenuseid osutatakse lepituskokkuleppe või kohtuotsuse alusel, millega suunatakse vanemad lepitusmenetlusse. Kokkuleppe võib sõlmida ka nii, et vanem annab nõusoleku lepituseks, kui teine vanem on lepitust taotlenud. Lepitaja juures saavutatud kokkuleppele ei ole siiski kohtuliku kokkuleppe õigusjõudu enne, kui kohus selle heaks kiidab.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Poolas võivad vanemad pöörduda eestkostetasu lahendavas kohtusse mitmesuguste küsimustega, mis on seotud vanemliku vastutusega lapse suhtes: viis, kuidas tuleb vanemlikku vastutust ja lapsega suhtlemise õigust teostada, kui vanemlikku vastutust jagavad mõlemad vanemad, kes elavad eraldi; vaidluse lahendamine olulistest lapsega seotud küsimustes, kui vanemad ei suuda jõuda kokkuleppele, kuidas küsimusi lahendada, kaasa arvatud elukoha määramine, kooli valik, ees- ja perekonnanime valimine, ravi ja välismaal reisimisega seotud küsimused jne; lapse ja vanema vahelised õigustoimingud, kui sellised toimingud ulatuvad kaugemale lapse vara tavapärasest haldamisest.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kui kohus on andnud lapse hooldusõiguse ainult ühele vanematele, on sellel vanemal vabadus teha otsuseid kõigis last puudutavates küsimustes, ilma et ta peaks teise vanemaga nõu pidama ja tema nõusoleku saama.

Eestkostetasu lahendav kohus võib jätta vanema vanemlikust vastutusest ilma, kui vanemlikku vastutust ei ole võimalik teostada püsiva takistuse tõttu, vanem kuritarvitab oma vanemlikku vastutust või jätab oma kohustused lapse suhtes suurel määral täitmata.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Vanematele ühise isikuhooldusõiguse andmine tähendab, et nad võivad ja peavad teostama lapse suhtes samu õigusi ja kohustusi. See tähendab muu hulgas, et vanemad otsustavad lapsega seotud oluliste küsimuste üle ühiselt, või kui nad ei jõua kokkuleppele, siis teeb seda eestkostetasu lahendav kohus.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Vanemliku vastutuse asju arutab lapse elukohajärgne rajoonikohus (*sąd rejonowy*). Eestkostetasu lahendavad kohtud (*sąd opiekuńczy*) on rajoonikohtute perekonna- ja alaealiste asjade kolleegiumid. Kui selline võimalus puudub, on pädev pealinna Varssavi linna rajoonikohus.

Avaldus tuleb esitada koos lapse sünnitõendi, vanemate abielutõendi (kui nad on abielus) ja muude avaldust toetavate dokumentidega, nagu arstitõendid, koolitunnistused, pedagoogilised arvamused ja teiste kohtute poolt asjaomases vanemliku vastutuse asjas tehtud varasemate otsuste ärakirjad.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Vanemliku vastutuse asju arutatakse hagita menetluses, mis on hagimenetlusest vähem ametlik.

Lisaks võib eestkostetasu lahendav kohus võtta menetluspoole taotlusel ajutisi meetmeid, mida ta peab konkreetsete asjaolude alusel sobivaks. Sellega seotud otsused jõustuvad ja muutuvad täidetavaks pärast nende väljastamist.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Vanemlikku vastutust käsitleva kohtuasja pooled on kohustatud maksma tsiviilasjade kohtukulused käsitlevas seaduses (*Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*) sätestatud tasud ja kulud. Seaduse artikli 102 lõike 1 kohaselt võib kohtumenetluse pool taotleda siiski kohtukuludest vabastamist, esitades avalduse, et ta ei ole võimeline neid kulusid kandma ennast või oma perekonda raskelt koormamata. Kohtukuludest vabastamise taotlusele tuleks lisada avaldus, milles on üksikasjalikult märgitud taotluse esitaja perekonnaseis, vara, tulu ja elatusvahendid. Kohus võib menetluspoole kohtukuludest osaliselt vabastada, kui poolel on võimalik maksta nendest kuludest ainult osa (artikli 101 lõige 1).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, iga otsuse peale võib esitada apellatsioonkaebuse kõrgema astme kohtule. Kaitsemääruste puhul esitatakse apellatsioonkaebus sama astme kohtule. Vanemlikku vastutust käsitlevate otsuste peale, mille on teinud rajoonikohus (*sąd rejonowy*), võib esitada apellatsioonkaebuse regionaalsele kohtule (*sąd okręgowy*). Vanemlikku vastutust käsitlevate otsuste peale, mille on teinud regionaalne kohus (*sąd okręgowy*) abielulahutust, lahuselu või abielu tühistamist käsitlevas menetluses, võib esitada apellatsioonkaebuse apellatsioonikohtule (*sąd apelacyjny*).

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kohtu täitevasutus lapse tagastamist käsitlevates asjades on kohtu määratud eestkostja (*kurator sądowy*). Juhul kui kohtuotsusega kehtestatud korraldust lapse tagasitoomise kohta ei täideta, peaks isik, kellel on õigus laps tagasi saada, taotlema otsuse väljastanud kohtult korraldust, et määratud eestkostja võtaks lapse kohustuslikus korras ära. Juhul kui vanemlikku vastutust kandva isiku asukoht on teadmata, korraldab kohus uurimise tema asukoha kindlakstegemiseks. Kohus annab korralduse kohtu määratud eestkostjale otsuse vormis, mille võib teha kinnisel istungil. Otsuse peale ei saa esitada apellatsioonkaebust. Kohtu määratud eestkostja määrab lapse äravõtmise kuupäeva ja teavitab õigustatud isikut. Kohtu määratud eestkostja võib lapse ära võtta igalt isikult, kelle juures laps viibib. Kohtu määratud eestkostja võib sel eesmärgil küsida abi politseiametnikelt, psühholoogidelt jne. Suhtluskorda käsitlevate kohtuotsuste puhul on tsiviilkohtumenetluse seadustikus (*Kodeks postępowania cywilnego*) ette nähtud teistsugune menetlus. Sellisel juhul võib eestkostetasu lahendav kohus (*sąd opiekuńczy*) anda selle isiku taotlusel, kellel on õigus lapsega suhelda, välja määruse isiku suhtes, kellel on hooldusõigus ja kes rikub kohtuotsusest või kokkuleppest tulenevaid kohustusi seoses lapsega suhtlemisega, nõudes konkreetse summa maksmist õigustatud isikule kohustuse iga rikkumise eest. Juhul kui isik, kellel on õigus lapsega suhelda või isik, kellele see on keelatud, rikub kohtu otsusega kehtestatud kohustust, võib eestkostetasu lahendav kohus (*sąd opiekuńczy*) anda sellele isikule korralduse tasuda lapse hooldusõigusega isikule konkreetne summa. Juhul kui isik, kellele eestkostetasu lahendav kohus on andnud korralduse makse tegemiseks, ei täida jätkuvalt oma kohustust, annab eestkostetasu lahendav kohus (*sąd opiekuńczy*) sellele isikule korralduse maksta tasumisele kuuluv summa, mis määratakse kindlaks vastavalt rikkumiste arvule. Lapsega suhtlemist käsitlev täitmisele kuuluv kohtuotsus või kokkulepe tuleb lisada eespool nimetatud taotlusele.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Kohaldamisele kuuluvad nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 (mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega) III peatüki sätted. Reeglina tunnustatakse ja täidetakse niisuguseid otsuseid ilma täiendavate menetlusteta. Samas on võimalik esitada regionaalsele kohtule tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlus. Regionaalne kohus on ka pädev vaatama läbi täidetavaks tunnistamise taotluse. Mõlemal juhul peab taotlus vastama menetluskokkuleppe kriteeriumidele, mis tähendab, et selles tuleb esitada konkreetset taotlust ja taotlust õigustavad asjaolud ning selgitada, kas pooled on proovinud leida lahendust lepitusmenetluse teel või mitte.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Seaduse kohaselt tunnustatakse välisriikide kohtute poolt tsiviilasjades tehtud otsust, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus tsiviilkohtumenetluse seadustikuga.

Igaüks, kellel on õiguslik huvi, võib taotleda välisriigi kohtu tehtud otsuse tunnustamist või tunnustamata jätmist. Välisriigi kohtu tehtud otsuse tunnustamise taotlusele tuleb lisada:

kohtuotsuse ametlik ära kiri;

dokument, mis kinnitab, et kohtuotsus on lõplik, välja arvatud juhul, kui see asjaolu nähtub selgelt kohtuotsuse sõnastusest;

vandetõlge poola keelde.

Välisriigi kohtu tehtud otsuse mittetunnustamise taotlusele tuleb lisada otsuse ametlik ära kiri ja vandetõlge poola keelde.

Taotluse vaatab läbi see regionaalne kohus (*sąd okręgowy*), kes on territoriaalselt pädev arutama välisriigi kohtuotsusega lahendatud asja, või selle piirkonna regionaalne kohus, kus asub territoriaalselt pädev rajoonikohus (*sąd rejonowy*), või sellise kohtu puudumisel Varssavi regionaalne kohus (*Sąd Okręgowy w Warszawie*).

Regionaalse kohtu langetatud tunnustamisotsuse peale saab esitada apellatsioonkaebuse (*zażalenie*) ja apellatsioonikohtu otsuse peale saab esitada kassatsioonkaebuse (*skarga kasacyjna*); samuti on võimalik taotleda lõpliku tunnustamisotsusega lõpetatud menetluse uuesti algatamist ja selle lõpliku otsuse õigusvastaseks tunnistamist.

Mis puutub välisriigi kohtuotsuste täitmisse, siis on toimingud sõltuvalt menetluse liigist nii erinevad, et alati on kõige parem võtta eelnevalt ühendust keskasutusega, et saada teavet selle kohta, kuidas edasi toimida.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanemliku vastutuse ja lapsega suhtlemisega seotud küsimustes kohaldatav õigus on kehtestatud vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlevas 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsioonin või kahepoolsetes kokkulepetes, milles Poola on osaline. Kui ükski neist õigusaktidest ei ole kohaldatav, kohaldatakse 4. veebruari 2011. aasta rahvusvahelise

eraõiguse seadust (*Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe*). Juhul kui lapse harilik viibimiskoht muutub viibimiskohaks riigis, mis ei ole konventsiooni osaline, reguleerib selle riigi õigus kõiki edasisi muudatusi lapse varasema hariliku viibimiskoha riigis vastu võetud meetmete kohaldamise tingimustes.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

Viimati uuendatud: 03/04/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [\[pt\]](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Järgmised keeleversioonid: [\[en\]](#) on juba tõlgitud.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Portugal

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus tähendab volitust ja kohustust, mis on antud vanematele seoses nende lastega. Vanemlik vastutus laieneb lastele kuni nende täisealiseks saamiseni või täieliku teovõime saavutamiseni (tsiviilseadustiku artikkel 1877). Täisealiseks saadakse 18aastaselt. Alaealised, kes on saanud 16aastaseks, võivad saada täieliku teovõime abielu kaudu (tsiviilseadustiku artikkel 132).

Vanemlik vastutus hõlmab vanemate järgmisi õigusi ja kohustusi seoses nende lastega (tsiviilseadustiku artiklid 1877–1920-C):

lastele hariduse andmine, pakkudes neile üldharidust ja kutseõpet, eelkõige füüsiliste ja vaimsete puuetega lastele;

laste füüsilise ja vaimse arengu toetamine vanemate võimaluste piires;

laste ülalpidamine ja nende turvalisuse, tervise ja haridusega seotud kulude katmine;

laste esindamine;

laste vara valitsemine samasuguse hoolsusega, nagu nad valitsevad enda vara;

laste hooldusõiguse teostamine ja laste elukoha määramine;

laste tagasipöördumise tagamine, pöördudes vajaduse korral ametiasutuse poole, kui lapsed vanematekodust lahkuvad või sealt ära viiakse;

alla 16aastaste laste usulise hariduse üle otsustamine;

sõltuvalt lapse küpsusest tema arvamuse arvessevõtmine seoses oluliste perekondlike küsimustega ja tema iseseisvuse tunnustamine tema enda elu korraldamisel.

Samas:

lapsed on kohustatud oma vanematele kuuletuma;

lapsed ei või lahkuda vanematekodust ega kodust, mille vanemad on neile määranud, samuti ei või neid sealt ära viia;

vanemad ei ole kohustatud oma lapsi ülal pidama ega katma nende turvalisuse, tervise ja hariduse kulusid, kui lapsed on ise võimelised selliseid kulusid oma tööga teenitud tulust või muudest sissetulekutest katma;

vanemad võivad kasutada lapse varast saadud tulu, et katta lapse ülalpidamise, turvalisuse, tervise ja haridusega seotud kulud ning mõistlikes piirides muud perekonnaelu vajadused;

vanemad ei ole kohustatud olema oma lapse vara valitsejatena käendajad, välja arvatud juhul, kui see hõlmab väärtvabereid ja vara väärtust hindav kohus peab seda vajalikuks.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Üldreeglina vastutavad lapse eest vanemad (tsiviilseadustiku artikkel 1901).

Vanemad teostavad vanemlikku vastutust vastastikusel kokkuleppel. Kui eriti tähtsates küsimustes kokkulepe puudub, võib üks vanematest pöörduda kohtusse, kus üritatakse saavutada lepitus; kui lepitus ei ole võimalik, kuulab kohus lapse enne otsustamist ära, kui ei ole mõjuvaid põhjuseid seda mitte teha. Kui vanemlus on kindlaks tehtud ainult seoses ühe vanemaga, võib vanemliku vastutuse omistada kohtu otsusega vanema abikaasale või registreeritud partnerile selle ühiseks teostamiseks; vanemliku vastutuse ühine teostamine sõltub sellisel juhul vanema ja tema abikaasa või registreeritud partneri taotlusest. Kohus peab võimaluse korral lapse ära kuulama (tsiviilseadustiku artikkel 1904a).

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Jah, järgmistel tingimustel:

ühe või mõlema vanema suutmatus (tsiviilseadustiku artikkel 1903).

Kui üks vanematest ei suuda täita vanemlikku vastutust eemalviibimise, teovõimetuse või muu takistuse tõttu, mille kohus on kindlaks teinud, peab vastutust teostama teine vanem. Kui teine vanem ei saa seda teha seoses kohtu otsusega, peavad vastutust teostama järgmised isikud järgmises järjekorras (tsiviilseadustiku artikkel 1903):

ükskõik kumma vanema abikaasa või registreeritud partner;

keegi ükskõik kumma vanema perekonnast.

Neid norme kohaldatakse *mutatis mutandis*, kui on kindlaks tehtud ainult ühe vanema vanemlus.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemliku vastutuse teostamine lahutuse, lahuselu, abielu kehtetuks tunnistamise või tühistamise korral on reguleeritud järgmiste põhimõtete alusel (tsiviilseadustiku artikkel 1906):

lapse elu seisukohast erilise tähtsusega küsimustes teostavad vanemlikku vastutust mõlemad vanemad ühiselt kooskõlas abielu tingimustega, välja arvatud ilmse kiireloomulisuse juhtudel, kui üks vanematest võib tegutseda üksinda ja edastab teisele vanemale teavet võimalikult kiiresti;

kui vanemliku vastutuse ühine teostamine lapse elu seisukohast erilise tähtsusega küsimustes leitakse olevat lapse huvidega vastuolus, peab kohus põhjendatud otsusega määrama, et vastutust teostab üks vanematest;

vanemlikku vastutust seoses lapse igapäevaeluga teostab vanem, kelle juures laps tavaliselt elab, või vanem, kelle juures laps ajutiselt viibib. Viimasel juhul ei või siiski vanemliku vastutuse teostamine toimuda vastuolus kõige olulisemate haridussuunistega, mille on määratlenud vanem, kelle juures laps tavaliselt elab;

vanem, kes vastutab vanemliku vastutuse teostamise eest seoses igapäevaeluga, võib teostada vastutust ise või seda delegeerida;

kohus määrab lapse elukoha ja külastusõigused kooskõlas lapse huvidega, võttes arvesse kõiki olulisi asjaolusid, eelkõige vanemate kokkulepet ja mõlema vanema väljendatud valmisolekut edendada lapse normaalseid suhteid teise vanemaga;

vanemal, kes vanemlikku vastutust täielikult või osaliselt ei teosta, on õigus saada teavet selle kohta, kuidas vastutust teostatakse, eelkõige seoses lapse hariduse ja elutingimustega;

kohus teeb otsused alati kooskõlas lapse huvidega, kaasa arvatud lähedase suhte säilitamine mõlema vanemaga, edendades kokkuleppeid ja nendega nõustudes või tehes otsuseid, mis soodustavad piisavaid võimalusi suhtlemiseks mõlema vanemaga ja vastutuse jagamist nende vahel.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Selleks et kokkulepe vanemliku vastutuse kohta oleks õiguslikult siduv, peab selle heaks kiitma kohus või perekonnaseisuamet ühel 6. ja 10. küsimusele antud vastustes märgitud viisidest.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Pooled võivad kasutada alternatiivseid vaidluse lahendamise vahendeid, kas siis enne kohtu sekkumise taotlemist või kohtumenetluse käigus.

Lepitus enne kohtu sekkumist

Enne asja kohtusse andmist võivad vanemad kasutada **avalikku või eraviisilist perelepitust**, et jõuda vanemliku vastutuse osas kokkuleppele.

Portugalis on perelepitus vabatahtlik. Lapsi puudutava perekonnasisese vaidluse pooled võivad kokkuleppe alusel kasutada enne hagi esitamist avalikku või eraviisilist perelepitust. Pärast hagi esitamist võib kohus suunata pooled samuti lepitusmenetlusse, kuid ei saa teha seda kohustuseks, kui pooled seda ei soovi või on selle vastu.

Kokkuleppe kohustuslik kinnitamine

Kui lepituse tulemusena on jõutud kokkuleppele, siis selleks et kokkulepe oleks siduv ja täitmisele pööratav, peavad pooled olenevalt olukorrast taotlema, et selle kinnitaks kohus või perekonnaseisuameti ametnik.

Perekonnaseisuameti pädevusse jäävate perekonnaasjade menetluste korral on nõutav poolte eelnev kokkulepe. Vastasel korral lähevad need kohtu pädevusse (13. oktoobri 2001. aasta dekreetseaduse nr 272/2001 artikkel 12 – riigiprokurööri büroo ja perekonnaseisuameti pädevusse kuuluvad menetlused). Perekonnaseisuametid on pädevad kinnitama vanemliku vastutusega seotud kokkulepet ainult juhul, kui see on lisatud kokkuleppele lahutuse või lahuselu kohta vastastikusel kokkuleppel. Enne perekonnaseisumetniku kinnitust väljastab prokuratuur kokkuleppe kohta arvamuse, kui see puudutab alaealiste lastega seotud vanemlikku vastutust.

Kui perelepitus toimub enne menetluse ettepanekut ja selle eesmärk on ainult vanemliku vastutuse korraldamine seoses alaealiste lastega (ilma et lahutuse või lahuselu kokkuleppele oleks lisatud kokkulepe), peavad pooled taotlema kokkuleppe kinnitamist pädevalt kohtult.

Eraviisiline lepitus

Kui pooled valivad eraviisilise lepituse, peavad nad ise maksma lepitaja tasu. Tasu suurus, reeglid ja lepituse ajakava on määratud kindlaks lepitusprotokollis, mille pooled ja lepitaja on lepitusmenetluse alguses allkirjastanud. Justiitsministeerium on koostanud nimekirja, millega pooled võivad tutvuda, et valida endale eraviisiline lepitaja. Nimekirja leiab aadressilt

 https://dgpj.justica.gov.pt/Portals/31/GRAL_Media%C3%A7%C3%A3o/Lista_mediadores_SMF_22.06.2022.pdf?ver=pOryP-EUHyj3-8mw8cJ_Kw%3d%3d

Avalik lepitusmenetlus

Avaliku lepitusmenetluse kasutamiseks peavad pooled ühendust võtma õiguspoliitika peadirektoraadi vaidluste alternatiivse lahendamise bürooga (*Direção Geral da Política de Justiça*) ja taotlema lepitusmenetlusele eelneva kohtumise aja kindlaksmääramist. Seda võib teha telefoni või e-posti teel või veebis vormi abil, mis on kättesaadav aadressil <http://smf.mj.pt/>. Avaliku lepitusmenetluse eelsel kohtumisel allkirjastatakse poolte ja lepitaja vahel lepitusprotokoll. Määratakse kindlaks ajavahemik ja kohtumiste ajakava ning selgitatakse lepituse toimumise korda. Avaliku perelepituse tasu on 50 eurot iga poole kohta, olenemata kavandatud kohtumiste arvust. 50 euro suuruse tasu maksab iga pool kohe avaliku lepitusmenetluse alguses. Pooled ei maksa avalike lepitajate tasusid. Need maksab õiguspoliitika peadirektoraat vastavalt seadusega kehtestatud tabelile.

Avaliku lepitusmenetluse kohtumised võivad toimuda õiguspoliitika peadirektoraadi ruumides või poolte elukohajärgse omavalitsuse ruumides.

Avalikus lepitusmenetluses võivad pooled valida lepitaja avalike lepitajate nimekirjast. Avalike lepitajate nimekiri on eespool viidatud veebisaidil.

Perelepitussüsteemi kuuluvate lepitajate nimekiri

Kui pooled lepitajat ei vali, määrab õiguspoliitika peadirektoraadi vaidluste alternatiivse lahendamise büroo lepitaja avalike lepitajate nimekirjast vastavalt järjekorrale ning võttes arvesse lepitaja lähedust poolte elukohale. Üldjuhul määratakse lepitaja elektrooniliselt.

Märkus: perelepitussüsteemi tegevus on reguleeritud ministri 22. oktoobri 2018. aasta rakendusmäärusega nr 13/2018.

Tasuta õigusabi (29. juuli 2004. aasta seadus nr 34/2004 – õiguskaitse kättesaadavus ja kohtutesse pöördumise võimalus)

Kui pooled saavad tasuta õigusabi, võib see katta lepituse kulud.

Lepitamine ja spetsiaalsed tehnilised ärakuulamised kohtumenetluse käigus

(8. septembri 2015. aasta seadus nr 141/2015 – tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistik, mida on muudetud 24. mai 2017. aasta seadusega nr 24 /2017)

Kui pooled annavad asja kohtusse, algatatakse vanema hooldusõiguse teostamist reguleeriv tsiviilõiguslik eestkostemenetlus, mida kohtunik alustab vanemate kohtumise korraldamisega. (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artikkel 35).

Kui vanemad ei suuda jõuda kohtumisel kokkuleppele, peatab kohtunik selle sõltuvalt juhtumist maksimaalselt kaheks või kolmeks kuuks ja suunab vanemad lepitusmenetlusse (kui nad nõustuvad seda meetodit kasutama) või spetsiaalsele tehnilisele ärakuulamisele (mille võib teha vanematele kohustuslikuks) (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artikkel 38).

Selle perioodi lõpus teavitatakse kohtunikku lepituse või spetsiaalse tehnilise ärakuulamise tulemustest ja ta määrab kuupäeva kohtumise jätkamiseks, et sõlmida ja/või kinnitada kokkulepe (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artikkel 39).

Kui vanemad ei suuda selle etapi lõpuks kokkuleppele jõuda, järgneb menetluse kohtuvaidluse etapp – vanematel palutakse esitada oma seisukohad ja tõendid, millele järgneb uurimine ja kohtuotsus.

Lepituse kohta leiab teavet aadressilt <https://dgpj.justica.gov.pt/Resolucao-de-Litigios/Mediacao>.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kõigepealt on oluline rõhutada, et kui tegu on lahutuse, lahuselu, abielu kehtetuks tunnistamise ja juhtudega, kui vanemad ei ole abielus ega ela koos, tuleb Portugalis teha otsus vanemliku vastutuse kohta alati kolme peamise aspekti alusel:

lapse hooldusõigus;

külastuskord;

elatis alaealisele lapsele.

Teiste sõnadega käsitletakse alaealise lapse ülalpidamiskohustust vanemliku vastutuse osana ja põhimõtteliselt reguleeritakse seda koos vanemate teiste ülesannetega, kuigi teatud juhtudel võidakse hagi esitada ainult lapsele elatise määramiseks ja selle muutmiseks.

Kohus võib teha otsuse järgmistes küsimustes (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artiklid 6 ja 7):

eestkoste määramine ja vara valitsemine;

isiku määramine, kes juhib äritegevust alaealise nimel, ja lisaks usaldusisiku määramine, kes esindab vanemliku vastutuse alla kuuluvat last kohtuväliselt;

vanema hooldusõiguse teostamine ja sellega seotud küsimuste arutamine;

elatis määramine alaealistele ja üle 18aastastele või täisealistele lastele, kes jätkavad akadeemilise või kutsehariduse omandamist;

elatis kohta otsuse ettevalmistamine ja otsuse tegemine;

korralduse andmine lapse kohtulikuks üleandmiseks;

alaealise seadusliku esindaja volitamine teatud toimingute tegemiseks, volitusega tehtud toimingute kinnitamine ja kingituste vastuvõtmise korraldamine;

otsuse tegemine tagatise kohta, mille vanemad peavad esitama oma alaealiste laste kasuks;

vanemliku vastutuse teostamise osaline või täielik äravõtmine ja sellele piirangute seadmine;

emaduse ja isaduse kontrollimine omal algatusel;

vanemate erimeelsuste korral otsuse tegemine alaealise lapse ees- ja perekonnanime kohta;

eestkotesuhte loomine (*apadrinhamento civil*) ja selle tühistamine;

lapse suhtlemise reguleerimine õdede-vendade ja sugulastega;

kui on tegemist eestkoste või vara valitsemisega, siis eestkostja või valitseja tasu määramine, eestkostja, valitseja või perekonnanõukogu liikme

vabastamise, tagandamise või eemaldamise teadmiseks võtmine, aruannete nõudmine ja hindamine, seadusjärgse hüpoteegi asendamiseks loa andmine

ning esitatud tagatise tugevdamise ja asendamise määramine ning *ad hoc* eestkostja määramine lapse kohtuväliseks esindamiseks;

ad hoc eestkostja määramine, kes esindab alaealist kõigis eestkostemenetlustes;

alaealistele lastele antud tagatise tugevdamise ja asendamise otsustamine;

vanemate jaoks kohustuslike aruannete nõudmine ja hindamine.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Üldjuhul mitte. Isegi kui alaealise lapse hooldusõigus on antud ainult ühele vanemale, lasub vanemlik vastutus lapse elu jaoks eriti tähtsates küsimustes mõlemal vanemal, välja arvatud juhul, kui kohtuotsusega on määratud, et vastutust teostab ainult üks neist (tsiviilseadustiku artikkel 1906).

Mis puudutab küsimuse muid aspekte, siis on need üksikasjalikult hõlmatud juba 4. küsimusele antud vastusega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Praktikas tähendab ühine isikuhoidusõigus, et

vanemlikku vastutust teostavad ühiselt mõlemad vanemad, kes otsustavad lapse eluga seotud küsimusi samadel tingimustel nagu siis, kui nad oleksid abielus;

laps võib elada vaheldumisi mõlema vanema juures.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Menetlused vanemliku vastutusega seotud hagi esitamiseks

Hooldus- ja kaitsemenetlused

Kui alaealine on olukorras, mis võib ohustada tema turvalisust, tervist, moraali või haridust, ning kui vanemliku vastutuse teostamist on piiratud ühega

3. küsimusele antud vastuses märgitud hooldus- ja kaitsemeetme kohaldamisega, siis algatatakse hooldus- ja kaitsemenetlus, mis kuulub laste ja noorte kaitse komisjonide või kohtute pädevusse.

Tsiviilõiguslik eestkostemenetlus

7. küsimusele antud vastuses märgitud muudel juhtudel algatatakse vanema hooldusõiguse teostamise reguleerimiseks tsiviilõiguslik eestkostemenetlus, mis kuulub kohtute pädevusse.

Perekonnaseisuametite pädevusse kuuluvad menetlused

Juhtudel kui vanema hooldusõiguse teostamise kohta on olemas kokkulepe, olenemata sellest, kas see on lisatud kokkuleppele lahuselu või lahutuse kohta, esitatakse taotlus perekonnaseisuametile. Perekonnaseisumetnikul on pärast prokuratuuri arvamuse ärakuulamist kohustus otsustada, kas kinnitada vanemliku vastutuse kokkulepe.

NBI Kui abielulahutuse menetlus algatatakse teise abikaasa nõusolekuta, on pädev kohus ja menetlus toimub abielulahutuse erimenetlusena ilma teise abikaasa nõusolekuta. Kui pooled jõuavad menetluse käigus kokkuleppele, muudab kohus menetluse abielulahutuse menetluseks vastastikusel nõusolekul, ja kui tegemist on alaealiste lastega, siis kinnitab kokkulepped, kaasa arvatud vanemliku vastutusega seotud kokkulepped.

Vorminõuded ja dokumendid, mis tuleb lisada (need olenevad asja vormist ja pädevast asutusest):

Laste ja noorte kaitse komisjoni toetus- ja kaitsemenetlus (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 97 jj)

Menetlus algab kirjaliku teate saamisega või suuliste aruannete või komisjonile teadaolevate asjaolude registreerimisega;

suure riskiga olukordadest võivad teatada kõik isikud, laste ja noortega seotud küsimustes pädevad asutused, alaealine ise, vanemad, seaduslik esindaja või isik, kellel on *de facto* lapse hooldusõigus;

kaitsekomisjoni menetlus hõlmab teabe kogumist, olukorra väljaselgitamiseks vajalikke ja asjakohaseid päringuid ning uurimisi, otsuse põhjendusi, vastava meetme taotlemist ja rakendamist;

menetlus on korraldatud lihtsustatud viisil, nii et toimingud ja päringud, mida kaitsekomisjon teeb või taotleb ja mis on eelmises punktis osutatud toimingute aluseks, registreeritakse ajalisel järjestuses;

iga menetluse puhul koostatakse otsuste tegemise kohta kirjalik kokkuvõte ja lisatakse põhjendused.

Kohtute toetus- ja kaitsemenetlus (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 100)

Menetlus algab prokuratuuri, vanemate, seadusliku esindaja, *de facto* eestkostjate või üle 12aastase lapse esitatud esialgse avalduse saamisega;

menetlus koosneb uurimisest, kohtumenetlusest, otsuse tegemisest ja täitmisele pööramisest; esimese astme kohtus ei ole advokaadi nimetamine kummagi poole jaoks kohustuslik, välja arvatud järgmistes olukordades, kus kohus peab alaealise jaoks määrama kohustuslikus korras nõustaja: alaealise huvid on vastuolus tema vanemate, seadusliku esindaja või eestkostja huvidega; alaealine taotleb seda; kohtumenetluses, kus alaealist peab alati esindama advokaat või määratud esindaja.

Tsiviilõiguslik eestkostemenetlus (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artiklid 12–33)

Menetlus algab prokuratuuri, üle 12aastase lapse, sugulaste, õdede-vendade või alaealise seadusliku esindaja algatusel.

Prokuratuuri kohustus on esindada alaealist kohtus, teha tema nimel toiminguid, taotleda vanemliku vastutuse reguleerimist ja kaitsta lapse parimaid huve.

See on vabatahtlik kohtumenetlus, mis algab kohtule esitatava taotlusega ja juhtudel, kui tegemist on vastuväitega.

Kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, on pooled kohustatud esitama taotluses ja vastuväites tunnistajate nimekirja ja taotlema kõiki tõendeid.

Kohut nõustavad valdkondadevahelised tehnilised meeskonnad.

Lapsel on õigus olla ära kuulatud. Sel eesmärgil hindab kohus kohustuslikus korras lapse võimet küsimustest aru saada ja võib tugineda tehnilistele nõuannetele.

Kuulamise käigus kuulab kohtunik ära lapse, pooled, pereliikmed ja muud isikud, keda kohus peab oluliseks ära kuulata.

Menetluse igal etapil võib välja kuulutada ajutised ja ettevaatusprintsipiil põhinevad otsused.

Kohtunik võib anda menetluse igal etapil korralduse avalike või eraviisiliste lepitusteenuste kaasamiseks, kui pooled on nõus lepitust kasutama.

Eelkõige vanemlikku vastutust reguleerivates menetlustes korraldatakse vanemate kohtumine ja kui vanemad ei jõua kohtumisel kokkuleppele, suunab kohus nad lepitusmenetlusse (kui nad sellega nõus on) või spetsiaalsele tehnilisele ärakuulamisele. Ainult juhul, kui kokkuleppele jõudmine ei ole võimalik ühelgi eespool nimetatud viisil, järgnevad asjaolude kindlakstegemine, uurimine, ärakuulamine ja kohtuotsus.

Pooltel on õigus olla kursis tehnilise nõustamise käigus esitatud teabe ja muude menetluse kaasatud tõendite ja arvamustega; nad võivad nõuda selgitusi, lisada muid tõendeid või taotleda teavet nõutavate andmete kohta. Kohtunik võib sellised taotlused edasikaebamisvõimaluseta oma määrusega tagasi lükata, kui need on tema hinnangul ebavajalikud, võimatud täita või esitatud viivitamise eesmärgil.

Kui ärakuulamine toimub, siis see alati protokollitakse.

Esitatakse kohtuniku otsuse alused.

Advokaadi määramine on kohustuslik ainult edasikaebamise etapil. Siiski on esimese astme kohtus kohustuslik määrata lapsele advokaat järgmistel juhtudel: kui alaealise ja tema vanemate, seadusliku esindaja või eestkostja huvid on vastuolus; kui piisava küpsusastmega laps seda kohtult nõuab.

Kui ei ole sõnaselgelt teisiti sätestatud, võib apellatsioonkaebuse esitada tsiviilõiguslike eestkostemeetmete taotlemise, muutmise või lõpetamisega seotud ja väljakuulutatud lõplike või esialgsete otsuste suhtes.

Apellatsioonkaebuse võivad esitada prokuratuur ja pooled, vanemad, seaduslik esindaja ja iga isik, kes tegelikult hooldab last.

Apellatsioonkaebusi käsitletakse ja nende kohta tehakse otsused nii nagu tsiviilasjade puhul, kus kaebuse ja vastuse tähtaeg on 15 päeva.

Apellatsioonkaebustel on ainult devolutiiviefekt, kui kohus ei otsusta teisiti.

Perekonnaseisuaemetite pädevusse kuuluvad juhtumid (tsiviilseadustiku artiklid 1775–1778-A; 13. oktoobri 2001. aasta dekreetseaduse nr 272/2001 artiklid 12–14 – riigiprokuröri büroo ja perekonnaseisuaemetite pädevusse kuuluvad menetlused)

Juhtudel, kui vanemliku vastutuse kokkulepe on lisatud kokkuleppele lahutuse või lahusele kohta, tuleb esitada järgmised dokumendid:

vastastikusel kokkuleppel lahusele või abielulahutuse menetlus algatatakse abikaasade või nende esindajate allkirjastatud taotlusega perekonnaseisuametis; taotlus vaadatakse läbi seoses ühisvara, lahutuskokkuleppe, abikaasade vaheliste elatisnõuete ja perekonna kodu määramisega, lisaks seoses vanema hooldusõiguse teostamise kokkuleppega, kui tegemist on alaealiste lastega ja kui kohus ei ole selle kohta varem otsust teinud; taotluse esitamise järel tehakse viivitamata ja automaatselt päring perekonnaseisuaemeti andmebaasis ning andmebaasi lisatakse vajalikud dokumendid, et kinnitada huvitatud poolte abielutõendi olemasolu ja ametnikule avaldatud abielueelse kokkuleppe sõlmimist, välja arvatud juhul, kui abieluvararežiim on märgitud abielutõendile;

taotluse esitamise järel teavitab ametnik abikaasasid perelepitusteenuste olemasolust;

kui jõutakse kokkuleppele vanema hooldusõiguse teostamises seoses alaealiste lastega, edastatakse juhtum esimese astme kohtu (*tribunal judicial de primeira instância*) juures asuvale prokuratuurile, kes on pädev arutama asja perekonnaseisuaemeti kohtualluvuse piirkonnas, nii et ta saab teha otsuse kokkuleppe kohta 30 päeva jooksul;

kui prokuratuur asub seisukohale, et kokkulepe ei kaitse piisavalt alaealiste huve, võivad taotluse esitajad kokkulepet vastavalt muuta või esitada uue kokkuleppe, sellisel juhul vaatab prokuratuur selle kokkuleppe uuesti läbi;

kui prokuratuur asub seisukohale, et kokkulepe tagab alaealiste huvid nõuetekohaselt, või kui abikaasad on kokkulepet vastavalt prokuratuuri juhistele muutnud, kontrollib ametnik seadusega sätestatud eelduste täitmist ja võib sel eesmärgil nõuda toimingute tegemist ja vajalike tõendite esitamist ning teeb seejärel taotluse kohta otsuse;

juhul kui taotluse esitajad ei tee prokuratuuri nõutud muudatusi ja jäävad oma kavatsuse juurde abielu lahutada, suunatakse juhtum perekonnaseisuaemeti asukoha järgsele piirkondlikule kohtule.

Juhul kui abielus või abielus mitte olevad vanemad soovivad reguleerida mõlema vanema hooldusõiguse teostamist alaealiste laste suhtes või muuta juba kinnitatud kokkulepet, peavad nad taotlema seda mis tahes ajal ükskõik millisel perekonnaseisuaemetilt. Sel eesmärgil peaksid nad lisama järgmised dokumendid:

taotlus vanema hooldusõiguse teostamise reguleerimiseks;

kokkulepe vanema hooldusõiguse teostamise ja alaealiste laste eest vastutamise kohta, millele on alla kirjutanud mõlemad vanemad või nende esindajad;

ametnik vaatab kokkuleppe läbi ja palub vanematel seda muuta, kui see ei kaitse alaealiste huve;

seejärel edastatakse kokkulepe alaealise elukohajärgse esimese astme kohtu juures asuvale sisulist pädevust omavale prokuratuurile, nii et see saab teha otsuse 30 päeva jooksul;

kui prokuratuur vastuväidet ei esita, edastatakse juhtum perekonnaseisuaemetile ja ametnik kinnitab kokkuleppe;

kinnitamisotsustel on sama toime nagu kohtuotsustel.

Teavet perekonnaseisuaemetite pädevuse kohta leiate aadressil http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=581&tabela=leis.

Asutused, kelle poole huvitatud isikud peavad pöörduma (sõltuvalt juhtumist kohtud, laste ja noorte kaitse komisjonid ja perekonnaseisuaemetid)

Kohtute sisuline ja territoriaalne pädevus

Vanemlikku vastutust reguleeriv kohus on piirkondliku kohtu perekonna- ja alaealiste asjade kohtumaja (kohtusüsteemi korralduse akti artikli 123 lõike 1 punkt d). Valdkindades, mida perekonna- ja alaealiste asjade kohtumaja ei hõlma, on pädev piirkondliku kohtu tsiviilasjade kohalik kohtumaja või üldpädevusega kohtumaja.

Territoriaalse pädevuse suhtes kohaldatakse järgmisi reegleid (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artikkel 9):

pädev kohus on lapse elukohajärgne kohus menetluse algatamise ajal;

kui lapse elukoht ei ole teada, on pädev vanemliku vastutuse kandjate elukohajärgne kohus;

kui vanemliku vastutuse kandjad elavad eri kohtades, on pädev kohus vanemlikku vastutust teostava isiku elukohajärgne kohus;

vanema hooldusõiguse ühise teostamise korral on pädevaks kohtuks selle isiku elukohajärgne kohus, kellega laps koos elab, või ühise hooldusõiguse korral kohus, kuhu hagi esimesena esitati;

kui hagi puudutab kahte samade vanemate last, kes elavad eri ringkondades, on pädevaks kohtuks kohus, kuhu hagi esimesena esitati;

kui hagi puudutab rohkem kui kahte samade vanemate last, kes elavad eri ringkondades, on pädevaks kohtuks kohus, mille piirkonnas elab suurim arv lapsi;

kui laps elab menetluse algatamise ajal välismaal ja Portugali kohtul on rahvusvaheline pädevus, on asja arutamiseks ja otsuse tegemiseks pädev hageja või kostja elukoha järgne kohus;

kui hageja ja kostja elavad välismaal ja Portugali kohtul on rahvusvaheline pädevus, arutab asja Lissaboni perekonna- ja alaealiste asjade kohtumaja (*Juízo de Família e Menores de Lisboa*) Lissaboni kohturingkonnas;

piiramata seotud hagide kohta kehtivaid norme ja konkreetse seaduse sätteid, ei ole pärast menetluse algatamist tekkivad faktilised muudatused olulised.

Laste ja noorte kaitse komisjonide sisuline ja territoriaalne pädevus (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 79)

Laste ja noorte kaitse komisjonid on pädevad küsimustes, mis on seotud ohustatud laste ja noorte hooldust ja kaitset käsitlevate menetlustega, kui vanemate kokkulepe on olemas ja alaealine ei esita vastuväidet.

Territoriaalse kohtualluvuse suhtes kehtivad järgmised reeglid.

Hooldus- ja kaitsemeetmeid on pädev kohaldama laste ja noorte kaitse komisjon või kohus, mis asus alaealise elukohas olukorra kohta teate saamise või kohtumenetluse alguse ajal.

Kui lapse või noore elukoht ei ole teada ja seda ei ole võimalik kindlaks määrata, siis on pädev lapse asukohajärgne kaitsekomisjon.

Alaealise asukohajärgne kaitsekomisjon astub lapse viivitamatuks kaitsmiseks kiiresti vajalikud sammud ja võtab vajalikud meetmed.

Kui lapse või noore elukoht muutub pärast muu kui kaitsemeetme kohaldamist kauemaks kui kolmeks kuuks, edastatakse juhtum uue elukoha järgsele laste ja noorte kaitse komisjonile.

Hooldus- ja hooldusperega seotud kaitsemeetme rakendamine ei sisalda lapse või noore elukoha muutmist.

Lapse või noore hoolduspere asukohaks oleva omavalitsuse või ringkonna järgse territoriaalse pädevusega kaitsekomisjon teeb koostööd hooldus- ja kaitsemeetmeid kohaldanud komisjoniga määral, mis on vajalik sel eesmärgil kohaldatud meetme tõhusaks järelkontrolliks.

Perekonnaseisuaametite sisuline ja territoriaalne pädevus (13. oktoobri 2001. aasta dekreetseaduse nr 272/2001 artiklid 6 ja 12–14 – riigiprokuröri büroo ja perekonnaseisuaameti pädevusse kuuluvad asjad)

Perekonnaseisuaametid on asjast sõltuvalt pädevad kinnitama vanemliku vastutusega seotud kokkulepet, kui see on esitatud eraldi või lisatud vastastikusel kokkuleppel abielulahutuse või lahusele tootlustele.

Perekonnaseisuaametitel on asjast sõltuvalt pädevus tegeleda vastastikusel kokkuleppel toimuva abielulahutuse või lahusele menetlusega ja võtta vastu sellega seotud otsuseid, kaasa arvatud kinnitada vanemlikku vastutust käsitlevaid lisatud kokkuleppeid.

Territoriaalse pädevuse reegleid perekonnaseisuaametitele ei kohaldata. Teisisõnu võivad pooled pöörduda ükskõik millisesse perekonnaseisuaameti.

Pädevus ühendava teguri alusel (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 81)

Kui sama lapsega seoses algatatakse eraldi tsiviilõiguslik eestkostemenetlus ning hooldus- ja kaitsemenetlus, kaasa arvatud laste ja noorte kaitse komisjoni menetlused või haridusliku eestkoste menetlus, tuleb neid olenemata nende seisust käsitleda liidetud juhtumitena ning nende juhtumite arutamiseks pädev kohtunik on see, kelle juures menetlus esimesena algatati;

eelmise punkti sätteid ei kohaldata tsiviilõigusliku eestkoste meetmetele, mis on seotud emaduse või isaduse automaatse kontrollimisega, ega neile, mis kuuluvad perekonnaseisuaametite pädevusse, samuti neile, mis on seotud rohkem kui ühe lapsega;

lahutuse või lahusele menetluse korral liidetakse menetlusega vanema hooldusõiguse teostamist reguleeriv menetlus, elatise tagamise menetlus ning vanema hooldusõiguse teostamise keelamise menetlus.

Kui tsiviileestkoste menetlus puudutab rohkem kui ühte last või noorikut, võib algatada ühe menetluse, kui aga on algatatud eri menetlused, võib need kõik liita sellega, mis algatati esimesena, kui perekonnasuhted seda õigustavad (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 80).

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Menetlusele on juba viidatud 10. küsimusele antud vastuses.

Hoolduse ja kaitse juhtumeid ning tsiviilõigusliku eestkoste juhtumeid võib käsitleda hädaolukorra menetlustena, kui viivitus võib lapse huve kahjustada.

Sellisel juhul jätkatakse nende menetlemist kohtute puhkuse ajal.

Hädaolukordades võib igal juhul kohaldada ajutisi meetmeid.

Eelkõige on ette nähtud järgmised kiirkohtumenetlused (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 92):

prokuratuuri taotlusel annab kohus siis, kui teda teavitatakse olukordadest, mis kujutavad endast ohtu alaealise elule või kehalisele või vaimsele puutumatusele, 48 tunni jooksul välja ajutise otsuse, millega kinnitatakse lapse viivitamatuks kaitseks võetud meetmed, kohaldatakse seaduses sätestatud hooldus- ja kaitsemeetmeid või määratakse kindlaks, mis on alaealise tuleviku jaoks vajalik;

kohus teeb sel eesmärgil kokkuvõttelised ja vältimatud uurimised ning annab korraldused vajalike sammude astumiseks, et tagada oma otsuste täitmisele pööramine, ning võib kasutada politseiasutusi ja lubada nende otsuste täitmise eest vastutavatel isikutel päeval ajal igasse majja siseneda.

Eelkõige on ette nähtud järgmised kiirkohtumenetlused (ohustatud laste ja noorte kaitse seaduse artikkel 91)

Kui on oht alaealise elule või kehalisele või vaimsele puutumatusele ja vanemliku vastutuse kandjate või tegelike hooldajate nõusolek puudub, võivad ükskõik millised laste ja noorte küsimustes pädevad asutused või laste ja noorte kaitse komisjonid võtta asjakohaseid meetmeid alaealise viivitamatuks kaitseks ja taotleda kohtu või politsei sekkumist.

Sekkuv asutus teavitab prokuratuuri viivitamata või kui see ei ole võimalik, siis nii kiiresti kui võimalik.

Kuni ajani, mil kohtul on võimalik sekkuda, viib politsei lapse või noore ära, et päästa ta ohust, milles too viibib, ja tagab talle hädaolukorras kaitse hoolduspere, laste ja noorte küsimustes pädevate asutuste ruumides või muus sobivas kohas.

Prokuratuur taotleb pärast eespool nimetatud asutuse teate saamist viivitamata pädevalt kohtult kiireloomuliste õiguslike meetmete võtmist.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Jah, kohtu- ja perekonnaseisuaameti menetlustes on võimalik saada riigi õigusabi.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, 10. küsimusele antud vastuses juba märgitud viisil.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemlikku vastutust käsitleva otsuse rikkumine (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artikkel 41)

Kui üks vanematest või kolmas isik, kelle hoolde laps on usaldatud, ei täida lapse olukorraga seoses kokkulepitut või otsustatud, võib kohus omal algatusel, prokuratuuri või teise vanema taotlusel:

anda korraldus täitmise tagamiseks vajalike meetmete võtmiseks;

määrata kuni 20 arvestusühiku suurune trahv (2021. aastal oli arvestusühiku väärtus 102,00 eurot)

ning pärast vastavate eelduste kontrollimist anda rikkujale korraldus maksta lapsele, taotluse esitanud vanemale või mõlemale hüvitist.

Kui kohus on kokkuleppe kinnitanud või kohus on oma otsuse välja kuulutanud, liidetakse taotluse käsitlemine menetlusega, mille käigus kokkulepe sõlmiti või otsus välja kuulutati ja millega seoses pööratakse vastava kohtu poole, kui vastavalt pädevuse ja kohtualluvuse reeglitele on see kohus rikkumise arutamiseks pädev.

Pärast seda, kui taotlus on läbi vaadatud või menetlusele lisatud, kutsub kohtunik vanemad kohtumisele või erandjuhtudel teatab vastustajale, et ta esitaks viie päeva jooksul asjakohased vastuväited.

Kohtumisel võivad vanemad nõustuda vanema hooldusõiguse teostamise osas kokkulepitu muutmisega, võttes arvesse lapse huve.

Kui külastuskorraldust ei peeta kinni, kui vastustaja ei võta kohtumisest osa, ei esita seisukohti või kui tema seisukohad on ilmselt põhjendamatud, võib kohus anda korralduse lapse üleandmiseks, nii et külastuskorraldust on võimalik kinni pidada, määra kindlaks, kus külastused peavad toimuma, ja tagades kohtu tehniliste nõustajate kohalviibimise.

Vastustajale teatakse, et ta peab lapse kindlaksmääratud viisil loovutama ja talle võidakse määrata trahv.

Kui kohtumist kokku ei kutsuta või kui vanemad ei jõua kokkuleppele, suunab kohtunik pooled lepitusmenetlusse (kui vanemad sellega nõus on) või spetsiaalsele tehnilisele ärakuulamisele ja teeb seejärel otsuse.

Kui määratakse trahv ja seda ei tasuta 10 päeva jooksul, läheb asi täitemenetlusse.

Selline võimalus on ette nähtud ja reguleeritud tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistikuga, mis on kinnitatud 8. septembri 2015. aasta seadusega nr 141/2015, mille leiate aadressil http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=2428A0048&nid=2428&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&so_miolo=&nversao=#artigo.

Elatisnõuete täitmisele pööramine

Selleks et jõustada elatise tagamine, võib kasutada kolme alternatiivset meetet: ärakuulamine seoses vanemliku vastutuse rikkumisega, nagu on viidatud eespool; elatise tagamise täitmisele pööramisele eelnev ärakuulamine, nagu on viidatud allpool; või elatist puudutavad spetsiaalsed täitemeetmed, nagu on viidatud allpool.

Täitmisele pööramisele eelnev ärakuulamine maksmisele kuuluva elatise sissenõudmiseks (tsiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistiku artikkel 48)

Kui seaduse järgi elatise maksmiseks kohustatud isik ei maksa tasumisele kuuluvaid summasid 10 päeva jooksul alates maksetähtpäevast, toimitakse järgmiselt:

kui isik on avaliku sektori töötaja, arvatakse vastavad summad maksetähtpäeval maha kohtu taotluse alusel, mis on esitatud avaliku sektori tööandjale;

kui isik on palgatöötaja, arvatakse summad maha sissetulekust või palgast; sellisest mahaarvamisest teavitatakse tööandjat ja tööandja võtab endale hoiulevõtja rolli;

kui isik saab renti, pensioni, hüvitisi, komisjonitasusid, protsente, rahalist tulu, lisatasusid, toetusi või sarnast tulu, tehakse mahaarvamine nendest maksetest, kui need kuuluvad tasumisele või krediteerimisele, esitades vajalikud nõuded või teated isikutele, kellel on palutud võtta hoiulevõtja roll.

Mahaarvatud summad katavad ka eelnevalt kogunenud elatise ja makstakse otse nende saamiseks õigustatud isikutele.

Elatist puudutavad spetsiaalsed täitemeetmed

Kui elatis kuulub maksmisele alaealistele, võib elatist saada õigustatud isik teise võimalusena algatada elatise saamiseks spetsiaalsed täitemeetmed, nagu on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 933. Seega saab ühe menetluse raames tasumisele kuuluvad summad, tasumata summad või edaspidi tasumisele kuuluvad summad täielikult sisse nõuda. Täitemeetmete puhul võib elatist saada õigustatud isik kasutada laiemaid täitmisele pööramise vahendeid, näiteks arestimist ja sissetuleku pantimist.

Elatist puudutavate spetsiaalsete täitemeetmete puhul võib taotleja nõuda: teise poole saadavatest summadest, palgast või pensionist ühe osa väljamõistmist; või elatisvõlgnikule kuuluvale sissetulekule pandi seadmist. Väljamõistmine või pantimine toimub arestimisest sõltumatult ja selle eesmärk on tagada tasumata summade ja edaspidi tasumisele kuuluvate summade maksmine.

Kui taotluse esitaja taotleb summade, palga või pensioni väljamõistmist, teavitatakse nende summade või vastavate maksete käsitlemise eest vastutavat asutust, et ta on kohustatud maksuma väljamõistetud osa otse taotluse esitajale. Väljamõistetud summa tuleb kanda iga kuu taotluse esitaja pangakontole, pangakonto number tuleb esitada esialgses taotluses.

Kui taotluses nõutakse sissetulekule pandi seadmist, tuleb täpsustada vara, millega see on seotud, ja täitevametnik nõuab, et panditaks see vara, mida peetakse piisavaks, et katta tasumata ja edaspidi tasumisele kuuluv elatis.

Elatist saada õigustatud isik võib endiselt nõuda ka elatisvõlgniku vara arestimist. Arestimine võib hõlmata vallas- ja kinnisvara, pangahoiuseid, krediidiõigusi, äriettevõtteid või ettevõtte osi.

Kui arestitud vara müüakse elatisvõla katteks, ei tohiks anda korraldust ülemäärase summa elatisvõlgnikule tagastamiseks, kuni tasumisele kuuluva elatise maksmine on tagatud ulatuses, mida kohtunik peab asjakohaseks, välja arvatud juhul, kui esitatakse tagatis või muu sobiv garantii.

Elatisevõlgnik tuleks kohtusse kutsuda alles pärast sissetuleku aresti/väljamõistmise/pantimise toimumist. Elatisvõlgniku vastuseis täitmisele või arestile täitmist ei peata.

Kui elatise sissenõudmise spetsiaalse täitemeetme ajal taotletakse elatismaksete muutmist või lõpetamist, liidetakse see taotlus täitemenetlusega.

Tsiviilseadustiku kehtiva versiooniga saab portugali keeles tutvuda aadressil http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=1959&tabela=leis
15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Tunnustamine

Vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse tunnustamine teises liikmesriigis, mis on seotud nõukogu 25. juuni 2019. aasta määrusega nr 2019/1111 (uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määrus), toimub automaatselt. Ehk otsuse tunnustamiseks ei ole vaja erimenetlust.

Selleks et Portugalis täita uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruse kohane otsus vanemliku vastutuse kohta, mis on tehtud teises liikmesriigis, peab asjaomane pool pöörduma nimetatud otsuse täidetavaks tunnustamiseks kohtusse.

Uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruse artiklis 42 on siiski sätestatud kaks juhtumit, mil täidetavaks tunnustamist ei ole vaja taotleda ja vastavalt uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määrusele otsuse teinud kohtu väljastatud tõendist piisab teises liikmesriigis tehtud otsuse täitmiseks Portugalis. See toimub järgmiste otsuste korral: külastusõigusega seotud otsused ja otsused, millega antakse korraldus lapse tagasitoomiseks ja mille on teinud pädev kohus pärast tagasitoomisest keeldumise otsust vastavalt rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslike küsimusi käsitleva Haagi 1980. aasta konventsiooni artiklile 13.

Territoriaalne pädevus täidetavuse taotlemiseks

Territoriaalne pädevus täidetavuse taotlemiseks on sätestatud uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruses järgmiselt: taotlus tuleb esitada elatisvõlglaste elukohajärgsesse kohtusse või elatist õigustatud saama lapse elukohajärgsesse kohtusse või nende ühendavate tegurite puudumise korral täitmiskoha järgsesse kohtusse.

Nõuded ja dokumendid, mis tuleb täidetavaks tunnistamise taotlusele lisada

Nõuded ja dokumendid, mis tuleb täidetavaks tunnistamise taotlusele lisada, on kehtestatud uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määrusega. Kokkuvõttes peab taotleja täidetavuse tunnistamise taotlusele lisama kohtuotsuse kinnitatud ärakirja, otsuse kohta väljastatud tõendi, kasutades ümber sõnastatud Brüsseli IIa määruse III lisa; juhul kui otsus on tehtud, ilma et kostja oleks kohale ilmunud või seda vaidlustanud, tõendid selle kohta, et kostja ja hageja olid kohale kutsutud või et nad on ühemõtteliselt otsust aktsepteerinud.

Täitmistaotlusele kohaldatav menetlus, mis on sätestatud uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruses

Kohaldatavat menetlust reguleerivad uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määrusega kehtestatud normid ja selles määruses sätestamata aspektide puhul Portugali tsiviilkohtumenetluse riigisiseseid normid.

Määrusest tuleneb seega, et täitmiseotsusele ei eelne vaidlustamine ja taotluse võib tagasi lükata üksnes ühel nimetatud määruses ettenähtud põhjustest.

Kumbki pool võib esitada täitmiseotsuse kohta apellatsioonkaebuse sätestatud tähtaja jooksul. Portugali kohus võib otsustada, et välisriigi kohtu otsus kuulub täitmisele osaliselt, kuid ei saa seda sisuliselt läbi vaadata.

Kohaldatavad Portugali tsiviilmenetluse normid

Täidetavaks tunnistamise taotlus tuleb esitada piirkondliku kohtu juures asuvalle perekonna- ja alaealiste asjade kohtumajale. Perekonna- ja alaealiste asjade kohtumaja puudumise korral tuleb taotlus esitada piirkondliku kohtu tsiviiliasjade kohalikule kohtumajale või üldpädevusega kohtumajale.

Tegemist on deklaratiivse liihthagiga, nagu on ette nähtud Portugali tsiviilkohtumenetluse seadustikus koos uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruses sätestatud täpsustustega.

Kuna edasikaebamine on väärtusele vaatamata alati lubatud, on advokaadi nimetamine kohustuslik.

Prokuratuur võib võtta meetmeid alaealise huvide kaitseks.

Esialgses taotluses peab taotluse esitaja (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 552):

nimetama kohtu ja vastava kohtunikku, kellele hagi esitatakse, ja määratlema pooled, märkides nende nimed, elukohad või viibimiskohad ja võimaluse korral isiku- ja maksukohustuslasena registreerimise numbrid, ametikohad ja töökohad;

märkima oma juriidilise esindaja töökoha aadressi;

märkima hagi liigi;

esitama hagi põhjustavad olulised asjaolud ja hagi aluseks olevad õiguslikud põhjendused;

sõnastama taotluse;

nimetama nõude summa;

määrama kohtusse kutsumise eest vastutava täiteametniku või selle eest vastutava kohtuesindaja;

taotlema tõendite kogumist, sellisel juhul tuleb taotlusele lisada uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruses sätestatud teave;

lisama dokumendi, mis tõendab kohtulõivu tasumist või riigi õigusabi andmist sellise lõivu maksmisest vabastamise kaudu, kaasa arvatud juhul, kui selline vabastus anti otsuse teinud liikmesriigis.

Juriidilised esindajad esitavad esialgse taotluse ja dokumendid elektrooniliselt, kasutades kohtute tegevust toetavat arvutisüsteemi <https://citius.tribunaisnet.mj.pt/>.

Sama menetlust kohaldatakse juhul, kui hagi esitab prokuratuur alaealise huvide kaitseks. Prokuratuur on kuludest vabastatud, kui ta tegutseb alaealise huvide kaitseks.

Arvutisüsteemile juurdepääsemiseks peavad advokaadid, advokaadikandidaadid ja õigusnõustajad olema registreeritud asutuses, mis vastutab arvutisüsteemile juurdepääsu eest.

Kui hagiga seoses ei määrata esindajat ja poolt ei abistata või kui poolt abistab esindaja, kuid viimatinimetatul on õigustatud põhjus, mis takistab tal menetluskohustuste esitamist elektrooniliselt, võib esialgse taotluse ja dokumendid esitada ühel järgmistest viisidest:

esitamine kohtukantsleile, mispuhul on menetlustoimingu kuupäevaks esitamise kuupäev;

saatmine tähtitud postiga, mispuhul on menetlustoimingu kuupäevaks postitempli kuupäev;

saatmine faksi teel, mispuhul on menetlustoimingu kuupäevaks faksi saatmise kuupäev.

Kui kohus on esialgse taotluse ja lisatud dokumendid kätte saanud, registreeritakse need ametlikult ja saadetakse nõuetekohaselt laiali. Kohtunik kontrollib, et kogu vajalik teave on olemas ja et puuduvad uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruses sätestatud keeldumise põhjused, ning tunnustab otsuse täidetavaks.

Täidetavaks tunnistamise otsusest teavitatakse seejärel pooli.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Uuesti sõnastatud Brüsseli IIa määruse artiklis 30 on huvitatud isiku jaoks ette nähtud võimalus taotleda liikmesriigis teises liikmesriigis väljastatud, vanemlikku vastutust käsitleva otsuse **mittetunnustamist**.

Sellisel juhul on kohus, kelle poole tuleks Portugalis poolel pöörduda, ja kohaldatavad menetlusnormid need, mis on märgitud 15. küsimusele antud vastuses, koos järgmise selgitusega: tegemist on mittetunnustamise liihthagiga. Sellel on tagajärjed seoses tõendamiskohustust käsitlevate normidega, kuna Portugali õiguse kohaselt on mittetunnustamise hagide korral kostja kohustatud tõendama asjaolusid, mis moodustavad nõutava õiguse aluse (tsiviilseadustiku artikli 343 lõige 1).

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanemate ja laste vahelisi suhteid reguleerivad (tsiviilseadustiku artikkel 57):

selle riigi õigusaktid, mille kodanikud mõlemad vanemad on;

selle puudumise korral

vanemate hariliku viibimiskoha järgsed õigusaktid;

või kui vanemad viibivad harilikult eri riikides, siis

lapse suhtes kohaldatavad personaalse õiguse aktid.

Personaalne õigus on isiku kodakondsuse järgne õigus (tsiviilseadustiku artikkel 31).

Kodakondsuseta isikute puhul on kodakondsuseta isiku suhtes kohaldatav õigus tema elukohariigi õigus. Kui kodakondsuseta isik on alaealine või piiratud teovõimega isik, kohaldatakse tema suhtes tema alalise elukoha riigi õigust (tsiviilseadustiku artikli 32 lõiked 1 ja 2).

Kohaldatavad õigusaktid

 Tsiviilseadustik

 Tsiviilkohtumenetluse seadustik

 [Vahenduse üldpõhimõtted](#)

 [Perelepitussüsteem \(22. oktoobri 2018. aasta rakendusmäärus nr 13/2018\)](#)

 [Tsiiviilõigusliku eestkostemenetluse õigusraamistik](#)

 [Ohustatud laste ja noorte kaitse seadus](#)

 [Kohtukorralduse seadus](#)

 [Õiguskaitse kättesaadavus ja kohtutesse pöördumise võimalused](#)

 [Riigiprokuratuuri ja perekonnaseisumetite pädevusse kuuluvad menetlused](#)

 [25. juuni 2019. aasta määrus \(EL\) nr 2019/1111, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve \(uuesti sõnastatud\)](#)

NB!

Käesolevas teabelehes sisalduv teave ei ole tsiviil- ja kaubandusliku käsitleva Euroopa õigusala koostöö võrgustiku kontaktisiku, kohtute või muude üksuste ja ametiasutuste jaoks siduv. Tuleb tutvuda ka kehtivate õigusaktidega, mida võidakse korrapäraselt ajakohastada või kohtupraktikas teisiti tõlgendada.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 05/04/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Rumeenia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Rumeenia tsiviilseadustikus (*Codul Civil*) kasutatakse terminit „**vanema hooldusõigus**” (*autoritatea părintească*). **Vanema hooldusõiguse all mõistetakse** kõiki õigusi ja kohustusi, mis vanemal on seoses lapse isiku ja tema varaga. Õigused ja kohustused kuuluvad võrdselt mõlemale vanemale ning neid teostatakse lapse huvidest lähtuvalt. Vanema hooldusõigust teostatakse seni, kuni laps omandab täieliku teovõime.

Vanemate õigused ja kohustused (mis on sätestatud tsiviilseadustiku artiklites 487–499 ja seaduses nr 272/2004 (*Legea nr. 272/2004*) laste õiguste kaitse ja edendamise kohta) hõlmavad seoses lapse isikuga järgmist:

õigus ja kohustus luua lapse identiteet ja seda säilitada. Vanemad registreerivad lapse kohe pärast sündi ning lapsel on õigus nimele ja kodakondsusele.

Vanemad valivad lapse ees- ja perekonnanime;

õigus ja kohustus last kasvatada. Vanematel on õigus ja kohustus laps üles kasvatada, hoolitseda lapse tervise ning füüsilise, vaimse ja intellektuaalse arengu eest, samuti talle hariduse andmise ning tema väljaõppe ja kutsealase koolituse eest kooskõlas oma veendumustega ning vastavalt lapse eripärale ja vajadustele;

õigus ja kohustus valvata lapse järele;

õigus ja kohustus anda lapsele ülalpidamist. Vanemad on kohustatud andma solidaarselt alaealisele lapsele ülalpidamist. Vanemad on kohustatud toetama oma täiskasvanud last kuni kooli lõpetamiseni, kui laps jätkab õpinguid, kuid mitte kauem kui lapse 26aastaseks saamiseni;

õigus võtta lapse suhtes teatavaid distsiplinaarmeetmeid. Keelatud on võtta teatavaid meetmeid, näiteks kohaldada teatavaid füüsilisi karistusi, mis kahjustaksid lapse füüsilist, vaimset või emotsionaalset seisundit;

õigus taotleda lapse tagasitoomist mis tahes isikult, kellel puudub õigus lapse enda juures hoidmiseks;

vanemate õigus lapsega kokku saada. See õigus on seotud lapse õigusega mitte olla oma vanematest lahutatud muudel kui erandlikel ja ajutistel põhjustel (nt asendushooldusele paigutamine);

vanema õigus säilitada lapsega isiklik kontakt. Lapsega isikliku kontakti säilitamine on võimalik näiteks järgmisel viisil: vanem külastab last tema elukohas, vanem külastab last koolis, laps veedab vaheajad kordamööda mõlema vanemaga;

õigus määrata kindlaks lapse elukoht. Alaealine laps elab koos oma vanematega. Kui vanemad ei ela koos, otsustavad nad lapse elukoha üle vastastikusel kokkuleppel. Kui vanemad kokkuleppele ei jõua, teeb otsuse eestkostekohus (*Instanța de tutelă*);

õigus anda nõusolek lapse kihlumiseks ja abiellumiseks, kui laps on 16aastaseks saanud alaealine; õigus anda nõusolek lapse lapsendamiseks;

õigus vaidlustada ametiasutuste poolt seoses lapsega võetud meetmed ning esitada taotlusi ja hagiisid enda ja lapse nimel.

Vanemate õigused ja kohustused (mis on sätestatud tsiviilseadustiku artiklites 500–502) seoses lapse varaga võivad hõlmata järgmist:

lapse vara valitsemine. Vanemal puudub õigus lapse vara käsutada (samuti puudub lapsel õigus käsutada vanema vara), kuid eksisteerib pärimis- ja ülalpidamisõigus. Vanematel on õigus ja kohustus valitseda nende alaealise lapse vara ning esindada last tsiviilõiguslike dokumentide vormistamisel või anda oma nõusolek nende dokumentide vormistamiseks. Pärast 14aastaseks saamist teostab alaealine laps oma õigusi ja täidab oma kohustusi ise, kuid tal peab olema vanemate ja vajaduse korral eestkostekohtu nõusolek;

õigus ja kohustus esindada alaealist last tsiviilõiguslike dokumentide vormistamisel või anda oma nõusolek selliste dokumentide vormistamiseks. Enne lapse 14aastaseks saamist esindavad teda tsiviilõiguslike dokumentide vormistamisel vanemad, sest lapsel puudub täielikult teovõime. Vanuses 14–18 aastat teostab laps oma õigusi ja täidab oma kohustusi ise, kuid piiratud teovõime tõttu peab tal olema vanemate eelnev nõusolek.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Õigused ja kohustused kuuluvad võrdselt mõlemale vanemale (tsiviilseadustiku artikli 503 lõige 1) järgmistel juhtudel: kui vanemad on abielus; pärast abielulahutust (tsiviilseadustiku artikkel 397); kui väljaspool abielu sündinud lapse puhul on tuvastatud tema põlvnemine mõlemast vanemast ja vanemad elavad koos (tsiviilseadustiku artikli 505 lõige 1).

Vanema hooldusõigust teostavad (lahus elavad) vanemad ebavõrdselt järgmistel juhtudel: kui abielu lahutatakse ja kohus leiab, et on lapse huvides, et vanema hooldusõigust teostaks ainult üks vanem (tsiviilseadustiku artikkel 398); abielu lahutamise korral (tsiviilseadustiku artikli 305 lõige 2); kui laps sündis väljaspool abielu ja vanemad ei ela koos (tsiviilseadustiku artikli 505 lõige 2).

Vanema hooldusõigust teostab üks vanem vastavalt tsiviilseadustiku artiklile 507, kui teine vanem on surnud või kui temalt on vanema õigused ära võetud või kui talle on seatud keeld jne.

Vanemad teostavad piiratud hooldusõigust, kui õigused ja kohustused kuuluvad kolmandale isikule või hoolekandeesutusele (tsiviilseadustiku artikkel 399).

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui laps on saanud 14aastaseks, on vanemal õigused ja kohustused ainult seoses lapse isikuga. Lapse varaga seotud õigused ja kohustused kuuluvad lapse eestkostjale või kolmandale isikule.

Alaealised võetakse eestkoste alla siis, kui mõlemad vanemad on surnud, nende isikud ei ole teada, nad on vanema õigustest ilma jäetud või neile on määratud kriminaalkaristus, mistõttu nad ei saa vanema õigusi teostada, nende suhtes on väljastatud keelav kohtumäärus, nad on teadmata kadunud või surnuks tunnistatud, ning kui kohus teeb lapsendamissuhte lõppemise korral otsuse, et eestkoste seadmine on lapse huvides.

Eestkoste seatakse juhul, kui lapse eest ei hoolitse kumbki vanem pärast seda, kui neilt on võetud õigus teostada vanema õigusi.

Erandkorras võib eestkostekohus otsustada paigutada laps elama sugulase või mõne muu perekonna või isiku juurde, kui nad annavad selleks oma nõusoleku, või anda laps hoolekandeesutuse hoolde.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Põhimõtteliselt on pärast lahutust vanematel ühine hooldusõigus või antakse hooldusõigus ainult ühele vanematest, kui selleks on mõjuvad põhjused, võttes arvesse lapse huve. Teisel vanemal säilib õigus jälgida lapse kasvatamist ja talle hariduse andmist ning tal on õigus anda nõusolek lapsendamiseks.

Erandkorras võib eestkostekohus otsustada paigutada laps elama sugulase või mõne muu perekonna või isiku juurde, kui nad annavad selleks oma nõusoleku, või anda laps hoolekandeesutuse hoolde. Nad teostavad lapse suhtes vanemate õigusi ja kohustusi (tsiviilseadustiku artikkel 399).

Kui tegemist on väljaspool abielu sündinud lapsega ja on tuvastatud tema põlvnemine mõlemast vanemast, teostavad vanema hooldusõigust mõlemad vanemad ühiselt ja võrdselt, kui nad elavad koos. Kui väljaspool abielu sündinud lapse vanemad ei ela koos, teostab vanema hooldusõigust ainult üks vanematest.

Abikaasade vastastikusel kokkuleppel võidakse abielu lahutada notari juures isegi juhul, kui on olemas abielust sündinud lapsed, väljaspool abielu sündinud lapsed või lapsendatud lapsed või kui abikaasad saavutavad kokkuleppe kõigis küsimustes, mis käsitlevad perekonnanime kasutamist pärast lahutust, vanema hooldusõiguse teostamist mõlema vanema poolt, laste lahutusjärgse eluaseme kindlaksmääramist, eraldi elava vanema ja iga lapse vaheliste isiklike suhete säilitamist ning vanemate poolt lapse kasvatamisse, harimisse, koolitamisse ja kutseõppesse antava panuse kindlaksmääramist. Kui sotsiaaluuring näitab, et abikaasadevaheline ühist hooldusõigust või lapse eluaseme kindlaksmääramist käsitlev kokkulepe ei teeni lapse huve, jätab notar abielu lahutamise avalduse rahuldumata ja soovitab abikaasadel kohtu poole pöörduda.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Eestkostekohtu nõusolekul võivad vanemad kokku leppida vanema hooldusõiguse teostamises või lapse kaitsmiseks võetavates meetmetes, kui see on lapse huvides (tsiviilseadustiku artikkel 506).

Pooled võivad – ka ilma kohtukutseta – kohtusse ilmuda igal ajal asja kohtuliku arutamise kestel eesmärgiga taotleda, et kohus kinnitaks nendevahelise toimu, s.t teeks otsuse kiirmenetluse korras. Kiirmenetluse otsus on lõplik ja kuulub täitmisele.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Enne kohtu poole pöördumist on vahenduse kasutamine vabatahtlik. Asja kohtuliku arutamise ajal on kohtuasutused kohustatud teavitama menetlusosalisi vahenduse kasutamise võimalusest ja eelistest. Kui vahenduse tulemusel kokkulepet ei saavutata, lahendatakse vaidlusküsimused kohtus.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Vt küsimusele nr 1 antud vastus.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kui kohus otsustab, et vanema hooldusõigust teostab ainult üks vanematest, on asjaomasel vanemal õigus teha kõigis lapsega seotud küsimustes otsuseid ainuisikuliselt. Teisel vanemal säilib õigus kontrollida, kuidas toimub lapse kasvatamine ja talle hariduse andmine, ning tal on samuti õigus anda nõusolek lapsendamiseks.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Vanemad teostavad hooldusõigust ühiselt ja võrdselt. Kui üks vanematest teeb ilma teise vanemata vanema õiguste teostamiseks ja vanema kohustuste täitmiseks igapäevase õigustoimingu heas usus toimivate kolmandate isikutega, siis eeldatakse, et tal on selleks teise vanema nõusolek.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Eestkoste- ja perekonnaasju menetleva kohtu (ringkonnakohus või – kui see on asjakohane – laste- ja perekonnaasjade kohus) pädevusse kuuluvaid avaldusi, mis käsitlevad üksikisikute kaitset, lahendatakse selles kohtus, kelle tööpiirkonnas asub kaitstava isiku elu- või asukoht (tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*Codul de Procedură Civilă*) artikkel 94).

Põlvnemise tuvastamisega seotud avaldusi on pädev menetlema hageja elukohajärgne kohus ning ülalpidamiskohustustega (sealhulgas riiklike lapsetoetustega) seotud avaldusi on pädev menetlema see kohus, kelle tööpiirkonnas avalduse esitanud ülalpidamist saama õigustatud isik elab.

Hagiavaldusele tuleb lisada alaealise lapse sünnitunnistuse koopia, isikut tõendava dokumendi koopia, abielu lahutamist käsitleva kohtuotsuse koopia, vahenduskokkulepe (kui see on olemas) ja mis tahes muud dokumendid, mida peetakse asja lahendamise seisukohast kasulikuks. Avalduse esitamisel ei tule tasuda templimaksu.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kohtu esimehe määrusega võib kohus kogu lahutusmenetluse jooksul võtta ajutisi meetmeid (kohaldatakse lühikeste menetlustähtaegadega erimenetlust), mis käsitlevad alaealise lapse eluaseme kindlaksmääramist, ülalpidamiskohustusi, riikliku lapsetoetuse sissenõudmist ja perekonna ühise eluaseme kasutamist (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 919).

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Menetlusabi võidakse taotleda kooskõlas erakorralise määrusega nr 51/2008 (*Ordonanța de Urgență nr. 51/2008*) tsiviilasjades antava õigusabi kohta, mida on muudetud seadusega nr 193/2008 (*Legea nr. 193/2008*), hiljem muudetud kujul.

Menetlusabi võidakse anda eraldi või kumulatiivselt advokaadipoolse abistamise, eksperdi, tõlkija või tõlgi tasude maksmise ja kohtutäituri tasu maksmise vormis, samuti kohtukulude maksmisest vabastamisena, nende kulude vähendamiseks või kulude osamaksetena või edasilükatud maksetena tasumise võimaldamisena.

Täielikku menetlusabi antakse neile isikutele, kelle igakuine netosissetulek perekonnaliikme kohta oli alla 300 Rumeenia leu viimase kahe kuu jooksul enne taotluse esitamist. Kui sissetulek on alla 600 Rumeenia leu, antakse menetlusabi 50 % ulatuses. Kehtestatud tingimused ei takista siiski menetlusabi saada neil isikutel, kelle ressursid ületavad piirsummasid, kui nad tõendavad, et nad ei saa õiguskulusid kanda tulenevalt nende elu- või asukohariigi ja kohtu asukohariigi elatustaseme erinevusest.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Vanema hooldusõiguse teostamisega seotud asjades (mis on algatatud lahutusasjade raames või eraldi hagi alusel) tehtud kohtuotsuse peale saab 30 päeva jooksul pärast otsuse tegemist esitada üksnes apellatsiooni. Pooltevahelise kokkuleppe kinnitamiseks tehtud kiirmenetluse otsusega seoses saab üksnes taotleda kohtulikku läbivaatamist.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kui kohustatud isik ei täida vabatahtlikult oma kohustust, peab õigustatud isik teavitama sellest kohtutäiturit. Kohtutäitur pöördub otsuse täidetavaks tunnistamiseks täitemenetlust läbiviiva kohtu poole. Selles küsimuses tehakse otsus kinnisel istungil menetluse pooli kohtusse kutsumata.

Täitmisele pööramise taotluse rahuldamise korral saadab kohtutäitur vanemale või sellele isikule, kelle hoolde on alaealine usaldatud, määruse ja kohtukutse, milles ta teatab kuupäeva, mil asjaomane isik peab koos alaealisega kohtusse ilmuma, et õigustatud isik saaks lapse enda hoolde võtta, või näeb ette, et asjaomane isik peab võimaldama teisel vanemal teostada õigust alaealisega isiklikult suhelda.

Kui kohustatud isik ei täida oma kohustust, viib kohtutäitur läbi sundtäitmise sotsiaalabi ja lastekaitse peadirektoraadi esindaja ning vajaduse korral psühholoogi ja politseiametnike juuresolekul. Alaealist on otsuse täitmisele pööramisel keelatud ähvardada või survestada.

Kui kohustatud isik ei täida oma kohustust, kehtib kohtu määratud karistus kuni otsuse täitmiseni ja kohtutäitur palub prokuröril esitada süüdistus.

Alaealise keeldumise korral esitab täitevametnik sotsiaalabi ja lastekaitse peadirektoraadi esindajale ametliku aruande ning pädev kohus suunab alaealise nõustamisele, mille lõpus koostab aruande psühholoog. Kui pärast sundtäitmise jätkamist alaealine keeldub, võib õigustatud isik pöörduda kohtu poole karistuse määramiseks.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Vanema hooldusõigust käsitleva otsuse tunnustamisega seoses kohaldatakse määruse (EÜ) nr 2201/2003 sätteid. Avaldus tuleb esitada sellele üldkohtule, kelle tööpiirkonnas asub kostja elukoht või alaline asukoht Rumeenias. Tunnustamisotsuse peale võib esitada apellatsiooni territoriaalse pädevusega apellatsioonikohtule (*Curtea de Apel*) või selle võib vaidlustada, taotledes kohtulikku läbivaatamist Kõrgemas Kassatsioonikohus (*Înalta Curte de Casație și Justiție*).

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Vanema hooldusõigust käsitleva otsuse tunnustamise vaidlustamiseks võib huvitatud isik pöörduda selle üldkohtu poole, kelle tööpiirkonnas asub kostja elukoht või alaline asukoht Rumeenias.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Tsiviilseadustiku artiklis 2611 on sätestatud, et vanema hooldusõigust ja laste kaitset käsitlevates asjades kohaldatav õigus määratakse kindlaks vastavalt vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioonile, mis võeti vastu 19. oktoobril 1996. aastal Haagis ja mis ratifitseeriti seadusega nr 361/2007.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 16/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus – Sloveenia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus on õigussuhe, mida reguleeritakse **perekonnaõigusega**. Suhted algavad lapse sünni või isaduse ja emaduse kindlaksmääramisega.

Sloveenia õigussüsteemis on vallalistele vanematele sündinud lastel samad õigused kui abielus vanematele sündinud lastel. Sloveenia õigusaktides on omaks võetud täislapsendamise süsteem, mis tähendab, et lapsendatud lapsi käsitletakse bioloogiliste lastega samal viisil.

Õiguslik alus on sätestatud Sloveenia põhiseaduse (*Ustava Republike Slovenije*) artiklis 54, mille kohaselt on vanematel õigus ja kohustus oma lapsi ülal pidada, neile haridust anda ja neid kasvatada. Kõnealuse õiguse ja kohustuse võib tühistada või seda piirata ainult seaduses sätestatud põhjustel, et kaitsta lapse huve. Abielus mitteolevatele vanematele sündinud lastel on samad õigused mis abielus vanematele sündinud lastel.

Vanemlik vastutus hõlmab vanemate kõiki õigusi ja kohustusi eesmärgiga tagada oma parimate võimete kohaselt tingimused, mis on vajalikud lapse igakülgseks arenguks. Kaks vanemat jagavad vanemlikku vastutust (perekonnaseadustiku [*Družinski zakonik*] artikkel 6).

Vanemad peavad kaitsma oma lapse huve kõikides lapsega seotud tegevustes ning austama lapse kasvatamisel tema identiteeti, isiksust ja väärikust.

Vanemad on kõigi teiste ees eelisseisus oma lapse eest hoolitsemisel ja tema huvides tegutsemisel. Vanemad tegutsevad lapse huvides juhul, kui nad eeskätt lapse isiksust, vanust, arengutaset ja soove arvestades kannavad hoolt lapse materiaalsete, emotsionaalsete ja psühhosotsiaalsete vajaduste eest –

tegutsedes viisil, millest ilmneb nende hool ja vastutus lapse suhtes –, suunavad last piisaval määral ning soodustavad tema arengut (perekonnaseadustiku artikkel 7).

Vanemad kannavad esmast vastutust lapse hooldamise, kasvatamise ja arengu eest võrdselt. Vanematele peavad olema esmatähtsad lapse huvid ning vanemliku vastutuse teostamisel abistab vanemaid riik.

Vanemlik vastutus hõlmab vanemate õigusi ja kohustusi seoses lapse elu, tervise, kasvatuse, kaitse, hoolduse, tema järele valvamise ja haridusega, samuti vanemate õigusi ja ülesandeid seoses lapse esindamise ja ülalpidamisega ning tema vara valitsemisega. Perekonnaseadustikus sätestatud tingimustel võib pädev asutus piirata ühe või mõlema vanema vanemlikku vastutust või võtta vanemliku vastutuse ühelt või mõlemalt vanemalt ära.

Vanemate kohustus on kanda hoolt oma lapse elu ja tervise eest ning teda kaitsta, ülal pidada, kasvatada ja tema järele valvata. Lapsele tuleb tagada tervislikuks kasvamiseks ja tasakaalustatud isiklikuks arenguks vajalikud tingimused ning aidata tal õppida iseseisvalt toime tulema; vanemad peavad last ülal pidama kooskõlas perekonnaseadustiku sätetega ning oma parimate võimete kohaselt tagama, et laps saaks õppida ja omandada haridust vastavalt oma võimetele, annetele ja soovidele (perekonnaseadustiku artiklid 135, 136 ja 137).

Lapsel on õigus suhelda mõlema vanemaga ja mõlemal vanemal on õigus suhelda lapsega (perekonnaseadustiku artikkel 141).

Vanemate **õiguslik vastutus** oma lapse eest on sätestatud võlaõigusseadustiku (*Obligacijski zakonik*) artiklis 142. Vanemad on õiguslikult vastutavad kolmandale isikule tekitatud kahju eest, mille on põhjustanud alla 7aastane laps, olenemata sellest, kas nad vastutavad tekitatud kahju eest. Vanemad on õiguslikult vastutavad kolmandale isikule tekitatud kahju eest, mille on põhjustanud vanem kui 7aastane alaealine laps, välja arvatud juhul, kui nad suudavad tõestada, et ei vastuta tekitatud kahju eest.

Perekonnaseadustiku artikliga 145 reguleeritakse lapse **esindamist** lapse suhetes välismaailmaga. Last esindavad tema vanemad, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud teisiti (nt kui laps on perepõhises asendushoolduses). Kui alaealisele lapsele on vaja midagi ametlikult kätte toimetada või teda milleski teavitada, võib teabe vastu võtta kumbki vanem. Kui vanemad elavad eraldi, teeb seda vanem, kellega koos laps elab, või perekonnaseadustiku artikli 139 kohases ühist isikuhooldusõigust käsitlevas kohtulikus kokkuleppes või kohtuotsuses nimetatud vanem (perekonnaseadustiku artikkel 145).

Lapse vara valitseb vanem lapse huve arvesse võttes. Vanemad võivad lapse varalt teenitud tulu kasutada eeskätt lapse ülalpidamiseks, kasvatamiseks ja harimiseks ning ka perekonna otseste vajaduste katmiseks, kui neil endil puuduvad selleks piisavad vahendid. (perekonnaseadustiku artiklid 147 ja 148).

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanemad kannavad esmast vastutust lapse hooldamise, kasvatamise ja arengu eest võrdselt. Nad peavad alati tegutsema lapse huvides (perekonnaseadustiku artikkel 135).

Vanemad teostavad oma vanemlikku õigust vastastikusel nõusolekul kooskõlas lapse huvidega. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus (*center za socialno delo*). Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Kui vanemad ei ela koos ja neil ei ole lapse ühist isikuhooldusõigust, teevad nad mõlemad vastastikusel nõusolekul ja lapse huve silmas pidades otsuseid lapse arengu seisukohalt olulistes küsimustes. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja.

Lapse igapäevaeluga seotud küsimuste ja tema alalise elukoha üle otsustab vanem, kellel on lapse isikuhooldusõigus, tingimusel et see ei avalda kahjulikku mõju lapse arengu seisukohalt olulistele küsimustele.

Kui vanemad ei jõua omavahel lapse arengu seisukohalt olulistes küsimustes kokkuleppele, teeb vastava otsuse kohus.

Kui ühel vanematest ei ole võimalik oma vanemlikku vastutust teostada, teostab seda teine vanem üksinda.

Kui üks vanematest ei ole enam elus või on teadmata või kui tema vanemlik vastutus on ära võetud, teostab vanemlikku vastutust teine vanem (perekonnaseadustiku artikkel 151).

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Vanematel on kõigi teiste ees eelisõigus ja -kohustus kaitsta oma lapse õigusi ja huve. Kui vanemad neid õigusi ei kasuta või neid kohustusi ei täida või ei tegutse nende õiguste kasutamisel või kohustuste täitmisel lapse huvides, võtab riik meetmeid lapse õiguste ja huvide kaitsmiseks (edaspidi „meetmed lapse huvide kaitsmiseks“). Meetmeid lapse huvide kaitsmiseks on võimalik võtta seni, kuni ta omandab täieliku teovõime, välja arvatud juhul, kui perekonnaseadustikus on sätestatud teisiti (perekonnaseadustiku artikkel 154).

Kohus võib lapse vanematest eraldada ja anda ta teise isiku hoole alla või paigutada ta perepõhisesse asendushooldusse või hoolekandenasutusse, kui laps on ohus ja tema huve on võimalik piisaval määral kaitsta üksnes lapse eraldamisega ning kui juhtumi asjaolud osutavad sellele, et vanemad on teatava aja möödudes taas võimelised kandma vastutust lapse hooldamise ja kasvatamise eest (perekonnaseadustiku artikkel 174).

Samuti võib kohus otsustada paigutada lapse hoolekandenasutusse juhul, kui lapsel on psühhosotsiaalsed probleemid, mis avalduvad käitumishäirete, emotsionaalsete, õpi- või muude arenguraskustena, või kui laps või teised lapsed perekonnas on ohus ning lapse või teiste perekonnas olevate laste huve on võimalik kaitsta üksnes lapse paigutamisega hoolekandenasutusse (perekonnaseadustiku artikkel 175).

Lapse eest võib hoolitseda lapsendaja. Lapse võib lapsendada ainult juhul, kui vanemad on andnud lapsendamiseks nõusoleku sotsiaalteenuste keskuses või kohtus pärast lapse sündi. Alla kaheksanädalaste laste puhul tuleb nõusolek kinnitada, kui laps on saanud kaheksanädalaseks. Kui nõusolekut ei kinnitata, ei ole sel õiguslikke tagajärgi. Nõusolekut ei nõuta vanemalt, kellelt on vanemlik vastutus ära võetud või kes ei ole püsivalt võimeline oma soove väljendama. Lapsendamiseks võidakse anda ka lapsed, kelle vanemad on teadmata või kelle vanemate elukoht on aasta jooksul olnud teadmata (perekonnaseadustiku artikkel 218). Lapsendamisega tühistatakse lapse õigused ja kohustused vanemate ja teiste sugulaste suhtes ning vastupidi. Kui lapse lapsendab ühe vanema abikaasa või mitteabiellulise kooselu partner, siis lapse õigusi ja kohustusi selle vanema ja tema sugulaste suhtes ei tühistata ning vastupidi (perekonnaseadustiku artikkel 220).

Perekonnaseadustikus kehtestati seoses lapse hooldamisega uue raamistikuna võimalus anda vanemlik vastutus sugulasele. Seda võimalust saab kasutada üksnes lapse puhul, kelle kumbki vanem ei ole elus. Kui see on lapse huvides, võib kohus anda vanemliku vastutuse sugulasele, kes on valmis kandma vastutust lapse eest ning vastab perekonnaseadustikus lapsendamise suhtes sätestatud tingimustele. Perekonnaseadustiku alusel käsitletakse kõnealustel juhtudel sugulasena kuni teise astme otsejoones sugulast või kuni neljanda astme külgsõlmes sugulast. Isik, kellele on antud vanemlik vastutus, võtab üle samad õigused ja kohustused, nagu oleksid olnud lapse vanematel, ning temast saab lapse seaduslik esindaja. Vanemliku vastutuse saanud isik peab last ülal pidama. Kui vanemlik vastutus antakse kahele sugulasele, kes on abikaasad või mitteabiellulise kooselu partnerid, või sugulasele ja tema abikaasale või mitteabiellulise kooselu partnerile, kes vastavad ettenähtud tingimustele, antakse vanemlik vastutus mõlemale abikaasale/partnerile; vanemlikku vastutust ei saa anda ainult ühele abikaasale/partnerile (perekonnaseadustiku artikkel 231).

Lapsele, kellel vanemaid ei ole või kelle eest vanemad ei hoolitse, määrab kohus eestkostja ning annab lapse selle eestkostja hoole alla

(perekonnaseadustiku artikkel 257). Kui lapse vanemad küll teostavad vanemlikku vastutust, kuid neil on huvide konflikt, või kui eestkoste korral on lapse ja tema eestkostja huvid vastuolus, määrab sotsiaalteenuste keskus või kohus lapsele eestkostja kollisiooninormi raames (*kolizijski skrbnik*)

(perekonnaseadustiku artikkel 269).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemad, kes ei ela koos või kavatsevad hakata lahus elama, peavad kokku leppima ühiste laste isikuhooldusõiguses ja tegema seda nende laste huvides.

Nad võivad kokku leppida, et säilitavad laste ühise isikuhooldusõiguse, annavad isikuhooldusõiguse ühele vanematest või jagavad lapsed omavahel ära. Kui

nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Kui vanemad jõuavad isikuhooldusõiguse küsimuses kokkuleppele, võivad nad teha ettepaneku sõlmida kohtulik kokkulepe. Kui kohus leiab, et kokkulepe ei ole laste huvides, lükkab ta ettepaneku tagasi. Kui vanemad ei jõua isikuhooldusõiguse küsimuses kokkuleppele, otsustab asja üle kohus. Samuti võib kohus omal algatusel ja kooskõlas perekonnaseadustiku sätetega otsustada võtta muid meetmeid lapse huvide kaitseks. Isikuhooldusõiguse üle otsustamisel teeb kohus kooskõlas perekonnaseadustikuga alati otsuse ka vanemate ühiste laste ülalpidamise ja kummagi vanemaga suhtluse küsimustes. Kui see on vajalik asjaolude muutumise tõttu või lapse huvide kaitseks, teeb kohus välja uue otsuse (perekonnaseadustiku artikkel 138).

Kui kohus tunnistab abielu kehtetuks, teeb ta kooskõlas perekonnaseadustikuga ka otsuse vanemate ühiste laste isikuhooldusõiguse ja ülalpidamise ning nende suhtluse kohta kummagi vanemaga. Enne seda peab kohus kindlaks tegema, kuidas kõige paremini kaitsta lapse või laste huve (perekonnaseadustiku artikkel 98).

Kui vanemad ei ela koos ja neil ei ole lapse ühist isikuhooldusõigust, teevad nad mõlemad vastastikusel nõusolekul ja lapse huve silmas pidades otsuseid lapse arengu seisukohalt olulistest küsimustes. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Lapse igapäevaeluga seotud küsimuste ja tema alalise elukoha üle otsustab vanem, kellel on lapse isikuhooldusõigus, tingimusel et see ei avalda kahjulikku mõju lapse arengu seisukohalt olulistele küsimustele (perekonnaseadustiku artikkel 151).

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad, kes ei ela koos või kavatsevad hakata lahus elama, peavad kokku leppima ühiste laste isikuhooldusõiguses ja tegema seda nende laste huvides. Nad võivad kokku leppida, et säilitavad laste ühise isikuhooldusõiguse, annavad isikuhooldusõiguse ühele vanematest või jagavad lapsed omavahel ära. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Kui vanemad jõuavad isikuhooldusõiguse küsimuses kokkuleppele, võivad nad teha ettepaneku sõlmida kohtulik kokkulepe. Kui kohus leiab, et kokkulepe ei ole laste huvides, lükkab ta ettepaneku tagasi. Kui vanemad ei jõua isikuhooldusõiguse küsimuses kokkuleppele, otsustab asja üle kohus (perekonnaseadustiku artikkel 138). Kohtulik kokkulepe või kohtuotsus ühise isikuhooldusõiguse asjus peab hõlmama otsust seoses lapse alalise elukoha ja ülalpidamisega ning sellega, kumb vanematest võtab vastu lapsega seotud teavet (perekonnaseadustiku artikkel 139).

Vanemad, kes ei ela koos või kavatsevad hakata lahus elama, ning koos elavad vanemad lepivad kokku ühiste laste ülalpidamises. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Kui vanemad ei jõua ühiste laste ülalpidamise küsimuses omavahel kokkuleppele, otsustab asja üle kohus (perekonnaseadustiku artikkel 140).

Lapsel on õigus suhelda mõlema vanemaga ja mõlemal vanemal on õigus suhelda lapsega. Suhtlus peab olema lapse huvides. Vanem, kelle juures laps elab ja kellele on antud lapse isikuhooldusõigus, või kolmas isik, kelle juures laps elab, ei tohi teha midagi, mis takistaks lapsel säilitamast suhtlust, ja peab püüdma julgustada last omandama asjakohast suhtumist suhtlusesse teise vanema või mõlema vanemaga. Vanem, kellega laps suhtleb, ei tohi teha midagi, mis takistaks lapsega suhtlemist, tema eest hoolitsemist ja tema kasvatamist. Vanemad, kes ei ela koos või kavatsevad hakata lahus elama, peavad jõudma suhtluse küsimuses kokkuleppele. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Kui vanemad jõuavad suhtluse küsimuses kokkuleppele, võivad nad teha ettepaneku sõlmida kohtulik kokkulepe. Kui kohus tuvastab, et kokkulepe ei ole lapse huvides, lükkab ta ettepaneku tagasi. Kui vanemad ei jõua suhtluse küsimuses kokkuleppele, otsustab asja üle kohus (perekonnaseadustiku artikkel 141).

Lapsel on samuti õigus suhelda teiste isikutega, kes on pereliikmed ja kellel on lapsega lähedane isiklik suhe, kui see ei ole vastuolus lapse huvidega. Sellisteks isikehteks peetakse eelkõige lapse vanavanemaid, õdesid-vendi, poolõdesid ja poolvendi, endisi kasuvanemaid ja ühe või mõlema vanema endist või praegust abikaasat või mitteabielulise koostelu partnerit. Suhtluskorra kokkulepe tehakse lapse vanemate, lapse (kui ta on võimeline aru saama kokkuleppe tähtsusest) ja eespool nimetatud isikute vahel. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Suhtluse säilitamise ulatus ja viis peavad olema lapse huvides. Kui suhtluskorras jõutakse kokkuleppele, võivad vanemad, laps ja eespool nimetatud isikud samuti teha ettepaneku sõlmida kohtulik kokkulepe. Kui kohus leiab, et kokkulepe ei ole lapse huvides, lükkab ta ettepaneku tagasi. Kui vanemad, laps ja käesoleva artikli esimeses lõikes nimetatud isikud ei jõua kokkuleppele, otsustab asja üle kohus (perekonnaseadustiku artikkel 142).

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Enne kui vanemad taotlevad kohtult otsust seoses lapse isikuhooldusõiguse, ülalpidamise, vanema või teiste isikute suhtlusõiguse või lapse isikliku arengu seisukohast oluliste küsimustega, mis on seotud vanemliku vastutuse teostamisega, läbivad vanemad nõustamise sotsiaalteenuste keskuses, välja arvatud juhul, kui üks vanematest on vaimselt ebakompetentne või kui üks vanematest elab välismaal või ei ole teada, kus ta viibib või elab.

Kui küsimuse all on lapse suhtlus teise isikuga, peavad see isik ja laps (kui suhtlust taotleb laps) läbima nõustamise, enne kui taotlus esitatakse.

Eelneva nõustamise eesmärk on teadvustada vanematele või kõnealusele teisele isikule nõuet, et suhtluskorra määramisel tuleb kaitsta lapse huve, kompromissiga kokkulepitud suhtluskorra positiivset mõju lapsele ning lepituse eesmärki.

Samuti on nõustamine nõutav enne, kui taotletakse uut otsust käesoleva artikli esimeses lõikes osutatud mis tahes küsimuses.

Vanemad või eespool nimetatud isikud osalevad eelneval nõustamisel ilma esindajateta. Kui vanemad või eespool nimetatud isikud on nõus, võib sotsiaalteenuste keskus algatada pärast eelnevat nõustamist lepitusmenetluse. Kõnealused isikud võivad osaleda ka muude teenuseosutajate pakutavas lepitusmenetluses (perekonnaseadustiku artikkel 203).

Lepitus võib toimuda enne kohtumenetlust, selle ajal või pärast seda ning see võib hõlmata abi isiklike ja varasuhete lõpetamisel. Üldjuhul toimub lepitus enne kohtumenetluse algust, et aidata pooltel jõuda vastastikusele kokkuleppele abielu lõpetamise asjus või teha ettepanek sõlmida kohtulik kokkulepe seoses lapse isikuhooldusõiguse, ülalpidamise, vanema või teiste isikute suhtlusõiguse või lapse isikliku arengu seisukohast oluliste küsimustega, mis on seotud vanemliku vastutuse teostamisega. Kohtumenetluse käigus korraldatakse lepitus kooskõlas vaidluste kohtuvälisest lahendamist reguleeriva seadusega. Kui menetluse pooled või -osalised on otsustanud taotleda lepitust, tuleb arvestada sellega, et kohus ei pruugi lepitusettepanekut rahuldada ega kohtumenetlust lepituse ajaks peatada, kui kohtumenetluses on kaasatud laps ning kohtu hinnangul ei ole menetluse peatamine lapse huvides (perekonnaseadustiku artikkel 205).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus võib teha otsuse, et üks vanem saab kõikide laste isikuhooldusõiguse, et lapsed jagatakse vanemate vahel või et vanematel on laste üle ühine isikuhooldusõigus. Samuti võib kohus omal algatusel ja kooskõlas perekonnaseadustiku sätetega otsustada võtta muid meetmeid lapse huvide kaitseks.

Isikuhooldusõiguse üle otsustamisel teeb kohus kooskõlas perekonnaseadustikuga alati otsuse ka vanemate ühiste laste ülalpidamise ja kummagi vanemaga suhtluse küsimustes. Kui see on vajalik asjaolude muutumise tõttu või lapse huvide kaitseks, teeb kohus välja uue otsuse (perekonnaseadustiku artiklid 138 ja 139).

Kohus teeb ühtlasi otsuse lapse ülalpidamise ja suhtluse kohta (abielu- ja perekonnasuhete seaduse [*Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*] artiklid 105a, 106 ja 106a).

Suhtluse kohta otsuse tegemisel lähtub kohus peamiselt lapse huvidest. Kui vanem, kellega laps elab, takistab lapse ja teise vanema suhtlust ning suhtlust ei ole võimalik tagada isegi sotsiaalteenuste keskuse spetsialisti abiga, võib kohus teise vanema ettepanekul otsustada võtta suhtlust takistavalt vanemalt lapse

isikuhooldusõigus ära ning anda isikuhooldusõigus teisele vanemale, kui kohtu hinnangul võimaldab kõnealune teine vanem suhtlust ning see on ainus viis kaitsta lapse huve. Kui see on vajalik asjaolude muutumise tõttu või lapse huvide kaitseks, annab kohus suhtlusõiguse küsimuses välja uue otsuse (perekonnaseadustiku artikkel 141). Osana meetmest lapse huvide kaitsmiseks võib kohus suhtlusõigust piirata või selle ära võtta (perekonnaseadustiku artikkel 173).

Otsustades lapse isikuhooldusõiguse, ülalpidamise, suhtlusõiguse, vanemliku vastutuse teostamise ja sugulasele vanemliku vastutuse andmise üle, võtab kohus arvesse ka lapse arvamust, kui seda väljendab laps ise või isik, keda laps usaldab ja kelle laps on ise valinud, tingimusel, et laps on võimeline aru saama arvamuse tähtsusest ja tagajärgedest. Lapse huvide puhul arvestab kohus sotsiaalteenuste keskuse arvamusega, kui sellist arvamust on taotletud kooskõlas hagita tsiviilkohtumenetlust reguleeriva seadusega (perekonnaseadustiku artikkel 143).

Lapse elatise määramisel on kohus kohustatud tegutsema lapse huvides nii, et summa oleks piisav lapse eduka füüsilise ja vaimse arengu tagamiseks.

Elatise peab katma lapse elamiskulud, eelkõige kulud eluasemele, toidule, rõivastele, jalanõudele, hoolitsusele ja kaitsele, haridusele, arendamisele, puhkusele ja meelelahutusele ning muudele konkreetsetele vajadustele (perekonnaseadustiku artikkel 190).

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kui vanemad ei ela koos ja neil ei ole lapse ühist isikuhooldusõigust, teevad nad mõlemad vastastikusel nõusolekul ja lapse huve silmas pidades otsuseid lapse arengu seisukohalt olulistest küsimustes. Kui nad ei jõua asjas omavahel kokkuleppele, aitab neil seda teha sotsiaalteenuste keskus. Samuti võivad nad soovi korral kaasata lepitaja. Lapse igapäevaeluga seotud küsimuste ja tema alalise elukoha üle otsustab vanem, kellel on lapse isikuhooldusõigus, tingimusel et see ei avalda kahjulikku mõju lapse arengu seisukohalt olulistele küsimustele. Kui vanemad ei jõua omavahel lapse arengu seisukohalt olulistest küsimustes kokkuleppele, teeb vastava otsuse kohus (perekonnaseadustiku artikkel 151).

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

See tähendab, et lapse kasvatamise ja arengu eest vastutavad võrdselt mõlemad vanemad ja mõlemad peavad lapse eest hoolitsema.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Sellistes küsimustes on **sisuline pädevus**. regionaalsetel kohtutel (*okrožna sodišča*) (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse [*Zakon o nepravdnem postopku*] artikkel 10).

Üldine **territoriaalne pädevus** on kohtul, mille tööpiirkonnas asub selle isiku alaline elukoht või asukoht, kelle vastu avaldus esitati. Kui kohus algatab menetluse omal algatusel, on üldine territoriaalne pädevus kohtul, mille tööpiirkonnas asub selle isiku alaline elukoht, kellega seoses menetlus algatatakse. Kui menetluses osaleb vaid üks isik, on üldine territoriaalne pädevus kohtul, mille tööpiirkonnas asub kõnealuse menetlusosalise alaline elukoht või asukoht. Kui menetlusosalise alaline elukoht ei ole Sloveenias, määratakse üldine territoriaalne pädevus kindlaks olenevalt tema ajutisest elukohast. Kui lisaks alalisele elukohale on isikul mujal ka ajutine elukoht ning asjaolusid arvestades võib eeldada, et ta elab seal veel pikka aega, on üldine territoriaalne pädevus samuti kohtul, mille tööpiirkonnas asub kõnealune ajutine elukoht. Kui asjas on otsustuspädev Sloveenia kohus ning ei ole võimalik kindlaks teha, millisel kohtul Sloveenias on üldine territoriaalne pädevus, määrab üldise territoriaalse pädevusega kohtu kindlaks Sloveenia kõrgeim kohus (*Vrhovno sodišče Republike Slovenije*) (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 11).

Kui seadusjärgset ülalpidamist käsitlevas vaidluses on hagejaks elatist taotlev isik, on üldise territoriaalse pädevusega kohtu kõrval pädev ka kohus, mille tööpiirkonnas asub hageja alaline või ajutine elukoht (tsiviilkohtumenetluse seaduse [*Zakon o pravdnem postopku*] artikkel 50).

Hagita tsiviilkohtumenetluste suhtes kohaldatakse analoogia põhjal tsiviilkohtumenetluse seaduse sätteid, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Hagita tsiviilkohtumenetluste korral tuleb avalduses kirjeldada suhet või olukorda, mille suhtes kohus peab otsuse langetama, otsuse seisukohast olulisi fakte ja neid fakte toetavaid tõendeid, muid avalduste puhul kohustuslikke andmeid ning menetlusosaliste isikuandmeid vastavalt hagnosisid käsitlevatele tsiviilkohtumenetluse seaduse sätetele (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 23).

Menetluse pooled ja teised menetlusosalised peavad esitama hagi, edasikaebused ja muud avaldused **sloveenia keeles või kohtus ametlikult kasutatavas rahvuskogukonna keeles** (tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 104). Hagi peab sisaldama konkreetset taotlust, milles täpsustatakse põhi- ja kõrvalnõuded, hageja taotlust toetavad asjaolud, neid asjaolusid põhjendavad tõendid ja muu teave, mida iga hagi peab sisaldama, ning poolte isikuandmed vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadusele (tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 180).

Menetluse algatamise avalduse esitamisel tuleb maksta kohtulõiv, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud teisiti (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 39).

Tsiviilkohtumenetluse seaduse alusel on avaldus hagiavaldus, vastus hagile, õiguskaitsvahend ja muud ütlused, ettepanekud või teated, mis on edastatud menetlusväliselt. Avaldused peavad olema mõistetavad ja sisaldama kõike, mida on vaja asja kohtulikuks arutamiseks. Avaldused peavad esmajoones sisaldama järgmist: kohtu nimi, poolte nimed ja nende alaline elukoht, ajutine elukoht või asukoht, seaduslike või volitatud esindajate nimed, vaidluse ese ning taotluse sisu.

Avalduse esitaja peab avalduse allkirjastama, välja arvatud juhul, kui see ei ole avalduse vormi tõttu võimalik. Avalduse esitaja originaalallkirjaks loetakse käsitsi kirjutatud allkirja või e-allkirja (mis on võrdväärne käsitsi kirjutatud allkirjaga). Kui avalduse esitaja ei oska kirjutada või tal ei ole võimalik allkirja anda, varustab ta avalduse allkirja asemel sõrmejäljega. Kui kohus kahtleb avalduse autentsuses, võib ta anda otsuse korraldusega, et avaldus varustataks tõestatud allkirjaga. Seda otsust ei ole võimalik edasi kaevata. Kui avaldus sisaldab nõuet, peab pool märkima asjaolud, millele see tugineb, ja tõendid, kui see on nõutav (tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 105).

Avaldus esitatakse kirjalikult paber kandjal või elektrooniliselt. Kirjaliku avaldusena käsitatakse avaldust, mis on koostatud käsitsi või välja printitud ja mille avalduse esitaja on omakäeliselt allkirjastanud (paber kandjal avaldus), või elektrooniliselt koostatud avaldust, mis on allkirjastatud käsitsi kirjutatud allkirjaga võrdväärse e-allkirjaga (elektrooniline avaldus). Paber kandjal avaldus esitatakse kohtule posti teel või sidetehnoloogia abil, toimetatakse otse asjaomasesse asutusse või selle toimetab kohale isik, kes on kutsealaselt spetsialiseerunud avalduste esitamisele. Elektrooniline avaldus esitatakse kohtuinfosüsteemis. Kohtuinfosüsteem saadab avalduse esitajale automaatse kinnituse, et avaldus on kätte saadud. Avalduse võib esitada ka ettenähtud või muul viisil koostatud vormil. Piiramata muude õigusnormide kohaldamist, peavad elektroonilised vormid sisult vastama paber kandjal avalduse vormidele (tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 105b).

Kui avaldus sisaldab nõuet, peab pool märkima asjaolud, millele see tugineb, ja tõendid, kui see on nõutav.

Kui avalduse peab edastama vastaspoolele, tuleb see esitada kohtule nii mitmes eksemplaris, nagu kohus ja vastaspool nõuavad, ning kujul, mis võimaldab kohtul see edasi saata. See kehtib ka lisatud dokumentide suhtes. Elektrooniliselt esitatavad avaldused ja lisad, mis tuleb saata vastaspoolele, edastatakse ühes eksemplaris. Kohus teeb nii mitu elektroonilist või fotokoopiat, nagu vastaspool nõuab. Kui vastaspooleks on enam kui üks isik, kellel on ühine seaduslik või volitatud esindaja, toimetatakse avaldused ja lisad kohale kõigile isikutele koos ühes eksemplaris (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 106).

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Perekonnaseisu ja perekondlike suhetega seotud küsimustes otsustab kohus hagita tsiviilkohtumenetluse korras (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse X peatükk).

Perekonnaseadustiku kohaldamisalasse kuuluvad juriidilised küsimused, mis on seotud vanema ja laste vaheliste suhete, lapsendamise, sugulastele vanemliku vastutuse üleandmise, perepõhise asendushoolduse ja eestkostega, lahendatakse esmajärjekorras. Kui perekonnaseadustiku kohaldamisalasse kuuluvates küsimustes on seadustiku kohaselt pädev kohus, on regionaalsetel kohtutel sisuline pädevus teha otsuseid esimeses astmes, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud teisiti (perekonnaseadustiku artikkel 14).

Regionaalne kohus teeb otsuse tsiviilkohtumenetluse korras, kui seaduses ei ole sätestatud, et ta peaks seda tegema hagita menetluse korras. Abielu- ja perekonnasuhete seaduses sätestatud küsimusi lahendavad kohtud esmajärjekorras (abielu- ja perekonnasuhete seaduse artikkel 10a).

Perekonnaseadustikus on sätestatud, et kui on tõendatud, et lapse huvid on tõenäoliselt ohus, teeb kohus menetlustes ajutise kohtumääruse lapse huvide kaitseks (perekonnaseadustiku artikkel 161).

Hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse alusel tehakse perekonnaseadustikus sätestatud tingimustel ajutine kohtumäärus lapse huvide kaitseks, järgides nõuete tagamist reguleerivas seaduses sätestatud menetlust.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Jah, menetluskulude katmiseks on võimalik saada tasuta õigusabi. Tasuta õigusabi andmise otsustab regionaalse kohtu eesistuja (tasuta õigusabi seaduse [*Zakon o brezplačni pravni pomoči*] artikkel 2).

Selle seaduse alusel võidakse tasuta õigusabi anda õigusnõuannete, õigusnõustamise ja muude seaduses sätestatud õigusteenuste kasutamiseks, kõigi kohtuliku kaitse vormide kasutamiseks Sloveenia üld- ja erikohtutes, Sloveenia Vabariigi konstitutsioonikohtus (*Ustavno sodišče Republike Slovenije*) ning kõigi asutuste, institutsioonide ja isikute puhul, kes on Sloveenias pädevad vaidlusi kohtuväliselt lahendama; samuti võidakse vabastada kohtumenetluse kuludest (tasuta õigusabi seaduse artikkel 7).

Nimetatud seaduse kohaselt on õigus saada tasuta õigusabi järgmistel isikutel: 1) Sloveenia kodanikud; 2) välismaalased, kelle alaline või ajutine elukoht on Sloveenias, ja Sloveenias seaduslikult elavad kodakondsuseta isikud; 3) teised välismaalased vastastikkuse põhimõtte alusel või Sloveenia suhtes siduvates rahvusvahelistes lepingutes kindlaksmääratud tingimustel ja juhtudel; 4) avalikes huvides tegutsevad ja kooskõlas kohaldatavate õigusaktidega asjaomasesse registrisse kantud mittetulunduslikud vabaühendused ja mittetulundusühendused vaidlustes, mis on seotud sellise avalikes huvides toimuva tegevusega või sellisel eesmärgil, milleks nad loodi; 5) muud isikud, kellele on Sloveenia suhtes siduva õiguse või rahvusvahelise lepinguga antud õigus saada tasuta õigusabi (tasuta õigusabi seaduse artikkel 10).

Isik, kellel on õigus saada tasuta õigusabi, võib seda taotleda menetluse mis tahes etapis (nt kohtuvälise menetluse või kohtumenetluse alguses ning käimasoleva menetluse ükskõik millises etapis). Tasuta õigusabi saamise taotluste üle otsustamisel tehakse kindlaks taotleja rahaline olukord, samuti muud vastavas seaduses sätestatud tingimused (tavapärane tasuta õigusabi) (tasuta õigusabi seaduse artikkel 11).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, vanemliku vastutuse asjus regionaalse kohtu tehtud otsuse suhtes esitatud edasikaebusi on pädev menetlema kõrgem kohus (*višje sodišče*) (hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 36). Edasikaebuse saab esitada esimeses astmes otsuse teinud kohtule, esitades piisaval arvul ära kirju kohtule ja vastaspoolele (tsiviilkohtumenetluse seaduse artikkel 342).

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Täitemenetlus on sätestatud nõuete täitmise ja tagamise seaduses (*Zakon o izvršbi in zavarovanju*). Kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, on täitmise võimaldamise sisuline pädevus piirkondlikul kohtul (*okrajno sodišče*) (nõuete täitmise ja tagamise seaduse artikkel 5).

Kohus, kellel on üldine territoriaalne pädevus teha otsus lapse isikuhooldusõigust käsitleva kohtuotsuse täitmise ettepaneku kohta ja täitmise enda kohta, on isikuhooldusõiguse saanud isiku alalise või ajutise elukoha järgne kohus või selle isiku alalise või ajutise elukoha järgne kohus, kelle suhtes on esitatud täitmise ettepanek. Üldine territoriaalne pädevus otsese täitmise suhtes on ka lapse asukoha järgsel kohtul (artikkel 238e) (nõuete täitmise ja tagamise seaduse artikkel 238a).

Täitekorraldusega pannakse lapse üleandmise kohustus isikule, keda täitedokument puudutab, isikule, kellest lapse üleandmine sõltub, ja isikule, kelle juures laps viibib korralduse andmise ajal. Kohus teeb täitekorralduses teatavaks, et lapse üleandmise kohustus kehtib ka mis tahes teise isiku suhtes, kelle juures laps täitmise teostamise ajal viibib (nõuete täitmise ja tagamise seaduse artikkel 238c).

Juhtumi kõiki asjaolusid arvesse võttes ja lapse huvide kaitsmiseks otsustab kohus, kas täita lapse isikuhooldusõigust käsitlev otsus trahvi määramisega isikule, keda täitekorraldus puudutab, või lapse äravõtmisega ja üleandmisega isikule, kellele on antud lapse isikuhooldusõigus (nõuete täitmise ja tagamise seaduse artikkel 238c).

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust tunnustatakse ja täidetakse kooskõlas nõukogu määrusega (EÜ) nr 2201/2003. Kohus kohaldab hagita menetlust vastavalt hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse sätetele.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Täidetavaks tunnistamise taotlusi on pädevad käsitlema kõik regionaalsed kohtud.

Kohtuotsuse täidetavaks tunnistanud kohus on pädev käsitlema täidetavaks tunnistamise kohtuotsuse suhtes esitatud edasikaebusi.

Kohus kohaldab hagita menetlust vastavalt hagita tsiviilkohtumenetluse seaduse sätetele.

[Regionaalsete kohtute nimekirj\(244 kB\)](#) (244 Kb) [si](#) (244 Kb) [si](#)

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Rahvusvahelise eraõiguse ja menetlusseaduse (*Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku*) kohaselt hinnatakse vanemate ja laste vahelisi suhteid nende kodakondsuse järgse riigi õiguse alusel. Kui vanemad ja lapsed on eri riikide kodanikud, kohaldatakse selle riigi õigust, kus on nende kõikide alaline elukoht. Kui vanemad ja lapsed on eri riikide kodanikud ja nende alaline elukoht ei ole samas riigis, kohaldatakse selle riigi õigust, mille kodanik laps on (artikkel 42).

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 11/08/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva lehekülje [sk](#) originaalkeelset versiooni on hiljuti muudetud. Valitud keeleversiooni meie töötajad parajasti tõlgivad.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Slovakkia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Slovakkia perekonnaseaduse (seadus nr 36/2005, mis käsitleb perekonda ja millega muudetakse teatavaid õigusakte) ja kohtupraktika kohaselt hõlmab vanemlik vastutus (s.t vanema õigused ja kohustused ja hooldusõigus) esmajoones lapse eest hoolitsemist, tema ülalpidamiskohustust, lapse esindamist ja lapse vara valitsemist.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Lapse kaks vanemat jagavad ühiselt vanema õigusi ja kohustusi lapse ees olenemata sellest, kas laps sündis abielust või väljaspool abielu või kas vanemad elavad koos või mitte (kas nad on abielus, elavad lahus või on lahutatud).

Kohus võib võtta vanematelt nende õigused ja kohustused (või neid piirata) tõsiste asjaolude korral, nagu on sätestatud perekonnaseaduse § 38 lõikes 4.

Kohus võib ka anda üle 16aastasele alaealisele vanema õigused ja kohustused seoses alaealise lapse hooldusõigusega, võttes arvesse perekonnaseaduse § 29 sätestatud tingimusi.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Jah. Kui alaealise lapse mõlemad vanemad on piiratud teovõimega või nende puhul on vanema õigused ja kohustused peatatud või neid on nendest õigustest ja kohustustest ilma jäetud või nad on surnud, tuleb kohtul määrata eestkostja, kes peab alaealise lapse üles kasvatama, teda esindama ja tema vara valitsema.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kohus peab tegema otsuse vanema õiguste ja kohustuste jaotamise ja teostamise kohta (seda isegi juhul, kui mõlemad vanemad jätkavad ühiselt vanema õiguste ja kohustuste teostamist) või võib kiita heaks vanematevahelise kokkuleppe.

Perekonnaseaduse § 36 lõike 1 kohaselt võivad alaealise lapse lahus elavad vanemad igal ajal kokku leppida vanema õiguste ja kohustuste teostamise küsimuses. Kui vanemad kokkulepet ei saavuta, võib kohus kindlaks määrata, kuidas nad peavad oma õigusi ja kohustusi teostama, seda isegi juhul, kui sellega seoses ei ole avaldust esitatud; eelkõige peab kohus otsustama, kummale vanematest antakse alaealise lapse isikuhooldusõigus. Artikleid 24, 25 ja 26 kohaldatakse *mutatis mutandis*.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanema õigusi ja kohustusi käsitlevad vanematevahelised kokkulepped peab heaks kiitma kohus.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vaidlus on võimalik kohtuväliselt lahendada vahendust käsitleva seaduse nr 420/2004 kohase vahendusmenetluse teel. Seda seadust kohaldatakse ka perekonnaõiguslike vaidluste korral. Vahendus on kohtuväline menetlus, mille raames lahendavad menetluse pooled vahendaja abil vaidlust, mis puudutab pooltevahelisi lepingulisi või muid õiguslikke suhteid. Vahendusmenetluse käigus saavutatud mis tahes kokkulepe tuleb vormistada kirjalikult ja on menetluse poolte jaoks siduv.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus võib põhimõtteliselt teha mis tahes otsuse, kuid kohus ei saa anda ainuhooldusõigust ühele vanemale. Üksnes juhul, kui üks vanematest on vanema õigustest ilma jäetud, saab ühele vanemale anda lapse ainuhooldusõiguse. Praktikas aga teeb kohus otsuse selle kohta, kumb vanem saab lapse isikuhooldusõiguse ning peab last esindama ja tema vara valitsema. Kohus teeb samuti otsuse selle kohta, kuidas peab lapse ülalpidamises osalema see vanem, kellele ei antud isikuhooldusõigust, või kiidab heaks vanematevahelise kokkuleppe elatise maksmise kohta.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Mõistel „vanemlik vastutus“ ei ole täpset samaväärset vastet Slovakkia perekonnaseaduses. Slovakkia perekonnaseaduses kasutatakse mõistet „vanema õigused ja kohustused“, mida alati jagavad ühiselt mõlemad vanemad, mis tähendab, et kunagi ei ole „ainuhooldusõigust“, v.a juhul, kui teine vanem on surnud, on piiratud teovõimega või on vanema õigustest ja kohustustest ilma jäetud. Seda peab eristama isikuhooldusõigusest. Kui lapse isikuhooldusõigus antakse ühele vanematest, on asjaomasel vanemal õigus teha otsuseid kõigis lapse igapäevelu käsitlevates küsimustes, ilma et tal oleks vaja teise vanema nõusolekut. Kuid vanema õiguste ja kohustuste teostamisega seotud olulistest küsimustes (lapse vara valitsemine, lapse välisriiki elama asumine, kodakondsus, ravi küsimustes nõusoleku andmine, ametialane väljaõpe) tuleb saada teise vanema nõusolek. Kui vanemad ei suuda kokkulepet saavutada, teeb otsuse kohus ühe vanema avalduse alusel.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kohus võib vanematele anda ühise isikuhooldusõiguse (s.t näha ette, et vanemad teostavad seda õigust kordamööda), kui mõlemad vanemad on võimelised last kasvatama ja on huvitatud lapse isikuhooldusõigusest ning kui selline korraldus on lapse huvides ja aitab tema vajadusi paremini rahuldada. Kui vähemalt üks vanem nõustub ühise isikuhooldusõigusega, peab kohus analüüsima, kas ühine isikuhooldusõigus on lapse huvides.

Vt kõigile eelmistele küsimustele antud vastused, eelkõige küsimusele nr 8 antud vastus.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Vanema õigusi ja kohustusi käsitlevad avaldused tuleb esitada sellele piirkondlikule kohtule (*okresný súd*), kelle tööpiirkonnas asjaomane alaealine laps elab. Puuduvad vorminõuded, mida järgida, ja dokumente lisada ei ole vaja, sest selle menetluse võib kohus algatada omal algatusel. Avalduse sisust sõltub, missuguseid dokumente on vaja esitada; tavaliselt nõutakse lapse sünnitunnistust.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kohaldatakse lihtsustatud ja vähem formaalset menetluskorda. On võimalik võtta kiirmenetluse korras ajutisi meetmeid.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Vanema õiguste ja kohustuste kindlaksmääramisega seotud menetluste puhul kohtukuludid maksma ei pea. Slovakkias antakse praegu menetlusabi üksnes kohtukulude maksmisest vabastamise ja tasuta õigusesindaja teenuste osutamise vormis. Üksikud inimesed otsustavad kasutada advokaadi abi, võttes arvesse, et vanema õigusi ja kohustusi käsitlevate menetluste puhul on tegemist hagita menetlustega. Kuid kui isiku puhul on täidetud kohtukulude maksmisest vabastamise tingimused, võib kohus omal äranägemisel tagada tasuta õigusesindaja, sealhulgas advokaadi teenuste osutamise, kui ta leiab, et esindaja kasutamine on vajalik menetluse poole huvide kaitsmiseks.

Kohus suunab kõik isikud, kes taotlevad advokaadi määramist ja kelle puhul on täidetud kohtukulude maksmisest vabastamise tingimused, õigusabikeskusesse. Kohus tutvustab menetluse pooltele seda võimalust. Kohus võib poole kohtukulude maksmisest täielikult või osaliselt vabastada, kui see on isikuga seotud asjaolude tõttu õigustatud ja tingimused, et avaldus ei kujuta endast pahatahtlikku või ilmselgelt alusetut õiguste teostamist või kaitsmist. Vabastust kohaldatakse kogu menetluse suhtes ja tagasiulatuvalt, kui kohus ei otsusta teisiti. Siiski ei hüvitata summasid, mis maksti enne seda, kui tehti otsus kulude maksmisest vabastamise kohta.

Õigusabi süsteem ning see, mida õigusabi sisaldab, on sätestatud seaduses nr 327/2005, mis käsitleb õigusabi andmist materiaalselt abi vajavatele isikutele ja millega luuakse ka õigusabi keskus, et anda abi füüsilistele isikutele, kellel ei ole rahalisi vahendeid, mis võimaldaksid saada oma õiguste teostamiseks ja kaitsmiseks õigusteenuseid.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah, vanema õigusi ja kohustusi käsitleva otsuse peale on võimalik esitada apellatsioon.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Territoriaalne pädevus alaealisi puudutavate otsuste täitmisel on sellel kohtul, kelle tööpiirkonnas alaealine elab, nagu see on kindlaks määratud vanemate omavahelises kokkuleppes või muus õiguslikus vahendis. Otsuse täitmisel kohaldatav menetlus on reguleeritud seadusega nr 161/2015 (hagita tsiviilkohtumenetluse seadustik). Alaealisi puudutavate otsuste täitmise üksikasjad on sätestatud Slovaki Vabariigi justiitsministeeriumi määruses nr 207/2016, mida kohaldatakse ka välisriigis tehtud otsuste täitmisel.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Vastavalt nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrusele (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, tunnustatakse ja täidetakse vanemate õigusi ja kohustusi käsitlevaid teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuseid Slovaki Vabariigis ühegi erimenetluse järgimist nõudmata (artikli 21 lõige 1), s.t puudub vajadus otsuse täidetavaks tunnustamise järele. Kuid huvitatud isik võib taotleda vanema õigusi ja kohustusi käsitleva teises liikmesriigis tehtud otsuse täidetavaks tunnustamist; sellisel juhul kohaldatakse määruse III peatüki 2. jaos sätestatud menetlust.

Taotlused esitatakse sellele piirkondlikule kohtule, kelle tööpiirkonnas asub lapse alaline elukoht, või kui laps ei ole resident, siis sellele kohtule, kelle tööpiirkonnas laps sel ajal elab. Sellise kohtu puudumise korral on pädev Bratislava I linnaosa piirkondlik kohus.

Otsuse tunnustamise taotlusele või täitmiseotsuse taotlusele lisada vanemate õigusi ja kohustusi käsitleva otsuse koopia, mis vastab selle autentsuse tõendamise nõuetele, ning otsust käsitlev tõend, mille on huvitatud isiku taotluse alusel välja andnud asjaomane päritoluriigi kohus, s.t kohus, kes tegi otsuse vanema õiguste ja kohustuste kohta.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Vanema õiguste ja kohustuste tunnustamise (ja ka mittetunnustamise) taotluste üle otsustamise pädevus on piirkondlikul kohtul, kelle asukohas on lapse alaline elukoht, või Bratislava I linnaosa piirkondlikul kohtul (*Okresný súd Bratislava I*), kui laps ei ela Slovaki Vabariigis.

Vanema õiguste ja kohustuste täitmist (ja ka täitmisest keeldumist) puudutavate taotluste üle otsustamise pädevus on piirkondlikul kohtul, kelle asukohas on alaealise alaline elukoht, või piirkondlikul kohtul, kelle tööpiirkonnas alaealine peatub, kui territoriaalse pädevusega kohus ei ole teada või ta ei saa õigeaegselt sekkuda.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Vanema õiguste ja kohustuste kohtu teeb menetlustes otsuseid Slovakkia kohus üksnes juhul, kui laps elab tavaliselt Slovaki Vabariigis. Kui laps ei ela Slovaki Vabariigis, kuid tema harilik viibimiskoht on seal, või kui vanemad ei ela Slovaki Vabariigis või on eri riikide kodanikud, kohaldatakse Slovakkia õigust kooskõlas vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö Haagi konventsiooniga (teatis nr 344/2002) (konventsiooni III peatükk).

Rahvusvahelist eraõigust ja menetlusõigust käsitlevas seaduses nr 97/1963 on sätestatud, et vanemate ja laste vahelised suhted, sealhulgas vanema õiguste ja kohustuste tekkimine või lõppemine, on reguleeritud lapse hariliku viibimiskoha järgse riigi õigusega. Erandjuhul võib kohus võtta arvesse teise riigi õigust, kui kohtuasjal on selle riigiga oluline seos ja kui see on vajalik lapse või tema vara kaitsmiseks. Vanema õigused ja kohustused, mis on isikul lapse algse hariliku viibimiskoha järgse riigi õiguse alusel, jäävad kehtima ka juhul, kui lapse harilik viibimiskoht muutub. Kui kummalgi vanemal puudusid vanema õigused ja kohustused, mis vanemal Slovakkia seaduse kohaselt on, omandab ta need õigused ja kohustused niipea, kui Slovaki Vabariigist saab lapse harilik viibimiskoht. Vanema õiguste ja kohustuste teostamise suhtes kohaldatakse lapse hariliku viibimiskoha järgse riigi õigust.

Rahvusvahelist eraõigust ja menetlusõigust käsitlevat seadust kohaldatakse üksnes juhul, kui puudub välisleping või kui olemasolev välisleping ei sisalda kohaldatava õiguse kindlaksmääramist käsitlevaid kollisiooninorme.

Peale 1996. aasta Haagi konventsiooni on Slovaki Vabariigi suhtes siduvad mitmed kahepoolsed kokkulepped, mis sisaldavad kohaldatavat õigust käsitlevaid sätteid, ning vanema õigusi ja kohustusi käsitlevates menetlustes on need sätted ülimalt olulised rahvusvahelist eraõigust ja menetlusõigust käsitleva seaduse sätete suhtes. Kõnealused kokkulepped on järgmised:

Bulgaaria: Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi ja Bulgaaria Rahvavabariigi vaheline kokkulepe, mis käsitleb õigusabi andmist ja õigussuhete reguleerimist tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (Sofia, 25. november 1976; määrus nr 3/1978)

Horvaatia, Sloveenia: Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi ja Jugoslaavia Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi vaheline kokkulepe, mis käsitleb õigussuhete reguleerimist tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (Belgrad, 20. jaanuar 1964; määrus nr 207/1964)

Ungari: Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi ja Ungari Rahvavabariigi vaheline kokkulepe, mis käsitleb õigusabi andmist ja õigussuhete reguleerimist tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (Bratislava, 28. märts 1989; määrus nr 63/1990)

Poola: Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi ja Poola Rahvavabariigi vaheline kokkulepe, mis käsitleb õigusabi andmist ja õigussuhete reguleerimist tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (Varssavi, 21. detsember 1987; määrus nr 42/1989)

Rumeenia: Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi ja Rumeenia Rahvavabariigi vaheline kokkulepe, mis käsitleb õigusabi andmist ja õigussuhete reguleerimist tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (Praha, 25. november 1958; määrus nr 31/1959)

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

Viimati uuendatud: 06/04/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Soome

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemliku vastutuse kandja on kohustatud tagama lapse tasakaalustatud arengu ja heaolu kooskõlas tema isiklike vajaduste ja soovidega. Seega on vanemliku vastutuse eesmärk tagada tihedad kiindumusühendused eelkõige laste ja nende vanemate vahel.

Lastele tuleb tagada hea hoolitsus ja kasvatamine, samuti nende vanusele ning arenguastmele vastav järelevalve ja kaitse. Lapsi tuleks kasvatada turvalises ja stimuleerivas keskkonnas ja nad peaksid saama oma kalduvustele ja soovidele vastava hariduse.

Lapsi tuleb kasvatada mõistmise, turvalisuse ja kiindumusega. Neid ei tohi kehaliselt karistada ega muul viisil väärkoheldada. Lapsi tuleks toetada ja julgustada iseseisvuse, vastutustunde ja täiskasvanulikkuse saavutamisel (Lapse hooldus- ja suhtlusõiguse seadus 361/1983, § 1).

Vanemliku vastutuse kandja peab tagama lapse heaolu ja arengu vastavalt eespool kirjeldatud. Sel eesmärgil on tal õigus teha otsuseid lapse hooldamise, kasvatamise, elukoha ja teiste isiklike küsimuste kohta. Otsuse tegemisel tuleks arvesse võtta lapse arvamust.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui lapse vanemad on lapse sünni ajal abielus, on vanemlik vastutus neil mõlemal. Kui lapse vanemad ei ole lapse sünni ajal abielus, on vanemlik vastutus emal. Vanemad võivad kokku leppida, kellel on hooldusõigus seoses isaduse kinnitamisega. Kui ühel vanematest on lapse ainuhooldusõigus ja vanemad seejärel abielluvad, omandavad vanemliku vastutuse mõlemad vanemad.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kohus võib anda lapse hooldusõiguse vanematele lisaks või nende asemel ühele või mitmele isikule nende nõusolekul. Otsus peab põhinema lapse parimatest huvidest ja ainult juhul, kui lapse seisukohast on mõjuv põhjus anda hooldusõigus vanematest erinevale isikule. Kui vanemad on surnud, peab sotsiaalhoolekandamet astuma samme lapse hooldusõiguse määramiseks.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Hooldus- ja suhtlusõigus tuleb alati korraldada lapse parimaid huve silmas pidades ja nii, et neid õigusi on võimalik teostada tulevikus parimal võimalikul viisil. Vanemad võivad sõlmida vanemliku vastutuse kohta kokkuleppe. Kui vanemad ei jõua kokkuleppele, tuleb vaidlusega kohtusse pöörduda.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kokkulepe lapse hooldus- ja suhtlusõiguste kohta tuleb koostada kirjalikult ja vanemad võivad taotleda kohalikult sotsiaalhoolekandeametist selle kinnitamist. Sotsiaalhoolekandeamet peab tagama, et kokkulepe on lapse parimatest huvidest. Sotsiaalhoolekandeametuse kinnitatud kokkulepe on kehtiv ja kuulub täitmisele samal viisil nagu lõplik kohtuotsus.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui abikaasad ei suuda jõuda kokkuleppele, võivad nad taotleda abi omavalitsuse lastehoolekandametnikult või perelepitajalt. Lastehoolekandametnikud juhendavad vanemaid ja neil on õigus kinnitada nendevahelisi kokkuleppeid. Kinnitatud kokkulepet käsitletakse kohtuotsusega võrdsena. Perelepitajad abistavad vanemaid nende vaidluste lahendamisel läbirääkimiste teel ja võivad aidata ka kokkulepete koostamisel. Perelepitajad peavad pöörama erilist tähelepanu perekonna alaealiste laste parimate huvide tagamisele.

Kohtu otsustusõigus hõlmab lapse isikuhooldusõigust, elukorraldust, suhtlusõigusi ja elatismakseid (**Seadus** vahendamise kohta tsiviilasjades ja kokkulepete kinnitamise kohta üldkohtutes, 394/2011, § 10). Kohtulik lepitamine on kohtumenetlusest eraldiseisev menetlus. See võib alata, kui kohtumenetluses olev asi suunatakse kohtuliku lepitusmenetlusele või kui vaidluspooled esitavad vastava otsuse taotluse. Lepitaja on kohtunik, keda abistab ekspert, tavaliselt psühholoog või sotsiaaltöötaja. Kinnitatud kokkulepet käsitletakse kohtuotsusega võrdsena. Kui kokkuleppele ei jõuta, tagastatakse see kohtumenetlusele või kohus lõpetab asja.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtu otsustusõigus hõlmab lapse hooldusõigust, elukorraldust ja suhtlusõigusi. Vajaduse korral võib kohus teha ka otsuse hooldusõiguse kandja õiguste ja kohustuste ning kohustuste jagamise kohta hooldusõiguse kandjate vahel. Otsuse tegemisel suhtlusõiguste kohta peab kohus esitama üksikasjalikud sätted külastustingimuste ja selle kohta, kelle juures laps elab. Elatismaksud võib kindlaks määrata ka koos hooldusõiguse määramisega.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kui hooldajaid on üks, teeb ta kõik lapsehooldusega seotud otsused üksinda. Kohtuotsus võib siiski sisaldada sätteid ainuhooldaja õiguste ja kohustuste kohta, kaasa arvatud õigus muuta lapse elukohta.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühishoolduse puhul jagavad hooldajad vastutust kõikides lapsega seotud küsimustes. Kui hooldajad elavad lahus, teevad nad lapsega seotud igapäevaotsused sõltuvalt sellest, millise vanema juures laps elab. Oluliste otsuste jaoks on siiski vaja mõlema hooldaja nõusolekut. Need hõlmavad näiteks lapse usulise kuuluvuse või elukoha muutmist, passiküsimusi, hariduslikke otsuseid ja tervishoiu või haiglaraviga seotud otsuseid.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kirjalik taotlus hooldus- või suhtlusõiguste saamiseks tuleb esitada lapse elukohajärgsele ringkonnakohtule (*käräjäoikeus*). Taotluse võib esitada üks vanem või seda võivad teha mõlemad vanemad või seda võib teha hooldaja või sotsiaalhoolekandeamet. Taotluses tuleb esitada nõue ja nõude alused. Lisada tuleb tõendina kasutatavad dokumendid. Taotlus tuleb allkirjastada ja esitada ringkonnakohtule isiklikult või volitatud esindaja kaudu. Taotluse võib saata ka posti teel või faksiga. Asi võetakse menetlusse, kui ringkonnakohus taotluse kätte saab.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Hooldusõiguse asjades kohaldatakse seadust lapse hooldusõiguse ja suhtlusõiguse kohta. Selle seaduse kohaselt peab kohus andma vanematele ja hooldajale hooldus- või suhtlusõigustega seotud asja arutamisel võimaluse oma arvamust väljendada. Lapse võib kohtus ära kuulata, kui on mõjuvad põhjused, mis muudavad selle asja lahendamisel vajalikuks. Kohus saab sotsiaalhoolekandeametilt tavaliselt ka aruande lapse olukorra kohta. Asja menetlemise ajal võib kohus teha ajutise määruse selle kohta, kelle juures peaks laps elama, ning suhtlusõiguste ja seotud tingimuste kohta. Eriolukorras võib kohus määrata ajutise hooldusõiguse, kuni tehakse lõplik otsus. Ajutise kohtumääruse suhtes ei saa edasikaebust esitada. See kehtib seni, kuni kohus teeb lõpliku otsuse.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Hooldusõiguse asjade puhul on võimalik saada tasuta õigusabi. Tasuta õigusabi saamine sõltub isiku sissetulekust. Lisateavet tasuta õigusabi kohta Soomes leiab siit: <https://oikeus.fi/oikeusapu/en/index.html>.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Ringkonnakohtu otsuse kohta võib esitada apellatsioonkaebuse apellatsioonikohtule (*hovioikeus*).

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Otsused vanemliku vastutuse kohta täidetakse vastavalt seadusele lapse isikuhooldusõigust ja suhtlusõigust käsitlevate otsuste täitmise kohta (*laki lapsen huoltoja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 619/1996*). Peate taotleva täitmist kirjalikult lapse või vastaspoole elukohajärgses ringkonnakohtus. Vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse täitmist võib siiski taotleda kohtutäiturilt, kui otsus tehti vähem kui kolm kuud tagasi. Otsus tuleb lisada taotlusele.

Taotluse ja teise poole avalduse saamisel teeb kohus asjaga tegelemise tavaliselt ülesandeks sotsiaalhoolekandeametuse lepitajale. Lepitaja võtab vanematega ühendust ja arutab küsimust nendega ja võimaluse korral lapsega. Ta püüab korraldada ka ühise kohtumise mõlema vanemaga. Seejärel esitab lepitaja kohtule aruande, pärast seda teeb kohus asjas otsuse. Kohus võib anda ka korralduse, et arst lapse läbi vaataks.

Kui kohus otsustab, et otsus vanemliku vastutuse kohta tuleb täita, on teine pool kohustatud lapse üle andma. Otsust võib tugevdada tingimusliku trahviga.

Viimase võimalusena võib lapse sundkorras eraldada sellest poolest, kes keeldub otsust täitmast.

Kui ringkonnakohus on andnud korralduse laps sundkorras ära võtta, võib kohtutäituri taotlusel endiselt lepitamist jätkata.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

[Nõukogu määrust \(EÜ\) nr 2201/2003](#) kohaldatakse teises liikmesriigis vanemliku vastutuse kohta tehtud ja määruse kohaldamisalasse kuuluvate otsuste tunnustamisel. Seda määrust ei kohaldata Taanis.

Määruse kohaselt tuleb kohtuotsust abielu lõpetamise kohta tunnustada teistes liikmesriikides ilma erimenetluseta. Huvitatud pool võib siiski taotleda otsust kohtuotsuse tunnustamise või mittetunnustamise kohta. Tunnustamise taotlus esitatakse Soomes lapse elukohajärgsele ringkonnakohtule.

Taanis vanemliku vastutuse kohta tehtud otsused ja Rootsis tehtud otsused, mis ei ole tehtud eespool nimetatud määruse alusel, täidetakse 1977. aasta seaduse alusel tsiviilõigustlike nõuetes Põhjamaades tehtud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta (*laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta 588/1977*). Eraldi kinnitust otsuse tunnustamise kohta ei esitata. Täitmise taotlused esitatakse ringkonnakohtule.

Kõiki muid välisriikide otsuseid vanemliku vastutuse kohta tunnustatakse Soomes ilma eraldi kinnitusega. Taotluse alusel võib Helsingi apellatsioonikohus (*Helsingin hovioikeus*) siiski kinnitada otsuse tunnustamist või mittetunnustamist Soomes.

Taotlus täitmisele kuuluva hooldusõiguse otsuse täitmiseks esitatakse lapse või vastaspoole elukoha või ajutise elukoha järgsele ringkonnakohtule (Vt eespool punkt 14 täpsema teabe saamiseks täitemenetluse kohta).

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Sama menetlus nagu punktis 15.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Soome õigusakte kohaldatakse vanemliku vastutusega seotud menetlustes, millega tegeletakse Soomes.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/02/2024

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Rootsi

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus hõlmab muu hulgas asju, õigusi ja kohustusi seoses lapse isiku ja tema vara eest hoolitsemisega ning küsimusi, mis on seotud lapse hooldusõigusega, lapse elukohaga, lapse ja eestkostja vahelise suhtlusega.

Hooldus tähendab õiguslikku vastutust lapse isiku eest. Hooldusõigusega isikul on õigus ja kohustus teha otsuseid lapsega seotud isiklikes küsimustes, näiteks kus laps peab elama ja millises koolis käima. Hooldusõigusega isiku kohustus on tagada, et lapse hoolitsuse, turvalisuse ja hea kasvatamise vajadused on täidetud. Hooldusõigusega isik on ka kohustatud tagama lapse vajaliku järelevalve, arvestades lapse vanust, arengut ja muid asjaolusid, ning ta peab jälgima, et laps saab rahuldavat tuge ja haridust. Lapse kasvades ja arenedes peab lapse hooldusõigusega isik üha rohkem arvestama lapse enda seisukohtade ja soovidega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Tavaliselt on lapse seaduslikuks eestkostjaks tema vanemad või üks vanematest. Kui lapse vanemad on lapse sünni ajal teineteisega abielus, on neil automaatselt ühine hooldusõigus. Kui vanemad abielluvad hiljem, saavad nad abielu kaudu automaatselt ühise hooldusõiguse. Kui lapse vanemad ei ole lapse sünni ajal omavahel abielus, on lapse hooldusõigus emal. Vanemad saavad siiski lihtsalt omandada ühise hooldusõiguse registreerimise kaudu.

Vanem, kellel ei ole hooldusõigust, võib pöörduda ka kohtusse, et saada lapse ühine või ainuhooldusõigus.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Teatud juhtudel võidakse lapse hooldusõigus anda lapse vanematelt või ühelt vanemalt üle spetsiaalselt määratud eestkostjale. Sedalaadi üleandmine võib osutuda vajalikuks, kui vanem on süüdi lapse väärkohtlemises või hooletusse jätmises või muul moel ei hoolitse lapse eest nõutaval viisil, mis kujutab endast püsivat ohtu lapse tervisele või arengule. Üleandmine võib osutuda ka asjakohaseks, kui ühel või mõlemal vanemal ei ole püsivalt võimalik lapse hooldusõigust teostada.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad lahutavad, jätkub ühine hooldusõigus, ilma et kohtul oleks vaja teha seoses lahutusega selle kohta otsust. Kui üks vanematest soovib hooldusõigust muuta, peab ta taotlema ühise hooldusõiguse lõpetamist.

Kui üks vanematest soovib hooldusõiguse muutmist, on võimalik küsimuse lahendada kohtus. Enne hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusõiguse asjus kohtusse pöördumist peavad lapse vanemad olema osalenud sotsiaalkomisjonis toimunud teabevestluses (vt allpool punkt 6).

Kui vanemad on muudatuse osas ühel meelel, võivad nad lahendada asja kokkuleppega ilma kohtu sekkumiseta. Kokkuleppe kehtimiseks peab see olema sotsiaalkomisjonis heaks kiidetud. Sama kohaldatakse küsimuste puhul, mis on seotud sellega, millise vanema juures peaks laps elama ja kuidas tuleks korraldada suhtlemine teise vanemaga.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kokkulepe peab olema kirjalik ja mõlema vanema allkirjastatud. Lisaks peab selle heaks kiitma selle omavalitsuse sotsiaalosakond, kus laps on registreeritud.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Omavalitsus on kohustatud pakkuma vanematele sotsiaalosakonna kaudu professionaalset lepitust eesmärgiga jõuda kokkuleppele hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes. Lepitus on vabatahtlik. Seetõttu on vaja, et mõlemad vanemad taotleksid seda koos. Kui vanemad jõuavad hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes kokkuleppele, võivad nad allkirjastada kokkuleppe, millel on pärast sotsiaalosakonnas heakskiidu saamist kohtuotsusega sama toime.

Alates 1. märtsist 2022 peavad lapse vanemad enne asja menetlemist kohtus olema üldreeglina osalenud omavalitsuses teabevestlustes. See tähendab, et kõigepealt peavad vanemad pöörduma omavalitsusse ja püüdma lahendada vaidlust omavalitsuse sotsiaalosakonnas (sageli tuntud kui perekonnaõiguse osakond). Teabevestluste toimumise eest vastutab selle omavalitsuse sotsiaalosakond, kus laps on registreeritud. Teabevestlustel saavad vanemad olulist teavet, mille eesmärk on leida lapse jaoks hoolduse, elukoha ja suhtlusõiguse küsimustes parim lahendus. Alustuseks pakutakse vanematele lepitust ja vajaduse korral muus vormis tuge ja abi. Pärast vestlust koostatakse aruanne, mida kasutatakse juhul, kui vanemad ei ole endiselt ühel meelel ja otsustavad pöörduda kohtusse. Kui vanemad pöörduvad pärast teabevestlust kohtusse, võib kohus suunata nad lepituse eesmärgil sotsiaalosakonda, kui varem ei ole seal lepitust toimunud ja kohtu arvates on eeldused kokkuleppe saavutamiseks olemas. Kui vanemad on lepitusemenetlusel käinud, kuid ei ole kokkuleppele jõudnud, võib kohus selle asemel määrata kellegi vanemaid lepitama. Kohtul on üldine kohustus töötada hooldusõiguse, elukoha ja suhtluse küsimustes kokkuleppeliste lahenduste saavutamise nimel.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus võib teha otsuse lapse ühise või ainuhoolduse, elukoha (kumma vanema juures peaks laps elama või kas ta peaks elama vaheldumisi mõlema vanema juures) ja suhtlusõiguse (lapse õigus suhelda vanemaga, kellega ta ei ela koos) kohta.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemal, kellel on lapse ainuhooldusõigus, on õigus teha lapsega seotud isiklikes küsimustes otsuseid üksi. Hooldusõigusega isik ei pea konsulteerima sellistes asjades teise vanemaga ega saama tema heakskiitu. Lapsel on siiski õigus suhelda teise vanemaga ja hooldusõigusega isikul on kohustus see õigus tagada. Hooldusõigusega isik on ka kohustatud andma teisele vanemale teavet, et hõlbustada suhtlemist lapsega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühine hooldusõigus tähendab, et vanemad peavad tegema otsuseid lapse isiklikes küsimustes koos. Lähtepunkt on see, et vanemad peavad kõigis lapsega seotud küsimustes kokku leppima. Suhtlemise ja lapse elukohaga seotud erimeelsused võib siiski lahendada kohtus (vt eespool).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Hooldusõiguse, elukoha või suhtlusega seotud küsimustes võib vanem esitada hagi lapse elukoha järgsele esimese astme kohtule (*tingsrätt*). Kui pädev esimese astme kohus puudub, on pädevus Stockholmi esimese astme kohtul (*Stockholms tingsrätt*). Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustega võib tegeleda ka abielulahutusmenetluses.

Kohtukutse peab olema kirjalik ja taotluse esitaja või tema esindaja peab selle isiklikult allkirjastama. Taotlus peab sisaldama teavet poolte kohta, konkreetset nõuet (st millist küsimust palutakse kohtul otsustada), nõude tausta, teavet tõendite kohta, millele tuginetakse, ja mida iga tõend peaks tõendama, ning teavet asjaolude kohta, mille alusel on kohus pädev. Taotlusega koos tuleks esitada kirjalikud tõendid, millele tuginetakse.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes kaalutlusõigust ei kasutata.

Üldjuhul tuleb hooldusõiguse, elukoha ja suhtlemisega seotud küsimused kohe läbi vaadata. Kohus võib teha hooldusõiguse, elukoha või suhtluse kohta ajutise otsuse. Ajutine otsus võib puudutada näiteks seda, kus laps vaidluse menetlemise ajal elab, ning seda kohaldatakse seni, kuni kohtuotsus on jõustunud.

Kuigi hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimuste kiireks läbivaatamiseks ei ole eraldi ametlikku menetlust, tehakse iga üksiku juhtumi puhul hindamine, kui kiireloomuline asi on.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes on üldreegel see, et kumbki pool kannab oma õigusabikulud.

Tasuta õigusabi võib anda, kui on täidetud asjaomased tingimused.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Hooldusõigust, elukohta või suhtlust käsitleva esimese astme kohtu või muu otsuse kohta võib esitada edasikaebuse apellatsioonikohtule (*hovrätt*). Selleks et apellatsioonikohus asja läbi vaataks, tuleb esmalt saada apellatsioonikaebuse esitamise luba.

Apellatsioonikohtu otsuse võib edasi kaevata kõrgeimale kohtule (*Högsta domstolen*). Selleks et kõrgeim kohus edasikaebuse läbi vaataks, on vaja apellatsioonikaebuse esitamise luba.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Täita on võimalik kohtu- ja muid otsuseid või kokkuleppeid hooldusõiguse, elukoha või suhtlemise kohta. Täitmist taotletakse lapse elukohajärgses esimese astme kohtus. Kui pädev kohus puudub, vaatab täitmise küsimuse läbi Stockholmi esimese astme kohus.

Esimese astme kohus võib otsustada eri meetmete võtmise üle. Tavaliselt palub kohus kõigepealt lapse vabatahtlikult üle anda. Kui see ei ole võimalik, võib kohus lõpuks teha otsuse sunniraha või lapse äravõtmise kohta. Sunniraha määramine tähendab, et isikut, kes lapse eest hoolitseb, hoiatatakse, et ta peab maksma märkimisväärse rahasumma, kui ta last üle ei anna. Lapse äravõtmine on väga ebatavaline meede, mida otsustatakse teha ainult siis, kui olukorda ei ole võimalik muul viisil lahendada ja soovitakse ennetada lapsele tõsise kahju tekitamist. See tähendab, et politsei võtab lapse ära ja annab ta üle hooldusõigusega isikule.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustatakse ja täidetakse?

Teatavatel juhtudel kohaldatakse Brüsseli II määrust. Nende otsuste puhul, mille suhtes kohaldatakse määrust, kehtib üldreegel, et otsust tunnustatakse ja vajaduse korral täidetakse ilma erimenetluseta.

Muudel juhtudel kohaldatakse 1980. aasta Euroopa konventsiooni ja 1996. aasta Haagi konventsiooni allkirjastanud riikide suhtes neid konventsioone.

1980. aasta Euroopa konventsiooni kohaselt esitatakse täitmistaotlused lapse elukoha järgsele esimese astme kohtule. 1996. aasta Haagi konventsiooni kohaselt esitatakse täitmistaotlused esimese astme kohtule.

Otsuste puhul, mis on täidetavad või tunnustatud täidetavaks Rootsis, võib esitada täitmistaotlust (vt punkt 15).

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Teatavatel juhtudel kohaldatakse Brüsseli II määrust. Nende otsuste puhul, mille suhtes kohaldatakse määrust, kehtib üldreegel, et otsust tunnustatakse ja vajaduse korral täidetakse ilma erimenetluseta. Samas on Rootsis võimalik ka taotleda, et sellist välismaal tehtud otsust Rootsis ei tunnustataks ega täideta. Võimalik on ka taotleda välismaal tehtud otsuse tunnustamisest keeldumise aluste puudumise tuvastamist. Selline taotlus tuleb esitada esimese astme kohtule.

Esimese astme kohtu otsuse peale, mis käsitleb Brüsseli II määruse kohast tunnustamisest või täitmisest keeldumise küsimust, võib esitada kaebuse apellatsioonikohtule, kelle otsuse võib omakorda edasi kaevata kõrgeimasse kohtusse.

Vastuväite otsuse kohaldatavuse või täidetavuse kohta võib esitada ka juhtudel, kui selline olukord tekib.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Põhimõtteliselt kohaldatakse lapse elukohariigi õigust.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 31/03/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega.

Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Inglismaa ja Wales

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus tähendab kõiki õigusi, kohustusi, volitusi, ülesandeid ja vastutust, mis seaduse järgi on lapse vanemal lapse ja tema vara suhtes. See hõlmab mis tahes kohustusi, mis tal lapsega seoses võivad olla (näiteks ülalpidamiskohustus), ja õigusi, mis tal lapse surma korral võivad lapse vara suhtes olla. Inglismaa ja Walesi õiguse kohaselt ei kuulu vanemliku vastutuse alla otsused selle kohta, kelle juures laps peaks elama ja kellega koos aega veetma.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui lapse vanemad on abielus või registreeritud kooselus, on vanemlik vastutus nii emal kui ka isal (või teisel naissoost vanemal). Emadel on alati vanemlik vastutus ning vallaline isa või teine naissoost vanem, kes ei ole lapse emaga abielus ega registreeritud kooselus, võib selle saada kokkuleppel emaga, kohtu määrusega või registreerides sünni koos lapse emaga. Võõrasvanemal võib olla vanemlik vastutus kokkuleppel lapse vanemliku vastutusega vanema või vanematega või kohtu määruse alusel. Isikul, kelle kasuks on seoses lapsega tehtud suhtluskorra määrus selle kohta, kelle juures ja millal laps peaks elama, on vanemlik vastutus määrase kehtivuse ajal või mõnikord ka kauem. Lapsendamismääruse vormistamine annab vanemliku vastutuse tähtajatult, kui seda ei tühistata. Eriestkostjatel (vt vastus 3. küsimusele) on vanemlik vastutus määrase kehtivuse ajal. Kohaliku omavalitsuse asutusel on lapse suhtes vanemlik vastutus, kui lapse kohta on tehtud hoolduskorraldus. Isikul, kellel on vanemlik vastutus 1996. aasta Haagi lastekaitse konventsiooni artikli 16 alusel, säilib vanemlik vastutus juhul, kui lapse harilikuks viibimiskohaks saab Inglismaa ja Wales; vanemliku vastutuse teostamine toimub Inglismaa ja Walesi seaduste kohaselt.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kohus võib vanemliku vastutuse teostamiseks määrata erieestkostja, kui vanemad ei suuda lapse eest hoolitseda. Vanemliku vastutusega vanem võib määrata oma surma puhuks lapsele eestkostja. Kohalikul omavalitsusel (sotsiaalhoolekandetasutusel) on vanemlik vastutus, kui laps on tema hoole all.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemlikku vastutust ei mõjuta see, kui paar asub lahus elama, olenemata sellest, kas partnerid on abielus või mitte. Kohus võib vanemliku vastutuse teostamist piirata, kui ta peab seda asjakohaseks. Mõnel juhul võib kohus vanemliku vastutuse täielikult ära võtta (seda ei saa siiski võtta vanematelt, kes on omavahel abielus).

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kokkulepe tuleb sõlmida [vanemliku vastutuse kokkuleppe](#) vormis.

Kohtute aadressid ja muud kontaktandmed leiate [Tema Majesteedi kohtuteenistuse \(HMCTS\)](#) veebisaidilt. Vormile on lisatud juhised. Kuna kokkuleppe sõlmimine mõjutab tõsiselt mõlema vanema õiguslikku seisundit, soovitatakse mõlemal enne vormi täitmist küsida õigusnõu. Inglismaal ja Walesis vajalikus kohas asuva juristi nime ja aadressi vt õigusliidu (Law Society) juristide otsingu veebisaidilt „Find a Solicitor“ (00 44 (0) 20 7242 1222) või järgmistest kohtadest:

kohalik perekonnanasjade kohus;

 [kodanike nõustamisbüroo](#);

õiguskeskus;

kohalik raamatukogu.

Teatavatel juhtudel võib vanematel olla ka õigus saada tasuta õigusabi.

Vanemad peavad esitama isikut tõendava dokumendi ja nende allkirjad peab kinnitama volitatud kohtuametnik. Ema peaks kohtusse kaasa võtma tõendi, et ta on lapse ema – seega on vaja lapse täieliku sünnitunnistuse koopiat. Samuti peab ta oma isikut tõendama, esitades foto ja allkirja (näiteks isikut tõendav kaart, millel on foto, ametlik läbipääsuluba või pass). Isa peab oma isikut tõendama, esitades foto ja allkirja (näiteks isikut tõendav kaart, millel on foto, ametlik läbipääsuluba või pass).

Kui vorm on allkirjastatud ja kinnitatud, tuleks teha kaks koopiat. Kokkuleppe originaalvormi ja selle koopiad saab viia või saata aadressile

The Central Family Court,

First Avenue House,

42-49 High Holborn,

London WC1V 6NP.

Perekonnanasjade keskkohus (Central Family Court) registreerib kokkuleppe ja säilitab selle originaali. Koopiad varustatakse templijälgendiga ja saadetakse tagasi igale lapsevanemale kokkuleppes märgitud aadressil. Kokkulepe ei jõustu enne, kui perekonnanasjade keskkohus on selle kätte saanud ja registreerinud. Vanemliku vastutuse kokkuleppe registreerimine on tasuta. Kui kõnealused lapsed on rohkem kui üks, tuleks iga lapse kohta täita eraldi vorm.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kasutada saab lepitusteenuseid, mis aitavad vanematel jõuda lapse edasise kasvatamise asjus rahuldava kokkuleppeni. Kõik saavutatud kokkulepped tuleb registreerida kohtus. Registreerimine on vajalik selleks, et kokkulepe kinnitada ja jõustataks muuta.

Lisateavet perelepituse kohta leiate [justiitsministeeriumi](#) veebisaidil.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtunikul on võimalik otsustada, kelle juures ja millal laps elama hakkab. Kohtunikul on võimalik ka otsustada, kellega ja millal laps aega veedab või muul viisil kokku puutub. Vanemaid julgustatakse suhtluse osas kokkuleppele jõudma. Kohtud ei otsusta lastele elatise maksmise üle; kui vanemad ei jõua omavahel kokkuleppele, teeb seda [laste elatise teenistus](#) (Child Maintenance Service). Vanemad lepivad tavaliselt kokku, millises koolis laps käib; kui kokkuleppele ei jõuta, võib selle otsustada kohtunik, kes teeb konkreetse küsimuse kohta määruse. Laps säilitab oma nime, kui kohus ei määra teisiti. Samuti võib kohus keelata isikul vanemliku vastutuse osalise teostamise, andes teatavate tegude keelamise määruse. Kohus võib otsustada ka riigi jurisdiktsioonist alalise väljaviimise ja perekonnanime muutmise (vt 8. küsimus).

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kohus eeldab, et vanemad võtavad otsused vastu kokkuleppel. Kui mõlemal vanemal on vanemlik vastutus, peab vanemal, kelle kasuks on tehtud suhtluskorra määrus lapse elukoha kohta, olema mitteresidentist vanema (ja muude vanemliku vastutusega isikute) nõusolek lapse alaliselt Ühendkuningriigist äraviimiseks või kohtu luba. Vanem, kelle juures laps määruse kohaselt peab elama, võib jurisdiktsiooni piires (Inglismaa ja Wales) kolida. Lapse perekonnanime muutmiseks on vaja kõigi vanemliku vastutusega isikute nõusolekut või kohtu luba.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkostja alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Vanemad jagavad elukohta. Laps veedab osa ajast kummagi vanemaga, nagu kohus on määranud. See võib avaldada mõju lapsele makstava elatise suurusele.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Taotlus on võimalik esitada perekonnanasjade kohtule kooskõlas [1989. aasta lastekaitseaduse](#) artikliga 4. Kohtu kontaktandmed leiate [Tema Majesteedi kohtuteenistuse](#) veebisaidilt. Sellelt veebisaidilt leiab ka [taotluse vormi](#). Kõigile vanemliku vastutusega isikutele tuleb saata taotluse vormi koopia. Dokumendid esitatakse hiljem kohtu juhiste kohaselt.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Menetlus on selline, nagu eespool kirjeldatud. Vanemliku vastutuse saamiseks kiirmenetlust ei kasutata.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Menetlusabi antakse ainult siis, kui on tõendeid perevägivalja kohta.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah. Vanemlikku vastutust käsitlevaid otsuseid on võimalik edasi kaevata piirkonnakohtuniku tasandilt ringkonnakohtuniku tasandile. Kõrge kohtu piirkonnakohtuniku edasikaebused esitatakse kõrge kohtu tasandi kohtunikule.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemlik vastutus on õigus ja seda ei saa iseenesest jõustada. Vanemliku vastutuse teostamata jätmise korral on võimalik pöörduda taotlusega perekonnanasjade kohtusse, et lahendada konkreetne vaidlusalune küsimus, näiteks lapse ülalpidamise kohustuse täitmise kohta. Kohtute aadressid ja muud kontaktandmed leiate [siit](#).

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Kui soovite täitmisele pöörata nõukogu määruse (EÜ) nr 2001/2003 (Brüsseli IIa määrus) kohast suhtlusõiguse määrust või artikli 11 lõike 8 kohast määrust, mis on tehtud mõnes teises liikmesriigis, peaksite hankima otsuse teinud kohtult määruses ettenähtud tõendi ja pöörduma määruse tunnustamiseks või

täitmiseks peakantseleisse perekonnaasjade kohtu aadressil. Muude määruste registreerimiseks, tunnustamiseks või mittetunnustamiseks peaksite pöörduma peakantseleisse.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Määruse andmise peaksite vaidlustama otsuse teinud jurisdiktsiooni alla kuulavas kohtus **enne määruse andmist**. Kui selle riigi seadustes on nii ette nähtud, tuleks kõiki juhtumi vastu huvi tundvaid isikuid teavitada asjaolust, et kohus arutab määruse taotlust. Selle liikmesriigi seadustes on kirjas, mida sellise määruse vaidlustamiseks ette saab võtta.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Menetlus tuleb algatada selle jurisdiktsiooni kohtus, kus on lapse harilik viibimiskoht.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasididet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 10/08/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Põhja-Iirimaa

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

 1995. aasta (Põhja-Iirimaa) lastekaitsemääruses on vanemlik vastutus määratletud kui kõik õigused, kohustused ja volitused ning kogu vastutus, mis on lapsevanemal seaduse järgi lapse ja tema vara suhtes. Määruses ei ole loetletud, millised need õigused ja kohustused on. Siiski on tunnistatud, et vanemliku vastutusega isikutel on

- kohustus last kaitsta, talle kodu pakkuda ja tema eest hoolitseda;
- võime määrata, kus laps peaks elama;
- võime otsustada, kes võib lapsega suhelda;
- kohustus tagada lapse haridus;
- õigus anda nõusolek passi andmiseks;
- kohustus tagada ravi või abi ning õigus nõustuda sellise ravi või abiga;
- õigus lapsele nimi panna;
- õigus tagada lapsele usuõpetus.

Vanemlikku vastutust tuleks alati kasutada lapse parimates huvides ja enne olulise otsuse vastuvõtmist tuleks konsulteerida kõigi vanemliku vastutusega isikutega. Kui kokkulepet ei õnnestu saavutada, võidakse paluda probleem lahendada kohtul.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui lapse vanemad olid tema sündimisel omavahel abielus, on mõlemal tema eest vanemlik vastutus.

Kui lapse vanemad ei olnud tema sündimisel omavahel abielus, on emal lapse eest vanemlik vastutus automaatselt ja isa võib vanemliku vastutuse omandada järgmiselt:

- emaga abielludes;
- paludes kohtul teha tema kasuks vanemlikku vastutust käsitleva määruse;
- sõlmides emaga vanemliku vastutuse kokkuleppe (vt 5. küsimus) või registreerudes lapse isana (see kehtib ainult sündide kohta, mis on Ühendkuningriigis registreeritud pärast 15. aprilli 2002).

Kui vallaline isa on vanemliku vastutuse omandanud kohtumääruse, kokkuleppe või registreerimise teel, saab selle vastutuse lõpetada ainult kohtu määrusega.

Kui kohus annab vallalisele isale lapse elukohta käsitleva määrus, peab kohus tegema tema kasuks ka vanemlikku vastutust käsitleva määruse, kui tal muidu ei oleks vanemlikku vastutust olnud.

Muu isik kui vanem võib omandada vanemliku vastutuse lapse eest kohtuotsuse alusel.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Isikul, kellel on lapse eest vanemlik vastutus, ei ole võimalik seda vastutust loovutada ega üle anda. Ta võib siiski korraldada, et keegi teine teostab seda vastutust tema nimel.

Lisaks sellele võib muu isik kui vanem omandada vanemliku vastutuse lapse eest kohtumääruse abil (näiteks elukohta käsitlev määrus, erakorralise kaitse määrus või hooldusmäärus).

Üldjuhul ei kaota vanem vanemlikku vastutust lapse eest automaatselt lihtsalt seetõttu, et keegi teine selle omandab. Lapsendamismäärusega antakse vanemlik vastutus siiski bioloogilistelt vanematelt lapsendajatele.

Kui vanemal on lapse eest vanemlik vastutus, võib ta määrata enda surma puhuks teise isiku lapse eestkostjaks.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemlik vastutus lapse eest jätkub ka pärast lahutust ja on piiratud ainult selles osas, milles vanemate või vanemate ja kolmandate isikute vahelisi küsimusi reguleeritakse vabatahtliku kokkuleppe või kohtumäärusega.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui vanemad ei ole abielus, on neil võimalik sõlmida vanemliku vastutuse kokkulepe. See peab olema

 1996. aasta (Põhja-lirimaa) lastekaitse-eeskirjadega (vanemliku vastutuse kokkulepe) ettenähtud vormis;

tõendatud ja

esitatud koos kahe koopiaga aadressil Office of Care and Protection in the Royal Courts of Justice, Chichester Street, Belfast, BT1 3JF.

Kui vanemad olid abielus, kuid asusid lahus elama või lahutasid, võivad nad kokku leppida, kuidas nad oma vanemlikke kohustusi täidavad, ja lasta teha sellest kokkuleppest kohtumääruse, mida võib hiljem muutunud asjaolude arvesse võtmiseks muuta.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Põhja-lirimaal on mitmesuguseid asutusi, mis pakuvad lepitusteenuseid ja saavad aidata vaidlusi sõbralikult lahendada. Teavet leiate järgmistelt veebisaitidelt: **Ühendkuningriigi perelepitajate kolleegium** (UK College of Family Mediators), **perelepitus Põhja-lirimaal** (Family Mediation Northern Ireland), **lastekaitseorganisatsiooni Barnado's Põhja-lirimaa haru** (Barnado's Northern Ireland), **peretoetus Põhja-lirimaal** (Family Support Northern Ireland), **vaidluste lahendamise teenistus Põhja-lirimaal** (Dispute Resolution Service Northern Ireland) ja **vahendus ja nõustamine Põhja-lirimaal** (Mediation and Counselling Northern Ireland).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Põhja-lirimaa kohtutel on ulatuslikud volitused ja täpsemalt saavad nad lahendada probleeme, mis on seotud järgmisega:

lapse äraviimine Põhja-lirimaalt;

elukoht (kus ja kelle juures laps peaks elama);

suhtlus (millal, kus ja kellega võib laps suhelda);

finantskord;

haridus;

usuõpetus;

ravi;

lapse vara haldamine.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kohtud on tunnistanud vajadust võimaluse korral paindlike ja praktiliste kokkulepete tegemise järele. See tähendab, et kui lapse eest hoolitseb üks vanem, peab see vanem suutma vastu võtta otsuseid, mis tuleb vastu võtta ajal, kui laps on tema hoole all.

Samal ajal eeldatakse, et olulisemad otsused arutatakse teise vanemaga läbi ja lahendatakse sõbralikult. Kui kokkuleppele siiski ei jõuta, võib kohus anda määruuse konkreetse küsimuse kohta (mis selle konkreetse küsimuse lahendab) või teatavate tegude keelamise määruuse (milles täpsustatakse otsuse liik, mida ei saa ilma kohtu nõusolekuta teha).

Kui lapse suhtes kehtib elukohta käsitlev määruuse, ei tohi keegi põhjustada olukorda, kus last tuntakse teise perekonnanime all, ega teda Ühendkuningriigist ilma iga vanemliku vastutusega isiku kirjaliku nõusolekuta või kohtu nõusolekuta enam kui üheks kuuks ära viia.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkostja alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui laps on ühe vanema juures, teeb see vanem nõutavad rutiinsed otsused. Suuremate otsuste tegemisel eeldatakse siiski teise vanemaga konsulteerimist.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Tavaliselt tuleks vanemliku vastutuse andmise määruuse taotlus esitada perekonnaasjade kohtule. Kui teises kohtus on pooleli muud perekonnaasju käsitlevad menetlused, mis on lapsega seotud, võib taotluse esitada sellele kohtule.

Perekonnaasjade kohtus alustatud menetlused võib mitmel põhjusel üle anda perehoolduskeskusele või kõrgele kohtule (näiteks kui need on keerukad või hõlmavad üldist huvi pakkuvat küsimust).

Kohtute aadressid ja telefoninumbrid leiate **Põhja-lirimaa kohtuteenistuse** veebisaidilt.

On teatav arv vorme, mis tuleb täita ja esitada vastavale kohtukantseleile. Enamiku puhul neist on tegemist standardvormidega. Kohtu kantseleist on võimalik saada vormide blankette ja juhiseid nende täitmiseks. Kohtutöötajad ei saa siiski anda õiguslast nõu või öelda teile, mida te peate kirjutama. Tasuda tuleb ka kohtulõiv.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Taotluse esitamisel määrab kohtukantselei kohtuistungil kuupäeva ja sellest teatatakse teisele poolele. Kui asja ei ole enne kohtuistungiks määratud kuupäeva lahendatud, kuulab magistraadikohtunik või kohtunik esitatud tõendid ära ja teeb otsuse. Vanemliku vastutuse saamiseks kiirmenetlust ei kasutata.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusbabi?

Teil on õigus taotleda tasuta õigusabi. Rahalise abi (kui seda antakse) suurus oleneb rahaliste vahendite hinnangust. Ent isegi juhul, kui teid hinnatakse abikõlblikuks, peate võib-olla ikkagi tegema kulude katteks rahalise makse. Kokkuleppel võib selle makse õigusteenuste ametile tasuda teatud aja jooksul. Lisaks rahalise abikõlblikkuse kriteeriumile peate läbima ka põhjendatuse kontrolli, st peab olema piisavalt alust menetluse algatamiseks või enda kaitsmiseks ning kõiki asjaolusid arvestades peab selline tegutsemine olema mõistlik.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Edasikaebus on võimalik esitada

perekonnaasjade kohtust perehoolduskeskusele ja

perehoolduskeskusest kõrgele kohtule

määruuse andmise või sellest keeldumise kohta.

Edasikaebuse korral võib kõrge kohus poole taotlusel formuleerida õigusküsimused apellatsioonikohtu arvamuse saamiseks. Muul juhul on kõrge kohtu otsus lõplik.

Apellatsioonikohtu otsus kõrge kohtu esitatud asjas on lõplik.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Vanemliku vastutuse teostamisega seotud konkreetse küsimuse lahendamiseks võib esitada taotluse perekonnaasjade kohtule (kus käsitletakse enamikku lastega seotud asju). Kontaktandmed on esitatud eespool.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Nõukogu määrus (EÜ) nr 2001/2003 (Brüsseli IIa määrus) sisaldab sätteid, mis käsitlevad ühes liikmesriigis tehtud vanemliku vastutuse teostamist käsitlevate teatavate otsuste täitmisele pööramist teises liikmesriigis.

Otsus peab olema kuulutatud selles teises riigis täitmisele pööratavaks. Põhja-lirimaal peate taotlema otsuse registreerimist kõrges kohtus.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Tunnustamise peaksite vaidlustama teise liikmesriigi kohtus selles kohtus kohaldatava menetluse kohaselt.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Menetlus tuleb algatada selle kohtu alluvuses, kus on lapse harilik viibimiskoht.

Kui Põhja-Iirimaa kohus otsustab, et ta on pädev asja menetlema, kohaldab ta Põhja-Iirimaa seadusi.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 11/08/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Šotimaa

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Šotimaal nimetatakse vanema õigusi ja kohustusi vanemlikeks õigusteks ja vanemlikeks kohustusteks.

Kui see on teostatav ja lapse huvides, peaks isik, kellel on lapse suhtes vanemlikud kohustused:

- kaitsma ja edendama lapse tervist, arengut ja heaolu;
- suunama ja juhendama last vastavalt lapse arenguastmele;
- kui laps ei ela selle vanema juures, siis säilitama isiklike suhteid ja korrapärast vahetut suhtlust lapsega;
- tegutsema lapse seadusliku esindajana.

Isikul on õigused oma kohustuste täitmiseks. Vanemlikud õigused on järgmised:

- lasta lapsel enda juures elada või reguleerida lapse elukohta muul viisil;
- kontrollida, suunata või juhendada lapse kasvatamist vastavalt lapse arenguastmele;
- kui laps ei ela vanema juures, siis säilitada isiklike suhteid ja korrapärast vahetut suhtlust lapsega;
- tegutseda lapse seadusliku esindajana.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Lapse emal on vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused automaatselt. Lapse isal on vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused juhul, kui

- ta oli eostamise ajal või pärast seda lapse emaga abielus;
- ta registreeris lapse sünni koos lapse emaga 4. mail 2006 või pärast seda;
- tema ja lapse ema on sõlminud ja registreerinud ettenähtud vormis kokkuleppe (vt vastus 5. küsimusele);
- kohus on need talle andnud.

Kõigil, kellel on lapse vastu huvi, on võimalik taotleda kohtult vanemlike kohustusi ja vanemlike õigusi.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Jah. Kohus võib anda vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused muule isikule kui vanemale või määrata lapsele eestkostja.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad lahutavad või asuvad lahus elama, ei mõjuta see iseenesest seda, kellel on vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused. Kui vanemad ei suuda kokku leppida selles, mis on nende lapse jaoks parim, on ühel või mõlemal neist võimalus pöörduda küsimuste lahendamiseks kohtusse. Kohus peab käsitlema asjaomase lapse heaolu esmatähtsa kaalutlusena. Kohus ei pea tingimata andma määrust, välja arvatud juhul, kui selle tegemine oleks lapse jaoks parem kui määruse andmata jätmine. Samuti peab kohus, võttes arvesse lapse vanust ja küpsust, arvestama kõigi seisukohtadega, mida laps soovib väljendada.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kui tegemist on kokkuleppega, millega antakse isale vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused, peab see kokkulepe olema ettenähtud vormis ja õigusjõu saamiseks tuleb see registreerida. Vormi leiab [Šotimaa valitsuse veebisaidilt](#).

Kumbki vanem peab kokkuleppele alla kirjutama ühe vähemalt 16aastase tunnistaja juuresolekul, kes peab samuti kokkuleppele alla kirjutama. Sama isik võib olla tunnistajaks mõlema allkirja andmisel. Kokkulepe tuleb registreerida kohtu ametlikus registris (Books of Council and Session) ning ema vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused, mis tal kokkuleppe allkirjastamise ajal olid, säilivad.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Alternatiivseid vaidluste lahendamise meetodeid on mitu. Need on järgmised:

- perelepitus (lepitaja annab pereliikmetele võimaluse rääkida oma muredest, uurida võimalusi ja leppida kokku edasised sammud);
- lepitus juristi juures (lepitaja on jurist, kellel on ka lepitamiseks vajalik kvalifikatsioon);
- vahekohus (pooled lepivad kokku, et määravad vaidluse lahendamiseks isiku, keda nimetatakse vahekohtunikuks, ja loevad vahekohtuniku otsuse enda jaoks siduvaks);
- koostõine õigus (mõlemal poolel on jurist ja juristid nõustuvad proovima lahendada vaidluse väljaspool kohtu).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtunik võib anda määrusi seoses järgmisega:

- vanemlikud kohustused;
- vanemlikud õigused;
- eestkoste;
- lapse vara haldamine.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kõik isikud, kellel on lapsega seoses vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused, peaksid olema kaasatud selle lapse kohta otsuste tegemisse. Kui vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused on ainult ühel vanemal, võib see vanem teha otsuseid kõigis küsimustes ilma teise vanemaga nõu pidamata.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui mõlemal vanemal on lapsega seoses täielikud vanemlikud kohustused ja vanemlikud õigused, on neil mõlemal õigus lasta lapsel enda juures elada või reguleerida lapse elukohta muul viisil. Kui laps elab ühe vanema juures, on teisel õigus säilitada lapsega isiklike suhteid ja korrapäraselt vahetut suhtlust. Üldpõhimõtte on see, et võimaluse korral peaksid mõlemad vanemad oma laste kasvatamisele kaasa aitama, kui see on teostatav ja lapse huvides. Kui vanemad ei jõua kokkuleppele, võib kohus otsustada, kelle juures ja millal laps elab. Kohtul on võimalik otsustada, et laps peab eri aegadel elama eri inimeste juures.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

- Vanemlikke kohustusi käsitleva hagi võib esitada kõrgele tsiviilkohtule või esimese astme kohtule. Taotluse võib esitada lahutuse või lahusele tavamenetluse raames.
- Kohtu valik sõltub isiklike eelistustest. Kui lahutuse või lahusele hagi parasjagu menetluses ei ole, on vanemlike kohustuste taotluse lahendamine kõrge tsiviilkohtu pädevuses, kui lapse harilik viibimiskoht on Šotimaal, ning esimese astme kohtu pädevuses, kui lapse harilik viibimiskoht on kohtu geograafilise asukoha järgses kohturingkonnas. [Šotimaa kohtuteenistuse veebisait](#) sisaldab kaarti, millel on näidatud kohtute asukohad ning loetletud kohtute aadressid ja kontaktandmed.
- Vanemlikke kohustusi ja õigusi käsitlev taotlus tuleb esitada kõrges tsiviilkohtus kutse vormis ja esimese astme kohtus algatusdokumendi vormis. Nagu lahutushagide puhul, on igal kohtul oma reeglistik, milles sätestatakse sellise taotluse vorm. Vt [lahutust](#) käsitleva teabelehe 11. küsimuse alapunkt vi. *Formaalsused ja nõutavad dokumendid*
- Sellise taotluse esitamise korral tuleb mõlemas kohtus tasuda lõiv. Võimalike lõivuvabastuste kohta vt [lahutust](#) käsitleva teabelehe 11. küsimuse alapunkt viii.
- Kõigi seda liiki taotluste korral peate esitama lapse sündikande väljavõtte. Kohus ei aktsepteeri valguskoopiat ega tunnistuse lühendatud vormi.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Seda liiki taotluste korral ei ole lihtsustatud menetlus võimalik. Menetlusi on kirjeldatud [lahutust](#) käsitleva teabelehe 11. küsimuse alapunktis vi viidatud eeskirjades. Võimalik on taotleda ajutist määrust, kui seda peetakse vajalikuks.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Vanemliku vastutuse küsimustes on võimalik saada nõu ja abi tavapärase kohustusliku rahalise olukorra hinnangu alusel. Tsiviilõigusabi on võimalik saada ka vanemliku vastutuse küsimustes, kui kolm tavapäraselt rahalise abikõlblikkuse, mõistlikkuse ja tõenäolise põhjuse hinnangut on tehtud.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah.

14 Teataval juhul võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutusest vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Kohtumääruse täitmata jätmise korral võib olla võimalik alata menetlus sama hagi raames. Nõuete täitmata jätmise korral võib alata hagi seoses kohtukorralduse mittetäitmisega.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Kui soovite pöörata täitmisele mõne teise liikmesriigi kohtuotsuse, reguleerib seda küsimust nõukogu määrus (EÜ) 2201/2003 (üldtuntud kui Brüsseli IIa määrus). Teise liikmesriigi kohtuotsus lapsega seotud vanemliku vastutuse teostamise kohta on Šotimaal täidetav, kui 1) on esitatud vastav taotlus ja 2) sellest tulenevalt on kohtuotsus tunnistatud Šotimaal täidetavaks.

Taotluse esitamise kord on sätestatud Šotimaa seadustes. Taotlus tuleb esitada kõrgele tsiviilkohtule ja sellele peavad olema lisatud konkreetsed dokumendid (mis on kindlaks määratud Brüsseli IIa määruses). Selle küsimuses on kasulik lasta end nõustada.

Brüsseli IIa määruse alusel on teatavad kohtuotsused teistes liikmesriikides täidetavad, ilma et neid oleks vaja täidetavaks tunnistada.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Kui soovite vaidlustada mõne teise liikmesriigi kohtuotsuse tunnustamise, reguleerib seda küsimust nõukogu määrus (EÜ) 2201/2003 (üldtuntud kui Brüsseli IIa määrus). Brüsseli IIa määruses on loetletud põhjused, mille alusel kohtuotsust ei tunnustata.

Vastav taotlus tuleb esitada Šotimaa seadustes sätestatud korras. Taotlus tuleb esitada kõrgele tsiviilkohtule ja sellele peavad olema lisatud konkreetsed dokumendid (mis on kindlaks määratud Brüsseli IIa määruses). Selle küsimuses on kasulik lasta end nõustada.

Brüsseli IIa määruse alusel täidetakse ja tunnustatakse teatavaid kohtuotsuseid teistes liikmesriikides, ilma et neid oleks vaja täidetavaks tunnistada.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Kui pädev on Šotimaa kohus, kohaldab ta üldjuhul Šotimaa seadusi. Kui arvatakse, et konkreetset küsimust reguleerib asjakohane välisriigi seadus, mis erineb Šotimaa seadustest, tuleb seda seadust kinnitada ja kontrollida. Võib esineda ebatavalisi asjaolusid, mille korral paluvad pooled kohaldada kohtuasjas välisriigi õigust, ning sellisel juhul võib Šotimaa kohus seda arvesse võtta.

See veebileht on osa portaalist [„Teie Euroopa“](#).

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus - Gibraltari

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Gibraltari õiguses tähendaks vanemlik vastutus vanema hooldusõigust, lapse eest hoolitsemist ja lapse kontrollimist. Tavaliselt teostab/teostavad vanemlikku vastutust vanem või vanemad või määratud eestkostja. Üldiselt vastutab vanem või eestkostja lapse hooldamise ja kasvatamise ning lapsele kuuluva või tema usaldusfondis hoitava vara haldamise eest.

Vanemliku vastutuse mõiste laieneb isale, emale või igale eestkostjale, kes täidab oma vanemlikke kohustusi seoses konkreetse lapsega. Vanemlik vastutus laieneb ka kontrollile kas vahetult või juhendamise kaudu vastavalt lapse arenguastmele. See laieneb ka lapse kasvatamisele, kui laps ei ela selle isiku juures, et säilitada isiklike suhteid ja korrapärast vahetut suhtlust, ning vajaduse korral lapse seadusliku esindajana tegutsemisele.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Üldiselt on emal lapse hooldusõiguse või kasvatamise ja mis tahes vara haldamise osas samad õigused ja volitused kui isal. Ema ja isa vastavad õigused ja volitused on võrdsed ning kumbki saab neid teostada ilma teiseta. Nende üldiste õiguste suhtes kehtivad [Gibraltari kohtute](#) määrused.

Kui lapse isa ja ema olid tema sünnihetkel omavahel abielus, on Gibraltari õiguse kohaselt vanemlik vastutus lapse eest mõlemal vanemal. Kui nad seda ei olnud, oleks sünnihetkel vanemlik vastutus ainult emal. See ei ole range ega absoluutne reegel, sest Gibraltari õiguses tunnistatakse, et kui ema registreerib isa isana, omandab isa lapse eest vanemliku vastutuse. Samamoodi on see juhul, kui kohus nii määrab.

Lapse suhtes võivad vanemlikud õigused olla ühel, kahel või enamal isikul. Nad ei tohi teostada oma õigusi siiski ilma teise vanemlike õigustega isiku või teiste vanemlike õigustega isikute nõusolekuta, välja arvatud juhul, kui nii on ette nähtud kohtu määruse, kokkuleppe või lepinguga.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Vanema surma korral saab üleelanud vanem lapse eestkostjaks kas üksi või koos surnud vanema määratud eestkostjaga. Kui surnud vanem ei ole eestkostjat määranud või määratud eestkostja on surnud või keeldub tegutsemast, võib eestkostja määrata kohus, kui ta seda vajalikuks peab.

Kohus võib lapse ema või isa taotlusel anda määruse lapse elukoha ja tema ema või isa õiguse kohta lapsega suhelda. Kohtul on ka volitus anda õigus lapse elukoha üle otsustamiseks ükskõik millisele isikule (olenemata sellest, kas ta on üks vanematest või mitte). Ühele vanemale elukoha üle otsustamise õigust ei saa siiski anda juhul, kui mõlemad vanemad elavad koos.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Lahutuse korral on Gibraltari kõrgeimal kohtul õigus näha enne või pärast lõpliku otsuse tegemist ette abielust sündinud laste hooldusõigus, ülalpidamine ja haridus või isegi anda korraldus algatada menetlus, et lapsed kohtu kaitse alla anda. Kõrgeim kohus ei saa abielu lahutamise määrust lõplikuks muuta, kui ta ei ole veendunud, et lastega seoses on tehtud rahuldavad korraldused.

Kui vanemad lõpetavad kooselu, on võimalik sõlmida poolte vahel kokkulepe, mille kohaselt üks neist võib loobuda kõigist või osast vanemlikest õigustest. Kohus ei pööra sellist kokkulepet siiski täitmisele, kui ta on seisukohal, et selle rakendamine ei oleks lapse huvides.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Nagu 4. küsimusele antud vastuses osutatud, pöörab kohus juhul, kui vanem sõlmib lahuselu kokkuleppe, millega ta kavatseb loobuda kõigist või osast oma vanemlikest õigustest, selle kokkuleppe täitmisele ainult siis, kui ta leiab, et selle rakendamine oleks lapsele kasulik.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui vanemliku vastutuse küsimus on tõstatatud lahutusmenetluse käigus, kuulub selle küsimuse lahendamine Gibraltari kõrgeima kohtu pädevusse.

Mõningat sotsiaalset tuge võib siiski saada abielunõustamise kaudu. Abielunõustamisteenust pakub Gibraltari roomakatoliku kirik. Mõne küsimusega võib olla võimalik tegeleda ka lepituse kaudu.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohtunik võib otsustada mis tahes küsimuse, mis tema arvates võib mõjutada lapse heaolu.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Kui vanemale on antud täielik hooldusõigus, saab ta teha otsused kõigis lapsega seotud küsimustes ilma esmalt teise vanemaga nõu pidamata, välja arvatud juhul, kui see rikub olemasolevat kohtumäärust, näiteks määrust lapsega suhtlemise kohta.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Lapse ühine hooldusõigus tähendab, et mõlemal vanemal on lapse suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Neid õigusi on võimalik teostada koos või eraldi.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kui vanemliku vastutuse taotlus esitatakse seoses lahutusmenetlusega või selle tagajärjel, tuleks taotlus esitada Gibraltari kõrgeimale kohtule. Taotlus esitatakse kutsena, millele on lisatud kirjalikud tõendid. Nende dokumentide esitamisel määrab kõrgeima kohtu kantselei kuupäeva taotluse läbivaatamiseks. Taotlus hooldust vajava lapse riigi eestkoste alla andmiseks tuleks samuti esitada Gibraltari kõrgeimale kohtule.

Kui vanemliku vastutuse küsimus ei tulene lahutusmenetlusest, võib taotluse esitada Gibraltari magistraadikohtusse. Taotlus peaks olema esitatud kirjaliku kaebusena, milles tuuakse välja nõue ja alused, millel see põhineb. Taotlusele tuleks lisada ka lapse sünnitunnistuse koopia ning vajaduse korral abielutunnistuse koopia. Pärast kaebuse saamist lisab kohus selle arutatavate asjade nimekirja ja teatab pooltele tagastamise kuupäeva.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kõigil juhtudel määrab kas kõrgeim kohus või magistraadikohus asjaomase taotluse arutamise kuupäeva ja teatab sellest pooltele. Pooled peaksid määratud kuupäeval ilmuma kohtusse koos oma seaduslike esindajatega, kui see on asjakohane.

Kiirmenetlust on võimalik kohaldada juhul, kui ilmneb, et laps võib vajada hooldust.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Nii magistraadikohtus kui ka kõrgeimas kohtus võib õigusabi saada pärast majandusliku seisundi kindlakstegemist. Õigusabi taotlused mõlemas kohtus toimuva menetluse korral tuleks esitada kõrgeimale kohtule ja taotluse vormid on kättesaadavad kõrgeima kohtu kantseleis.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Kui vanemliku vastutuse kohta teeb otsuse magistraadikohus, võib selle edasi kaevata kõrgeimasse kohtusse. Kui otsuse teeb kõrgeim kohus, on võimalik pöörduda apellatsioonikohtu poole.

14 Teatavatel juhtudel võib osutuda vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Taotlus tuleks esitada sellele kohtule, kes tegi esialgse määruse vanemliku vastutuse kohta. Kui see kohus oli magistraadikohus, tuleks esitada kaebus, milles tuuakse ära põhjendused. Kõrgeimas kohtus tuleks esitada kutse, millele vajaduse korral lisatakse kirjalikud tõendid.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Gibraltaril on võimalik tunnustada teises liikmesriigis tehtud vanemlikku vastutust käsitlevat otsust, mis tuleneb abielulahutuse, lahuselu või abielu kehtetuks tunnistamise menetlusest. Sellise kohtuotsuse täitmiseks tuleks pöörduda magistraadikohtusse täidetavaks tunnistamise taotlusega.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Kumbki pool võib täidetavaks tunnistamise taotlust käsitleva otsuse edasi kaevata. Kui otsuse tegi magistraadikohus, on võimalik see edasi kaevata kõrgeimasse kohtusse.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Gibraltari kohtud kohaldavad Gibraltari õigust, mis hõlmab kohalikke õigusakte, samuti kõiki seadusi või muid sätteid, mida vahel Gibraltari suhtes kohaldatakse.

See veebileht on osa portaalist „Teie Euroopa“.

Sooviksime teilt tagasisidet selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 09/08/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.